

ដីកា

ភាសាចាស់

សុត្តន្តបិដកេ

សំយុត្តនិកាយោ

និទានវគ្គដីកា

។ និមោ តស្ស ភក្កវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

សំយុត្តនិកាយ

និទានវគ្គដីកា

១. និទានសំយុត្តំ

១. ពុទ្ធវគ្គោ

១. បដិច្ចសមុប្បាទសុត្តវណ្ណនា

១. ធុតិយសុត្តាន្តិនិបិ បដិច្ចសមុប្បាទវសេនេវ ទេសិតានិច្ចិ អាហា “បឋមំ បដិច្ចសមុប្បាទសុត្ត”ន្តិ។ តត្រាតិ បទំ យេ ទេសកាលា ឥធិវិហារណាកិរិយាយ វិសេសនភាវេន វុត្តា, តេសំ បរិទីបនន្តិ ទស្សន្តោ “យំ សមយំ... បេ... ធិបេតិ”តិ អាហា។ តំ-សន្តោ ហិ វុត្តស្ស អត្ថស្ស បដិទិទ្ទេសោ, តស្មា ឥធិ ទេសស្ស កាលស្ស វា បដិទិទ្ទេសោ ភវិតុំ អរហតិ, ន អញ្ញស្ស។ អយំ តាវ តត្រសទ្ធស្ស បដិទិទ្ទេសភាវេ អត្ថវិការវនា។ យស្មា បន ព្យាទិសេសុ ហំនេសុ តត្រសន្តោ ធម្មទេសនាវិសិដ្ឋំ ទេសំ កាលញ្ចវិភាវេតិ, តស្មា វុត្តំ “ភាសិតព្ពយុត្តេ វា ទេសកាលេ”តិ។ តេន តត្រាតិ យត្ថ ភក្កវា ធម្មទេសនត្ថំ ភិក្ខុ អាលបិ អភាសិ, តាទិសេ ទេសេ, កាលេ វាតិ អត្តោ។ ន ហិច្ចិអាទិនា តមេវត្ថំ សមត្ថេតិ។

ននុ ច យត្ថ បិតោ ភក្កវា “អកាលោ ខោ តាវា”តិអាទិនា ពាហិយស្ស ធម្មទេសនំ បដិក្ខិបិ, តត្ថវ អន្តរវិជយំ បិតោវ តស្ស ធម្មំ ទេសេសីតិ? សច្ចមេតំ។ អទេសេតព្ពកាលេ អទេសនាយ ហិ ឥទំ ឧទាហរណំ។ តេនាហា

“អកាលោ ខោ ភកវា” តិ។ យំ បន តត្ថ វុត្ថំ “អន្តរយំ បរិជ្ជម្ហា” តិ, តម្បី តស្ស
 អកាលភាវស្សេវ បរិយាយេន ទស្សនត្ថំ វុត្ថំ។ តស្ស ហិ តទា
 អន្ធានបរិស្សមេន រូបកាយេ អកម្មញ្ញតា អហោសិ, ពលវបីតិវេគេន
 នាមកាយេ។ តទុកយស្ស រូបសមំ អាគមេន្តោ បបញ្ចបរិហារត្ថំ ភកវា
 “អកាលោ ខោ” តិ បរិយាយេន បដិក្ខិបិ។ អនេសេតព្ពនេសេ អនេសនាយ បន
 ឧទាហរណំ “អថ ខោ ភកវា មគ្គា ធិក្កម្ម អញ្ញាតវស្សី រុក្ខមូលេ និសីទិ,
 វិហារតោ និក្ខមិត្វា វិហារបន្ទាយាយំ បញ្ញាត្ត អាសនេ និសីទី” តិ ឯវមាទិកំ
 ឥធ អាទិសន្នេន សង្កហិតំ។ “ស ខោ សោ ភិក្ខុវេ ពាលោ ឥធ ចាចានិ កម្មានិ
 កិរិត្វា” តិ ឯវមាទិសុ (ម. និ. ៣.២៤៨) បទបូរណមត្តេ ខោ-សន្នេ, “ទុក្ខំ ខោ
 អគារវោ វិហារតិ អប្បតិស្សេវា” តិ អាទិសុ (អ. និ. ៤.២១) អវធារណោ, “កិត្តាវតា
 នុ ខោ, អាវុសោ, សត្តុ បរិវិត្តស្ស វិហារតោ សាវកាវិវេកំ នានុសិក្ខន្តី” តិ អាទិសុ
 (ម. និ. ១.៣១) អាទិកាលត្ថេ, វាក្យារម្តេតិ អត្ថោ។ តត្ថ បទបូរណេន
 វេទនាលម្អ័រមត្តំ កតំ ហោតិ, អាទិកាលត្ថេន វាក្យស្ស ឧបញ្ញាសមត្តំ,
 អវធារណត្ថេន បន និយមទស្សនំ។ “តស្មា អាមន្តេសិ ឯវា” តិ អាមន្តេន
 និយមោ ទស្សិតោ ហោតិ តិ។

“ភកវាតិ លោកគរុទីបន” ត្ថិ កស្មា វុត្ថំ, ននុ បុព្វេ “ភកវា” តិ បទំ វុត្ថន្តិ?
 យទិបិ បុព្វេ វុត្ថំ, តំ បន យថាវុត្ថជ្ជានេ វិហារណាកិរិយាយ
 កត្តវិសេសទស្សនបរំ, ន អាមន្តេនកិរិយាយ, ឥធ បន អាមន្តេនកិរិយាយ, តស្មា
 តទត្ថំ បុន ភកវាតិ ចាឡិយំ វុត្ថន្តិ។ តស្សត្ថំ ទស្សេតុ “ភកវាតិ
 លោកគរុទីបន” ត្ថិ អាហា។ កថាសវនយុត្តបុគ្គលវេទនន្តិ វក្ខមា នាយ
 បដិច្ចសមុប្បាទនេសនាយ សវនយោគ្យបុគ្គលវេទនំ។ ចតុសុបិ បរិសាសុ ភិក្ខុ
 ឯវ ឯទិសានំ ទេសនានំ វិសេសេន កាជនក្ខតាតិ សាតិសយេន
 សាសនសម្បជីក្កាហកភាវទស្សនត្ថំ ឥធ ភិក្ខុគហណាន្តិ ទស្សេត្វា ឥទានិ

សទ្ធាតំ ធនេស្យតុំ “អបិចា”តិ អាហា។ តត្ថ ភិក្ខុកោតិ ភិក្ខុតិ ភិក្ខុនសីលត្ថា
ភិក្ខុនធម្មត្ថា ភិក្ខុតិ អត្ថោ។ ភិក្ខុចរិយំ អដ្ឋបគតោតិ ពុទ្ធាធិបាបិ
អដ្ឋបគតំ ភិក្ខុចរិយំ ឧញ្ញាចរិយំ អដ្ឋបគតត្ថា អនុដ្ឋិតត្ថា ភិក្ខុ។ យោ ហិ
កោចិ អប្បំ វា មហន្តំ វា ភោគក្ខន្ធនំ បហាយ អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជិតោ,
សោ កសិគោរក្ខាធិបា ជីវិកកប្បនំ ហិក្ខុ លិង្គសម្បជិច្ឆនេនេវ ភិក្ខុចរិយំ
អដ្ឋបគតត្ថា ភិក្ខុ។ បរមជិតទ្ធីវិកត្ថា វា វិហារមន្សោ កាជភត្តំ ភុញ្ញមាធាបិ
ភិក្ខុចរិយំ អដ្ឋបគតោតិ ភិក្ខុ បិណ្ឌិយាលោបភោជនំ និស្សាយ បព្ពជ្ជាយ
ឧស្សហជាតត្ថា វា ភិក្ខុចរិយំ អដ្ឋបគតោតិ ភិក្ខុតិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ធន្នញ្ញោ។

អាធិនា នយេនាតិ “ភិន្ទបដធភោតិ ភិក្ខុ, ភិន្ទតិ ចាបកេ អកុសលេ ធម្មតិ
ភិក្ខុ, ភិន្ទត្ថា ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ ភិក្ខុ”តិ អាធិនា វិភង្គេ (វិភ. ៥០៩)
អាគតនយេន។ ញាបនេតិ អវពោធនេ, បដិវេននេតិ អត្ថោ។ ភិក្ខុនសីលតា, ន
កសិវាលិដ្ឋាធិបា ជីវនសីលតា។ ភិក្ខុនធម្មតា “ឧទ្ទិស្ស អរិយា តិដ្ឋន្តិ”តិ (ជា.
១.៧.៥៩) ឯវំ វុត្តភិក្ខុនសភាវតា, ន យាចនាកោហញ្ញសភាវតា។ ភិក្ខុនេ
សាធុការិតា “ឧត្តិដ្ឋេ នប្បមន្នេយ្យា”តិ (ធម. ប. ១៦៨) វចនំ អនុស្សវិត្វា តត្ថ
អប្បមន្នតា។ អថ វា សីលំ នាម បកតិសភាវោ។ ឥធម បន តថាធិដ្ឋានំ។ ធម្មោតិ
វតំ។ អបរេ បន “សីលំ នាម វតវសេន សមាទានំ។ ធម្មោ នាម បវេណិ-អាគតំ
ចារិត្តំ។ សាធុការិតា សក្កច្ចការិតា អាធនកិរិយា”តិ វណ្ណោន្តិ។

ហិណិកកជនសេវិតវុត្តិទ្ធិ យេ ភិក្ខុភាវេ បិចាបិ ជាតិមទាធិវសេន ឧទ្ធា
ឧទ្ធា, យេ ច គិហិភាវេ បរេសុ អត្ថិកភាវម្បិ អនុបគតតាយ ភិក្ខុចរិយំ
បរមកាបញ្ញំ មញ្ញន្តិ, តេសំ ឧកយេសម្បិ យថាក្កមំ “ភិក្ខុវោ”តិ វចនេន
ហិណជនេហិ ទលិទ្ធីហិ បរមកាបញ្ញតំ បត្តេហិ បរកុលេសុ ភិក្ខុចរិយាយ
ជីវិកំ កប្បេន្តេហិ សេវិតំ វុត្តិ បកាសេន្តោ ឧទ្ធាភាវនិគ្គហំ ករោតិ,

អធិកជនេហិ ឧឡារកោគខត្តិយកុលាទិតោ បព្ពជិតេហិ ពុទ្ធាធិហិ
អាជីវសោធនតំ សេវិតំ វុត្តិ បកាសេន្តោ ជិនការិក្កហំ ករោតិ យោជេតព្ពំ។
យស្មា “ភិក្ខុវេ” តិ វចនំ អាមន្តនការិកោ អភិមុខិករណំ, បករណតោ
សាមត្តិយតោ ច សុស្សសាជននំ, សក្កច្ចសវនមនសិការិយោជនព្វា ហោតិ,
តស្មា តមត្ថំ ឧស្សេន្តោ “ភិក្ខុវេតិ ឥមិនា” តិអាទិមាហ។

តត្ថ សាធុកំ មនសិការេបីតិ សាធុកំ សវនេ សាធុកំ មនសិការេ ច។ កថំ
បវត្តិតា សវនាធយោ សាធុកំ បវត្តិតា ហោន្តិតិ? “អទ្ធា ឥមាយ បដិបត្តិយា
សកលសាសនសម្មត្តិ ហត្ថគតា ភវិស្សតិ” តិ អាធនការិយោគេន កថាធិសុ
អបរិកវាទិនា ច។ វុត្តព្វំ “បញ្ចហិ, ភិក្ខុវេ, ធម្មេហិ សមន្នាគតោ សុណាន្តោ
សទ្ធម្មំ ភព្វោ និយាមំ ឱក្កមិតុំ កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្ថំ។ កតមេហិ បញ្ចហិ?
ន កថំ បរិភោតិ, ន កថំកំ បរិភោតិ, ន អត្តានំ បរិភោតិ, អវិក្ខិត្តចិត្តោ ធម្មំ
សុណាតិ ឯកគ្គចិត្តោ, យោនិសោ ច មនសិ ករោតិ។ ឥមេហិ ខោ, ភិក្ខុវេ,
បញ្ចហិ ធម្មេហិ សមន្នាគតោ សុណាន្តោ សទ្ធម្មំ ភព្វោ និយាមំ ឱក្កមិតុំ
កុសលេសុ ធម្មេសុ សម្មត្ថំ” ត្ថិ (អ. និ. ៥.១៥១)។ តេនាហ “សាធុកំ
មនសិការាយត្តា ហិ សាសនសម្មត្តិ” តិ។ សាសនសម្មត្តិ ធាម
សីលាទិនិប្បត្តិ។ បឋមំ ឧប្បន្នត្តា អធិកមវសេន។ សត្តបរិយាដុវិជាយកត្តា
សីលាទិគុណានុដ្ឋានេន។ តិណ្ណំ យាធានំ វសេន អនុធម្មបដិបត្តិសម្ភវតោ
សកលសាសនបដិគ្គាហកត្តា។

សន្តិកត្តាតិ សមីបការិកោ។ សន្តិការិយត្តាតិ សព្វកាលំ សំវុត្តិការិកោ។
យថានុសិដ្ឋន្តិ អនុសាសនិយានុវបំ, អនុសាសនី អនវសេសតោ បដិគ្គហេត្វាតិ
អត្តោ។ ឯកច្ឆេ ភិក្ខុតិ យេ បដិច្ចសមុប្បាទធម្មេ ទេសនាបសុតា, តេ។ បុព្វេ
“សព្វបរិសសាធារណា ហិ ភកវតោ ធម្មទេសនា” តិអាទិនា ភិក្ខុនំ ឯ

អាមន្តនការណ៍ ឧស្សេត្វា ឥន្ទានិកិត្ត អាមន្តត្វា ធម្មទេសនាយ បយោជនំ
ឧស្សេត្តំ កិមត្ថំ បនភគវាតិ ចោទនំ សមុដ្ឋាបេតិ។ តត្ថ អញ្ញំ ចិន្តន្តាតិ
អញ្ញវិហិតា។ វិក្ខិត្តចិត្តាតិ អសមាហិតចិត្តា។ ធម្មំ បច្ចវេក្ខន្តាតិ ហិយ្យោ
តតោ បរិនិសេសុ វា សុតធម្មំ បេតិ មនសា អវេក្ខន្តា។ កិត្ត អាមន្តត្វា ធម្ម
ទេសិយមាណេ អាទិតោ បដ្ឋាយ ទេសនំ សល្លក្ខេត្តំ សក្កោតីតិ ឥមមេវត្ថំ
ព្យតិរេកមុខេន ឧស្សេត្តំ “តេ អនាមន្តត្វា” តិអាទិ វុត្ថំ។

កិត្តវោតិ ច សន្ធិវសេន ៩-ការលោចោ ទដ្ឋញ្ញោ “កិត្តវោ ឥតី” តិ, អយញ្ញំ
ឥតិសន្តោ

ហេតុបរិសមាបនាទិបទត្តវិបរិយាយបកាវរាជានិធម្មនាទិអនេកតុប
កេនោ។ តថា ហេស “រុប្បតីតិ ខោ, កិត្តវេ, តស្មា រូប’ន្តិ វុច្ចតី” តិអាទិសុ (សំ. និ.
៣.៧៩) ហេតុម្ហិ ទិស្សតិ, “តស្មាតិហា មេ, កិត្តវេ, ធម្មទាយាទា កវេ, មា
អាមិសទាយាទា” តិអាទិសុ (ម. និ. ១.២៩) បរិសមាបនេ, “ឥតិ វា ឯវុច្ចា
វិស្វកធម្មនា បជីវិតោ” តិអាទិសុ (ធិ. និ. ១.១៣) អាទិអត្ថ “មាគណ្ណិយោតិ
តស្ស ព្រាហ្មណស្ស សង្ខា សមញ្ញា បញ្ញត្តិ វោហារោ នាមំ នាមកម្មំ
នាមធម្មំ និរុត្តិ ព្យញ្ញនំ អភិលាចោ” តិអាទិសុ (មហានិ. ៧៣, ៧៥)
បទត្តវិបរិយាយេ, “ឥតិ ខោ, កិត្តវេ, សប្បជិកយោ ពាលោ, អប្បជិកយោ
បណ្ឌិតោ។ សឧបទ្កវោ ពាលោ, អនុបទ្កវោ បណ្ឌិតោ” តិអាទិសុ (ម. និ. ៣.១២២)
បកាវេ, “អត្ថិ ឥទប្បច្ចយា ជរាមរណាន្តិ ឥតិ បុរេន្ទេន សតា, អាណន្ទ, អត្ថិតិស្ស
វេចនីយំ។ កី បច្ចយា ជរាមរណាន្តិ ឥតិ ចេ វេនេយ្យ, ជាតិបច្ចយា ជរាមរណាន្តិ
ឥច្ចស្ស វេចនីយ” តិអាទិសុ (ធិ. និ. ២.៩៦) អវជានេ, “សព្ពមត្ថិតិ ខោ, កច្ចាន,
អយមេកោ អន្តោ, សព្ពំ នត្ថិតិ អយំ ទុតិយោ អន្តោ” តិអាទិសុ (សំ. និ. ២.១៥;
៣.៩០) និទស្សនេ។ ឥតាបិ និទស្សនេ ឯវ ទដ្ឋញ្ញោ។ កិត្តវោតិ អាមន្តនាការោ

តមេស ឥតិ-សន្តោ និទស្សតិ “ភិក្ខុវេទិ អាមន្តេសី”តិ។ ឥមិនា នយេន
ភទ្ទន្តេតិអាទិសុបិ យថាវហំ ឥតិសទ្ធស្ស អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។

បុព្វេ “ភកវា អាមន្តេសី”តិ វុត្តត្តា ភកវតោ បច្ឆស្សោសុន្តិ ឥធ ភកវតោតិ
សាមីវចនំ អាមន្តេនមេវ សម្ពុត្តិអន្តរំ អបេក្ខតីតិ ឥមិនា អធិប្បាយេន “ភកវតោ
អាមន្តេនំ បដិអស្សោសុ”ន្តិ វុត្តំ។ ភកវតោតិ ឥទំ បន បដិស្សវសម្ពុត្តេន
សម្បទានវចនំ។ ឯត្តាវតាយំ កាលទេសទេសកបរិសាបទេសបដិមណ្ឌីតំ
និទានំ ភាសិតន្តិ សម្ពុត្តោ។ ឯត្តាហា - កិមត្ថំ បន ធម្មវិនយសង្គហោ ករិយមានេ
និទានវចនំ, ននុ ភកវតោ ភាសិតវចនស្សវ សង្គហោ កាតញ្ចោតិ? វុច្ឆតេ -
ទេសនាយ បិទិអសម្មោសសទ្ធវេយ្យការសម្មាទនត្ថំ។
កាលទេសទេសកនិមិត្តបរិសាបទេសេហិ ឧបនិពន្ធិត្វា វេបិតា ហិ ទេសនា
ចិវជ្ជិតិកា ហោតិ អសម្មោសធម្មា សទ្ធវេយ្យា ច,
ទេសកាលកត្តសោតុនិមិត្តេហិ ឧបនិពន្ធវិយ វោហារវិនិច្ឆយោ។ តេនេវ
ចាយស្មតា មហាកស្សបេន “បដិច្ចសមុប្បាទសុត្ថំ, អារុសោ អានន្ត, កត្ត
ភាសិត”ន្តិអាទិនា ទេសាទិបុច្ឆាសុ កតាសុ តាសំវិស្សជ្ជនំ ករោន្តេន
ធម្មកណ្ណាការិកេន “ឯវំ មេ សុត”ន្តិ អាយស្មតា អានន្តេន ឥមស្ស សុត្តស្ស
និទានំ ភាសិតំ។

អបិច សត្តុ សម្បត្តិបកាសនត្ថំ និទានវចនំ។ តថាគតស្ស ហិ ភកវតោ
បុព្វវចនានុមាណាគមតក្កាការតោ សម្មាសម្ពុត្តិការសិទ្ធិ។ ន ហិ
សម្មាសម្ពុត្តិស្ស បុព្វវចនាទីហិ អត្ថោ អត្ថិ, សព្ពត្ត
អប្បដិហតញ្ញាណាចារតាយ ឯកប្បមាណត្ថា ច ព្រោយ្យធម្មេសុ។ តថា
អាចរិយមុជ្ជិធម្មមច្ឆរិយសត្តុសាវកានុរោជាការតោ ឪណាសវត្ថុសិទ្ធិ។ ន ហិ
សព្ពសោ ឪណាសវស្ស តេ សម្ពុត្តិសុ វិសុត្វា ចស្ស បរាទុគ្គហប្បវត្តិ, ឯវំ

ទេសកសំកិលេសក្ខតានំ ទិដ្ឋិសីលសម្មទានុសកានំ អវិជ្ជាតណ្ហានំ
អច្ចន្តាភាវសំសូចកេហិ ញ្ញាណសម្មទាបហានសម្មទានិព្យញ្ញនកេហិ ច
សំពុទ្ធវិសុទ្ធកាវេហិ បុរិមវេសារជ្ជទ្វយសិទ្ធិ, តតោ ឯ ច
អន្តរាយិកនិយ្យានិកធម្មេសុ សម្មាហារភាវសិទ្ធិតោ បដ្ឋិមវេសារជ្ជទ្វយសិទ្ធិតិ
ភគវតោ ចតុវេសារជ្ជសមន្មាគមោ អត្តហិតបរហិតបដិបត្តិ ច និទានវចនេន
បកាសីតា ហោតិ, តត្ថ តត្ថ សម្មត្តបរិសាយ អដ្ឋាសយានុប្ប
ហានុប្បត្តិកបដិកានេន ធម្មទេសនាទីបនតោ, ឥធម បន មូលទ្វយវសេន
អន្តទ្វយវហិតស្ស តិសន្ធិកាលពន្ធស្ស ចតុត្ថិជនយសន្នេបគម្ពីរភាវយុត្តស្ស
បដិច្ចសមុប្បាទស្ស ពោធិយា និទស្សនតោ ចាតិ យោជេតព្ពំ។ តេន វុត្ថំ “សត្ត
សម្មត្តិបកាសនត្ថំ និទានវចន”ន្តិ។

តថា សាសនសម្មត្តិបកាសនត្ថំ និទានវចនំ។
ញ្ញាណករុណាបរិគ្គហិតសត្តកិរិយស្ស ហិ ភគវតោ នត្ថិ និរត្តិកា បវត្ថិ,
អត្តហិតត្តាវា, តស្មា បរេសំ ឯវ អត្តាយ បវត្តសត្តកិរិយស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស
សកលម្បិ កាយវចីមនោកម្មំ យថាបវត្ថំ វុច្ចមានំ
ទិដ្ឋធម្មិកសម្មរាយិកបរមត្ថេហិ យថាវហំ សត្តានំ អនុសាសនដ្ឋេន សាសនំ,
ន កត្តវចនា។ តយំទំ សត្តចរិតំ កាលទេសទេសកបរិសាបទេសេហិ សទ្ធិ តត្ថ
តត្ថ និទានវចនេហិ យថាវហំ បកាសីយតិ, ឥធម បន
ទ្វាទសបទិកបច្ចយាការីភាវនេន តេន។ តេន វុត្ថំ
“សាសនសម្មត្តិបកាសនត្ថំ និទានវចន”ន្តិ។

អបិច សត្ត បមាណភាវប្បកាសនេន សាសនស្ស បមាណភាវទស្សនត្ថំ
និទានវចនំ, តព្វាស្ស បមាណភាវទស្សនំ ហេដ្ឋា វុត្តនយានុសារេន “ភគវា”តិ
ច ឥមិនា បទេន វិភាវិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ “ភគវា”តិ ច ឥមិនា តថាគតស្ស

រាគនោសមោហាទិ-សត្វសំកិលេសមលទុច្ចរិតាទិនោសប្បហានទីបនេន
វចនេន

អនញ្ញាសាធារណសុបរិសុទ្ធព្យាណករុណាទិគុណវិសេសយោគបរិទីបនេន
តតោ ឯវ សត្វសត្តត្ថមការីទីបនេន អយមត្ថោ សត្តថា បកាសិតោ ហោតីតិ។
ឥនមេត្ត និទានវចនេ បយោជននិទស្សនំ។

និក្ខត្តស្សាទិ ទេសិតស្ស។ ទេសនាបិ ហិ ទេសេតព្ពស្ស សីលាទិអត្តស្ស
វិនេយ្យសន្តានេសុ និក្ខបនតោ “និក្ខេចោ”តិ វុច្ចតីតិ “សុត្តនិក្ខេបំ តាវ
វិចារេត្វា វុច្ចមានា ចាកជា ហោតី”តិ សាមញ្ញតោ ភកវតោ ទេសនាយ
សមុជ្ជានស្ស វិភាគំ ទស្សេត្វា “ឯត្ថាយំ ទេសនា ឯវសមុជ្ជានា”តិ ទេសនាយ
សមុជ្ជានេ ទស្សិតេ សុត្តស្ស សម្មនេវ និទានបរិជាណនេន វណ្ណនាយ
សុវិញ្ញយ្យត្តា វុត្តំ។ តតោ ហេជ្ជា “កស្មា ភកវតោ បដិច្ចសមុប្បាទវសេនេវ
ទេសនា អារទ្ធា”តិ កេនចិ ចោទនាយ កតាយ “បរជ្ឈាសយោយំ
សុត្តនិក្ខេចោ”តិ បរិហារោ សុកថិតោ ហោតិ។ តត្ថ យថា
អនេកសតអនេកសហស្សកេទានិបិ សុត្តន្តានិ
សំកិលេសភាគិយាទិបដាននយេន សោឡសិវធនំ នាតិវត្តន្តិ, ឯវ
អត្តជ្ឈាសយាទិសុត្តនិក្ខេបវសេន ចតុត្ថិជការីន្តិ អាហា “ចត្តារោ ហិ
សុត្តនិក្ខេចោ”តិ។ ឯត្ថ ច យថា អត្តជ្ឈាសយស្ស អដ្ឋប្បត្តិយា ច
បរជ្ឈាសយបុច្ឆាហិ សទ្ធិ សំសគ្គភេទោ សម្ភវតិ “អត្តជ្ឈាសយោ ច
បរជ្ឈាសយោ ច, អត្តជ្ឈាសយោ ច បុច្ឆាវសិកោ ច, អត្តជ្ឈាសយោ ច
បរជ្ឈាសយោ ច បុច្ឆាវសិកោ ច, អដ្ឋប្បត្តិកោ ច បរជ្ឈាសយោ ច,
អដ្ឋប្បត្តិកោ ច បុច្ឆាវសិកោ ច, អដ្ឋប្បត្តិកោ ច បរជ្ឈាសយោ ច បុច្ឆាវសិកោ
ចា”តិ អជ្ឈាសយបុច្ឆានុសន្ធិសម្ភវតោ, ឯវ យទិបិ អដ្ឋប្បត្តិយា
អជ្ឈាសយេនបិ សំសគ្គភេទោ សម្ភវតិ, អត្តជ្ឈាសយាទិហិ បន បុរតោ បិតេហិ

អដ្ឋប្បត្តិយា សំសគ្គោ នត្ថិតិ។ នយិធ និវរសេសោវិត្តាននយោ សម្ពុត្តិតិ
“ចត្តារោ ហិ សុត្តនិក្ខេបោ”តិ វុត្ថំ។ តទន្តោគធាតុ វា សម្ពុត្តនំ សេសនិក្ខេបនំ
មូលនិក្ខេបវសេន ចត្តារោវ ទស្សិតា, តថាទស្សនព្វោត្ថ អយំ សំសគ្គកេនោ
គហោតព្វោតិ។

តត្រាយំ វចនត្ថោ - និក្ខេបីយត្ថិតិ និក្ខេបោ, សុត្តំ វេ និក្ខេបោ
សុត្តនិក្ខេបោ។ អថ វា និក្ខេបនំ និក្ខេបោ, សុត្តស្ស និក្ខេបោ សុត្តនិក្ខេបោ,
សុត្តនេសនាតិ អត្តោ។ អត្តនោ អជ្ឈាសយោ អត្តជ្ឈាសយោ, សោ អស្ស អត្តិ
ការណភូតោតិ អត្តជ្ឈាសយោ។ អត្តនោ អជ្ឈាសយោ ឯតស្សាតិ វា
អត្តជ្ឈាសយោ។ បរជ្ឈាសយេមិ ឯសេវ នយោ។ បុច្ឆាយ វសេន បវត្តធម្មោ
ឯតស្ស អត្ថិតិ, បុច្ឆាវសិកោ។ សុត្តនេសនាយ វត្ថុភូតស្ស អត្តស្ស ឧប្បត្តិ
អត្ថប្បត្តិ, អត្ថប្បត្តិយេវ អដ្ឋប្បត្តិ, សា ឯតស្ស អត្ថិតិ អដ្ឋប្បត្តិកោ។ អថ វា
និក្ខេបីយតិ សុត្តំ ឯតនាតិ សុត្តនិក្ខេបោ, អត្តជ្ឈាសយាទិ វេ។ ឯតស្សី បន
អត្តវិកល្យ អត្តនោ អជ្ឈាសយោ អត្តជ្ឈាសយោ។ បរេសំ អជ្ឈាសយោ
បរជ្ឈាសយោ។ បុច្ឆីយត្ថិតិ បុច្ឆា, បុច្ឆិត្វា ញាតព្វោ អត្តោ។ តស្ស បុច្ឆាវសេន
បវត្ថំ ធម្មបដិក្កាហកានំ វចនំ បុច្ឆាវសិកំ, តទេវ និក្ខេបសទ្ធាបេក្ខាយ
បុល្លិដ្ឋវសេន “បុច្ឆាវសិកោ”តិ វុត្ថំ។ តថា អដ្ឋប្បត្តិ វេ អដ្ឋប្បត្តិកោតិ
វេវម្បត្ថ អត្តោ វេទិតព្វោ។

អបិចេត្ត បរេសំ ឥន្ទ្រិយបរិចាកាទិការណនិវេក្ខត្តា អត្តជ្ឈាសយស្ស
វិសុំ សុត្តនិក្ខេបភារោ យុត្តោ កេវលំ អត្តនោ អជ្ឈាសយេនេវ ធម្មតន្តិបបនត្តំ
បវត្តិតទេសនត្តា។ បរជ្ឈាសយបុច្ឆាវសិកានំ បន បរេសំ អជ្ឈាសយបុច្ឆានំ
នេសនាបវត្តិហេតុភូតានំ ឧប្បត្តិយំ បវត្តិតានំ កថំ អដ្ឋប្បត្តិយំ អនវរោធា,
បុច្ឆាវសិកអដ្ឋប្បត្តិកានំ វា បរជ្ឈាសយានុរោធន បវត្តិតានំ កថំ

បរជ្ជាសយេ អនវរោធាតិ? ន ចោទេតព្វមេតំ។ បរេសញ្ញា
អភិនិហារបរិបុច្ឆាធិវិនិមុត្តស្សេវ សុត្តន្តេសនាការណុប្បាទស្ស
អដ្ឋប្បត្តិការវេន គហិតត្តា បរជ្ជាសយេបុច្ឆាវសិកានំវិសុំ គហណាំ។ តថា ហិ
ព្រហ្មជាលធម្មនាយាទសុត្តាធិនំ វណ្ណាវណ្ណាអាមិសុប្បាទាធិទេសនានិមិត្តំ
“អដ្ឋប្បត្តិ”តិ វុច្ចតិ។ បរេសំ បុច្ឆំវិនា អដ្ឋាសយំ ឯវ និមិត្តំ កត្វា ទេសិតោ
បរជ្ជាសយោ, បុច្ឆាវសេន ឯវ ទេសិតោ បុច្ឆាវសិកោតិ
ចាកដោរាយមត្តោតិ។ អត្ថនោ អដ្ឋាសយេនេវ កថេតិ ធម្មតន្តិវេបនត្តន្តិ
ទដ្ឋព្ពំ។ ទសពលសុត្តន្តហារកោតិ ទសពលវគ្គ អនុបុព្វេន និក្ខិត្តានំ សុត្តានំ
អាវលី, តថា ចន្ទោបមហារកាធយោ។

វិមុត្តិបរិចាចនីយា ធម្មា សទ្ធិន្ទ្រិយាធយោ។ អដ្ឋាសយន្តិ អធិមុត្តិ។ ឧត្តន្តិ
ទិដ្ឋិនិដ្ឋានក្ខន្តិ។ មនន្តិ ចិត្តំ។ អភិនិហារន្តិ បណិធានំ។ ពុជ្ឈនការន្តិ
ពុជ្ឈនសការំ, បដិវិជ្ឈនាការំ វា។

ឧក្សដិតញ្ញាតិ ឧក្សជនំ នាម ញ្ញាណុក្សជនំ, ញ្ញាណេន ឧក្សដិតមត្តេ ឯវ
ធម្មំ ជានាតីតិ អត្តោ។ វិបញ្ចិតំ វិត្តាវតមេវ អត្តំ ជានាតីតិ វិបញ្ចិតញ្ញា។
ឧទ្ទេសាធិហិ នេតញ្ញោតិ នេយ្យោ។ ព្យញ្ញេនបទំ បរមំ អស្សាតិ បទបរមោ។ សហ
ឧទាហជវេលាយាតិ ឧទាហារធម្មស្ស ឧទ្ទេសេ ឧទាហជមត្តេ ឯវ។
ធម្មាភិសមយោតិ ចតុសច្ចធម្មស្ស ញ្ញាណេន សទ្ធិ អភិសមាយោកោ។ អយំ
វុច្ចតីតិ អយំ “ចត្តារោ សតិបដ្ឋានា”តិអាធិនា នយេន សំខិត្តេន មាតិកាយ
វេយ្យាករណ៍ ទេសនានុសារេន ញ្ញាណំ បេសេត្វា អរហត្តំ គណ្ហិតុំ សមត្តោ
បុគ្គលោ “ឧក្សដិតញ្ញា”តិ វុច្ចតិ។ អយំ វុច្ចតីតិ អយំ សំខិត្តេន មាតិកំ វេយ្យាករណ៍
វិត្តារេន អត្តេ វិភជិយមាទេ អរហត្តំ ចាបុណិតុំ សមត្តោ បុគ្គលោ
“វិបញ្ចិតញ្ញា”តិ វុច្ចតិ។ ឧទ្ទេសតោតិ ឧទ្ទេសហេតុ, ឧទ្ទិសន្តស្ស ឧទ្ទិសាបេន្តស្ស

វាគី អត្តោ, “ឧទ្ទិសតោ” តិបិ ចាហៅ, អយមេវត្តោ។ បរិបុច្ឆតោតិ បរិបុច្ឆន្តស្ស។
អនុបុព្វេន ធម្មាភិសមយោ ហោតីតិ អនុក្កមេន អរហត្តប្បត្តិ ហោតិ។ ន
តាយ ជាតិយា ធម្មាភិសមយោ ហោតីតិ តេន អត្តភាវេន មគ្គំ វា ដលំ វា
អន្តមសោ ឈានំ វា វិបស្សនំ វា និព្ពត្តតុំ ន សក្កោតិ។ អយំ វុច្ឆតីតិ អយំ
បុគ្គលោ ព្យញ្ញនបទមេវ បរមំ កត្វា វិតត្តា “បទបរមោ” តិ វុច្ឆតិ។

ឯកចរាតិ វិវេកាភិវត្តិយា ឯកវិហារិនោ។ ទិចរាតិ ទ្វេ ឯកជ្ឈាសយា ហុត្វា
ញ្ញាណចរិយាធិវសេន វិចរន្តា។ ឯស នយោ សេសេសុ។
សត្តសុញ្ញតាបកាសនេន សុញ្ញតំ។ តតោ ឯវ សណ្ណំ សុខុមំ។ “បរេសំ
អជ្ឈាសយវសេន ភគវា វេទំ សុត្តំ អារភី” តិ វត្វា តេ បន “បរេ” តិ វុត្តបុគ្គលា
អបរិកម្មកា សុបរិសោធិតបុព្វភាគបដិបទា ចាតិ ធុរិយា, តទុកយេសុ សត្ត
បដិបត្តិ ឧបមាមុខេន បកាសេន្តោ យថា ហីតិអាទិមាហ។ រូបំ ន សមុដ្ឋាបេតិ
លិខនវសេន ន ឧប្បាទេតិ។ អកតាភិធិវេសន្តិ វិបស្សនាភាវនាយ
អកតានុយោគំ។ សីល... បេ... សម្មទាយាតិ អសមាទិន្ទសីលំ សីលសម្មទាយ,
សុបរិសុទ្ធសីលំ សមាធិសម្មទាយ, អនុជុកតទិដ្ឋិជុកម្ហំ ទិដ្ឋិសម្មទាយ
យោជេន្តោតិ យោជនា។

យន្តិ យំ បុព្វភាគបដិបទំ សន្ធាយ។ សីលន្តិ ចតុចារិសុទ្ធសីលំ។ ទិដ្ឋិ ចាតិ
កម្មស្សកតាទិដ្ឋិ ចេវ កម្មបថសម្មាទិដ្ឋិ ច។ តិវិធនាតិ អជ្ឈត្តំ ពហិទ្វា
អជ្ឈត្តពហិទ្វាតិ ឯវិវិសយភាវតោ តិប្បការេន។ យថាវុត្តទិដ្ឋិវិសុទ្ធិយា
វិសេសបច្ឆយំ សីលំយេវ ភាវនាយ អធិដ្ឋានន្តិ វុត្តំ “សីលំ និស្សាយ សីលេ
បតិដ្ឋាយា” តិ។

សុធន្តសុវណ្ណំ អបគតសព្ពកាឡកំ។ ចតុរស្សាទិដ្ឋោតោ
សុបរិមន្តិតមណីក្ខន្ធា។ បច្ឆយធម្មានំ អវិជ្ជាធិនំ តស្ស តស្ស បច្ឆយុប្បន្នស្ស

ហេតុបច្ចុប្បន្នភាព បច្ចុប្បន្នភាព។ សោ បន អត្ថតោ អវិជ្ជា ឯវាតិ អាហា
“បដិច្ចសមុប្បាទន្តិ បច្ចុប្បាការ”ន្តិ។ តេនាហា “បច្ចុប្បាការេ ហិ”តិអាទិ។

កាមំ វោ-សន្ថោ បទបរដ្ឋិតោ បដិយោគីអត្ថវិសេសវាចកោ, នាមបរក្ខតោ
បន តំ តំ កត្តកម្មករណាទិសាធនវិសិដ្ឋមេវ បពោធនតិ, ហិ-និចាតបរក្ខតោ
បន វេចនាលដ្ឋារមត្តមេវាតិ អាហា “វោតិ...បេ.... ទិស្សតិ”តិ។ តំទេសនន្តិ តស្ស
បដិច្ចសមុប្បាទស្ស ទេសនំ។ សា ហិ ឥធ ត-សន្ថេន បច្ឆាមសីយតិ។
“សុណាថា”តិ សោតវិញ្ញេយ្យតាវចនតោ ន កេវលំ បដិច្ចសមុប្បាទោ។

ឯកត្ថមេតំ បទំ ក-សន្ថេន បទវឌ្ឍនមត្តស្ស កតត្តា, តស្មា សាធុសទ្ធស្ស
កតោ អត្ថទ្វារោ សាធុកសទ្ធស្សបិ កតោ ឯវ ហោតិ តិ អធិប្បាយោ។ សាធុ
កន្តេតិ យាចាមហំ កន្តេតិ អយមេត្ត អត្ថោតិ អាហា “អាយាចនេ”តិ។ បុន សាធុ
កន្តេតិ ឯវ កន្តេតិ អយមេត្ត អត្ថោតិ អាហា “សម្មជីច្ឆនេ”តិ។ សាធុ សាធុតិ
អហោ អហោតិ អយមេត្ត អត្ថោតិ វុត្តំ “សម្មហំសនេ”តិ។ សាធុ ធម្មវចិត្តិ
បុញ្ញកាមោ សុន្ទរោតិ អត្ថោ។ បញ្ញាណាវាតិ បញ្ញាវា។ អទ្ធព្ពោតិ អទ្ធសកោ។
ទន្ធាតិ កម្មេតិ ជីវករណេ សក្កច្ចកិរិយាយំ។ អាណាត្តិយន្តិ អាណាបនេ។
“សុណាថា សាធុកំ មនសិ ករោថា”តិ ហិ វុត្តេ សាធុកសន្ថេន
សវនមនសិការាទំ សក្កច្ចកិរិយាវិយ តទាណាបនម្សិ វុត្តំ ហោតិ។
អាយាចនត្ថតាវិយ ចស្ស អាណាបនត្ថតា វេទិតញ្ញា។

ឥទានេត្ថ ឯវ យោជនា វេទិតញ្ញាតិ សម្ពន្ធា។ សោតិទ្រិយវិក្ខេបនិវារណំ
សវនេ និយោជនវសេន កិរិយន្តរបដិសេធនភាវតោ, សោតំ ឱទហថាតិ ហិ
អត្ថោ។ មនិទ្រិយវិក្ខេបនិវារណំ អញ្ញចិត្តាបដិសេធនតោ។ បុរិមន្តិ
“សុណាថា”តិ បទំ។ ឯត្ថាតិ “សុណាថា, មនសិ ករោថា”តិ បទទ្ធយេ, ឯតស្មី វា
អធិការេ។ ព្យញ្ញនិបល្លាសគ្គាហនិវារណំ សោតទ្វារេ វិក្ខេបបដិពាហកត្តា។

ន ហ៊ី យាថាវតោ សុណាន្តស្ស សទ្ធតោវិបល្លាសគ្គាហោ ហោតិ។
អត្ថវិបល្លាសគ្គាហនិវារណំ មនិជ្រៀយវិក្ខេបបដិពាហកត្តា។ ន ហ៊ី សក្កច្ចំ ធម្មំ
ឧបទានេន្តស្ស អត្ថវិបល្លាសគ្គាហោ ហោតិ។ ធម្មស្សវនេ និយោជេតិ
“សុណាថា”តិ វិទហនតោ។ ធារណ្ហាបបរិក្ខាស្វតិ ឯត្ថ ឧបបរិក្ខត្តហណោនេវ
តុលនតីរណាទិកេ ទិដ្ឋិយា ច សុប្បដិវេធំ សង្កណ្ឌាតិ។ សព្វញ្ញនោតិ ឯត្ថ
យថាធិប្បេតមត្ថំ ព្យញ្ញយតីតិ ព្យញ្ញនំ, សភាវនិរុត្តិ។ សហ ព្យញ្ញនេហិតិ
សព្វញ្ញនោ, ព្យញ្ញនសម្មន្នោតិ អត្ថោ។ អរណីយតោ ឧបគន្ធពុតោ អត្ថោ,
ចតុចារិសុទ្ធិសីលាទិកោ។ សហ អត្ថនាតិ សាត្ថោ, អត្ថសម្មន្នោតិ អត្ថោ។
ធម្មគម្ពីរោតិអាទីសុ ធម្មោ នាម តន្តិ។ ទេសនា នាម តស្ស មនសា វត្ថុបិតាយ
តន្តិយា ទេសនា កថនំ។ អត្ថោ នាម តន្តិយា អត្ថោ។ បដិវេធនាម តន្តិយា
តន្តិអត្ថស្ស ច យថាភូតាវពោធា។ យស្មា ចេតេ ធម្មទេសនាអត្ថបដិវេធនា
សសាធិហិវិយ មហាសមុទ្ពោ មនុស្សធិហិ ទុក្ខោកាឡិ អលព្ពនេយ្យបតិដ្ឋា ច,
តស្មា គម្ពីរា។ តេន វុត្ថំ “យស្មា អយំ ធម្មោ... បេ... សាធុកំ មនសិ ករោថា”តិ។

ឯត្ថ ច បដិវេធស្ស ទុក្ខរការតោ ធម្មត្ថានំ ទេសនាញ្ញាណស្ស
ទុក្ខរការតោ ទេសនាយ ទុក្ខោកាហតា, បដិវេធស្ស បន ឧប្បទេតុ
អសក្កណេយ្យត្ថា តត្ថិសយញ្ញាណុប្បត្តិយា ច ទុក្ខរការតោ ទុក្ខោកាហតា
វេទិតញ្ញា។ ទេសនំ នាម ឧទ្ទិសនំ សង្ខេបទស្សនសទិសំ។ តថា ហិវិកង្កសុត្ថ
“ទេសេស្សមី”តិ វត្ថា បុន “ភាសិស្សមី”តិ វុត្ថំ។ តស្ស និទ្ទិសនំ ភាសនន្តិ
ឥធាធិប្បេតន្តិ អាហា “វិត្តារតោបិ នំ ភាសិស្សមីតិ វុត្ថំ ហោតិ”តិ។ បរិព្យត្តំ
កថនំ វា ភាសនំ។

សាឡិកាយិវ និគ្យោសោតិ សាឡិកាយ អាហាថោវិយ មដុរោ
កណ្តាសុខោ បេមនីយោ។ បដិកានំ សន្តោ។ ឧទ្ទិរយីតិ ឧទ្ទារីយតិ, វុច្ចតីតិ

អត្តោ ឯវំ វុត្តេ ឧស្សហជាតាតិ ឯវំ “សុណាថ សាធុកំ មនសិ ករោថ,
ភាសិស្សមី”តិ វុត្តេ “ន កិរ សត្តា សង្ខេបេនេវ ទេសេស្សតិ, វិត្តារេនបិ
ភាសិស្សតី”តិ សញ្ញាតុស្សហា ហដ្ឋតុដ្ឋា ហុត្វា។

កតមោតិ តស្ស បទស្ស សាមញ្ញតោ បុច្ឆាការោ ញាយតិ, ន
វិសេសតោតិ តស្ស បុច្ឆាវិសេសការំ កថេន្តោ “កថេតុកម្មតាបុច្ឆា”តិ វត្វា
តេនេវ បសង្កេន មហានិទ្ទេសេ អាគតា សញ្ញាបិ បុច្ឆា អត្តន្ទានយេន ទស្សេតិ
“បញ្ចវិធា ហិ បុច្ឆា”តិ អាទិនា។ តត្ថ អទិដ្ឋំ ជោតេតិ ឯតាយាតិ អទិដ្ឋជោតនា។
ទិដ្ឋំ សំសន្និយតិ ឯតាយាតិ ទិដ្ឋសំសន្ននា។ សំសន្ននញ្ចេត្ត សាកញ្ញាវសេន
វិនិច្ឆយករណំ។ វិមតី ទិន្នតិ ឯតាយាតិ វិមតិច្ឆេទនា។ អនុមតិយា បុច្ឆនំ
អនុមតិបុច្ឆា។ “តំ កី មញ្ញេថ ភិក្ខុវេ”តិ អាទិបុច្ឆាយ ហិ “កា តុម្ហាកំ អនុមតី”តិ
អនុមតិ បុច្ឆិតា ហោតិ។ កថេតុកម្មតា កថេតុកម្មតាយ។

លក្ខណានិញ្ញាតុំ បុច្ឆិតោ យោ កោចិ សភារោ។ អញ្ញាតនិញ្ញេន កេនចិ
ញ្ញាលោន អញ្ញាតការំ មាហា។ អទិដ្ឋនិញ្ញេន ទស្សនភូតេន ញ្ញាលោន ចក្កនាវិយ ន
ទិដ្ឋតំ។ អតុលិតនិញ្ញេ “ឯត្ថកំ វេទ”និញ្ញេ តុលនភូតេន ញ្ញាលោន ន តុលិតតំ។
អតីវិតនិញ្ញេ តីរណភូតេន ញ្ញាលោន អកតញ្ញាលាកិរិយាសមាបនតំ។
អវិភូតនិញ្ញេ ញ្ញាលាស្ស អចាកជការំ។ អវិការិតនិញ្ញេ ញ្ញាលោន
អចាកជីកតការំ។

បញ្ចេសុ បុច្ឆាសុ យា ពុទ្ធានំ សព្ពតោ ន សន្តិ, តា ទស្សេត្វា វេទាធិប្បេតបុច្ឆំ
និគមេតុំ “តត្ថា”តិ អាទិ វុត្តំ។ តំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ យទិ បដិច្ចសមុប្បាទោ
បច្ចយាការោ, អថ កស្មា ភគវតោ បដិច្ចសមុប្បាទទេសនាយ សម្ពាទយោ
បច្ចយុប្បន្នា កថិតាតិ អាហ “ឯត្ថ ចា”តិ អាទិ។ បច្ចយុប្បន្នម្បិ កថេតិ
បច្ចយុប្បន្នទស្សនេន បច្ចយធម្មានំ បច្ចយការស្ស កថិតការតោ។

អាហារវត្ថុស្បៀតអាទិ “បច្ចយាការោ បដិច្ចសមុប្បាទោ” តិ ទស្សនតំ វុត្ថំ។
“សម្ពវន្ត” តិ ចាឡិយំ បរតោ វុត្ថំ កិរិយាបទំ អាទេត្វា យោជេតិ, អញ្ញថា
សម្ពាវា កី កតាតិ វា ករោន្តិតិ វា ន ព្យាយាយ្យ។ បវត្ថិយា អនុលោមតោ
“អវិជ្ជាបច្ចយា” តិ អាទិកា អនុលោមបដិច្ចសមុប្បាទកថា។

“អវិជ្ជាយ ត្វេវា” តិ អាទិកា បន តស្ស វិលោមតោ បដិលោមកថា។
អច្ចន្តមេវ សម្ពាវេ វិវដ្ឋតិ ឯតេនាតិ វិរាគោ, មគ្គោ។ អសេសនិរោធាតិ
អសេសេត្វា និរោធា សមុច្ឆិន្ទនា។ ឯវំ និរោធានន្តិ ឯវំ អនុប្បាទនិរោធន និរុទ្ធានំ
សម្ពាវា និរោធា។ ឥតិ អវិជ្ជាជីនំ និរោធវេនេន អវហត្ថំ វេទតិ។ សកលស្សាតិ
អនវសេសស្ស។ សត្តវិវហិតស្សាតិ បរហិកប្បិតជីវហិតស្ស។ វិនិវត្តេត្វាតិ
អនុប្បាទនិរោធនស្សនវសេន វិបរិវត្តេត្វា។

អត្ថមនាតិ បីតិសោមនស្សេន គហិតចិត្តា។ តថាភូតា ច ហដ្ឋចិត្តា នាម
ហោន្តិតិ អាហា “តុដ្ឋចិត្តា” តិ។ “តស្ស វេចនំ អភិនន្តិតត្ថ” តិ ឯត្ថ អភិនន្តនសទ្ធោ
អនុមោទនត្ថោ។ “អភិនន្តិត្វា” តិ ឯត្ថ សម្មជិដ្ឋនត្ថោ។ ឥធ បន ឧភយត្ថោបិ
វដ្ឋតីតិ អាហា “អនុមោទីសុ ចេវ សម្មជិដ្ឋីសុ ចា” តិ។

បដិច្ចសមុប្បាទសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. វិភង្គសុត្តវណ្ណានា

២. ទុតិយេបីតិ ទុតិយសុត្តបិ។ បិ-សទ្ធន តទញ្ញេសុ សុត្តេសុបីតិ អត្ថោ។
“វិសុទ្ធិមគ្គេ វុត្ថា ឯវា” តិ វត្វាបិ តទេកទេសំ ឥធវិវិយោគក្ខមំ ទស្សេតុំ “យថា
ហី” តិ អាទិ វុត្ថំ។ តន្តិ មូលំ។ វិត្តារទេសនន្តិ “វិភង្គិស្សាមី” តិ បទស្ស អត្ថស្ស
ទស្សនវសេន បវត្ថំ វិភង្គទេសនំ។ ឧទ្ទេសទេសនា បឋមសុត្ត
អនុលោមទេសនាសទិសាវ។ បុន វដ្តវិវដ្តំ ទស្សេន្តាតិ “ឥតិ ខោ,

ភិក្ខុវេ"តិអាទិនា បវត្តិ និវត្តិញ ទស្សនោ។ បឋមំ ឧទ្ទេសវសេនវិភជនវសេន
វិវដ្តំ ទស្សិតំ, តតោ ឯវ ព្យតិវេកនយេនវិវដ្តម្បិ ទស្សិតមេវ ហោតិ
បុនគ្គហណំ។

តេសំ តេសំ សត្តានុត្ត ៩ទំ កិញ្ចិ បការតោ អនាមសិទ្ធា សព្វេបិ សត្ត
សាមញ្ញតោ ព្យាបេទ្វា គហណានុត្ត អាហា "សង្ខេបតោ...បេ.... និទ្ទេសោ"តិ។
គតិជាតិវសេនាតិ បញ្ចគតិវសេន, តត្ថាបិ ឯកេកាយ គតិយា
ខត្តិយាទិភុម្មនេវាទិហត្ថិអាទិជាតិវសេន ច។ "ចិត្តំ មនោ"តិអាទិសុ វិយ
កិច្ចវិសេសំ, "មាណស"ន្តិអាទិសុ វិយ សមាទេ អត្ថេ សទ្ធិវិសេសំ,
"បណ្ណារ"ន្តិអាទិសុ វិយ គុណវិសេសំ, "ចេតសិកំ ហធយ"ន្តិអាទិសុ វិយ
និស្សយវិសេសំ, "ចិត្តស្ស ឋិតិ"តិអាទិសុ វិយ អញ្ញស្ស អវត្តាការិវិសេសំ,
"អលុព្ពនា"តិអាទិសុ វិយ អញ្ញស្ស កិរិយាការិវិសេសំ, "អលុព្ពិតត្ថ"ន្តិអាទិសុ
វិយ អញ្ញស្ស អការតារិសេសន្តិ ឯវមាទិកំ អនបេក្ខិត្វា ធម្មមត្តំ វា ទីបនា
សភាវនិទ្ទេសោ។ ជិណ្ឌាស្ស ជីវណាវសេន បវត្តនាការោ ជីវណាតាតិ អាហា
"អាការនិទ្ទេសោ"តិ។

កាលាតិក្កមេ កិច្ចនិទ្ទេសាតិ កលលកាលតោ បគុតិ បុរិមរូចានំ
ជរាបត្តក្ខណោ ឧប្បជ្ឈមាណនិ បច្ឆិមរូចានិ បរិបក្ករូចានុរូចានិ
បរិណាតបរិណាតានិ ឧប្បជ្ឈន្តីតិ អនុក្កមេន សុបរិណាតរូចានំ បរិចាកកាលេ
ឧប្បជ្ឈមាណនិ ខណ្ឌិច្ឆាទិសភាវានិ ឧប្បជ្ឈន្តីតិ "ខណ្ឌិច្ឆ"ន្តិអាទិយោ
កាលាតិក្កមេ ជរាយ កិច្ចនិទ្ទេសា។ បកតិនិទ្ទេសាតិ ជលវិបដ្ឋនបកតិយា
និទ្ទេសា, ជរាយ វា ចាបុណ្ហិតត្ថជលមេវ បកតិ, តស្ស ជនិទ្ទេសា, ន ច
ខណ្ឌិច្ឆាទីនេវ ជរាតិ ឧទកាទិកតមគ្គេសុ តិណារុក្ខសំភគ្គតាទយោវិយ

បរិចារកតមគ្គសង្ខារតេសុ បរិបុណ្ណារូបេសុ លត្តមានា ខណ្ឌាធានយោ ជរាយ
គតមគ្គាតច្វេវ វេទិតញ្ចា, ន ជរាតិ។

យស្មា ជវំ បត្តស្ស អាយុ ហាយតិ, ឥន្ទ្រិយានិ ជជ្ជរានិ ហោន្តិទិ
អាយុហានាធយោ បកតិនិទ្ទេសា, តស្មា វុត្ថំ “បច្ឆិមា ទ្វេ បកតិនិទ្ទេសា” តិ។
តេនាហ “ឥមេហិ បធា” តិអាទិ។

អវិញ្ញាយមានន្តរត្តា អវិចីជរា មណីអាទិសុ មន្ទទសកាទិសុ
ឯកេកទសកេសុ ច ខណោ ខណោ ជីណ្ហាវិការាទិនំ ធុរិញ្ញេយ្យត្តា។ តតោ
អញ្ញេស្វតិ មណីអាទិតោ អញ្ញេសុ អហិច្ឆត្តកាទិសុ, ចាណំ
ឯកភវបរិយាបន្នេ សកលអាយុស្មី គហិតតរុណាយុវាជរាកាលេសុ,
ឯកទ្ធិត្តិទិវសាតិក្កមេសុ បុច្ឆាទិសុ វាតិ អត្តោ។ តត្ថ ហិ ជរាវិសេសស្ស
សុរិញ្ញេយ្យត្តា សវិចីជរា នាម។

ចវនកវសេនាតិ ចវនកានំ ខន្ធានំ វសេន។ ឯកចតុបញ្ចក្ខន្ធយាយ ចុតិយា
ចវនមេវ ចវនតាតិ អាហ “ការវចនេន លក្ខណានិទស្សន” ត្ថិ, ចាឡិយំ “ចុតី” តិ
វុត្ថស្ស មរណស្ស សភាវទស្សនត្ថិ អត្តោ។ ភន្តុប្បត្តិ ភិជ្ជមានតា។ តេន
“កេនោ” តិ ឥមិនា ខន្ធានំ ភិជ្ជមានតា ភេទសមន្តិតា វុត្តាតិ ទស្សេតិ។
ហំនាការវបរិទីបនត្ថិ កេនចិបិ អាការេន អវដ្ឋានាការទីបនំ។ យជស្សេវាតិ ហិ
វិសទិស្វធាហារណំ។ យថា យជេភិន្នេ កចាលាទិអវយវសេសោ លត្តតិ, ន ឯវំ
ចុតិក្ខន្ធសុ ភន្តេសុ, ន កោចិវិសេសោ តិជ្ជតីតិ ទស្សេតុ “អន្តរធាន” ត្ថិ វុត្ថំ។
មច្ចុសង្ខាតំ មរណាត្ថិ មច្ចុសញ្ញាតំ មរណំ។ “កាលមរណា” ត្ថិ វទន្តិ។ សន្តានស្ស
អច្ចន្តសមុច្ឆេទភូតំ ឪណាសវានំ មរណំ សមុច្ឆេទមរណំ។ អាទិ-សទ្ទេន
ខណិកមរណំ សង្កណ្ឌាតិ។ តស្ស កិរិយាតិ អន្តកស្ស កិរិយា, យា លោកេ
វុច្ឆតិ “មច្ច” តិ, មរណាត្ថិ អត្តោ។ ចវនកាលោ ឯវ វា អនតិក្កមនីយត្តា

វិសេសេន កាលោតិ វុត្តោតិ តស្ស កិរិយា អត្ថតោ បុតិក្ខន្ធានំ
ភេទបវត្តិយេវ។ “មច្ច មរណ”ន្តិ វា ឯត្ថ សមាសំ អកត្វា យោ “មច្ច”តិ វុច្ចតិ
ភេនោ, តមេវ មរណំ “ចាណាចាកោ”តិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ពោ។

ចតុវេការវសេនាតិ ចតុវេការភវវសេន។ តត្ថ ហិ រូបកាយសញ្ញតោ
កឡេវរោ នត្ថិ, យំ និក្ខិបេយ្យ។ កិញ្ចាបិ ឯកវេការភវេបិ កឡេវរនិក្ខេហោ
នត្ថិ, រូបកាយស្ស បន តត្ថ អត្ថតាមត្ថំ គហេត្វា “ឯកវេការវសេន
កឡេវរស្ស និក្ខេហោ”តិ វុត្តោ។ ចតុវេការវសេន ចាតិ ច-សន្នេន
“សេសទ្វយវសេន ខន្ធានំ ភេនោ”តិ ឥមមត្ថំ ទស្សេតិ សព្ពត្ថេវ
ខន្ធភេទសញ្ញាវតោ។ សេសទ្វយវសេនាតិ សេសភវទ្វយវសេនេវ កឡេវរស្ស
និក្ខេហោ។ យទិបិ ឯកវេការភវេ រូបកាយោ វិជ្ជតិ, កឡេវរនិក្ខេហោ បន
នត្ថិ តិ “កឡេវរស្ស សញ្ញាវតោ”ឥច្ឆេវ វុត្តំ។ យស្មា មនុស្សធិសុ
កឡេវរនិក្ខេហោ អត្ថិ, តស្មា មនុស្សធិសុ កឡេវរស្ស និក្ខេហោតិ យោជនា។
កឡេវរំ និក្ខិបិយតិ ឯតេនាតិ មរណំ កឡេវរស្ស និក្ខេហោ។ ឯកតោ កត្វាតិ
ឯកជ្ឈំ កត្វា, ឯកជ្ឈំ គហណាមត្ថេន។

ជាយនដ្ឋេនាតិអាទិ អាយតនវសេន យោនិវសេន ច ធ្វិហិ បទេហិ
សព្ពសត្តេ បរិយាទិយិក្វា បរិយាទិយិក្វា ជាតិ ទស្សេតុំ វុត្តំ។ កេចិ បន
“កត្តភាវវសេន បទទ្វយំ វុត្ត”ន្តិ វទន្តិ។ “តេសំ តេសំ សត្តានំ ជាតិ សញ្ញាតិ”តិ
បន កត្តិវិ សាមិនិទ្ទេសស្ស កតត្តា ឧភយត្ថាបិ ភាវនិទ្ទេសោ។ សម្មណ្ណោ ជាតិ
សញ្ញាតិ។ ចាកជា និព្ពត្តិ អភិទិព្ពត្តិ។ តេសំ តេសំ សត្តានំ... បេ... អភិទិព្ពត្តិ តិ
សត្តវសេន បវត្តត្តា វោហារទេសនា។

តត្រ តត្រាតិ ឯកចតុវេការភវេសុ ធ្វិន្នំ សេសរូបធាតុយំ បដិសន្ធិក្ខណោ
ឧប្បជ្ឈមាណំ បញ្ចន្នំ, កាមធាតុយំ វិកលាវិកលីន្ទ្រិយានំ វសេន សត្តន្នំ នវន្នំ

ធនន្ទំ បុន ធនន្ទំ ឯកាធនន្ទញ្ច អាយតនានំ វសេន សង្កហោ វេទិតញ្ចោ។
សន្តតិយន្តិ យេន កម្មតា ខន្ធានំ ចាតុកាវោ, តេន អភិសង្កតសន្តតិយំ។ តញ្ច
ខោ បដិសន្ធិក្ខណាវសេន វេទិតញ្ចំ។

កម្មុយេវ កម្មភវោ “ភវតិ ឯតស្មា ឧបបត្តិភវោ”តិ កត្វា។ កម្មេន
និយ្យាទិតអត្តភារុបបត្តិវសេន ភវតីតិ ភវោ, តថា តថា និព្ពត្តវិចារកោ
កដត្តារូបញ្ច។ អដ្ឋកថាយំ បន “ភវតីតិ កត្វា ភវោ”តិ ឧបបត្តិភវស្ស
វក្ខមានត្តា “កម្មំ ផលវោហារេន ភវោតិ វុត្ត”ន្តិ កថិតំ។

ឧបាទិយន្តិ សត្តា ទន្ធូ គ្គាហំ គណ្ណន្តិ ឯតេន កិលេសកាមេន។ ន កេវលំ
ឥធ ករណសាធនមេវ, អថ ខោ កត្តសាធនម្យិ លព្ពតីតិ វុត្តំ “សយំ វា”តិ។ តន្តិ
វត្ថុកាមំ។ កាមោ ច សោ កាមនដ្ឋេន, ឧបាទានញ្ច ភុសមាទានដ្ឋេនាតិ
កាមុបាទានំ។ ឯតន្តិ កាមុបាទានបទំ។ បុន ឯតន្តិ កាមុបាទានសម្ពាតំ។

សស្សតោ អត្តាតិ ឥទំ បុរិមទិដ្ឋិ ឧបាទិយមាធំ ឧត្តរទិដ្ឋិ ទស្សេតុំ វុត្តំ។ យថា
ឯសា ទិដ្ឋិ ទន្ធូ ករណាវសេន បុរិមំ ឧត្តរា ឧបាទិយតិ, ឯវំ “នត្តិ
ទិន្ទ”ន្តិអាទិកាបីតិ។ អត្តគ្គហណំ បន “អត្តវាទុបាទាន”ន្តិ ឥទំ ន
ទិដ្ឋុបាទានទស្សនន្តិ ទដ្ឋញ្ចំ។ លោកោ ចាតិ អត្តគ្គហណាវិនិមុត្តគ្គហណំ
ទិដ្ឋុបាទានភូតំ ឥធ បុរិមទិដ្ឋិឧត្តរទិដ្ឋិវចនេហិ វុត្តន្តិ ទដ្ឋញ្ចំ។

យេន មិច្ឆាភិនិវេសេន គោសីលកោវតាធិ សមាទិយតិ ចេវ អនុតិដ្ឋតិ ច,
សោ គោសីលកោវតាធិនីតិ អធិប្បតានិ។ តេនាហ “គោសីល...បេ....
សយមេវ ឧបាទានានី”តិ។ អភិនិវេសតោតិ អភិនិវេសនតោ។

អត្តវាទុបាទានន្តិ “អត្តា” តិ វាទស្ស បញ្ញាបនស្ស គហណស្ស
ការណក្ខតា ទិដ្ឋតិ អត្តោ។ អត្តវាទមត្តមេវា តិ អត្តស្ស អភាវា “អត្តា” តិ ឥទំ
វេទមត្តមេវ។ ឧបាទិយន្តិ ទន្ធិ គណ្ហាន្តិ។

ចក្ខុទ្វារាទិសុ បវត្តាយា តិ ឥទំ តណ្ហាយ រូបតណ្ហាទិការស្ស ការណាវេទំ
ធម្មារម្មណិកធម្មានំ បដិនិយតារម្មណត្តា។ ជវនីវិទិយា បវត្តាយា តិ ឥទំ
តស្ស បវត្តិជ្ជានទស្សនំ។ សភាវេនេវ ឧដ្ឋាតុំ អសក្កោន្តស្ស វេជ្ជុ វិយ
និស្សយោ អហុត្វា ឱលុម្ពកភាវេន ភាវោ ឧបាទានស្ស បច្ចយភាវតោ
អារម្មណម្យី តំសទិសំ វុត្តំ។ រូបេតិ វិសយេ ភុម្មំ។ សា តិវិជា ហោតិ តិ សម្ពុទ្ធោ។
កាមតណ្ហា កាមស្សនភាវេន បវត្តិយា។ ឯវំ អស្សនេន្តិ តិ សស្សតទិដ្ឋិយា
សហជាតនិស្សយសម្មយុត្តអត្តិអវិគតាទិបច្ចយភូតាយ សំសជ្ជត្តា
និច្ចដុវសស្សតាភិនិវេសមុខេន អស្សនេន្តិ។ ភវសហគតា តណ្ហា ភវតណ្ហា។
ភវតិ តិដ្ឋតិ សព្វកាលន្តិ ហិ ភវទិដ្ឋិតវោ ឧត្តរបទលោបេន, ភវស្សនវសេន
បវត្តិយា ច។ ឥមិនា នយេន វិភវតណ្ហា តិ ឯតុ អត្តោ វេទិតញ្ចោ។ វិភវតិ
ឧទ្ធិដ្ឋតិ វិនស្សតិ តិ ឯវំ បវត្តា ទិដ្ឋិវិភវោ ឧត្តរបទលោបេន។ ឯវំ តានិ
អដ្ឋាវសា តិ យា ធន កាមតណ្ហា, ធន ភវតណ្ហា, ធន វិភវតណ្ហា វុត្តា, ឯតានិ
អដ្ឋាវស តណ្ហាវិចរិតានិ តណ្ហាបច្ចយោ។ អដ្ឋត្ថន្តិ សកសន្តតិយំ។ ពហិទ្វា តិ
តតោ ពហិទ្វា។ អតីតារម្មណានិ វា ហោន្តុ ឥតារម្មណានិ វា, សយំ បន
អតីតានិ ធនតិស តណ្ហាវិចរិតានិ។ សេសបទទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ “អដ្ឋសតំ
តណ្ហាវិចរិតានិ” តិ អាទិនា សម្ពុទ្ធោ។ ឥទានិ អបរេនបិ បការេន អដ្ឋសតំ
តណ្ហាវិចរិតានិ ទស្សេតុំ “អដ្ឋត្ថិកស្ស” តិ អាទិមាហា។ តតុ អដ្ឋត្ថិកស្ស តិ
អដ្ឋត្ថិកខន្ធបញ្ចកំ។ ឧបយោគតេ ហិ ឥទំ សាមិវេទំ។ ឧបាទាយា តិ
គហេត្វា។ អស្មីតិ ហោតិ តិ យទេតំ អដ្ឋត្ថិកំ ខន្ធបញ្ចកំ ឧបាទាយ
តណ្ហាមានទិដ្ឋិវសេន សមុទាយគ្គាហតោ អស្មីតិ គាហោ ហោតិ, តស្មី

សតីតិ អត្តោ។ ឥធិ បន រូបាទិអារម្មណាវសេន អត្តោ វេទិតញោ។ ឥត្តមស្មីតិ
ហោតីតិ ខត្តិយាធិសុ “ឥទំបកាហេ អហា”ន្តិ វេ តណ្ហាមានទិដ្ឋិវសេន ហោតីតិ
អត្តោ។ ឥទំ តាវ អនុបនិធាយ គហណាំ។

ឯវមាធិនីតិ អាទិ-សទ្ធន “ឯវមស្មី, អញ្ញាថាស្មី, អហំ ភវិស្សំ, ឥត្តំ ភវិស្សំ, វេ ភវិស្សំ, អញ្ញាថា ភវិស្សំ, អសស្មី, សតស្មី, អហំ សិយំ, ឥត្តំ សិយំ, វេ សិយំ,
អញ្ញាថា សិយំ, អចាហំ សិយំ, អចាហំ ឥត្តំ សិយំ, អចាហំ វេ សិយំ, អចាហំ
អញ្ញាថា សិយ”ន្តិ ឯតេសំ សង្គហោ។ ឧបនិធាយ គហណាម្បិ ធុរិធំ សមតោ
អសមតោ វាតិ តំ ទស្សេតុំ “ឯវមស្មី, អញ្ញាថាស្មី”តិ ច វុត្តំ។ តត្ថ ឯវមស្មីតិ ឥទំ
សមតោ ឧបនិធាយ គហណាំ, យថា អយំ ខត្តិយោ, វេ អហាមស្មីតិ អត្តោ។
អញ្ញាថាស្មីតិ ឥទំ បន អសមតោ គហណាំ, យថាយំ ខត្តិយោ តតោ អញ្ញាថា
អហំ ហីនោ វា អធិកោ វាតិ អត្តោ។ ឥមាធិ តាវ បច្ចុប្បន្នវសេន ចត្តាវ
តណ្ហាវិចរិតានិ។ ភវិស្សន្តិអាធិនី បន ចត្តាវ អនាគតវសេន វុត្តានិ, តេសំ
បុរិមចតុក្កេ វុត្តនយេនេវ អត្តោ វេទិតញោ។ អសស្មីតិ សស្សតោ អស្មី,
និច្ចស្សេតុំ អធិវចនំ។ សតស្មីតិ អសស្សតោ អស្មី, អនិច្ចស្សេតុំ អធិវចនំ។ ឥតិ
ឥមាធិ ទ្វេ សស្សតុច្ឆេទវសេន វុត្តានិ។ ឥតោ បរាធិ សិយន្តិអាធិនី ចត្តាវ
សំសយបរិវិតក្កវសេន វុត្តានិ, តានិ បុរិមចតុក្កេ វុត្តនយេន អត្តតោ
វេទិតញានិ។ អចាហំ សិយន្តិអាធិនី បន ចត្តាវ “អបិ នាមាហំ ភវេយ្យ”ន្តិ វេ
បត្តនាកប្បនវសេន វុត្តានិ, តានិបិ បុរិមចតុក្កេ វុត្តនយេនេវ វេទិតញានិ។
ឯវមេតេសុ -

ទ្វេ ទិដ្ឋិសីសា ចត្តាហេ, សុទ្ធសីសា សីសមូលកា;
តយោ តយោតិ ឯតានិ, អដ្ឋាវស វិការយេ។

ឯតេ ហិ សស្សតុច្ឆេទវសេន វុត្តា ទ្វេ ទិដ្ឋិសីសា នាម, “អស្មិ, ភវិស្សំ សិយំ,
អចាហំ សិយ” ត្ថិ ឯតេ ចត្តារោ សុទ្ធសីសា នាម, “ឥត្តមស្មី” តិ អាទយោ តយោ
តយោតិ ធួនស សីសមូលកា នាមាតិ វេទិតព្ពំ។ ឥធម ចាឡិយំ
រូចារម្មណាធិវសេន តណ្ហា អាគតាតិ អាហា “អដ្ឋត្ថិករូចាទិនិស្សិតានី” តិ។
អជ្ឈាស តណ្ហាវិចរិតានីតិ អានេត្វា សម្ពុត្តោ។ ឥមិនា អស្មិ តិ ឥមិនា
អភិសេកសេនាបច្ឆាទិនា “ខត្តិយោ អហា” ត្ថិ មូលភាវតោ “អស្មិ” តិ ហោតិ។
សេសំ បុព្វេ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ សង្កហេតិ តណ្ហាយ យថាវុត្តវិភាគស្ស
សំខិបនវសេន សង្កណ្ហានេ ករិយមានេ។ “ធមិមេ, ភិក្ខុវេ,
តណ្ហាកាយា” តិ អាទិ និទ្ទេសោ។ “រូបេ តណ្ហា រូបតណ្ហា” តិ អាទិ និទ្ទេសត្ថោ។
“កាមរាគភាវេនា” តិ អាទិកោ, “អដ្ឋត្ថិកស្សរូចាទាយា” តិ អាទិកោ ច
និទ្ទេសវិត្តារោ។ “រូចាទីសុ អារម្មណេសុ ធម្មេវា” តិ អាទិកោ សង្កហោ។

យស្មា ចក្ខុធារាទីសុ ឯកេកស្មី ធាវេ ឧប្បជ្ឈនករិញ្ញាណានិវិយ អនេកា
ឯវេ វេទនា, តស្មា តា រាសីវសេន ឯកជ្ឈំ គហេត្វា “ធម វេទនាកាយា” តិ វុត្តត្ថិ
អាហា “វេទនាសមូហា” តិ។ និស្សយភាវេន ឧប្បត្តិធារភាវេន នាធាបច្ចយា
ហោត្ថិ ចក្ខុធាតុអាទយោ, តា កុច្ឆិនា ធាវេន្តិយោវិយ ចោសេន្តិយោវិយ ច
ហោត្ថិ តាសំ មាតុសទិសតា វុត្តា។ ចក្ខុសម្ពុស្សហេតុតិ
និស្សយាទិចក្ខុសម្ពុស្សបច្ចយា។ អយន្តិ អយំ វេទនា “ចក្ខុសម្ពុស្សជា
វេទនា” តិ អាទិនា សាធារណតោ វុត្តា។ ឯត្ថាតិ ឯតស្មី វេទនាបទេ។
សព្ពសង្កាហិកាតិ កុសលាកុសលវិចាកកិរិយានំ វសេន សព្ពសង្កាហិកា។
ឯវំវិកត្ថេ អាគតនយេន សាធារណតោ វត្វាបិ ឥធាធិប្បតវេទនមេវ ធស្សេតុ
“វិចាកវសេន បទា” តិ អាទិមាហា។ ចក្ខុម្ហិ សម្ពុស្សាតិ ចក្ខុម្ហិ និស្សយភូតេ
ឧប្បន្នធស្សោ។ ឯស នយោ សេសេសុ។ យស្មា ចក្ខុធានិវិសុទ្ធិមគ្គ ខន្ធនិទ្ទេសេ

លក្ខណៈវិភាគតោ, អាយតននិទ្ទេសវិសេសតោ, សាមញ្ញតោ ឬ
សទ្ធិត្ថនិស្សនាធិវសេនវិភាវិតានិ, តស្មា “យំ វុត្ថព្ធំ... បេ... វុត្ថមេវា” តិ អាហា។

នមនលក្ខណៈន្តិ អារម្មណភិមុខំ ហុត្វា នមនសការំ តេនវិជា
អប្បវត្ថនតោ។ វុប្បនលក្ខណំ ហេដ្ឋា វុត្ថមេវា។ វេទនាក្ខន្ធា បន ឯការ
វេទនា។ សព្ទុត្តលចិត្តានិ នាម បញ្ញាវិញ្ញាណានិ។ ននុ តត្ថ ជីវិតចិត្តដ្ឋិតិយោ ឬ
សន្តិទិ? សច្ចំ, តាសំ បន កិច្ចំ ន តថា ចាកជំ, យថា ចេតនាជីនន្តិ តេ ឯវុត្ថ
ចាឡិយំ ឧទ្ធដា។ យេន មហន្តចាតុភាវាទិនា ការណេន។ ឯត្តាតិ ឯតស្មី
មហាភូតនិទ្ទេសេ។ អញ្ញោវិនិច្ឆយនយោតិ “វេទនត្ថតោ កលាបតោ” តិ អាធិនា
លក្ខណៈវិនិច្ឆយតោ អញ្ញោវិនិច្ឆយនយោ។ ននុ សោ ចតុធាតុវុត្ថានេ វុត្ថោ,
ន រូបក្ខន្ធនិទ្ទេសេតិ? តត្ថ វុត្ថេបិ “ចតុធាតុវុត្ថានេ វុត្ថានី” តិ អតិទេសវសេន
វុត្ថត្ថា “រូបក្ខន្ធនិទ្ទេសេ វុត្ថោ” តិ វុត្ថំ។ ឧទាទាយាតិ បដិច្ច។ ភូតានិ ហិ បដិច្ច
ឧប្បជ្ឈមាធំ ឧទាទារូបំ “តានិ គហេត្វា” តិ វុត្ថំ អវិស្សជ្ជនតោ។ និស្សយាតិបិ
ឯកេ តេសំ និស្សយបច្ចយភាវតោ។ បុត្តកាលកិរិយា នាម ឯកំសតោ
អបរកាលកិរិយាបេក្ខាតិ ចាបសេសេន អត្ថំ វេទនិ។ វិភត្តិវិបល្លាសេន វិជា
ឯវ អត្ថំ ទស្សេតុំ “សមូហត្ថោ វា” តិ អាធិ វុត្ថំ។ សមូហសម្ពន្ធសាមិទ្ទេសេន
សមូហត្ថោ ធិបិតោតិ តំ ទស្សេន្តោ អាហា “សមូហំ ឧទាទាយា” តិ។
ធម្មសង្គណ្ឌិយំ (ធរ. ស. ៥៨៤) អាគតនយេន “តេវីសតិវិធ” ន្តិ វុត្ថំ។ តត្ថ ហិ
ហធយវត្ថុ ន និទ្ធិដ្ឋំ, “យំ រូបំ និស្សយា” តិ វា បដ្ឋានេ (បដ្ឋាន. ១.១.៨) អាគតត្ថា
ហធយវត្ថុម្យិ គហេត្វា ជាតិរូបភាវេន ឧបចយសន្តិទិយោ ឯកតោ កត្វា
“តេវីសតិវិធ” ន្តិ វុត្ថំ។

ចក្ខុស្ស វិញ្ញាណន្តិ វា ចក្ខុវិញ្ញាណំ។ អសាធារណការណេន ចាយំ
និទ្ទេសោ។ “សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណ”ន្តិ ឯត្ថ សត្តលោកិយវិចាកវិញ្ញាណស្ស
គហេតព្ពត្តា “តេភូមកវិចាកចិត្តស្សេតំ អធិវចន”ន្តិ វុត្តំ។

អភិសង្ខរណាលក្ខណោតិ អាយុបាធសភារោ។ ចោបនវសេនាតិ
វិញ្ញត្តិសំចោបនវសេន, កាយវិញ្ញត្តិយា សមុដ្ឋាបនវសេនាតិ អត្ថោ។
វចនកេនវសេនាតិ វចីកេនុប្បាទវសេន, វចីវិញ្ញត្តិយា សមុដ្ឋាបនវសេនាតិ
អត្ថោ។ ឯវំ ចោបនំ នកវេយ្យាតិ ទស្សេតុំ “រហោ និសីទិត្វា ចិន្តន្តស្ស”តិ វុត្តំ។
ឯក្ខនតីសាតិ ឯត្ថ អភិញ្ញាចេតនាវិនិមុត្តា ឯវ ឯក្ខនតីស ចេតនា វេទិតញ្ញា
តស្សវិចាកវិញ្ញាណស្ស បច្ចយត្តាការតោ។

ទុក្ខេតិ ឯកម្មំ ឥទំ គុម្មវចនំ សំសិលេសននិស្សយវិសយព្យាបនវសេន
អត្តានំ ភិទ្ធិត្វា វិនិយោគំ គច្ឆតីតិ “ចត្វហិ ការណេហី”តិ អាទិ វុត្តំ។ ឯកោបិ
ហិ វិភត្តិនិទ្ទេសោ អនេកធាវិនិយោគំ គច្ឆតិ យថា តទ្ធិតត្ថេ
ឧត្តរបទសមាហារេតិ។ តន្តិ អញ្ញាណំ។ ទុក្ខសច្ចន្តិ បាធយវត្ថុលក្ខណំ
ទុក្ខសច្ចំ។ អស្សាតិ អញ្ញាណស្ស។ និស្សយបច្ចយភាវេនាតិ
បុរេជាតនិស្សយភាវេន។ សហជាតនិស្សយបច្ចយភាវេន បន តំសហជាតា
ជស្សនយោ វត្តញ្ញា។ អារម្មណបច្ចយភាវេន ទុក្ខសច្ចំ អស្ស អារម្មណន្តិ
យោជនា។ ទុក្ខសច្ចន្តិ ឧបយោគឯកវចនំ។ ឯត្ថន្តិ អញ្ញាណំ។ តស្សាតិ
ទុក្ខសច្ចស្ស។ “បដិច្ឆាទេតី”តិ ឯត្ថ វុត្តំ បដិច្ឆាទនាការំ ទស្សេតុំ
“យាថាវា”តិ អាទិ វុត្តំ។ ញ្ញាណវិប្បយុត្តចិត្តេនបិ ឯកទេសេន យាថាវតោ
លក្ខណាបដិវេដោ ហោតិយេវាតិ “យាថាវលក្ខណាបដិវេធនិវារណេនា”តិ
វត្វា “ញ្ញាណាបវត្តិយា ចេត្ត អប្បនាទេនា”តិ វុត្តន្តិ វទន្តិ។ បុរិមំ បន

បដិវេធព្យាណុប្បត្តិយា និសេធកថាទស្សនំ, បដិមំ អនុពោធព្យាណុប្បត្តិយា។
ឯវមេត្ត អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ ឯត្ថាតិ ទុក្ខសច្ចេ។

សហជាតស្ស អញ្ញាណស្ស សមុទយសច្ចំ វុត្ថុ ហោតិ
និស្សយបច្ចយភាវតោតិ វុត្ថំ “វុត្ថតោ”តិ។ អារម្មណតោតិ
អារម្មណបច្ចយភាវេន។ យស្មា សមុទយសច្ចំ អញ្ញាណស្ស អារម្មណំ ហោតិ,
តស្មា “ទុក្ខសមុទយេ អញ្ញាណ”ន្តិ វុត្ថន្តិ អត្ថោ។ បដិច្ឆាទនំ ទុក្ខសច្ចេ
វុត្ថនយមេវ ឯកេនេវ ការណេន ឥតវេសំ តិណ្ណំ អសម្បវតោ, កី បន ឯតំ ឯកំ
ការណន្តិ អាហ “បដិច្ឆាទនតោ”តិ។ ឥទំ វិត្តារតោ វិភាវេតុំ “និរោធបដិបទានំ
ហី”តិ អាទិ វុត្ថំ។ តទារញ្ញាតិ តំ អារព្ព តំ អារម្មណំ កត្វា។ បដិមញ្ញិ សច្ចទ្វយន្តិ
និរោធា មគ្គោ។ តញ្ញិ នយគម្ពីរត្តា។ ទុទ្ធសន្តិ សណ្ឋាសុខុមធម្មត្តា សភាវេនេវ
គម្ពីរតាយ ទុទ្ធសំ ទុវិញ្ញេយ្យំ ទុវគ្គាហំ។ តត្ថាតិ បុរិមេ សច្ចទ្វយេ។ អន្ធក្ខតន្តិ
អន្ធការក្ខតំ។ ន បវត្ថតិ អារម្មណំ កាតុំ ន វិសហតិ។ វចនីយត្ថេនាតិ
វាចកភាវេន តថា ឧបជ្ជានតោ។ សភាវលក្ខណស្ស ទុទ្ធសត្ថាតិ
បីឡនាទិអាយុហនាទិវសេន “ឥទំ ទុក្ខំ, អយំ សមុទយោ”តិ (ម. និ. ៤៨៤;
៣.១០៤) យាថាវតោ សភាវលក្ខណស្ស ទុទ្ធសត្ថា ទុវិញ្ញេយ្យត្តា បុរិមទ្វយំ
គម្ពីរំ។ តត្ថាតិ បុរិមស្មី សច្ចទ្វយេ។ វិបល្លាសគ្គាហាវសេន បវត្ថតិ តិ
សុភាទិវិបរីតគ្គាហានំ បច្ចយភាវវសេន អញ្ញាណំ បវត្ថតិ។

ឥទានិ “ទុក្ខ អញ្ញាណ”ន្តិ អាទិសុ បការន្តវេនបិ អត្ថំ ទស្សេតុ
“អបិចា”តិ អាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ ទុក្ខតិ ឯត្តាវតាតិ “អញ្ញាណន្តិ វុច្ចមាណាយ
អវិជ្ជាយ ទុក្ខេ”តិ ឯត្ថកេន។ សង្កហតោតិ សមោធានតោ។ កិច្ចតោតិ
អសម្បដិវេធកិច្ចតោ។ អញ្ញាណមិវាតិ វិសយសភាវំ យាថាវតោ បដិវិជ្ជិតុំ
អប្បទានកិច្ចមិវ។ “ទុក្ខ”តិ អាទិនា តត្ថ អវិជ្ជា បវត្ថតិ, វិសេសតោ និទ្ទិដ្ឋំ

ហោតីតិ កត្វា សព្វត្ថេវ តថា អវិសិជ្ជសភាវទស្សនំ ឥទ្ធិ ទស្សតុំ
“អវិសេសតោ បដា”តិអាទិ វុត្ថំ។

ខណ៌កនិរោធស្ស ឥធម អនធិប្បតត្តា អយុជ្ជមានត្តា វិរាគគ្គហណាតោ ប
អវិជ្ជាធិនំ បដិបក្ខវសេន បដិពាហនំ ឥធម “និរោធា”តិ អធិប្បតោ, សោ ប
នេសំ សព្វសោ អនុប្បជ្ជនមេវាតិ អាហា “និរោធា ហោតីតិ អនុប្បាទោ
ហោតី”តិ។ “អវិជ្ជា និរុជ្ឈតិ ឯត្ថាតិ អវិជ្ជានិរោធា, សង្ខារ និរុជ្ឈន្ត ឯត្ថាតិ
សង្ខារនិរោធា”តិ ឯវំ សព្វេហិ ឯតេហិ និរោធបទេហិ និព្វានស្ស ទេសិតត្តា
ទដ្ឋព្វា។ តេនាហា “និព្វានំ ហិ”តិអាទិ។ វដ្ឋវិវដ្ឋន្ត វដ្ឋព្វា វិវដ្ឋព្វា។ “ធាទសហិ”តិ
ឥទ្ធិ បច្ឆេកំ យោជេតព្ពំ “អនុលោមតោ ធាទសហិ បទេហិ វដ្ឋំ, បដិលោមតោ
ធាទសហិ វិវដ្ឋំ ឥធម ទស្សិត”ន្តិ។

វិភង្គសុត្តវណ្ណា និដ្ឋិតា។

៣. បដិបទាសុត្តវណ្ណា

៣. មិច្ឆា បដិបទ្គតិ ឯតាយាតិ មិច្ឆាបដិបទា, វដ្ឋតាមិមគ្គោ ទុក្ខាវហត្តា។
តំ មិច្ឆាបដិបទំ។ តេនាហា “អនិយ្យានិកបដិបទា”តិ។ សោ បុព្វាភិសង្ខារោ កងំ
មិច្ឆាបដិបទា ហោតីតិ? សម្បត្តិភវេ សុខាវហារា ហោតីតិ អធិប្បាយោ។
វដ្ឋសីសត្តាតិ វដ្ឋបក្ខិយានំ ឧត្តមផ្កភាវតោ។ អន្តមសោតិ ឧក្កំសបរិយន្តំ
សន្ធាយ វទតិ អវកំសបរិយន្តតោ។ “ឥទ្ធិ មេ បុព្វំ និព្វានាធិគមាយ បច្ឆយោ
ហោតូ”តិ ឯវំ និព្វានំ បត្តេត្វា បវត្តិតំ។ បណ្ណមុដ្ឋិទានមត្តន្តិ
សាកបណ្ណមុដ្ឋិទានមត្តំ។ អប្បត្វាតិ អន្តោគធមហេតុ ឯស និទ្ទេសោ,
អទាបេត្វាតិ អត្តោ។ យទគ្គេន វា បដិបទ្គនតោ អវហត្តំ បត្តោតិ វុច្ចតិ,
តទគ្គេន តទាវហា បដិបទាបិ បត្តាតិ វុច្ចតីតិ “អប្បត្វា”តិ វុត្ថំ។

អនុលោមវសេនាតិ អនុលោមបដិច្ចសមុប្បាទវសេន។ បដិលោមវសេនាតិ
 ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ បដិបទា បុច្ឆិតាតិ ឯតេន បដិបទា ទេសេតុំ អារទ្ធាតិ
 អយម្បិ អត្ថោ សន្តិហិតោ យថាវទ្ធស្ស អត្ថស្ស កថេតុកម្មតាបុប្ផាយ
 ឥធាតតត្តា។ អនុលោមបដិច្ចសមុប្បាទទេសនាយម្បេត្ត ព្យតិវេកមុខេន
 អវិជ្ជាទិនិរោធា បនវិជ្ជាយ សតិ ហោតិ សន្តិរាជំ អសម្ពោតិ វុត្ថំ “និព្វានំ
 ភាជិត”ន្តិ។ សូរេន បន តាយ វដ្តមេវ បកាសិតំ។ វត្ថុតិ ហិ បរិយោសានេ
 “វដ្តវិវដ្តមេវ កថិត”ន្តិ។ និយ្យាតនេតិ និគមនេ។ ផលេនាតិ បត្តព្វផលេន
 បដិបទាយ សម្មាបកហេតុនោ ទស្សិតត្តា។ យថា ហិ តិវិជោ ហេតុ
 ញាបកោ, និព្វត្តកោ, សម្មាបកោតិ, ឯវំ តិវិជំ ផលំ ញាបេតព្វំ, និព្វត្តេតព្វំ,
 សម្មាបេតព្វន្តិ។ តស្មា បត្តព្វផលេន និព្វានេន តំសម្មាបកហេតុភូតាយ
 បដិបទាយ ទស្សិតត្តាតិ អត្ថោ។ តេនាហ “ផលេន ហេត្ថា”តិអាទិ។ អយំ
 វុច្ឆតីតិ ឯវំ និព្វានផលា អយំ “សម្មាបដិបទា”តិ វុច្ឆតិ។ អសេសវិរាគា
 អសេសនិរោធាតិ សមុប្បេទប្បហានវសេន អវិជ្ជាយ អសេសវិវដ្តនតោ
 អសេសនិរុដ្ឋនតោ ច។ បទទ្ធយេនបិ អនុប្បាទនិរោធមេវ វទតិ។ តញ្ចា និព្វានំ។
 ទុតិយវិកល្យ អយំ ឯត្ថ អធិប្បាយោ - យេន មគ្គេន ករណាភូតេន
 អសេសនិរោធា ហោតិ, អវិជ្ជាយ អសេសនិរោធា យំ អាគម្ម ហោតិ, តំ មគ្គំ
 ទស្សេតុន្តិ។ ឯវញ្ចា សតីតិ ឯវំ បទភាជនស្ស និព្វានស្ស បទត្ថេ សតិ។
 សានុភាវា បដិបទាវិភត្តា ហោតីតិ អវិជ្ជាយ អសេសនិរោធហេតុបដិបទា
 តត្ថ សាតិសយសាមត្តិយសមាយោគតោ សានុភាវា វិភត្តា ហោតិ។
 មិច្ឆាបដិបទាគហណេនត្ថ វដ្តស្សបិ វិភត្តត្តា វុត្ថំ “វដ្តវិវដ្តមេវ កថិត”ន្តិ។

បដិបទាសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៤. វិបស្សនុត្តវណ្ណាន

២. វិបស្សន្តិកា និមិត្តសន្តិសោធន៍ អនិមិត្តសេហ៍តិ វិគតនិមិត្តសេហ៍
ឱម្ពិលន្តោហរ។ តេនវុត្តំ មហាបទានេ។ ឯត្ថាតិ ឯតស្មី “វិបស្សី” តិ បទេ, ឯតស្មី
វា “អនិមិត្តសេហ៍” តិ អាទិកេ យថាគតេ សុត្តន្តេ។

មហាបុរិសស្ស អនិមិត្តសលោចនតោ “វិបស្សី” តិ សមញ្ញាបដិលាភស្ស
ការណំ វុត្តំ, តំ អការណំ អញ្ញេសម្មិ មហាសត្តានំ ចរិមកវេ
អនិមិត្តសលោចនត្ថាតិ ចោទនំ សន្ធាយ “ឯត្ថ ចា” តិ អាទី វត្ថា តតោ បទ
អញ្ញមេវ ការណំ ទស្សេតុ “អបិចា” តិ អាទិ វុត្តំ។ បលាឡយមានស្សាតិ
តោសេន្តស្ស។ អនាទវេ ចេតំ សាមិវចនំ។ អដ្ឋស្សាតិ អត្ថស្ស។

បុញ្ញស្សយសម្ពុតោ ភកោ អស្ស អតិសយេន អត្ថីតិ ភគវាតិ
“ភាគ្យសម្មន្នស្ស” តិ វុត្តំ។ សម្មាតិ សម្មនេវ យាថាវតោ, ញាយេន
ការណោនាតិ វុត្តំ ហោតីតិ អាហ “នយេន ហេតុនា” តិ។ សំ-សន្តោ “សាម” តិ
ឥមិនា សមានត្ថាតិ អាហ “សាមំ បច្ចុត្តបុរិសការេនា” តិ,
សយម្ពុញ្ញាណោនាតិ អត្តោ។ សម្មា, សាមំ ពុជ្ឈិ ឯតេនាតិ សម្ពោនោ វុច្ចតិ
មគ្គញ្ញាណំ, “ពុជ្ឈតិ ឯតេនា” តិ កត្វា ឥធ សត្តញ្ញតញ្ញាណស្សបិ សង្កហោ។
ពោធិមា សត្តោ ពោធិសត្តោ, បុរិមបទេ ឧត្តរបទលោចោ យថា
“សាកបត្តវេ” តិ។ ពុជ្ឈនកសត្តោតិ ឯត្ថ មហាពោធិយានបដិបទាយ
ពុជ្ឈតីតិ ពោធិ ច សោ សត្តវិសេសយោគតោ សត្តោ ចាតិ ពោធិសត្តោ។
បត្តយមានោ បវត្តតីតិ “កុទាស្ស នាម មហន្តំ ពោធិ ចាបុណិស្សមី” តិ
សញ្ញាតន្តន្តោ បដិបទ្គតិ។ ទុក្ខន្តិ ជាតិ អាទិមូលកំ ទុក្ខំ។ កាមំ ចុតុបចាតាបិ
មរណាជាតិយោ, “ជាយតិ មីយតី” តិ បទ វត្ថា “ចវតិ ឧបបទ្គតី” តិ វចនំ ន
ឯកភវបរិយាបន្នានំ តេសំ គហណំ, អថ ខោ នាណភវបរិយាបន្នានំ ឯកជ្ឈំ
គហណាន្តិ ទស្សន្តោ អាហ “ឥទំ... បេ.... វុត្ត” តិ។ តស្ស និស្សរណាន្តិ តស្ស

ជរាមរណាស្ស និស្សរណាន្តិ វុច្ចតិ។ យស្មា មហាសត្តោ ជីណ្ឌាព្យាធិមតេ ទិស្វា
បព្ពជិតោ, តស្មាស្ស ជរាមរណមេវ អាទិតោ ឧបជ្ជាសិ។

ឧបាយមនសិការេនាតិ ឧបាយេនវិធិនា ញាយេន មនសិការេន បថេន
មនសិការស្ស បវត្តនតោ។ សមាយោគោ អហោសីតិ យាថាវតោ
បដិវិជ្ឈនវសេន សមាគមោ អហោសិ។ យោនិសោ មនសិការាតិ ហេតុម្ហិ
និស្សក្កវចនន្តិ តស្ស “យោនិសោ មនសិការេនា”តិ ហេតុម្ហិ ករណវចនេន
អាហា។ ជាតិយា ខោ សតិ ជរាមរណាន្តិ “កិម្ហ នុ ខោ សតិ ជរាមរណំ ហោតិ, កិ
បច្ចយា ជរាមរណា”ន្តិ ជរាមរណោ ការណំ បរិគ្គណ្ឌាន្តស្ស ពោធិសត្តស្ស “យស្មី
សតិ យំ ហោតិ, អសតិ ច ន ហោតិ, តំ តស្ស ការណា”ន្តិ ឯវ
អព្យកិចារជាតិការណាបរិគ្គណ្ឌានេន “ជាតិយា ខោ សតិ ជរាមរណំ ហោតិ,
ជាតិបច្ចយា ជរាមរណា”ន្តិ យា ជរាមរណាស្ស ការណាបរិគ្គាហិកា បញ្ញា
ឧប្បជ្ឈិ, តាយ ឧប្បជ្ឈន្តិយា ចស្ស អភិសមយោ បដិវេជោ អហោសីតិ អត្តោ។

ឥតីតិ វុត្តប្បការបរាមសនំ។ ហីតិ និចាតមត្តំ។ ឥទន្តិ យថាវុត្តស្ស វដ្តស្ស
បច្ចក្ខតោ គហណំ។ តេនាហ “ឯវមិទ”ន្តិ។ ឥធអវិជ្ជាយ សមុទយស្ស
អាគតត្តា “ឯកាទសសុ ហានេស្វ”តិ វុត្តំ។ សមុទយំ សម្មិណ្ឌោត្វាតិ សម្មារាទីនំ
សមុទយំ ឯកជ្ឈំ គហោត្វា។ អនេកវារញ្ចំ សមុទយទស្សនវសេន ញាណាស្ស
បវត្តត្តា “សមុទយោ សមុទយោ”តិ អាមេធិតវចនំ។ អថ វា “ឯវំ សមុទយោ
ហោតិ”តិ ឥទំ ន កេវលំ និព្វត្តិទស្សនបរំ, អថ ខោ បដិច្ចសមុប្បាទសន្នោវិយ
បដិច្ចសមុប្បាទមុខេន ឥធសមុទយសន្នោ និព្វត្តិមុខេន បច្ចយត្តំ វទតិ។
វិញ្ញាណាទយោ ច យាវន្តោ ឥធបច្ចយធម្មា និទ្ធិជ្ជា, តេ សាមញ្ញរូបេន
ព្យាបទិច្ឆាវសេន គណ្ណោន្តោ “សមុទយោ សមុទយោ”តិ អវោច។ តេនាហ
“អវិជ្ជាបច្ចយា សម្មារាទំ សមុទយោ ហោតិ”តិ។ ទស្សនរដ្ឋេន ចក្ខុតិ

សមុទយស្ស បច្ចក្ខតោ ទស្សនភារោ ចក្កុ។ ញាតជ្ជនាតិ ញាតភារេន។
បដាននជ្ជនាតិ “អវិជ្ជាសង្ខារាទិតំតំបច្ចយធម្មបវត្ថិយា ឯតស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
សមុទយោ”តិ បការតោ វា ដាននជ្ជន។ បដិវេធនជ្ជនាតិ “អយំ អវិជ្ជាទិ
បច្ចយធម្មា ឥមស្ស សង្ខារាទិកស្ស បច្ចយភារតោ សមុទយោ”តិ
បដិវិជ្ជនជ្ជន។ ឱភាសនជ្ជនាតិ សមុទយភាវបដិច្ឆាទកស្ស មោហានុការស្ស
កិលេសនុការស្ស វិធមនវសេន អវភាសនវសេន។ តំ បនេតំ “ចក្កុ”ន្តិអាទិនា
វុត្តំ ញាណំ។ និរោធខវេតិ បដិលោមវាវេ។ សោ ហិ “កិស្ស និរោធា
ជរាមរណានិរោធា”តិ និរោធកិត្តនវសេន អាគតោ។

វិបស្សន្តីសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥-១០. សិទ្ធិសុត្តាទិវណ្ណនា

៥-១០. ន ឯវំ យោជេត្វាតិ “សិទ្ធិស្សបី”តិអាទិនា សមុច្ចយវសេន ឯវំ ន
យោជេត្វា។ កស្មាតិអាទិនា តត្ថ ការណំ វេទតិ។ ឯកាសនេ អនេសិទ្ធិត្តាតិ
វុត្តមេវត្តំ ចាកដំ កាតុំ “នាធាហានេសុ ហិ”តិអាទិ វុត្តំ។ យទិបិ តានិវិសុំ វិសុំ
វុត្តភារេន ទេសិតានិ, អត្តវណ្ណនា បន ឯកសទិសា តទត្ថស្ស អភិទ្ធិត្តា។ “ពុទ្ធា
ជាតា”តិ ន អញ្ញោ អាចិក្ខតីតិ យោជនា។ ន ហិ មហាពោធិសត្តានំ បច្ឆិមភវេ
បរោបទេសេន បយោជនំ អត្ថិ។ គតមគ្គនេវាតិ បដិបត្តិគមនេន គតមគ្គនេវ
បច្ឆិមមហាពោធិសត្តា គច្ឆន្តិ, អយមេត្ថ ធម្មតា។ គច្ឆន្តិតិ ចតុសុ
សតិបដ្ឋានេសុ បតិដ្ឋិតិចិត្តា សត្ត ពោជ្ឈន្តេ យាថាវតោ ភារេត្វា
សម្មាសម្ពោធិយា អភិសម្ពុជ្ឈនវសេន បវត្តន្តិតិ អត្ថោ។ យថា បន តេសំ
បឋមវិបស្សនាភិទិវេសោ ហោតិ, តំ ទស្សេតុំ “សត្តពោធិសត្តា ហិ”តិអាទិ
វុត្តំ។ ពុទ្ធកាវានំ វិបស្សនា, ពុទ្ធត្ថាយ វា វិបស្សនា ពុទ្ធវិបស្សនា។

សិទ្ធិសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ពុទ្ធវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. អាហារវគ្គោ

១. អាហារសុត្តវណ្ណានា

១១. អាហារន្តិកំ អាណន្តិ ឧប្បាទន្តិ, ឧបត្ថម្ភន្តិកំ អត្ថោ។ និព្វត្តាតិ បសុតា។
ភូតា នាម យស្មា តតោ បដ្ឋាយ លោកេ ជាតវាហារោ បដិសន្ធិគ្គហរណតោ
បន បដ្ឋាយ យាវ មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខន្តោ, តាវ សម្ពវេសិនោ, វស តាវ
គព្ពសេយ្យកេសុ ភូតសម្ពវេសិវិភាគោ, ឥតវេសុ បន បឋមចិត្តាទិវសេន
វុត្តោ។ សម្ពវ-សន្នោ ចេត្ត គព្ពសេយ្យកាណំ វសេន បស្វតិបរិយាយោ, ឥតវេសំ
វសេន ឧប្បត្តិបរិយាយោ។ បឋមចិត្តបឋមឥរិយាបថក្ខណេសុ ហិ តេ សម្ពវំ
ឧប្បត្តិ វសន្តិ ឧបគច្ឆន្តិ នាម, ន តាវ ភូតា ឧបបត្តិយា ន សុប្បតិដ្ឋិតត្តា, ភូតា
វស ព្ពសោ ភវេសនាយ សមុច្ឆន្តត្តា។ ន បុន ភវិស្សន្តិកំ អវជារណោន
និវត្តិតមត្តំ ធស្សេតិ។ យោ ច “កាលយសោ ភូតោ” តិអាទីសុ ភូត-សទ្ធស្ស
ទីណាសវវាចិតា ធន្តព្ពា។ វា-សន្នោ ចេត្ត សម្មវិណ្ឌានត្ថោ “អគ្គិនា វា ឧទកេន
វា” តិអាទីសុ វិយ។

យថាសកំ បច្ឆយភាវេន អត្តភាវស្ស បឋមនមេវេត្ថ អាហារេហិ
កាតព្វអនុគ្គហោ ហោតីតិ អធិប្បាយេនាហ “វចនកេនោ... បេ... ឯកោ
យេវា” តិ។ សត្តស្ស ឧប្បន្នធម្មានន្តិ សត្តស្ស សន្តានេ ឧប្បន្នធម្មានំ។ យថា
“វស្សសតំ តិដ្ឋតី” តិ វុត្ត អនុប្បពន្ធវសេន បវត្តតីតិ វុត្តំ ហោតិ, វំ វិចិត្តិយាតិ
អនុប្បពន្ធវសេន បវត្តិយាតិ អត្ថោ, សា បន អវិច្ឆេទាតិ អាហ
“អវិច្ឆេទាយា” តិ។ អនុប្បពន្ធជម្ពប្បត្តិយា សត្តសន្តានោ អនុគ្គហិតោ នាម

ហោតីតិ អាហា “អនុប្បន្នានំ ឧប្បាទាយា”តិ។ ឯតានីតិ វិចិត្តិអនុគ្គហបទានិ។
ឧកយត្ថ ទដ្ឋញ្ញានិ ន យថាសម្ពន្ធតោ។

វត្ថុគតា ឱជា វត្ថុវិយ តេន សន្និ អន្លោហរិតព្ពតំ គប្បតីតិ វត្ថុ
“អន្លោហរិតព្ពកោ អាហារោ”តិ, ទិព្ពត្តិតឱជំ បន សន្ធាយ “កតធឿ កាហោ
អាហារោ ឱជដ្ឋមក្ខតានិ អាហារតី”តិ វត្ថុតិ។ ឱឡារិកតា អប្បោជតាយ ន
វត្ថុនោ ដូលតាយ កជិនតាយ វា, តស្មាយស្មី វត្ថុស្មី បរិត្តា ឱជា ហោតិ, តំ
ឱឡារិកំ។ សប្បាទយោ ទុក្ខប្បាទកតាយ ឱឡារិកា វេទិតញ្ញា។ វិសាលានីនំ
តិវស្សនឱតានំ បូតិភូតត្តា មុទុកតាតិ វេទន្តិ។ តវច្ឆទេឡតេមិតតាយ បន
តថាភូតានំ តេសំ មុទុកតា។ ធម្មសភារោ ហោស។ សសានំ អាហារោ សុខុមោ
តរុណាតិណាសស្សទានតោ។ សកុណានំ អាហារោ សុខុមោ
តិណាតិជាទិទានតោ។ បច្ឆន្តវាសីនំ អាហារោ សុខុមោ
មាសមុគ្គកុរាទិភោជនត្តា។ តេសន្តិ បរិមិត្តតវសវត្ថីនំ។ សុខុមោត្វេវាតិ ន
កិត្តិ ឧបាទាយ, អថ ខោ សុខុមោត្វេវ និដ្ឋំ បត្តោ តតោ បរមសុខុមស្ស
អភារតោ។

វត្ថុវសេន បនេត្ថ អាហារស្ស ឱឡារិកសុខុមតា វត្ថុ, សា ចស្ស
អប្បោជមហោជតាហិ វេទិតញ្ញាតិ ទស្សេតុំ “ឯត្ថ ចា”តិអាទិមាហា។
បរិស្សយន្តិ ខុទារសេន ឧប្បន្នំ វិហីសំ សរីរទរជំ។ វិនោទេតីតិ វត្ថុ តស្ស
វិនោទនមត្តំ ករោតិ។ ន បន សក្កោតិ ចាលេតុន្តិ សរីរំ យាបេតុំ នប្បហោតិ
និរោជត្តា។ ន សក្កោតិ បរិស្សយំ វិនោទេតុំ អាមាសយស្ស អប្បរណាតោ។

ធម្មិណោបីតិ ឥមិនា កស្សចិ ជស្សស្ស អនវសេសិតព្ពតមាហា។
ទេសនក្កមេនេវត្ថ ជស្សនីនំ ទុតិយាទិតា, ន អញ្ញេន ការណោនាតិ អាហា
“ទេសនានយោ ឯវ ចេសា”តិអាទិ។ មនសោ សញ្ញេតនា ន សត្តស្សាតិ ទស្សនត្តំ

មនោគហណំ យថា “ចិត្តស្ស ឋិតិ, ចេតោវិមុត្តិ ចា” តិ អាហា
“មនោសញ្ចេតនាតិ ចេតនាវា” តិ។ ចិត្តន្តិ យំ កិញ្ចិ ចិត្តមេវ។ ឯករាសី កត្វាតិ
ឯកជ្ឈំ គហេត្វាវិភាគំ អកត្វា, សាមញ្ញេន គហិតាតិ អត្តោ។ តត្ថ លព្ពមាណំ
ឧបាទិណ្ណាកាធិវិភាគំ ទស្សេតុំ “កតធឿ កាហោ អាហារោ” តិ អាធិ វុត្តំ។ អាហារត្ថំ
ន សាធន្តិ តាធិសស្ស អាហារស្ស អនាហរណតោ។ តនាបីតិ ភិដ្ឋិត្វា
វិគតកាលេបិ។ ឧបាទិណ្ណាកាហារោតិ វុច្ឆន្តិ កេចិ។ ឥទំ បន អាចរិយានំ ន
វុច្ឆតិ តនា ឧបាទិណ្ណាករូបស្សេវ អភាវតោ។ បដិសន្ធិចិត្តេនេវ សហជាតាតិ
លក្ខណាវចនមេតំ, សញ្ញាយបិ កម្មជរូបបរិយាបន្នាយ ឌីជាយ អត្តិភាវស្ស
អវិច្ឆេទប្បវត្តិសម្ពុទ្ធស្សនត្តោ។ សត្តមាតិ ឧប្បន្នធិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ
សត្តមធិវសាបិ។ រូបសន្តតិ ចាលេតិ បវេណីយជនវសេន។ អយមេវាតិ
កម្មជឌីជា។ កម្មជឌីជំ បន បដិច្ច ឧប្បន្នឌីជា អកម្មជត្តា
អនុបាទិណ្ណអាហារោត្វេវ វេទិតញ្ចោ។ អនុបាទិណ្ណាកា ជស្សាទយោ វេទិតញ្ចាតិ
អានេត្វា សម្ពុទ្ធា។ លោកុត្តរា ជស្សាទយោ កថន្តិ អាហា “លោកុត្តរា បន
វុឡីវសេន កថិតា” តិ។ យស្មា តេសំ កុសលានំ ឧបេតបរិយាយោ នត្តិ, តស្មា
វិចាកានំ ឧបាទិណ្ណាបរិយាយោ នត្តេវាតិ អនុបាទិណ្ណាបរិយាយោបិ វុឡីវសេន
វុត្តោតិ វេទិតញ្ចោ។

បុព្វេ “អាហារាតិ បច្ចយា” តិ វុត្តត្តា យទិ បច្ចយដ្ឋោ អាហារដ្ឋោតិ អាធិនា
ចោទេតិ, អថ កស្មា ឥមេ ឯវ ចត្តារោ វុត្តាតិ អថ កស្មា ចត្តារោវ វុត្តា។ ឥមេ ឯវ
ច វុត្តាតិ យោជនា។ វិសេសប្បច្ចយត្តាតិ ឯតេន យថា អញ្ចោ បច្ចយធម្មា
អត្តនោ បច្ចយុប្បន្នស្ស បច្ចយាវ ហោន្តិ, ឥមេ បន តថា ច ហោតិ អញ្ចាថា ចាតិ
សមាទេបិ បច្ចយត្តេ អតិវេកបច្ចយា ហោន្តិ, តស្មា “អាហារាតិ វុត្តា” តិ
ឥមមត្តំ ទស្សេតិ។ ឥទានិ តំ អតិវេកបច្ចយតំ ទស្សេតុំ “វិសេសបច្ចយោ
បី” តិ អាធិ វុត្តំ។ វិសេសប្បច្ចយោ រូបកាយស្ស កតធឿ កាហោ អាហារោ

ឧបធម្មកភាវតោ។ តេនាហា អដ្ឋកថាយំ “រូចារូចានំ ឧបធម្មកត្តេន
ឧបការកា ចត្តារោ អាហារា អាហារបច្ឆយោ”តិ (វិសុទ្ធិ. ២.៦០៨; បដ្ឋា. អដ្ឋ.
បច្ឆយុទ្ធសវណ្ណានា)។ ឧបធម្មកត្តញ្ញិ សតីបិ ជនកត្តេ អរូបីនំ អាហារានំ
អាហារជរូបសមុដ្ឋានករូចាហារស្ស ច ហោតិ, អសតិ បន ឧបធម្មកត្តេ
អាហារានំ ជនកត្តំ នត្ថិតិ ឧបធម្មកត្តំ បដានំ។ ជនយមាឆោបិ ហិ អាហារោ
អវិច្ឆេទវសេន ឧបធម្មយមាឆោ ឯវ ជនេតីតិ ឧបធម្មកភាវោ ឯវ
អាហារភាវោ។ វេទនាយ ជស្សោ វិសេសបច្ឆយោ។ “ជស្សបច្ឆយា វេទនា”តិ ហិ
វុត្ថំ។ “សម្ពារបច្ឆយា វិញ្ញាណា”ត្ថិ វចនតោ វិញ្ញាណស្ស មនោសញ្ចេតនា។
“ចេតនា តិវិធំ ភវំ ជនេតី”តិ ហិ វុត្ថំ។ “វិញ្ញាណបច្ឆយា នាមរូប”ត្ថិ បន
វចនតោ នាមរូបស្ស វិញ្ញាណំ វិសេសបច្ឆយោ។ ន ហិ ឱក្កន្តវិញ្ញាណភាវេ
នាមរូបស្ស អត្ថិ សម្ពុតោ។ យថាហា “វិញ្ញាណញ្ចា ហិ, អានន្ទ, មាតុកុច្ឆិស្មី ន
ឱក្កមិស្សថ, អបិ នុ ខោ នាមរូបំ មាតុកុច្ឆិស្មី សមុច្ឆិស្សថា”តិ អាទិ (ធី. និ.
២.១១៥)។ វុត្ថមេវត្ថំ សុត្តេន សាធម្មតំ “យថាហា”តិ អាទិ វុត្ថំ។

ឯវំ យទិបិ បច្ឆយត្ថោ អាហារត្ថោ, វិសេសបច្ឆយត្ថោ បន ឥមេវ អាហារាតិ
វុត្ថាតិ តំ នេសំ វិសេសបច្ឆយតំ អវិភាគតោ ធស្សេត្វា ឥនាទិ វិភាគតោ
ធស្សេត្ថំ “កោ បនេត្តា”តិ អាទិ អារទ្ធុ។ មុខេ ឋបិតមត្ថោ ឯវ អសម្ពាទិតោ,
តត្ថកេនាបិ អព្ពន្ធស្ស អាហារស្ស បច្ឆយោ ហោតិ ឯវ។ តេនាហា “អដ្ឋរូចានិ
សមុដ្ឋាបេតិ”តិ។ សុខវេទនាយ ហិតោ សុខវេទនីយោ។ សព្វថាបីតិ
ចក្ខុសម្ពុស្សានិវសេន។ យត្ថកា ជស្សស្ស បការភេទា, តេសំ វសេន
សព្វប្បកាហេបិ ជស្សហារោ យថាវហំ តិស្សោ វេទនា អាហារតិ,
អនាហារកោ នត្ថិ។

សព្វថាវីតិ ឥន្ទាបិ ជស្សហារេ វុត្តនយានុសារេន អត្តោ វេទិតញ្ចោ។
តិសន្តតិវសេនាតិ កាយទសកំ ភាវទសកំ វុត្តនសកន្តិ តិវិជសន្តតិវសេន។
សហជាតាទិបច្ចយនយេនាតិ សហជាតាទិបច្ចយវិជនា។ បដិសន្ធិវិញ្ញាណញ្ចិ
អត្តនា សហជាតនាមស្ស
សហជាតអញ្ញមញ្ញវិចាកិទ្រិយសម្បយុត្តអត្តិអវិគតបច្ចយេហិ បច្ចយោ
ហោន្តោយេវ អាហារបច្ចយតាយ តំ អាហារេតិ វុត្តំ, សហជាតរូបេសុ បន
វុត្តនោ សម្បយុត្តបច្ចយំ វេបេត្វាវិប្បយុត្តបច្ចយេន, សេសរូចានំ
អញ្ញមញ្ញបច្ចយញ្ច វេបេត្វា ឥតរេសំ បច្ចយានំ វសេន យោជនា កាតញ្ចោ។
តានីតិ នបុសកនិទ្ទេសោ អនបុសកានម្មិ នបុសកេហិ សហ វចនតោ។
សាសវកុសលាកុសលចេតនាវ វុត្តាវិសេសបច្ចយភាវទស្សនំ ហេតុន្តិ,
តេនាហ “អវិសេសេន បនា” តិអាទិ។ បដិសន្ធិវិញ្ញាណមេវ វុត្តន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ
នយោ។ យថា តស្ស តស្ស ជលស្ស វិសេសតោ បច្ចយតាយ ឯតេសំ
អាហារត្ថោ, ឯវំ អវិសេសតោបីតិ ទស្សេតុំ “អវិសេសេនា” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ
តំសម្បយុត្តតំសមុដ្ឋានធម្មានន្តិ តេហិ ជស្សាទិហិ សម្បយុត្តធម្មានញ្ចោ
តំសមុដ្ឋានរូបធម្មានញ្ចោ។ តត្ថ សម្បយុត្តគ្គហណំ យថាវហតោ ទដ្ឋត្ថំ,
សមុដ្ឋានគ្គហណំ បន អវិសេសតោ។

ឧបត្ថម្ភេន្តោ អាហារកិច្ចំ សាធជីតិ ឧបត្ថម្ភេន្តោ ឯវំ រូបំ សមុដ្ឋាបេតិ,
ឌីជជ្ជមកសមុដ្ឋាបនេនេវ បនស្ស ឧបត្ថម្ភនកិច្ចសិទ្ធិ។ ដុសន្តោយេវាតិ
ដុសនកិច្ចំ ករោន្តោ ឯវំ។ អាយុបាមាណាវាតិ ចេតយមាណា ឯវំ អភិសន្ធិហន្តិ
ឯវំ។ វិជានន្តមេវាតិ ឧបបត្តិបរិកប្បនវសេនវិជានន្តមេវ អាហារកិច្ចំ
សាធជីតិ យោជនា។ សព្វត្ថ អាហារកិច្ចសាធនញ្ច តេសំ
វេទនាទិឧប្បត្តិហេតុតាយ អត្តភាវស្ស បវុត្តនមេវ។ កាយជ្ជបនេនាតិ កស្មា

វុត្តំ, នន្ទ កម្មជាតិរូបំ កម្មាទិនាវ បវត្តតីតិ ហោទនំ សន្ធាយាហ
“កម្មជនិតោបី”តិអាទិ។

ឧបាទិណ្ណារូបសន្តតិយា ឧបត្ថម្ភនេនេវ ឧតុចិត្តជរូបសន្តតិនម្បិ
ឧបត្ថម្ភនសិទ្ធិ ហោតីតិ “ទិទ្ធិរូបសន្តតិន”ន្តិវុត្តំ។ ឧបត្ថម្ភនមេវ សន្ធាយ
“អនុបាលកោហុត្វា”តិ ច វុត្តំ។ រូបកាយស្ស បីតិហេតុតា ហិ យាបនា
អនុបាលនា។ សុខាទិវត្ថុភូតន្តិ សុខាទិនំ បវត្តិជ្ជានភូតំ។ អារម្មណម្បិ ហិ
វសតិ ឯត្ថ អារម្មណករណាវសេន តទារម្មណា ធម្មាតិ វត្ថុតិ វុច្ចតិ។
ដុសន្តោយេវាតិ ឥទំ ជស្សស្ស ដុសនសភាវត្តា វុត្តំ។ ន ហិ ធម្មានំ សភាវេនវិជា
បវត្តិ អត្ថិ, វេទនាបវត្តិយាវិជា សត្តានំ សន្ធាវនតា នត្ថីតិ អាហ
“សុខាទិ...បេ... ហោតី”តិ។ ន ចេត្ត សញ្ញិកវកថាយំ អសញ្ញិកវោ ទស្សេតព្ពោ,
តស្សបិ វា ការណភូតវេទនាបវត្តិវសេនេវ បីតិយា ហេតុនោ អព្យាបិតត្តា,
តថា ហិ “មនោសញ្ចេតនា...បេ... កវមូលនិច្ចាទនតោ សត្តានំ បីតិយា
ហោតី”តិ វុត្តា។ តតោ ឯវ វិញ្ញាណំវិជានន្តមេវាតិ ឧបបត្តិបរិកប្បនវសេន
វិជានន្តមេវាតិ វុត្តោវាយមត្តោ។

ចត្តាវិ ភយានិ ទដ្ឋព្ពានិ អាទីនវិការវនតោ។ និកន្តីតិ និកាមនា, រសតណ្ហំ
សន្ធាយ វទតិ។ សា ហិ កតធឿ ការេ អាហារេ ពលវតី, តេនេវេត្ថ អវជារណំ
កតំ។ ភាយតិ ឯតស្មាតិ ភយំ, និកន្តីយេវ ភយំ មហានត្ថហេតុតោ។ ឧបគមនំ
វិសយិទ្ធិយវិញ្ញាណោសុ វិសយវិញ្ញាណោសុ ច សង្កតិវសេន បវត្តិ, តំ
វេទនាទិឧប្បត្តិហេតុតាយ “ភយ”ន្តិវុត្តំ។ អវជារណោ បយោជនំ វុត្តនយមេវ។
សេសទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ អាយូហានំ អភិសន្តហានំ, សវិជានន្តិបិ វទន្តិ។ តំ
ភវូបបត្តិហេតុតាយ “ភយ”ន្តិវុត្តំ។ អភិនិចាតោ តត្ថ តត្ថ ភវេ
បជិសន្តិគ្គហាណាវសេន វិញ្ញាណស្ស និព្ពត្តិ។ សោ ភវូបបត្តិហេតុកានំ សព្ពេសំ

អនត្តានំ មូលការណតាយ “ភយ”ន្តិវុត្តំ។ ឥនាទិ និកន្តិអាទីនំ សប្បដិភយតំ
វិត្តារតោ ទស្សេតុំ “កី ការណា”តិអាទិ អារទ្ធី។ តត្ថ និកន្តិ កត្វាតិ អាលយំ
ជនេត្វា, តណ្ហំ ឧប្បាទេត្វាតិ អត្តោ។ សីតាទីនំ បុរក្ខតាតិ សីតាទីនំ បុរតោ
បិតា, សីតាទីហិ ពាធិយមាធាតិ អត្តោ។

ជស្សំ ឧបកច្ឆន្តាតិ ចក្កសម្មស្សាទិភេទំ ជស្សំ បវត្តន្តា។ ជស្សស្សាទិនោតិ
កាយសម្មស្សវសេន ដោជ្ជត្ថសម្ពាស្ស អស្សាទនសីលា។
កាយសម្មស្សវសេន ហិ សត្តានំ ដោជ្ជត្ថតណ្ហា បវត្តតីតិ ទស្សេតុំ
ជស្សហារាទីនំ ទស្សនេ ដោជ្ជញ្ញាម្ពណំ ឧទ្ធជំ “បរេសំ
រក្ខិតកោបិតេស្វ”តិអាទិនា។ ជស្សស្សាទិនោតិ វា ជស្សហារស្សាទិនោតិ
អត្តោ។ សតិ ហិ ជស្សហារេ សត្តានំ ជស្សារម្ពណោ អស្សាទោ, ឆាសតិ,
តេឆាហា “ជស្សស្សាទមូលក”ន្តិអាទិ។

ជាតិនិមិត្តស្ស ភយស្ស អភិនិចាតសភាវេន គហិតត្តា “តម្ពលក”ន្តិវុត្តំ។
កម្មាយូហននិមិត្តន្តិ អត្តោ។ ភយំ សព្ពន្តិ បញ្ចវីសតិ, តិវិធមហារកយំ, អញ្ញញ្ញ
សព្ពកយំ អាគតមេវ ហោតិ ភយាធិដ្ឋានស្ស អត្តភាវស្ស និច្ឆាទនតោ។

អភិនិបតតីតិ អភិនិព្ពត្តតិ។ បឋមាភិនិព្ពត្តិ ហិ សត្តានំ តត្ថ តត្ថ
អដ្ឋារកាសុសទិសេ ភវេ អភិនិចាតសទិសី។ តម្ពលកត្តាតិ
ឆាមរូបនិព្ពត្តិមូលកត្តា។ សព្ពកយានំ អភិនិចាតោយេវ ភយំ កាយតិ
ឯតស្មាតិ កត្វា។

អប្បេតិ វិយាតិ ជលស្ស អត្តលាភហេតុភាវតោ ការណំ, តំ និយ្យទេតិ
វិយ។ តន្តិ ជលំ។ តតោតិ ការណតោ។ ឯតេសន្តិ អាហារាទំ។ យថាវុត្តនាតិ

“ដល់ និទេតី” តិអាទិនា វុត្តប្បការេន អត្តេន។ សព្វបទេសូតិ
“វេទនានិរោធនា” តិអាទិសុ សព្វេសុ បទេសុ។

បដិសន្ធិ អាទិ កត្វាតិ បដិសន្ធិក្ខណំ អាទិ កត្វា។ ឧចាទិណ្ណាកអាហារេ
សន្ធាយ “អត្តការសន្ធាតានំ អាហារាវន” ត្ថិ វុត្តុំ។ តេ ហិ និប្បវិយាយតោ
តណ្ហានិទានា។ បរិបុណ្ណាយតនានំ សត្វានំ សត្តសន្តតិវសេនាតិ
បរិបុណ្ណាយតនានំ សភាវកានំ ចក្កុ សោតំ យានំ ជីវា កាយោ ភាវោ វុត្តុតិ
ឥមេសំ សត្តន្ធំ សន្តតីនំ វសេន។ សេសានំ អបរិបុណ្ណាយតនានំ
អន្ធពធិរអភាវកានំ។ ឡនឡនសន្តតិវសេនាតិ ចក្កុនា, សោតេន, តទុកយេន,
ភាវេន ច ឡនឡនសន្តតិវសេន។ បដិសន្ធិយំ ជាតា បដិសន្ធិកា។
បឋមកវដ្តចិត្តក្ខណាទីតិ អាទិ-សន្តេន តទាវម្មណចិត្តស្ស សង្កហោ ទដ្ឋព្វោ។

តណ្ហាយបិ និទានំ ជាតាតីតិ យោជនា។ តណ្ហានិទានន្តិបិ ចាហោ។ វដ្តំ
ទស្សេត្វាតិ សរុបតោ នយតោ ច សកលមេវ វដ្តំ ទស្សេត្វា។ ឥទានិ តមត្ថំ
វិត្តារតោ វិភាវេតុំ “ឥមស្មិញ្ច បន ហំនេ” តិអាទិមាហា។ អតីតាភិមុខំ ទេសនំ
កត្វាតិ បច្ចុប្បន្នភវតោ បដ្ឋាយ អតីតធម្មាភិមុខំ តត្ថិសយំ ទេសនំ កត្វា
តថាការណោន។ អតីតេន វដ្តំ ទស្សេតីតិ អតីតភវេន កម្មកិលេសវិចាកវដ្តំ
ទស្សេតិ។ អត្តភាវោតិ បច្ចុប្បន្នោ អត្តភាវោ។ យទិ ឯវំ កស្មា “អតីតេន វដ្តំ
ទស្សេតី” តិ វុត្តុតិ? នាយំ ទោសោ “អតីតេនេវ” តិ អនវធារណតោ, ឯវញ្ច
កត្វា អតីតាភិមុខក្ខហណំ ជនកកម្មំ គហិតំ, តណ្ហាសីសេន
នានន្តវិយការតោ។ ន ហិ កម្មនាវិទា តណ្ហា ភវនេត្តិ យុជ្ជតិ។

តំ កម្មន្តិ តណ្ហាសីសេន វុត្តកម្មំ។ ទស្សេតុន្តិ តំ អតីតំ អត្តការំ ទស្សេតុំ។
តស្សត្តការស្ស ជនកំ កម្មន្តិ តស្ស យថាវុត្តស្ស អត្តការស្ស ជនកំ។ តតោ
បរម្មិ អត្តការំ អាយុហិតំ កម្មំ ទស្សេតុំ វុត្តុំ។ អវិជ្ជា ច នាម តណ្ហាវិយ

កម្មត្តាតិ កម្មស្សេវ គហវា។ ធូសុ ឋានេសុតិ អាហារគ្គហណេន
វេទនាទិគ្គហណេនាតិ ធូសុ ឋានេសុ។ អត្តភារោតិ បច្ចុប្បន្នកាលិកោ
អតីតកាលិកោ ច អត្តភារោ។ បុន ធូសុតិ តណ្ហាគ្គហណេ
អវិជ្ជាសម្ពាវគ្គហណេតិ ធូសុ ឋានេសុ។ តស្ស ជនកន្តិ បច្ចុប្បន្នស្ស ចេវ
អតីតស្ស ច អត្តភាវស្ស ជនកំ កម្មំ វុត្តន្តិ យោជនា។ កម្មគ្គហណេន ចេត្ត
យត្ថ តំ កម្មំ អាយុហិតំ, សា អតីតា ជាតិ អត្តតោ ទស្សិតា ហោតិ។ តេន
សំសារវជ្ជស្ស អនមតគ្គតំ ធីបេតិ។ សង្ខេបេនាតិ សង្ខេបេន
ហេតុបញ្ចកដលបញ្ចកគ្គហណម្បិ ហិ សង្ខេបោ ឯវ ហេតុដលភាវេន
សង្ខេបោតព្ពជម្ពានំ អនេកវិធាន។

យទិ អតីតេន វដ្តំ ទស្សិតំ, ឯវំ សតិ សប្បទេសា
បដិច្ចសមុប្បាទធម្មទេសនា ហោតីតិ ទស្សន្តោ “តត្រាយ”ន្តិអាទិមាហ។ តេន
ហិ យទិបិ សរូបតោ អនាគតេន វដ្តំ ឥធន ទស្សិតំ, នយតោ បន តស្សបិ
ទស្សិតត្តា និប្បទេសា ឯវ បដិច្ចសមុប្បាទទេសនាតិ ទស្សិតិ។ ឥទានិ តមត្ថំ
ឧបមាយ វិភាវេតុំ “យថា ហិ”តិអាទិ វុត្តំ។ ឧទកបិដ្ឋេនិបន្នន្តិ ឧទកំ
បរិច្ចរវសេន និបន្នំ។ បរភាគន្តិ បរឧត្តមដ្ឋកាគំ។ ឱរតោតិ តតោ
អបរភាគតោ ឱលោកេន្តោ។ អបរិបុណ្ណាតិ វិកលាវយវោ។ ឯវំសម្បទន្តិអាទិ
ឧបមាយ សំសន្នំ។

យថា ហិ គីវា សរីរសន្ធារកកណ្តារានំ មូលជ្ជានភូតា, ឯវំ
អត្តភាវសន្ធារកានំ សម្ពាវានំ មូលភូតា តណ្ហាតិ វុត្តំ “គីវាយ ទិដ្ឋកាលោ”តិ។
យថា វេទនាទិអនេការយវសមុទាយភូតោ អត្តភារោ, ឯវំ
ជាសុកបិដ្ឋិកណ្តាកាទិអនេការយវសមុទាយភូតា បិដ្ឋិតិ “បិដ្ឋិយា...បេ...
តស្ស ទិដ្ឋកាលោ”តិ វុត្តំ។ តណ្ហាសម្ពាវតន្តិ តណ្ហាយ កថិតំ។ ឥធន ទេសនាយ

បច្ចុប្បន្ន អវិជ្ជាសង្ខារ វេទិតញ្ញាតិ “នង្គ័ដ្ឋមូលស្ស ទិដ្ឋកាលោវិយា” តិ វុត្ថំ។ តថា
ហិ បរិយោសានេ “នង្គ័ដ្ឋមូលំ បស្សេយ្យ” តិ ឧបមាទស្សនំ កតំ។ នយតោ
បរិបុណ្ណការវគ្គហាលំ វេទិតញ្ញំ។ ចាឡិយំ អនាគតស្សាបិ បច្ចុយវដ្ឋស្ស
ហេតុវសេន ជលវសេន វា បរិបុណ្ណការវស្ស មុខមត្តទស្សនីយត្តា អាទិតោ
ជលហេតុសន្និ, មជ្ឈេ ហេតុជលសន្និ, អន្តេបិ ជលហេតុសន្និ ឯ វំ តិសន្និកត្តា
ចតុសង្ខេបមេវ វដ្តំ ទស្សិតន្តិ។

អាហារសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

២. មោឡិយដក្កនសុត្តន្តបិដក

១២. ឥមស្មីយេវ ហំនេតិ “ចត្តារោមេ ភិក្ខុ... បេ... អាហារា” តិ ឯវំ ចត្តារោ
អាហារេ សរូបតោ ទស្សេត្វា “ឥមេ ខោ ភិក្ខុវេ... បេ... អនុគ្គហាយា” តិ
និគមនវសេន ទស្សិតេ ឥមស្មីយេវ ហំនេ។ ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ
ចតុអាហារវិភាគធិបកំ ទេសនំ ឧទ្ទេសវសេនេវ និដ្ឋាបេសិ, ឧបរិ អារវ្កេត្វា
តុណ្ហំ និសីទិ។ ទិដ្ឋិតតិកោតិ អត្តទិដ្ឋិវសេន ទិដ្ឋិតតិកោ។ វរគន្ធហាសិតន្តិ
សភាវសិទ្ធន ចន្ទនកន្ទន ចេវ តទញ្ញនាណកន្ទន ច បរិភាវិតត្តា
វរគន្ធហាសិតំ។ វតនចង្គោជវេនាតិ វតនមយេន ឧត្តមចង្គោជកេន។
ទេសនានុសន្និ យដេន្តោតិ យថាទេសិតាយ ទេសនាយ អនុសន្និ យដេន្តោ,
យថា ឧបរិទេសនា វទ្ទេយ្យ, ឯវំ ឧស្សាហំ ករោន្តោ។ វិញ្ញាណាហារំ
អាហារេតីតិ តស្ស អាហារណាកិរិយាយ វុត្ថបុច្ឆាយ តំ ទិដ្ឋិតតំ ឧប្បដេន្តោ
“យោ ឯតំ... បេ... ភុញ្ញតិ វា” តិ អាហា។

វិញ្ញាណាហារេ នាម ឥន្ទ្រតេ តស្ស ឧបភុញ្ញកេនបិ ភវិតញ្ញំ, សោ “កោ នុ
ខោ” តិ អយំ បុច្ឆាយ អធិប្បាយោ។ ឧត្តសមយេតិ គត្តវុដ្ឋានសមយេ។ សោ ហិ

ឧតុសមយស្ស មត្តកសមយត្តា តថា វុត្តោ។ “ឧទកេន អណ្ណានិ មា នស្សន្ទ” តិ
មហាសមុទ្ទតោ និក្ខមិត្វា។ គិដ្ឋចោតកា រិយ អាហារសញ្ញេតនាយ តានិ
កង្ខបណ្ណានិ មនោសញ្ញេតនាហារេន យាបេន្តីតិ អយំ តស្ស ថេរស្ស លទ្ធិ។
កិញ្ញាបិ អយំ លទ្ធិតិ ជស្សមនោសញ្ញេតនាហារេសុ កិញ្ញាបិ ថេរស្ស យុត្តា
អយុត្តា វា អយំ លទ្ធិ។ ឥមំ បញ្ញាតិ “កោ នុ ខោ, ភន្តេ, វិញ្ញាណាហារំ
អាហារេតី” តិ ឥមំ បញ្ញំ ឯតាយ យថាវុត្តាយ លទ្ធិយា ន បន បុច្ឆតិ, អថ ខោ
សត្តបលទ្ធិយា បុច្ឆតិ តិ អធិប្បាយោ។ សោតិ ទិដ្ឋិតតិកោ។ ន និគ្គហេតញ្ញោ
ឧម្ពត្តកសទិសត្តា អធិប្បាយំ អជានិត្វា បុច្ឆាយ កតត្តា។ តេនាហា
“អាហារេតីតិ នាហំ វេទាមី” តិ អាទិ។

តស្មី មយា ឯវំ វុត្តេតិ តស្មី វេទនេ មយា “អាហារេតី” តិ ឯវំ វុត្តេ សតិ។ អយំ
បញ្ញោតិ “កោ នុ ខោ, ភន្តេ, វិញ្ញាណាហារំ អាហារេតី” តិ អយំ បញ្ញោ យុត្តោ
ភវេយ្យ។ ឯវំ បុច្ឆិតេ បញ្ញោតិ សត្តបលទ្ធិ អនាទាយ “កតមស្ស ធម្មស្ស
បច្ឆយោ” តិ ឯវំ ធម្មបវត្តវសេនេវ បញ្ញោ បុច្ឆិតេ។ តេនេវ វិញ្ញាណោនាតិ តេនេវ
បដិសន្ធិវិញ្ញាណោន សហា ឧប្បន្នំ នាមញ្ញ រូបញ្ញ អតីតភវេ ទិដ្ឋិតតិកស្ស
វសេន អាយតី បុនព្ពវាភិនិព្ពត្តីតិ ឥដាធិប្បតំ។ នាមរូបេ ជាតេ សតីតិ
នាមរូបេ និព្ពត្តេ តប្បច្ចយភូតំ ភិនិព្ពត្តា សឡាយតនំ ហោតិ។

តត្រាយំ បច្ចយវិភាកោ - នាមន្តិ វេទនាទិទន្ទត្ថយំ ឥដាធិប្បតំ, រូបំ បន
សត្តសន្តតិបរិយាបន្នំ, និយមតោ ចត្តាវ ភូតានិ ន វត្ថុនិ ជីវិតិន្ទ្រិយំ អាហារោ
ច។ តត្ថ វិចាកនាមំ បដិសន្ធិក្ខណោ បាធយវត្ថុនោ សហាយោ ហុត្វា ធម្មស្ស
មនាយតនស្ស

សហជាតអញ្ញាមញ្ញានិស្សយសម្បយុត្តវិចាកអត្ថិអវិកតបច្ចយេហិ សត្តជា
បច្ចយោ ហោតិ។ កិញ្ញំ បនេត្ត ហេតុបច្ចយេន កិញ្ញំ អាហារបច្ចយេនាតិ ឯវំ

ឧក្រិស្វកំសោ វេទិតត្តោ។ ឥតវេសំ បន បញ្ចាយតនានំ ចតុន្នំ មហាភូតានំ
សហាយោ ហុត្វា សហជាតនិស្សយវិចាកវិប្បយុត្តអត្ថិអវិគតវសេន ធនា
បច្ឆយោ ហោតិ។ កិញ្ចិ បនេត្ត ហេតុបច្ឆយេន កិញ្ចិ អាហារបច្ឆយេនាតិ សត្តំ
បុរិមសទិសំ។ បវត្តេ វិចាកនាមំ វិចាកស្ស ធម្មាយតនស្ស វុត្តនយេន សត្តនា
បច្ឆយោ ហោតិ, អវិចាកំ បន អវិចាកស្ស ធម្មស្ស តតោ វិចាកបច្ឆយំ
អបនេត្វា បច្ឆយោ ហោតិ។ ចក្ខាយតនានីនំ បន បច្ឆប្បន្នំ
ចក្ខុបសាទានីវត្ថុកម្មិ ឥតវម្មិ វិចាកនាមំ
បច្ឆាជាតវិប្បយុត្តអត្ថិអវិគតបច្ឆយេហិ ចតុត្ថា បច្ឆយោ ហោតិ, តថា
អវិចាកម្មិ វេទិតត្តំ។ រូបតោ បន វត្ថុរូបំ បដិសន្ធិយំ ធម្មស្ស
សហជាតអញ្ញមញ្ញនិស្សយវិប្បយុត្តអត្ថិអវិគតបច្ឆយេហិ ធនា បច្ឆយោ
ហោតិ។ ចត្តារិ បន ភូតានិ ចក្ខាយតនានីនំ បញ្ចន្នំ
សហជាតនិស្សយអត្ថិអវិគតបច្ឆយេហិ ចតុត្ថា បច្ឆយោ ហោតិ។ រូបដីវីតំ
អត្ថិអវិគតិ ទ្រិយវសេន តិទា បច្ឆយោ ហោតិ តិ អយញ្ញេត្ត សម្ពោចោ, វិត្តារោ
បន វិសុទ្ធិមគ្គតោ (វិសុទ្ធិ. ២.៥៩៤) គហោតត្តោ។

បញ្ចស្ស ឱកាសំ ទេន្លោតិ “កោ នុ ខោ, ភន្តេ, ដុសតី” តិ ឥមស្ស
ទិដ្ឋិគតិកបញ្ចស្ស ឱកាសំ ទេន្លោ។ តតោ វិវេចតុកាមោតិ អធិប្បាយោ។
សត្តបទេស្វតិ ទិដ្ឋិគតិកេន ភគវតោ ច វុត្តបទេសុ។ សត្តោតិ អត្តោ។ សោ បន
ឧច្ឆេទវាទិនោមិ យាវ ន ឧច្ឆិដ្ឋតិ, តាវ អត្តោវាតិ លទ្ធិ, បគេវ សស្សតវាទិនោ។
ភូតោតិ វិជ្ជមានោ។ និប្បត្តោតិ និប្បន្នោ។ ន តស្ស ទានិ និច្ឆាទេតត្ថំ កិញ្ចិ អត្ថីតិ
លទ្ធិ។ ឥទប្បច្ឆយា ឥទន្តិ ឥមស្មា វិញ្ញាណាហារបច្ឆយា ឥទំ នាមរូបំ។ បុន
ឥទប្បច្ឆយា ឥទន្តិ ឥមស្មា នាមរូបបច្ឆយា ឥទំ សឡាយតនន្តិ វរំ ពហុសុ
ហំនេសុ ភគវតោ កថិតត្តា យថា បច្ឆយតោ និព្ពត្តំ សម្ពាវមត្តមិទន្តិ សញ្ញត្តិ
ឧបគតោ។ តេនាបីតិ សញ្ញត្តុបគតេនាបី។ ឯកាពទ្ធិ កត្វាតិ យថា បុច្ឆាយ

អវសរោទហោតិ, តថា ឯកាពន្ធុ កត្វា។ ទេសនាវុទ្ធីន្តិយតោ
សឡាយតនបទតោ បដ្ឋាយ “សឡាយតនបច្ចយា ជស្សោ” តិអាទិនា ទេសនា
បដិច្ចសមុប្បាទវីចី អាវុទ្ធមេវ។ តមេវាតិ សឡាយតនបទមេវ គហេត្វា។
វិវដ្តេន្តោតិ វិវដ្តេន្តោ។ ឯវមាហាតិ “ធន្នំត្វេវ” តិអាទិអាគារេន ឯវំ ទេសិតេ,
“វិនេយ្យជនោ បដិវិជ្ឈតី” តិ ឯវមាហា។ វិញ្ញាណាហារោ អាយតី
បុនព្ភាភិទិត្តិយាតិ ឯវំ បុរិមភវតោ អាយតិភវស្ស បច្ចយវសេន
មូលការណាវសេន ច ទេសិតត្តា “វិញ្ញាណាមរូទានំ អន្តរេ ឯកោ សន្និ” តិ
វុត្តំ។ តទមិនា វិញ្ញាណគ្គហិណោន អភិសម្ពាវវិញ្ញាណស្សាបិ គហាណំ កតត្ថិ
ទដ្ឋព្ភំ។

មោឡិយជគ្គនសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. សមណព្រាហ្មណសុត្តវណ្ណានា

១៣. យេ បច្ចយសមវាយេ តេនត្ថភាវេន សច្ចានិ បដិវិជ្ឈីតុំ សមត្តា, តេ
ពាហិរកលិដ្ឋេ ឋិតាបិ តេនេវ តត្ថ សមត្តតាយោគេន ភាវិនំ
សមិតពាហិតចាបតំ អបេក្ខិត្វា សមណសម្មតាយេវ
ព្រាហ្មណសម្មតាយេវាតិ តេ និវត្តេតុំ “សច្ចានិ បដិវិជ្ឈីតុំ អសមត្តា” តិ វុត្តំ។
ទុក្ខសច្ចវសេនាតិ ទុក្ខអរិយសច្ចវសេន។ អញ្ញថា កងំ ពាហិរកាបិ ជរាមរណំ
ទុក្ខន្តិ ន ជានន្តិ។ សច្ចទេសនាភាវតោ “សហ តណ្ហាយា” តិ វុត្តន្តិ កេចិ។ តំ ន
សុដ្ឋុ។ យស្មា តត្ថ តត្ថ ភវេ បឋមាភិទិត្តិ, ឥធ ជាតីតិ អធិប្បតា, សា ច
តណ្ហា ឯវ សន្តានេន, តណ្ហាវ សា ជាតិ។ ជរាមរណាញេត្ត ចាកជមេវ
អធិប្បតំ, ន ខណិកំ, តស្មា សតណ្ហា ឯវ ជាតិជរាមរណស្ស សមុទយោតិ
ភូតកថនមេតំ ទដ្ឋព្ភំ។ សមុទយសច្ចវសេន ន ជានន្តិ តិ យោជនា។ ឯស នយោ
សេសបទេសុបិ។ សព្ពបទេសូតិ យត្ថ តណ្ហាវិសេសនភាវេន វត្តព្ភា, តេសុ

សត្វបទេសុ។ យេន សមន្នាគតត្តា បុគ្គលោ បរមត្ថតោ សមណោ
ព្រាហ្មណោតិ វុច្ចតិ, តំ សាមញ្ញំ ព្រាហ្មញ្ញញ្ញាតិ អាហា “អរិយ...បេ....
ព្រាហ្មញ្ញញ្ញា”តិ។ យេន ហិ បវត្តិនិមិត្តេន សមណា-សន្នោ ព្រាហ្មណា-សន្នោ ច
សកេ អត្ថេ និរុទ្ធោ, តស្ស វសេន អភិន្នោបិ វេនេយ្យជ្ឈាសយតោ ទិដ្ឋា កត្វា
វត្ថុំ អរហតីតិ វុត្ថុំ “ឧកយត្ថាបី”តិ។ ឯកាទសសុ ហំនេសុ ចត្តារិ សច្ចានិ
កថេសិ អវិជ្ជាសមុទយស្ស អនុទូជត្តា។

សមណាព្រាហ្មណសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. ទុតិយសមណាព្រាហ្មណសុត្តវណ្ណានា

១៤. ឥមេ ធម្មេ កតមេ ធម្មេតិ ច ឯត្ថ ឥតិ-សន្នោ អាទិអត្ថោ។ តេន “ឥមេសំ
ធម្មានំ កតមេសំ ធម្មាន”ន្តិ ឥមេសំ បទានំ សង្កហោ។ ឯតានិ ហិ បទានិ
ជរាមរណាទីនំ សាធារណភាវេន វុត្តានិ ឥមិស្សា ទេសនាយ បបញ្ចក្ខតានីតិ
អាហា “ឯត្ថកំ បបញ្ចំ កត្វា កថិតំ, ទេសនំ...បេ.... អជ្ឈាសយេនា”តិ។ ឥមិនា
តានេវ ជរាមរណាទីនិ គហេត្វា បុគ្គលជ្ឈាសយវសេន អាទិតោ “ឥមេ
ធម្មេ”តិអាទិនា សត្វបទសាធារណតោ ទេសនា អារទ្ធា។
យថានុលោមសាសនញ្ញិ សុត្តន្តទេសនា, ន យថាធម្មសាសនន្តិ។

ទុតិយសមណាព្រាហ្មណសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. កថ្វានកោត្តសុត្តវណ្ណានា

១៥. យស្មា ឥធ ជានន្តាបិ “សម្មាទិដ្ឋិ”តិ វទន្តិ អជានន្តាបិ ពាហិរកាបិ
សាសនិកាបិ អនុស្សវាទិវសេនបិ អត្ថបច្ចក្ខេនបិ, តស្មា តំ ពហ្វនំ វចនំ
ឧបាទាយ អាមេធិតវសេន “សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាទិដ្ឋិតិ, កន្លេ, វុច្ចតិ”តិ អាហា។

តថាធិទ្ធិដ្ឋតាទស្សនត្ថំ ហិស្ស អយំ អាមេឌិតបយោកោ។ អយញ្ញេត្ថ
អធិប្បាយោ - “អបរេហិបិ សម្មាទិដ្ឋិតិ វុច្ចតិ, សា បធាយំ ឯវំ វុច្ចមានា អត្តញ្ច
លក្ខណញ្ចា ឧបាទាយ កិត្តាវតា នុ ខោ, ភន្តេ, សម្មាទិដ្ឋិ ហោតិ” តិ។
អដ្ឋកថាយំ បន “សម្មាទិដ្ឋិ” តិ វចនេ យស្មាវិញ្ញ ឯវ បមាណំ, ន អវិញ្ញ, តស្មា
“យំ បណ្ឌិតា” តិ អាទិ វុត្ថំ។ ទ្វេ អវយវា អស្សតិ ទ្វយំ, ទុវិធំ ទិដ្ឋិកាហវត្ថុ, ទ្វយំ
ទិដ្ឋិកាហវសេន និស្សតោ អបស្សតោតិ ទ្វយនិស្សតោ។ តេនាហ “ទ្វ
កោដ្ឋាសេ និស្សតោ” តិ។ យាយ ទិដ្ឋិយា “សញ្ញេយំ លោកោ អត្ថិ វិជ្ជតិ
សត្តកាលំ ឧបលព្ពតិ” តិ ទិដ្ឋិតតិកោ គណ្ណាតិ, សា ទិដ្ឋិ អត្ថិតា, សា ឯវ សទា
សត្តកាលំ លោកោ អត្ថិតិ បវត្តតាហតាយ សស្សតោ, តំ សស្សតំ។ យាយ
ទិដ្ឋិយា “សញ្ញេយំ លោកោ នត្ថិ ន ហោតិ ឧច្ឆិជ្ជតិ” តិ ទិដ្ឋិតតិកោ គណ្ណាតិ, សា
ទិដ្ឋិ នត្ថិតា, សា ឯវ ឧច្ឆិជ្ជតិ ឧប្បន្នតាហតាយ ឧច្ឆេនោ, តំ ឧច្ឆេនំ។ លោកោ
នាម សង្ខារលោកោ តម្ហិ គហេតព្ពតោ។ សម្មប្បញ្ញាយាតិ អវិបរីតបញ្ញាយ
យថាភូតបញ្ញាយ។ តេនាហ “សវិបស្សនា មគ្គបញ្ញា” តិ។ និព្វត្តេសុ ធម្មេសូតិ
យថា បច្ចុប្បន្នេសុ រូបាបធម្មេសុ។ បញ្ញាយន្តេ ស្វេវាតិ សន្តាននិពានុនវសេន
បញ្ញាយមាទេសុ ឯវ។ យា នត្ថិតិ យា ឧច្ឆេនទិដ្ឋិ តត្ថ តត្ថេវ សន្តានំ ឧច្ឆិជ្ជនតោ
វិនិស្សនតោ កោចិ បិតោ នាម សត្តោ ធម្មោ វា នត្ថិតិ សង្ខារលោកោ
ឧប្បជ្ឈេយ្យ។ “នត្ថិ សត្តោ ឧបទាតិកា” តិ បវត្តមានាបិ មិច្ឆាទិដ្ឋិ
តថាបវត្តសង្ខារាវម្ពណារ។ សា ន ហោតិ តិ កម្មាវិជ្ជាតណ្ហាទិភេទំ បច្ចយំ
បដិច្ច សង្ខារលោកស្ស សមុទយនិព្ពត្តិ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោ, សា ឧច្ឆេនទិដ្ឋិ,
ន ហោតិ, នប្បវត្តតិ អវិច្ឆេទេន សង្ខារានំ និព្ពត្តិនិស្សនតោ។ លោកនិរោធន្តិ
សង្ខារលោកស្ស ខណិកនិរោធំ។ តេនាហ “សង្ខារានំ ភក្ក” តិ។ យា អត្ថិតិ
ហេតុផលសម្ពន្ធនេន បវត្តមានស្ស សន្តានានុបច្ឆេទស្ស ឯកត្តគ្គហណោន
សង្ខារលោកោ យា សស្សតទិដ្ឋិ សត្តកាលំ លោកោ អត្ថិតិ ឧប្បជ្ឈេយ្យ។ សា ន

ហោតីតិ ឧប្បន្នប្បន្នានំ និរោធស្ស នវនវានញ្ច ឧប្បានស្ស ទស្សនតោ, សា
សស្សតទិដ្ឋិ ន ហោតិ។

លោកោ សមុទេតិ ឯតស្មាតិ លោកសមុទយោតិ អាហា
“អនុលោមបច្ចយាការ”ន្តិ។ បច្ចយធម្មានញ្ចិ អត្តនោ ជលស្ស បច្ចយភារោ
អនុលោមបច្ចយាការោ។ បដិលោមំ បច្ចយាការន្តិ អានេត្វា សម្ពន្ធោ។
តំតំហេតុនិរោធតោ តំតំជលនិរោធតោ ហិ បដិលោមបច្ចយាការោ។ យោ ហិ
អវិជ្ជាទីនំ បច្ចយធម្មានំ ហេតុអាទិបច្ចយភារោ, សោ និប្បវិយាយតោ
លោកសមុទយោ។ បច្ចយុប្បន្នស្ស សង្ខារាទិកស្ស។ អនុច្ឆេទំ បស្សតោតិ
អនុច្ឆេទទស្សនស្ស ហេតុ។ អយម្បីតិ ន កេវលំ ខណតោ
ឧទយវយនីហារណនយោ, អថ ខោ បច្ចយតោ ឧទយវយនីហារណនយោបិ។

ឧបកមនជ្ជេន តណ្ហារ ឧបយោ។ តថា ទិដ្ឋបយោ។ ឯសេវ នយោតិ ឥមិនា
ឧបយេហិ ឧបាទានាទីនំ អនត្តន្តរតំ អតិទិសតិ។ តថា ច បនតេសុ ទុវិធតា
ឧបាទីយតិ។ ននុ ច ចត្តារិ ឧបាទានានិ អញ្ញត្ត វុត្តានីតិ? សច្ចំ វុត្តានិ, តានិ ច
ខោ អត្តតោ ទ្វេ ឯវាតិ ឥធ ឯវំ វុត្តំ។ កាមំ “អហំ មម”ន្តិ អយថានុក្កមេន វុត្តំ,
យថានុក្កមំយេវ បនអត្តោ វេទិតញ្ចោ។ អាទិសទ្ធន បរោបរស្ស សុភំ
អសុភន្តិអាទិនញ្ច សង្ខហោ វេទិតញ្ចោ។ តេ ធម្មេតិ តេភូមកធម្មេ។ វិនិវិសន្តិតិ
វិរូបំ និវិសន្តិ, អភិនិវិសន្តិតិ អត្តោ។ តាហិតិ តណ្ហាទិដ្ឋិហិ។ វិនិពទ្ធោតិ វិរូបំ
វិមុច្ចិតុំ វា អប្បធានវសេន និយមេត្វា ពទ្ធោ។

“អភិនិវេសោ”តិ ឧបយុបាទានានំ បវត្តិអាការវិសេសោ វុត្តាតិ អាហា
“តញ្ចាយន្តិ តញ្ច ឧបយុបាទាន”ន្តិ។ ចិត្តស្សាតិ អកុសលចិត្តស្ស។
បតិជ្ជានភូតន្តិ អាធារភូតំ។ ទោសមោហាវសេនបិ អកុសលចិត្តប្បវត្តិ
តណ្ហាទិដ្ឋាភិនិវេសូបនិស្សយា ឯវាតិ តណ្ហាទិដ្ឋិយោ អកុសលស្ស ចិត្តស្ស

អធិដ្ឋានន្តិ វុត្តា។ តស្មិន្តិ អកុសលចិត្តោ។ អភិធិវិសន្តិ តិ “ឯតំ មម, ឯសោ មេ
អត្តា” តិអាធិនា អភិធិវេសនំ បវត្តន្តិ។ អនុសេន្តិ តិ ថាមគតា ហុត្វា
អប្បហានការេន អនុសេន្តិ។ តទុកយន្តិ តណ្ហាធិដ្ឋិទ្ធយំ។ ន ឧបគច្ឆតិ តិ “ឯតំ
មមា” តិអាធិនា តណ្ហាធិដ្ឋិគតិយា ន ឧបសង្កមតិ ន អល្លិយតិ។ ន
ឧបាទិយតិ តិ ន ទន្ធុក្កាហំ តណ្ហាតិ។ ន អធិដ្ឋាតិ តិ ន តណ្ហាធិដ្ឋិគាហោន
អធិដ្ឋាយ បវត្តតិ។ អត្ថនិយគាហោ នាម សតិ អត្ថគាហោ ហោតិ តិ វុត្តំ “អត្តា
មេ” តិ។ ឥទំ ទុក្ខគ្គហាលំ ឧបាទានក្ខន្ធបស្សយំ តព្វិនិមុត្តស្ស ទុក្ខស្ស
អភាវាតិ វុត្តំ “ទុក្ខមេវាតិ បញ្ចាទានក្ខន្ធមត្ថមេវា” តិ។ “សំខិត្តន
បញ្ចាទានក្ខន្ធទុក្ខា” តិ (ធី. និ. ២.៣៨៧; ម. និ. ១.១២០; ក. ៣៧៣; វិភ. ១៩០)
ហិ វុត្តំ។ កង្ខំ ន ករោតិ តិ សំសយំ ន ឧប្បាទេតិ សព្ពសោ វិចិត្តិយា
សមុច្ឆិននតោ។

ន បរហ្មច្ចយេនាតិ បរស្ស អសទ្ធិហានេន។ មិស្សកសម្មាធិដ្ឋិ អាហាតិ
នាមរូបបរិច្ឆេទតោ បដ្ឋាយ សម្មាធិដ្ឋិយា វុត្តត្តា លោកិយលោកុត្តរមិស្សកំ
សម្មាធិដ្ឋិ អវោច។ និក្ខេដន្តោតិ និហ័នន្តោ។ និហ័នបរិយាយោ ហិ អយំ និក្ខេដ-
សន្តោ។ តេនាហ “លាមកន្តោ” តិ។ បឋមកន្តិ ច គរហាយំ ក-សន្តោ។ សព្វំ
នត្ថិ តិ យថាសម្ពុតំ ភន្តិប្បត្តិយា នត្ថិ ឯវ, សព្វំ នត្ថិ ឧច្ឆិដ្ឋតិ វិនស្សតិ តិ
អធិប្បាយោ។ សព្វមត្ថិ តិ ច យថា អសម្ពុតំ អត្ថិ វិជ្ជតិ, សព្វកាលំ ឧបលព្ពតិ តិ
អធិប្បាយោ។ សព្វន្តិ ចេត្ត សក្កាយសព្វំ វេទិតព្វំ
“សព្វធម្មមូលបរិយាយ” តិអាធិសុ (ម. និ. ១.១) វិយ។ តព្វិ បរិញ្ញាញាណានំ
បច្ចយភូតំ។ ឥតិ-សន្តោ និទស្សនេ។ កី និទស្សេតិ? អត្ថិ-សន្តេន វុត្តំ។ “អត្ថិត” តិ
និច្ចតំ។ សស្សតក្កាហោ ហិ ឥធ បឋមោ អន្តោតិ អធិប្បេតោ។ ឧច្ឆេទក្កាហោ
ទុតិយោតិ តទុកយវិនិមុត្តា ច ឥទប្បច្ចយតោ។ ឯត្ថ ច ឧប្បន្ននិរោធកថនតោ
សស្សតតំ, និវុដ្ឋន្តានំ អសតិ និព្វានប្បត្តិយំ យថាបច្ចយំ

បុន្ទុបកមនកថនតោ ឧប្បនតញ្ច អនុបកម្ម មជ្ឈិមេន ភគវា ធម្មំ ទេសេតិ
ឥទប្បច្ចយតានយេន។ តេន វុត្ថំ “ឯតេ...បេ.... អន្តេ”តិអាទិ។

កថានគោត្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ធម្មកថិកសុត្តវណ្ណានា

១៦. និព្វិន្ទនត្ថាយាតិ និព្វិន្ទនាបុប្ផស្សនាបដិលាភាយ។ សា ហិ
ជរាមរណាសីសេន វុត្ថេសុ សម្ពុតធម្មេសុ និព្វិន្ទនាការេន បវត្ថតិ។
វិវជ្ជនត្ថាយាតិ វិវាតានុបស្សនាបដិលាភាយ។ សីលតោ បដ្ឋាយាតិ
វិវជ្ជសន្និស្សិតសីលសមាធានតោ បដ្ឋាយ។ សោតាបត្តិយផ្ដេហិ សមន្នាគតោ
វិវជ្ជសន្និស្សិតសីលេ បតិជ្ជិតោ ឧបាសកោបិ បកេវ ចតុចារិសុទ្ធិសីលេ
បតិជ្ជិតោ ភិក្ខុ សម្មាបដិបន្នោ នាម។ តេនាហ “យាវ អរហត្តមគ្គា បដិបន្នោតិ
វេទិតញ្ចោ”តិ។ និព្វានធម្មស្សាតិ និព្វានាវហស្ស អរិយស្ស មគ្គស្ស។
អនុបសភាវក្ខតន្តំ និព្វានាធិកមស្ស អនុច្ឆរិកសភាវក្ខតំ។ និព្វិន្ទនាតិ ឥមិនា
វុជ្ជានកាមិនិបរិយោសានំ វិបស្សនំ វេទិតិ។ វិវាតា និរោធាតិ បទទ្ធយេន
អរិយមគ្គំ, ឥតរេន ជលំ។ ឯត្ថាតិ ឥមស្មី សុត្តេ។ ឯកេន នយេនាតិ បឋមេន
នយេន។ តត្ថ ហិ ភគវា តេន ភិក្ខុនា ធម្មកថិកលក្ខណំ បុច្ឆិតោ តំ មត្តកំ
ចាបេត្វាវិស្សន្នេសិ។ យោ ហិ វិបស្សនំ មគ្គំ អនុចាទាវិមុត្តិ ចាបេត្វា កថេតុំ
សក្កោតិ, សោ ឯកន្តធម្មកថិកោ។ តេនាហ “ធម្មកថិកស្ស បុព្វា កថិតា”តិ។
ទ្វិហិតិ ទុតិយតតិយនយេហិ។ តន្តិ បុច្ឆំ។ វិសេសេត្វាតិ វិសិដ្ឋំ កត្វា។
យថាបុច្ឆិតមត្តមេវ អកថេត្វា អបុច្ឆិតម្យិ អត្ថំ ទស្សន្តោ ធម្មានុធម្មបដិបត្តិ
អនុចាទាយ វិមុត្តិសម្ពាតំ វិសេសំ ចាបេត្វា។ ភគវា ហិ អប្បំ យាចិតោ ពហុ
ទេន្តោ ឧទ្យាវបុរិសោ វិយ ធម្មកថិកលក្ខណំ បុច្ឆិតោ បដិច្ចសមុប្បាទមុខេន
តញ្ជោវ តតោ ច ឧត្តរី ធម្មានុធម្មបដិបត្តិ អនុចាទាវិមុត្តញ្ចាវិស្សន្នេសិ។ តត្ថ

“និព្វិទាយ...បេ.... ធម្មំ ទេសេតី” តិ ឥមិនា ធម្មទេសនំ វាសនាភាគិយំ កត្វា
ទស្សេសី។ “និរោធាយ បដិបន្នោ ហោតី” តិ ឥមិនា និព្វេជភាគិយំ,
“អនុចាទាវិមុត្តោ ហោតី” តិ ឥមិនា ទេសនំ អសេក្ខភាគិយំ កត្វា ទស្សេសី។
តេនាហ “សេក្ខាសេក្ខភូមិយោ និទ្ទិដ្ឋា” តិ។

ធម្មកថកសុត្តរវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. អបេលកស្សបសុត្តរវណ្ណនា

១៧. លីវុទ្ធន អបេលកោតិ បព្ពដិតលីវុទ្ធន អបេលកោ។ តេន
អបេលកចរណោន អបេលោ, ន និច្ចលតាមត្តនាតិ ទស្សេតិ។ នាមេនាតិ
គោត្តនាមេន កស្សបោតិ។ ទេសេតិ បវេទេតិ សំសយវិគមនំ ឯតេនាតិ
ទេសោ, និច្ចយហេតូតិ អាហា “កិញ្ចាទេវ ទេស” ទ្តិអាទិ។ សោ ហិ សំសយវិគមនំ
ករោតីតិ ការណំ។ ឌីកាសទ្តិ អវសំសន្តនបទេសំ។ តេនាហ “ខណំ កាល” ទ្តិ។
អន្តរយវំ អន្តោនិវេសនំ។ អន្តរេ យវាជំ ឯតស្សាតិ អន្តរយវំ, អន្តោកាមោ។
យនាកក្ខ័សីតិ យំ អាកក្ខ័សី។ ឥតិ ភគវា សព្ពញ្ញបវារណាយ បវារេតិ។
តេនាហ “យំ ឥច្ឆសី” តិ។ យនាកក្ខ័សីតិ យំ អាកក្ខ័សី, កស្សប, តិក្ខត្តំ
បដិក្ខិបន្នោបិ បុច្ឆសិ, យំ អាកក្ខ័សី, តមេវ បុច្ឆាតិ អត្ថោ។

“យាវតតិយំ បដិក្ខិបី” តិ វុត្តត្តា “តតិយម្បិ ខោ” តិអាទិនា ចាបេន
ភវិតត្តំ។ សោ បន នយវសេន សំខិត្តោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ យេន ការណោន ភគវា
អបេលកស្ស តិក្ខត្តំ យាចាបេត្វា ចស្ស បញ្ចំ កថេសិ, តំ ទស្សេតុំ “កស្មា
បនា” តិអាទិមាហា។ ការវជននត្ថំ យាវតតិយំ បដិក្ខិបិ តញ្ច ធម្មស្ស
សុស្សសាយ។ ធម្មគរុកា ហិ ពុទ្ធា ភគវន្តោ។ សត្តានំ ញ្ញាណបរិចាកំ
អាគមយមាធា យាវតតិយំ យាចាបេតីតិ វិភត្តិវិបរិណាមវសេន

សាធារណតោ បទំ យោជេត្វា បុន “ឯត្ថកេន កាលេនា” តិ កស្សបស្ស វសេន យោជេតត្ថំ។

មាតិ បដិសេធ និចាតោ។ កណ្ឌីតិ បុនវចនវសេន កិរិយាបទំ វេទតិ។ មា ឯវំ កណ្ឌិ, កថេសីតិ អត្ថោ។ “ឥតិ ភគវា អវោចា” តិ បន សង្កឹតិការវចនំ។ សយំកតំ ទុក្ខន្តិ បុរិសស្ស ឧប្បជ្ឈមានទុក្ខំ, តេន កតំ នាម តស្ស ការណស្ស បុព្វេតេនេវ កម្មស្ស ឧបចិតត្តាតិ អយំ នយោ អនវដ្ឋោ។ ទិដ្ឋិតិកោ បន បញ្ចក្ខន្ធវិនិមុត្តំ និច្ចំ ការកវេទកលក្ខណំ អត្តានំ បរិកប្បេត្វា តស្ស វសេន “សយំកតំ ទុក្ខ” ន្តិ បុច្ឆតីតិ ភគវា “មា ហោវ” ន្តិ អវោច, តេនាហ “សយំកតំ ទុក្ខន្តិ វត្ថុំ ន វដ្ដតិ” តិអាទិ។ ឯត្ថ ច យទិ ពាហិរកេហិ បរិកប្បេត្វា អត្តា នាម កោចិ អត្ថិ, សោ ច និច្ឆោ, តស្ស និព្វិការតាយ, បុរិមរូចារិជហានតោ កស្សចិ វិសេសាធានស្ស កាតុំ អសក្កណោយ្យតាយ អហិតតោ និវត្តនត្ថំ, ហិតេ ច វត្តនត្ថំ ឧបទេសោ ច និប្បយោជនោ សិយា អត្តវាទិនោ។ កថំ វា សោ ឧបទេសោ បរតីយតិ? វិការាភាវតោ។ ឯវញ្ច អត្តនោ អជជាតាសស្ស វិយ ធានាទិកិរិយា ហីសាទិកិរិយា ច ន សម្ភវតិ, តថា សុខស្ស ទុក្ខស្ស ច អនុភវនពន្លោ ឯវ អត្តវាទិនោ ន យុដ្ឋតិ កម្មពន្លាភាវតោ។ ជាតិអាទិនញ្ច អសម្ភវតោ កុតោវិមោក្ខោ។ អថ បន “ធម្មមត្តំ តស្ស ឧប្បជ្ឈតិ ចេវ វិនស្សតិ ច។ យស្ស វសេនាយំ កិរិយាវោហារោ” តិ វទេយ្យ, ឯវម្បិ បុរិមរូចារិជហានេន អវដ្ឋិតស្ស អត្តនោ ធម្មមត្តន្តិ ន សក្កា សម្ភាវេតុំ។ តេ វា បនស្ស ធម្មា អវត្តាភូតា, តតោ អញ្ញោ វា សិយុំ អនញ្ញោ វា។ យទិ អញ្ញោ, ន តាហិ តស្ស ឧប្បន្នាហិបិ កោចិ វិសេសោ អត្ថិ។ យោ ហិ ករោតិ បដិសំវេទេតិ ចវតិ ឧបបជ្ឈតិ ចាតិ ឥន្ទ្រតំ, តស្មា តទត្ថោ ឯវ យថាវត្ថុនោសោ។ កិញ្ច ធម្មកប្បនាបិ និវត្តិកា សិយា។ អថ អនញ្ញោ, ឧប្បាទវិនាសវដ្ដិហិ អវត្តាហិ អនញ្ញស្ស អត្តនោ តាសំ វិយ ឧប្បាទវិនាសសម្ភវតោ កុតោ និច្ចតាវកាសោ។

តាសម្បី វា អត្តនោវិយ និច្ចតាបត្តិតិ ពន្ធវិមោក្ខានំ អសម្ពោ ឯវាតិ ន
យុជ្ឈតេវាយំ អត្តវាទោ។ តេនាហ “អត្តា នាម កោចិ ទុក្ខស្ស ការកោ នត្តិតិ
ជីបេតី” តិ។ បរតោតិ “បរំកតំ ទុក្ខ” ត្ថិអាទិកេ បរស្មី តិវិជេបិ នយេ។
អធិច្ចសមុប្បន្នន្តិ អធិច្ច យទិច្ឆាយ កិញ្ចិ ការណំ កស្សចិ វា បុព្វំវិនា
សមុប្បន្នំ។ តេនាហ “អការណេន យទិច្ឆាយ ឧប្បន្ន” ត្ថិ។ កស្មា ឯវាមហាតិ ឯវំ
វត្តមាណោតិ អធិប្បាយោ។ អស្សាតិ អចេលស្ស។ អយន្តិ ភក្កវន្តំ សន្ធាយ វទតិ។
សោធន្តោតិ សយំ វិសុទ្ធិ កត្វា បុច្ឆិតមត្តំ ឯវំ អត្តនោ បុច្ឆាយ សុទ្ធិ ទស្សន្តោ។
លទ្ធិយា “សយំកតំ ទុក្ខ” ត្ថិ មិច្ឆាគហណាស្ស បដិសេធនត្ថាយ។

សោ ករោតីតិ សោ កម្ពំ ករោតិ។ សោ បដិសំវេទយតីតិ ការកវេទកានំ
អនញ្ញត្តទស្សនបរំ ឯតំ, ន បន កម្ពកិរិយាជលានំ បដិសំវេទនានំ
សមានកាលតាទស្សនបរំ។ ឥតីតិ និទស្សនត្ថេ និចាតោ។ ខោតិ អវជារណោ។
“សោ ឯវា” តិ ទស្សតោ។ អនិយតាទេសា ហិ ឯតេ និចាតា។ អាទិតោតិ ភុម្មត្ថេ
និស្សក្កវចនន្តិ អាហ “អាទិម្ហិយេវា” តិ។ “សយំកតំ ទុក្ខ” ត្ថិ លទ្ធិយា បកេវ
“សោ ករោតិ, សោ បដិសំវេទយតី” តិ សញ្ញាចិត្តវិបល្លាសា ភវន្តិ។
សញ្ញាវិបល្លាសតោ ហិ ចិត្តវិបល្លាសោ, ចិត្តវិបល្លាសតោ ទិដ្ឋិវិបល្លាសោ,
តេនាហ “ឯវំ សតិ បច្ឆា សយំកតំ ទុក្ខន្តិ អយំ លទ្ធិ ហោតិ” តិ។ ឯវំ សតិ
សញ្ញាចិត្តវិបល្លាសានំ ព្រហ្មតោ មិច្ឆាភិនិវេសោ, យទិទំ “សយំកតំ ទុក្ខ” ត្ថិ
លទ្ធិ។ តស្មា បដិនិស្សន្នេតុំ ចាបកំ ទិដ្ឋិតតន្តិ ទស្សតិ។ តេនាហ ភក្កវា
“សយំកតំ... បេ.... ឯតំ បរេតី” តិ។ វដ្តទុក្ខំ អធិប្បតំ អវិសេសតោ អត្តិតិ ប
វុត្តត្តា។ សស្សតំ សស្សតកាហំ ជីបេតិ បរេសំ បកាសេតិ, តថាភូតោ ប
សស្សតំ ទទ្សក្កាហំ គណ្ហាតីតិ។ តស្សាតិ ទិដ្ឋិតតិកស្ស។ តំ “សយំកតំ
ទុក្ខ” ត្ថិ ឯវំ បរត្ថំ វិបរិតទស្សនំ។ ឯតំ សស្សតគ្គហណំ។ បរេតិ ឧបេតិ។

តេជោបា “ការកញ្ច...បេ... អត្ថោ” តិ។ ឯកមេវ គណ្ណាន្តន្តិ សតិបិ វត្ថុកេនេ
អយោនិសោ ឧប្បជ្ឈនេន ឯកមេវ កត្វា គណ្ណាន្ត។

ឥធម “អាទិម្ហិយេវា” តិ បទេ។ “បរិកតំ ទុក្ខ” ន្តិ លទ្ធិយា បគេវាតិអាទិនា
ហេតុ វុត្ថនយានុសារេន អត្ថោ វេទិតញ្ចោ។ អយញ្ញេត្ថ យោជនា - “បរិកតំ
ទុក្ខ” ន្តិ លទ្ធិយា បគេវ អញ្ញោ ករោតិ, អញ្ញោ បដិសំវេទយតីតិ
សញ្ញាចិត្តវិបល្លាសា ភវន្តីតិ សព្វំ ហេជ្ជា វុត្ថនយេនេវ យោជេតព្ពំ។ ឯវំ សតីតិ
ឯវំ មុទុកេ ឧច្ឆេទវិបល្លាសេ បឋមុប្បន្នេ សតិ បច្ឆា “បរិកតំ ទុក្ខ” ន្តិ អយំ លទ្ធិ
ហោតីតិ សម្ពុត្តោ។ ការកោតិ កម្មស្ស ការកោ។ តេន កតន្តិ កម្មការកេន
កតំ។ កម្មនា ហិ ជលស្ស វេហារោ អគេនោបចារកត្តា។ ឯវំន្តិ ធិដ្ឋិសហគតា
វេទនា សាតសភាវា កិលេសបរិឡាហាទិនា សបរិស្សយា សឧចាយាសា, ឯវំ។
“បគេវ ឥតរេ” តិ វុត្ថវេទនាយ អភិគុណ្ឌស្ស វិទូស្ស។ “វុត្ថនយេន យោជេតព្ពំ” ន្តិ
វត្ថា តំ យោជនំ ធស្សេត្តោ “តត្រាយ” ន្តិអាទិមាហា។ ឧច្ឆេទន្តិ សតោ សត្តស្ស
ឧច្ឆេទំ វិធាសំ, វិភវន្តិ អត្ថោ។ អសតោ ហិ វិធាសាសម្ភវតោ អត្ថិការិពពន្ធនោ
ឧច្ឆេទោ។ យថា ហេតុជលភាវេន បវត្តមាធានំ សភាវធម្មានំ សតិបិ
ឯកសន្តានបរិយាបន្នានំ ភិក្ខុសន្តតិបតិ តេហិ វិសេសេ ហេតុជលានំ
បរមត្ថតោ អវិជាការវត្តា ភិក្ខុសន្តានបតិ តានំ វិយ អច្ឆន្តកេនសន្និដ្ឋានេន
នានត្ថនយស្ស មិច្ឆាគហណំ ឧច្ឆេទាភិធិវេសស្ស ការណំ។ ឯវំ
ហេតុជលភូតានំ ធម្មានំ វិជ្ជមានេបិ សភាវកេនេ ឯកសន្តតិបរិយាបន្នតាយ
ឯកត្ថនយេន អច្ឆន្តាភេទគហណាម្បិ ការណាមេវាតិ ធស្សេត្តុំ “សត្តស្ស” តិ
វុត្តំ ចាឡិយំ។ សន្តានវសេន ហិ វត្តមាទេសុ ខន្ធសុ យនវិធិញ្ចោតាភាវេន
ឯកត្ថគហណាធិពន្ធនោ សត្តក្តាហោ, សត្តស្ស ច អត្ថិការវត្តាហនិពន្ធនោ
ឧច្ឆេទក្តាហោ, យាវាយំ អត្តា ន ឧច្ឆិដ្ឋតិ, តាវាយំ វិជ្ជតិយេវាតិ គហណាតោ
និរុទយវិធាសោ ឥធម ឧច្ឆេទោតិ អធិប្បតោតិ “ឧច្ឆេទ” ន្តិ វុត្តំ។ វិសេសេន នាសោ

វិជ្ជាសោ, អភារោ។ សោ បន មំសចក្កបញ្ញាចក្កនំ ទស្សនបថាតិក្កមោយេវ
ហោតិ វុត្ថំ “អទស្សន”ន្តិ។ អទស្សនេ ហិ នាសសន្នោ លោកេ និរុទ្ទោតិ។
សភាវិគមោ សភាវាបគមោ វិគរោ។ យោ ហិ និរុទេយវិជ្ជាសេន ឧទ្ធិដ្ឋតិ, ន សោ
អត្ថនោ សភាវេន តិដ្ឋតិ។

ឯតេ តេតិ វា យេ ឥមេ តយា “សយំកតំ ទុក្ខ”ន្តិ ច បុដ្ឋេន មយា “សោ
ករោតិ, សោ បដិសំវេទយតី”តិអាទិនា, “អញ្ញោ ករោតិ, អញ្ញោ
បដិសំវេទយតី”តិអាទិនា ច បដិក្ខត្តា សស្សតុច្ឆេទសម្ពាតា អន្តា, តេ ឧភោ
អន្តេតិ យោជនា។ អថ វា ឯតេ តេតិ យត្ថ បុថុ អញ្ញាតិតិយា
អនុបចិតញ្ញាណសម្ពាតាយ បរមគម្ពីរំ សណ្ណំ សុខុមំ សុញ្ញតំ អប្បជានន្តា
សស្សតុច្ឆេទេ និមុត្តា សីសំ ឧក្ខិបិតុំ ន វិសហន្តិ, ឯតេ តេ ឧភោ អន្តេ
អនុបគម្ពាតិ យោជនា។ ទេសេតីតិ បឋមំ តាវ អនញ្ញសាធារណោ បដិបត្តិធម្មេ
ញ្ញាណានុភាវេន មជ្ឈិមាយ បដិបទាយ បីតោ, ករុណានុភាវេន ទេសនាធម្មេ
មជ្ឈិមាយ បដិបទាយ បីតោ ធម្មំ ទេសេតិ។ ឯត្ថ ហីតិ ហិ-សន្នោ ហេតុអត្ថោ។
យស្មា ការណាតោ...បេ... និទ្ធិដ្ឋោ, តស្មា មជ្ឈិមាយ បដិបទាយ បីតោ ធម្មំ
ទេសេតីតិ យោជនា។ ការណាតោ ដលំ ធិបិតន្តិ យោជនា, អភិធមយ្យានុបញ្ញា
លិដ្ឋំ ចនាជិ ហោន្តិ។ អស្សាតិ ដលស្ស។ ន កោចិ ការកោ វា វេទកោ វា
និទ្ធិដ្ឋោ, អញ្ញទត្ថ បដិក្ខត្តោ ហេតុដលមត្តតាទស្សនតោ កេវលំ
ទុក្ខក្ខន្ធកហណាតោតិ។ ឯត្ថាវតាតិ “ឯតេ តេ, កស្សប...បេ... ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
និរោធា ហោតី”តិ ឯត្ថកេន តាវ បទេន។ សេសបញ្ញាតិ “សយំកតញ្ច
បរំកតញ្ច ទុក្ខ”ន្តិអាទិកា សេសា ចត្តារោ បញ្ញា។ អដ្ឋកថាយំ បន “កី នុ ខោ,
កោ កោតម, នត្ថិ ទុក្ខ”ន្តិ បញ្ញោ ចាឡិយំ សរូបេនេវ បដិក្ខត្តាតិ ន ឧទ្ធកោ។
បដិសេធិតា ហោន្តិ តតិយបញ្ញោ, តាវ បឋមទុតិយបញ្ញាបដិក្ខេបេនេវ
បដិក្ខត្តោ, សោ ហិ បញ្ញាវិសុំវិសុំ បដិក្ខេបេន ឯកជ្ឈំ បដិក្ខេបេន ច។

តេជោ បា “ឧកោ...បេ... បដិក្ខត្តោ” តិ។ ឯត្ថ ច យស្ស អត្តា ការកោ វេទកោ វា
ឥច្ឆិតោ, តេន វិបរិណាមធម្មោ អត្តា អនុញ្ញាតោ ហោតិ។ តថា ច សតិ
អនុបុព្វធម្មប្បវត្តិយា រូបាទិធម្មានំ វិយ, សុខាទិធម្មានំ វិយ ចស្ស
បច្ចយាយត្តវុត្តិកាយ ឧប្បាទវន្តតា អាបជ្ជតិ។ ឧប្បាទេ ច សតិ អវស្សំភាវី
និរោធាតិ អនវកាសា និច្ចតាតិ។ តស្ស “សយំកត” ន្តិ បឋមបញ្ញាបដិក្ខតោ
បច្ឆា ច អត្តនោ និរុទ្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ បុព្វេ វិយ អនេន ភវិតព្ធំ, បុព្វេ
វិយ វា បច្ឆាបិ។ សេសបញ្ញាតិ តតិយបញ្ញាទយោ។ តតិយបញ្ញោ បដិក្ខត្តោតិ
ឯវញ្ច តតិយបញ្ញោ បដិក្ខត្តោ វេទិតញ្ចោ - “អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ពាវា” តិអាទិនា
សតតំ សមិតំ បច្ចយាយត្តស្ស ធិបនេន ទុក្ខស្ស អធិច្ចសមុប្បន្នតា បដិក្ខត្តា,
តតោ ឯវ តស្ស អជាននញ្ចោ បដិក្ខត្តំ។ តេជោ បា ភគវា “ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតី” តិ (ម. និ. ៣.១២៦; សំ. និ. ២.៣៩-៤០; មហាវ. ១;
ឧទា. ១)។

យំ បរិវាសំ សមាទិយិត្វា បរិវេសតីតិ យោជនា។ វចនសិលិដ្ឋតាវសេនាតិ
“ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពដ្ឋំ លភេយ្យំ ឧបសម្បទ” ន្តិ យាចន្តេន តេន
វុត្តវចនសិលិដ្ឋតាវសេនា។ តាមប្បវេសនាធិនីតិ អាទិ-សន្តេន
នាតិទិវាបដិក្ខមនំ, នវេសិយាទិកោចរតា, សព្វហ្មចារីនំ កិច្ចេសុ ទក្ខតាទិ,
ឧទ្ទេសាទីសុ តិព្ពច្ឆន្តតា, តិត្ថិយានំ អវល្លាភណនេ អត្តមនតា, ពុទ្ធាធិនំ
អវល្លាភណនេ អនត្តមនតា, តិត្ថិយានំ វល្លាភណនេ អនត្តមនតា, ពុទ្ធាធិនំ
វល្លាភណនេ អត្តមនតាតិ (មហាវ. ៨៧) ឥមេសំ សង្កហោ។ អដ្ឋវត្តានីតិ
ឥមា និ អដ្ឋ តិត្ថិយវត្តានិ បូរេន្តេន។ ឯត្ថ ច នាតិកាលេន តាមប្បវេសនា តត្ថ
វិសុទ្ធកាយវិសមាចារេន បិណ្ឌាយ ចរិត្វា នាតិទិវាបដិក្ខមនន្តិ ឥទមេកំ
វត្ថំ។

អយមេត្ត ចាហៅតិ ឯតស្មី កស្សបសុត្ត អយំ ចាហៅ។ អញ្ញត្ថាតិ
សីហនាទសុត្ថាធិសុ (ធិ. និ. ១.៤០២-៤០៣)។ យំសិទ្ធា កោដ្ឋត្វាតិ យថា សុវណ្ណំ
និយំសិទ្ធា អធិករណីយា កោដ្ឋត្វា និទ្ទោសមេវ គយ្ហតិ, ឯវំ
បរិវាសវត្ថុចរណោន យំសិទ្ធា សុទ្ធការីរិមំសនេន កោដ្ឋត្វា សុទ្ធា ឯវំ
អញ្ញតិ ត្ថិយបុព្ពេ ឥធម គយ្ហតិ។ តិព្ពច្ឆន្ទតន្តិ សាសនំ អនុបរិសិទ្ធា
ព្រហ្មចរិយវាសេ តិព្ពច្ឆន្ទតំ ទទ្ទ្យតរាភិវុចិតំ។ អញ្ញតរំ ភិក្ខុំ អាមន្តេសីតិ
នាមគោត្តន អចាកជំ ឯកំ ភិក្ខុំ អាណាបេសិ ឯហិភិក្ខុឧបសម្បទាយ
ឧបនិស្សយាការតោ។ គណោ និសីទិទ្ធាតិ ភិក្ខុ អត្ថនោ សន្តិកេ
បត្តាសនវសេន គណោ និសីទិទ្ធា។

អបេលកស្សបសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. តិម្ករកសុត្តវណ្ណានា

១៨. យស្មា តិម្ករកោ “វេទនា អត្តា។ អត្តាវ វេទយតី” តិ ឯវំលទ្ធិកោ, តស្មា
តាយ លទ្ធិយា “សយំកតំ សុខទុក្ខ” ត្ថិ វេទតិ, តំ បដិសំហរិតុំ ភគវា “សា
វេទនា” តិអាធិ អវោច។ តេនាហ “សា វេទនាតិអាធិ សយំកតំ សុខទុក្ខត្ថិ
លទ្ធិយា និសេធនតំ វុត្ថ” ត្ថិ។ ឯត្ថាបីតិ ឥមស្មិម្បិ សុត្តេ។ តត្រាតិ យំ វុត្ថំ “សា
វេទនា...បេ... សុខទុក្ខ” ត្ថិ, តស្មី ចាហៅ។ អាធិម្ហិយេវាតិ ឯត្ថ ភុម្មវចនេន
“អាធិតោ” តិ តោ-សន្តោ ន និស្សក្កវចនេ។ ឯវ-កាវេន ខោ-សន្តោ អវជារណាតិ
ទស្សេតិ។ យំ បនេត្ត វុត្ថព្ពំ, តំ អនន្តរសុត្ត វុត្ថមេវ។ តត្ថ បន “វេទនាតោ
អញ្ញោ អត្តា, វេទនាយ ការកោ” តិ លទ្ធិកស្ស ទិដ្ឋិតតិកស្ស វាទោ បដិក្ខិត្តោ,
ឥធម “វេទនា អត្តា” តិ ឯវំលទ្ធិកស្សាតិ អយមេវ វិសេសោ។ តេនាហ “ឯវញ្ញ
សតិ វេទនាយ ឯវ វេទនា កតា ហោតី” តិអាធិ។ ឥមិស្សាតិ យាយ វេទនាយ
សុខទុក្ខំ កតំ, ឥមិស្សា។ បុព្ពេបីតិ សស្សតាការតោ បុព្ពេបី។ បុរិមញ្ញិ អត្ថន្តិ

អនន្តរសុត្ត វុត្តំ អត្ថំ។ អដ្ឋកថាយន្តិ ចោរាណាដ្ឋកថាយំ។ តន្តិ បុរិមសុត្ត
វុត្តមត្ថំ។ អស្សាតិ ឥមស្ស សុត្តស្ស។ យស្មា តិម្ហរុកោ “វេទនាវ អត្តា” តិ
គណ្ហាតិ, តស្មា វុត្តំ “អហំ សា វេទនា... បេ... ន វេទនាមី” តិ។

អញ្ញា វេទនាតិអាទិសុបិ យំ វុត្តព្ពំ, តំ អនន្តរសុត្ត វុត្តនយមេវ។
ការកវេទនាតិ កត្តក្ខតវេទនា។ វេទនាសុខទុក្ខន្តិ វេទនាភូតសុខទុក្ខំ កបិតំ,
ន វេទនាសុខទុក្ខំ។ “វិចាកសុខទុក្ខមេវ វេទនា” តិ វុត្តំ “សយំ កតំ សុខំ
ទុក្ខំ” តិអាទិវចនតោ។

តិម្ហរុកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. ពាលបណ្ឌិតសុត្តវណ្ណានា

១៩. អវិជ្ជា នីវរណា ភវាទិ-អាទិនវស្ស និវាវិតបដិច្ឆាទិកា ឯតស្សាតិ
អវិជ្ជានីវរណា, អវិជ្ជាយ និវុតោតិ អាហា “អវិជ្ជាយ និវាវិតស្សា” តិ។ អយំ
កាយោតិ ពាលស្ស អប្បហ័នកិលេសស្ស បច្ចុប្បន្នំ អត្តភាវំ វក្ខំ កត្វា
អវិជ្ជាយ បដិច្ឆាទិកាទីនវេ អយាថាវទស្សនវសេន តណ្ហាយ បដិលទ្ធិចិត្តស្ស
តំតំភវុបកា សង្ខារា សង្ខរិយន្តិ។ តេហិ ច អត្តភាវស្ស អភិនិព្វត្តិ, តស្មា
អយញ្ច អវិជ្ជាយ កាយោ និព្វត្តោតិ។ អស្សាតិ ពាលស្ស។ អយំ អត្តោតិ “អយំ
កាយោ នាមរូបន្តិ ច វុត្តោ” តិ អត្តោ ទីបេតតោ
ឧបាទានក្ខន្ធសឡាយតនសង្កហតោ តេសំ ធម្មានំ។ ឯវមេតំ ទ្វយន្តិ ឯវំ
អវិជ្ជាយ និវាវិតត្តា, តណ្ហាយ ច សំយុត្តត្តា ឯវំ
សបរសន្តានគតសវិញ្ញាណកកាយសង្ខាតំ ទ្វយំ ហោតិ។ អញ្ញត្តាតិ
សុត្តន្តវេសុ។ “ចក្កញ្ច បដិច្ច រូបេ ច ឧប្បជ្ឈតិ ចក្កវិញ្ញាណំ, តិណ្ឌំ សង្កតិ
ជសេរ្យា” តិអាទិនា (ម. និ. ១.២០៤, ៤០០; ៣.៤២១, ៤២៥-៤២៦; សំ. និ. ២.៤៣-៤៥;

៤.៦០-៦១; កថា. ៤៦៥, ៤៦៧) អដ្ឋត្តិកពាហិរាយតនាទិភិក្ខុត្វា
ចក្កុរុចាទិទ្ធយានិ បដិច្ច ចក្កុសម្មស្សាទយោ វុត្តា, ឥធ បន អភិក្ខុត្វា ធន
អដ្ឋត្តិកពាហិរាយតនាទិ បដិច្ច ចក្កុសម្មស្សាទយោ វុត្តា “ទ្វយំ បដិច្ច
ជសេវា”តិ, តស្មា មហាទ្វយំ នាម កិរេតំ អនវសេសតោ
អដ្ឋត្តិកពាហិរាយតនាទំ គហិតត្តា។ អដ្ឋត្តិកពាហិរាទិ អាយតនាទិទិ
ឯត្ថាបិ ហិ សឡាយតនាទិ សង្កហិតានេវ។ ជស្សការណាទិទិ ជស្សបវត្តិយា
បច្ចយានិ។ យេហិតិ ហេតុទស្សនមត្តន្តិ អាហា “យេហិ ការណាភូតេហិ”តិ។
ជសេវា ឯវ ដុសនកិច្ចោ, ន ជស្សាយតនាទិទិ វុត្តំ “ជសេវន ដុដ្ឋោ”តិ។
បរិបុណ្ណវសេនាទិ អវេកល្លវសេន។ អបរិបុណ្ណាយតនាទំ ហិរាទិ ជស្សស្ស
ការណាទិ ហោត្តិ, តេសំ វិយាទិ “ឯតេសំ វា អញ្ញតវេនា”តិ វុត្តំ។
កាយនិព្ពត្តនាទិម្ហិតិ សវិញ្ញាណកស្ស កាយស្ស និព្ពត្តនំ កាយនិព្ពត្តនំ,
កាយោ វា និព្ពត្តតិ ឯតេនាទិ កាយនិព្ពត្តនំ, កិលេសាភិសង្ខារា។ អាទិសទ្ធន
ជស្សសឡាយតនាទិសង្កហោ។ អធិកំ បយសតិ បយុញ្ញតិ ឯតេនាទិ
អធិប្បយាសោ, វិសេសការណាទិ អាហា “អធិកបយោគោ”តិ។

ភគវា អម្ពាភំ ឧប្បាទកកាវេន មូលកាវេន ភគវមូលកា។ ឥមេ ធម្មាទិ
ឥមេ ការណធម្មា។ យេហិ មយំ ពាលបណ្ឌិតានំ សមាទេហិ កាយនិព្ពត្តនាទិម្ហិតិ
វិសេសំ ជានេយ្យម, តេនាហា “បុព្វេ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធន ឧប្បាទិតា”តិអាទិ។
អាជាធាមាទិ អភិមុខំ បច្ចក្ខតោ ជាធាម។ បដិវិជ្ជាមាទិ តស្សេវ វេវចនំ,
អធិគច្ឆាមាទិ អត្ថោ។ នេតាទិ អម្ពាភំ សន្តានេ ចាបេតា។ វិនេតាទិ យថា
អលមរិយញ្ញាណទស្សនវិសេសោ ហោទិ, ឯវវិសេសតោ នេតា,
តទង្គិវិនយាទិវសេន វាវិនេតា។ អនុនេតាទិ អនុរូបំ នេតា។ អន្តរន្តរា
យថាធម្មបញ្ញត្តិយា បញ្ញាបិតានំ ធម្មានំ អនុរូបតោ ទស្សនំ ហោទិតិ អាហា
“យថាសភាវតោ ...បេ.... ទស្សេតា”តិ។ អាចាទំ ឧបគច្ឆន្តានំ ភគវា បដិសរណំ

សមោសរណាដ្ឋានន្តិ ភគវំបដិសរណា ធម្មា។ តេនាហ

“ចតុក្កមកធម្មា”តិអាទិ។ បដិសរតិ បដិវិជ្ជតិ បដិសរណំ, តស្មា

បដិវិជ្ជនវសេន ភគវំ បដិសរណំ ឯតេសន្តិ ភគវំបដិសរណា។ តេនាហ “អបិ

ចា”តិអាទិ។ ជស្សោ អាគច្ឆតិ បដិវិជ្ជនកវសេន ជស្សោ ញាណស្ស អាចាចំ

អាគច្ឆតិ, អាចាចំ អាគច្ឆន្តោយេវ សោ អត្ថតោ “អហំ កិច្ចាមោ”តិ នាមំ

បុច្ឆន្តោវិយ, ភគវំ ចស្ស នាមំ ករោន្តោវិយ ហោតិ វុត្ថំ “អហំ

ភគវំ”តិអាទិ។ ឧបដ្ឋាតូ ញាណស្ស បច្ចុបដ្ឋាតុ។ ភគវន្តោយេវ បដិភាតូ តិ

ភគវតោ ឯវ ភាគោ ហោតុ, ភគវំ ឯ អត្ថនោ ភាគំ កត្វា វិស្សន្តតូ អត្ថោ,

ភគវតោ ភាគោ យទិទំ ធម្មស្ស អក្កានំ, អម្ពាភំ បន សវនំ ភាគោតិ អយមេត្ថ

អធិប្បាយោ។ ឯវញ្ចិ សទ្ធិលក្ខណោន សមេតិ។ កេចិ បន បដិភាតូ តិ អត្ថំ វទន្តិ

ញាណោន ទិស្សតុ ទេសីយតូ តិ វា អត្ថោ។ តេនាហ “តុម្ពោយេវ នោ កថេត្វា

ទេថាតិ អត្ថោ”តិ។

ពាលស្ស បណ្ឌិតស្ស ច កាយស្ស និព្ពត្តិយា បច្ចយភូតា អវិជ្ជា ច តណ្ហា

ច។ តេនាហ “កម្មំ...បេ.... និរុទ្ធា”តិ។ ជវាបេត្វា តិ គហិតជវនំ កត្វា, យថា

បដិសន្ធិ អាគម្ពិតុំ សមត្ថំ ហោតិ, ឯវ កត្វា។ យទិ និរុទ្ធា, កថំ អប្បហំនាតិ

វុត្ថន្តិ អាហ “យថា បនា”តិអាទិ។ ភវតិ ហិ តំសទិសេបិ តព្វោហារោ យថា “សា

ឯវ តិក្ខិវ, តានេវ ឌីសធានិ, តស្សេវ កម្មស្ស វិចាការសេសេនា”តិ ច។

ទុក្ខក្ខយាយាតិ តទត្ថវិសេសនត្ថន្តិ អាហ “ឧយត្ថាយា”តិ។ បដិសន្ធិកាយន្តិ

បដិសន្ធិគហណាបុព្ពកំ កាយំ។ ចាឡិយំ “ពាលេនា”តិ ករណាវចនំ និស្សក្កេតិ

អាហ “ពាលតោ”តិ។ ភាវិនា សហ បដិសន្ធិនា សប្បដិសន្ធិកោ។ យោ បន

ឯកន្តតោ តេនត្ថភាវេន អវហត្ថំ បត្ថំ ភព្វោ, សោ ភាវិនា បដិសន្ធិនា

“អប្បដិសន្ធិកោ”តិ, តតោវិសេសនត្ថំ “សប្បដិសន្ធិកោ”តិ វុត្ថំ។ កិញ្ចាបិ វុត្ថំ,

សោ ច យាវ អរិយភូមី ន ឌីក្កមតិ, តាវ ពាលធម្មសមដ្ឋី ឯវាតិ កត្វា “សព្វោបិ

បុព្វដ្ឋនោ ពាលោ"តិ វុត្ថំ។ តថា ហិ "អប្បដិសន្ធិកោ ជីណាសវោ បណ្ឌិតោ"តិ
ជីណាសវ-សន្តេន អប្បដិសន្ធិកោ វិសេសិតោ។ យទិ ឯវំ សេក្ខា កថន្តិ អាហ
"សោតាបន្នា"តិ អាទិ។ តេ ហិ សិខាបត្តបណ្ឌិត្វការវលក្ខណាការវតោ
បណ្ឌិតាតិ ន វត្ថុញ្ញា ជីណាសវា វិយ, ពលវត្ថវានំ បន ពាលធម្មានំ បហិនត្តា
ពាលាតិបិ ន វត្ថុញ្ញា បុព្វដ្ឋនា វិយ។ ភពិយ មាណ បន ចតុសច្ចសម្បជីវេ ធំ
ឧបាទាយ បណ្ឌិតបក្ខំ ភជន្តិ, ន ពាលបក្ខំ វុត្ថុការណោនាតិ។

ពាលបណ្ឌិតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. បច្ចយសុត្តវណ្ណានា

២០. សត្តម្យិ សន្នតំ អប្បដិច្ច ឧប្បន្នំ នាម នត្ថិតិ បច្ចយធម្មោបិ អត្តនោ
បច្ចយធម្មំ ឧបាទាយ បច្ចយុប្បន្នោ, តថា បច្ចយុប្បន្នធម្មោបិ អត្តនោ
បច្ចយុប្បន្នំ ឧបាទាយ បច្ចយធម្មាតិ យថាវហំ ធម្មានំ បច្ចយបច្ចយុប្បន្នតា។
យេសំ វិនេយ្យានំ បដិច្ចសមុប្បាទនេសនាយេវ សុពោធិតោ ឧបជ្ជាតិ, តេសំ
វសេន សុដ្ឋវិភាគំ កត្វា បដិច្ចសមុប្បាទោ នេសិតោ។ យេសំ បន វិនេយ្យានំ
តទុកយស្មី វិភជ្ជ សុតេ ឯវ ធម្មាភិសមយោ ហោតិ, តេ សន្ធាយ ភគវា តទុកយំ
វិភជ្ជ នស្សេន្តោ "បដិច្ចសមុប្បាទញ្ច វោ, ភិក្ខុវេ, នេសេស្សាមិ បដិច្ចសមុប្បន្នេ ច
ធម្មេ"តិ ឥមំ នេសនំ អារភីតិ ឥមមត្ថំ វិភាវេន្តោ "សត្តា ឥមស្មី
សុត្ត"តិ អាទិមាហា។ បច្ចយស្ស ភាវោ បច្ចយត្ថំ, បច្ចយនិព្ពត្តតា។
អសភាវធម្មេ ន លព្ពតីតិ "សភាវធម្មេ"តិ វុត្ថំ។ ននុ ច ជាតិ ជរា មរណញ្ច
សភាវធម្មា ន ហោតិ, យេសំ បន ឧន្ទានំ ជាតិ ជរា មរណញ្ច, តេ ឯវ
សភាវធម្មា, អថ កស្មា នេសនាយ តេ គហិតាតិ? នាយំ នោសោ, ជាតិ ជរា
មរណញ្ច បច្ចយនិព្ពត្តានំ សភាវធម្មានំ វិការមត្ថំ, នញ្ញេសំ, តស្មា តេ
គហិតាតិ។ ឧប្បាទាវា តថាភតានន្តិ ន វិនេយ្យបុគ្គលានំ មគ្គដលុប្បត្តិ វិយ

ជាតិបច្ចុប្បន្ន ជរាមរណៈប្បត្តិ តថាគតុប្បាទាយត្តា, អថ ខោ សា តថាគតានំ
ឧប្បាទេបិ អនុប្បាទេបិ ហោតិយេវ។ តស្មា សា កាមំ អសម្ពុតាវិយ ឆាតុ ន
និច្ឆា, តថាបិ “សត្តកាលិកា”តិ ឯតេន ជាតិបច្ចុប្បន្នតិ
នស្សេតិ។ តេនាហ “ជាតិយេវ ជរាមរណស្ស បច្ចុប្បន្ន”តិ។ ជាតិបច្ចុប្បន្នតិ ច
ជាតិសម្ពុតបច្ចុប្បន្ន។ ហេតុម្ហិ និស្សក្កវចនំ។ បិការី សា ឆាតុ, យាយំ
ឥនប្បច្ចុប្បន្នតា ជាតិយា ជរាមរណស្ស បច្ចុប្បន្នតា តស្ស ព្យកិចារាភាវតោ។
ឥនានិ ន កនាចិ ជាតិ ជរាមរណស្ស បច្ចុប្បន្ន ន ហោតិ ហោតិយេវាតិ
ជរាមរណស្ស បច្ចុប្បន្នភាវេ និយមេតិ។ ឧកយេនបិ យថាវុត្តស្ស បច្ចុប្បន្នភាវេ
យត្ថ ហោតិ, តត្ថ អវស្សំការីតំ នស្សេតិ។ តេនាហ ភគវា “បិការី សា
ឆាតុ”តិ។ ធូហិ បទេហិ។ តិដ្ឋន្តិ យស្ស វសេន ធម្មានំ បិទិ, សា ឥនប្បច្ចុប្បន្នតា
ធម្មជ្ជិតតា។ ធម្មេតិ បច្ចុប្បន្នន្ន ធម្មេ។ និយមេតិ វិសេសេតិ។
ហេតុគតវិសេសសមាធម្មោ ហិ ហេតុផលស្ស ឯវំ ធម្មតានិយាមោ ឯវាតិ។

អបរោ នយោ - បិការី សា ឆាតុតិ យាយំ ជរាមរណស្ស ឥនប្បច្ចុប្បន្នតា
“ជាតិបច្ចុប្បន្ន ជរាមរណ”ន្តិ, ឯសា ឆាតុ ឯស សភាវេ។ តថាគតានំ ឧប្បាទតោ
បុព្វេ ឧទ្ធការ អប្បជីវិជ្ឈិយមាណោ, មជ្ឈេ ច បជីវិជ្ឈិយមាណោ ន តថាគតេហិ
ឧប្បាទតោ, អថ ខោ សម្ពុត្តស្ស ជរាមរណស្ស សត្តកាលំ ជាតិបច្ចុប្បន្នតោ
សម្ពុតេតិ បិការី សា ឆាតុ, កេវលំ បន សយម្ពុញ្ញាណោ អភិសម្ពុជ្ឈនតោ
“អយំ ធម្មោ តថាគតេន អភិសម្ពុតោ”តិ បវេទនតោ ច តថាគតោ
“ធម្មសាមី”តិ វុច្ចតិ, ន អបុព្វស្ស ឧប្បាទនតោ។ តេន វុត្តំ “បិការី សា ឆាតុ”តិ។
សា ឯវំ “ជាតិបច្ចុប្បន្ន ជរាមរណ”ន្តិ ឯត្ថ វិបល្លាសាភាវតោ ឯវំ អវុត្តមាណស្ស
ឯតស្ស សភាវស្ស, ហេតុនោ វា តថេវ ភាវតោ បិទតាតិ ធម្មជ្ជិតតា, ជាតិ វា
ជរាមរណស្ស ឧប្បាទជ្ជិតិ បវត្តអាយុបាណ-សំយោគ-បលិពោធសមុទយ-
ហេតុបច្ចុប្បន្នតិ តឧប្បាទាទិភាវេនស្ស បិទតា “ធម្មជ្ជិតតា”តិ ផលំ បតិ

សាមគ្គីយតោ ហេតុមេវ វេទិតិ។ ជារីយតិ បច្ចយេហិតិ វា ធម្មោ, តិដ្ឋតិ តត្ថ
តទាយត្តុវុត្តិតាយ ជលន្តិ បិតិ, ធម្មស្ស បិតិ ធម្មដ្ឋិតិ។ ធម្មោតិ វា ការណំ
បច្ចយភាវេន ជលស្ស ជារណតោ, តស្ស បិតិ សភារោ, ធម្មតោ ច អញ្ញោ
សភារោ នត្ថិតិ ធម្មដ្ឋិតិ, បច្ចយោ។ តេនាហា “បច្ចយបរិគ្គហេ បញ្ញា
ធម្មដ្ឋិតិញ្ញាណ”ន្តិ (បដិ. ម. មាតិកា ៤)។ ធម្មដ្ឋិតិ ឯវ ធម្មដ្ឋិតតា។ សា ឯវ ធាតុ
“ជាតិបច្ចយា ជរាមរណា”ន្តិ ឥមស្ស សភាវស្ស, ហេតុនោ វា អញ្ញាចត្តាការតោ,
“ន ជាតិបច្ចយា ជរាមរណា”ន្តិ វិញ្ញាយមានស្ស ច តត្ថាវភាវតោ និយាមតា
វវុត្តិតភារោតិ ធម្មនិយាមតា។ ជលស្ស វា ជរាមរណស្ស ជាតិយា សតិ សម្ពោ
ធម្ម ហេតុម្ហិ បិតតាតិ ធម្មដ្ឋិតតា, អសតិ អសម្ពោ ធម្មនិយាមតាតិ ឯវ
ជលេន ហេតុវិភាវេតិ, តំ “បិតាវ សា ធាតុ”តិអាទិនា វុត្តំ។ ឥមេសំ
ជរាមរណាទីនំ បច្ចយតាសដ្ឋានំ ឥទប្បច្ចយតំ អភិសម្ពុជ្ឈតិ បច្ចក្ខករណេន
អភិមុខំ ពុជ្ឈតិ យាថាវតោ បដិវិជ្ឈតិ, តតោ ឯវ អភិសមេតិ អភិមុខំ
សមាគម្មតិ, អាទិតោ កថេន្តោ អាទិក្ខតិ, ឧទ្ទិសតីតិ អត្តោ។ តមេវ ឧទ្ទេសំ
បរិយោសាបេន្តោ ទេសេតិ។ យថាឧទ្ទិដ្ឋមត្តំ និទ្ទិសនវសេន បការេហិ
ញាបេន្តោ បញ្ញាបេតិ។ បការេហិ ឯវ បតិដ្ឋបេន្តោ បដ្ឋបេតិ។ យថានិទ្ទិដ្ឋំ
បដិនិទ្ទេសវសេន វិវតិ វិភជិតិ។ វិវជញ្ញា វិភត្តញ្ច អត្តំ
ហេតុនាហារណាទស្សនេហិ ចាកជំ ករោន្តោ ឧត្តានីករោតិ។ ឧត្តានីករោន្តោ
តថា បច្ចក្ខតំ កត្វា និគមនវសេន បស្សថាតិ ចាហា។

ជាតិបច្ចយា ជរាមរណាន្តិអាទីស្វតិ ជាតិអាទីនំ ជរាមរណាបច្ចយភាវេសុ។
តេហិ តេហិ បច្ចយេហិតិ យាវតកេហិ បច្ចយេហិ យំ ជលំ ឧប្បជ្ឈមានាវហំ,
អវិកលេហិ តេហាវ តស្ស ឧប្បត្តិ, ន ឧនាធិកេហិតិ។ តេនាហា
“អន្ធនាធិកេហាវ”តិ។ យថា តំ ចក្ខុវចាលោកមនសិការេហិ
ចក្ខុវិញ្ញាណស្ស សម្ពោតិ។ តេន តំតំជលនិច្ឆាទនេ តស្ស បច្ចយសាមគ្គីយា

តប្បការតា តថតាតិ វុត្តាតិ ធស្សេតិ។ សាមគ្គិន្តិ សមោធានំ, សមវាយន្តិ
អត្តោ។ អសម្ពាភាវតោតិ អនុប្បជ្ជនស្ស អភាវតោ។
តថាវិធមបច្ចយសាមគ្គិយញ្ញិ សតិបិ ជលស្ស អនុប្បជ្ជនេ តស្សវិតថតា
សិយា។ អញ្ញធម្មបច្ចយេហិតិ អញ្ញស្ស ជលធម្មស្ស បច្ចយេហិ។
អញ្ញធម្មានុប្បត្តិតោតិ តតោ អញ្ញស្ស ជលធម្មស្ស អនុប្បជ្ជនតោ។ ន ហិ
កតាចិ ចក្កុទាលោកមនសិការេហិ សោតវិញ្ញាណស្ស សម្ពោ អត្ថិ។ យទិ
សិយា, តស្ស សាមគ្គិយា អញ្ញថតា នាម សិយា, ន ចេតំ អត្ថិតិ
“អនញ្ញថតា”តិ វុត្តំ។ បច្ចយតោតិ បច្ចយភាវតោ។ បច្ចយសម្មហតោតិ
ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ ឥទប្បច្ចយា ឯវ ឥទប្បច្ចយតាតិ តា-សន្តេន បទំ វុត្តិតំ
យថា “នេវោយេវ នេវតា”តិ, ឥទប្បច្ចយានំ សម្មហោ ឥទប្បច្ចយតាតិ
សម្មហតោ តាសន្តោ យថា “ជនានំ សម្មហោ ជនតា”តិ ឥមមត្តំ សន្ធាយាហ
“លក្ខណំ បនេត្ត សទ្ធសត្តតោ វេទិតត្ថ”ន្តិ។

ន និច្ចំ សស្សតន្តិ អនិច្ចំ។ ជរាមរណំ ន អនិច្ចំ សម្ពាទំ វិការភាវតោ
អនិច្ចត្តា, តថាបិ “អនិច្ច”ន្តិ បរិយាយេន វុត្តំ។ ឯស នយោ សម្ពុតាទីសុបិ។
សមាគម្ភា កតំ សហិតេហោវ បច្ចយេហិ និព្ពត្តតព្ពតោ យថាសភាវំ សមេច្ច
សម្ពុយ្យ បច្ចយេហិ កតន្តិ សម្ពុតំ។ បច្ចយារហំ បច្ចយំ បដិច្ច នវិនា តេន
សហិតសមេតមេវ ឧប្បន្នន្តិ បដិច្ចសមុប្បន្នំ។ តេនាហ “បច្ចយេ និស្សាយ
ឧប្បន្ន”ន្តិ។ ឧយសភាវន្តិ ភិជ្ជនសភាវំ។ វិគច្ឆនកសភាវន្តិ សកភាវតោ
អបគច្ឆនកសភាវំ។ វិវជ្ជនកសភាវន្តិ បលុជ្ជនកសភាវំ។ និវុជ្ជនកសភាវន្តិ
ខណកត្តវសេន បកត្តិសភាវំ។ វុត្តនយេនាតិ ជរាយ វុត្តនយេន។
ជនកប្បច្ចយានំ កម្មាទីនំ។ កិច្ចានុភាវក្ខណោតិ ឯត្ថ កិច្ចានុភាវោ នាម យថា
បវត្តមានេ បច្ចយេ តស្ស ជលំ ឧប្បជ្ជតិ, តថា បវត្តិ, ឯវំ សន្តស្ស
បវត្តនក្ខណោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ - យស្មី ខណោ បច្ចយោ អត្តនោ ជលុប្បាទនំ

បតិ ព្យាវដោ នាម ហោតិ, ឥមស្មី ខណោ យេ ធម្មា រូបាទយោ ឧបលព្ពន្តិ តតោ
បុព្វេ, បច្ឆា ច អនុបលព្ពមានា, តេសំ តតោ ឧប្បត្តិ និទ្ទារិយតិ, វេទំ ជាតិយាបិ
សា និទ្ទារេតព្ពា តំខណ្ឌបលទ្ធតោតិ។ យទិ វេទំ និប្បរិយាយតោវ ជាតិយា
កុតោចិ ឧប្បត្តិ សិទ្ធិ, អថ កស្មា “ឯកេន បរិយាយេនា”តិ វុត្តន្តិ?
ជាយមានធម្មានំវិការភាវេន ឧបលព្ពត្តា។ យទិ និប្បន្នធម្មា វិយ ជាតិ
ឧបលព្ពយ្យ, និប្បរិយាយតោវ តស្ស កុតោចិ ឧប្បត្តិ សិយា, ន ចេវំ
ឧបលព្ពតិ, អថ ខោ អនិប្បន្នត្ថា វិការភាវេន ឧបលព្ពតិ។ តស្មា “ឯកេន
បរិយាយេនេត្ថ អនិច្ចាតិអាទិនិយុជ្ឈន្តិ”តិ វុត្តំ។ ន បន ជរាមរណោ,
ជនកប្បច្ចយានំ កិច្ចានុការក្ខណោ តស្ស អលព្ពនតោ។ តេនេវ “ឯត្ថ ច
អនិច្ចន្តិ... បេ.... អនិច្ចំ នាម ជាត”តិ វុត្តំ។

សវិបស្សនាយាតិ ឯត្ថ សហ-សន្នោ អប្បធានការធិបនោ “សមក្ខីកំ,
សមកស”តិ អាទិសុ វិយ។ អប្បធានភូតា ហិ វិបស្សនា,
យថាភូតទស្សនមគ្គបញ្ញា បជាតាតិ។ “បុរិមំ អន្ត”តិ វុត្តមាទេ
បច្ចុប្បន្នការស្សបិ គហណំ សិយាតិ “បុរិមំ អន្តំ អតីត”តិ វុត្តំ។ វិជ្ជមានតព្វា
អវិជ្ជមានតព្វាតិ សស្សតាសន្តំ និស្សយ “អហោសី នុ ខោ
អហមតីតមទ្វាន”តិ អតីតេ អត្តនោ វិជ្ជមានតំ, អនិច្ចសមុប្បត្តិអាសន្តំ
និស្សយ “យតោ បកុតិ អហំ, តតោ បុព្វេ ន នុ ខោ អហោសី”តិ អតីតេ
អត្តនោ អវិជ្ជមានតព្វា កង្ខតិ។ កស្មា វិចិកិច្ឆាយ អាការទ្វយាវលម្ពនតោ។
តស្ស បន អតីតវត្ថុតាយ គហិតត្ថា
សស្សតាធិច្ចសមុប្បត្តិអាការនិស្សិតតា ទស្សិតា វេ។
អាសប្បនបរិសប្បនបវត្ថុកំ កត្តចិបិ អប្បជីវត្តិហេតុភូតំ វិចិកិច្ចំ កស្មា
ឧប្បាទេតីតិ ន វិចារេតព្ពមេតន្តិ ទស្សេន្តោ អាហា “កីការណាន្តិ ន វត្ថុព្ព”តិ។
ការណំ វា វិចិកិច្ឆាយ អយោនិសោមនសិកាវេ, តស្ស អនុពាលបុព្វដ្ឋនភាវោ,

អរិយានំ អនុស្សាវរីតា ចាតិ ទដ្ឋព្ពំ។ ជាតិលីង្គបបត្តិយោតិ
ខត្តិយព្រាហ្មណាទិជាតី, គហដ្ឋបព្ពជិតាទិលីង្គំ, ទេវមនុស្សាទិឧបបត្តិញ។
និស្សាយាតិ ឧបាទាយ។ តស្មី កាលេ យំ សន្តានំ មជ្ឈិមំ បមាណំ, តេន យុត្តោ
បមាណិកោ, តទការតោ អធិកការតោ វា “អប្បមាណិកោ” តិ វេទិតញោ។
កេចីតិ សារសមាសាចរិយា។ តេ ហិ “កេចំ នុ ខោ” តិ ឥស្សរេន វា ព្រហ្មណា វា
បុព្វកតេន វា អហេតុតោ វា និព្វត្តោតិ ចិន្តេតីតិ វេទន្តិ។ អហេតុតោ
និព្វត្តិកម្ពាចិ ហិ ហេតុបរាមសនមេវាតិ។ បរម្មវន្តិ បុព្វាបរម្មវត្ថុ។ អទ្ធានន្តិ
កាលាធិវចនំ, តញ្ច ភុម្មត្ថេ ឧបយោគវចនំ ទដ្ឋព្ពំ។ វិជ្ជមានតញ្ច
អវិជ្ជមានតញ្ចាតិ សស្សតាសង្គំ និស្សាយ “ភវិស្សមិ នុ ខោ អហំ
អនាគតមទ្ធាន” ន្តិ អនាគតេ អត្តនោ វិជ្ជមានតំ, ឧប្បទាសង្គំ និស្សាយ
“យស្មីញ្ច អត្តភាវេ ឧប្បទនកម្ពា, តតោ បរំ នុ ខោ ភវិស្សមី” តិ អនាគតេ
អត្តនោ អវិជ្ជមានតញ្ច កម្ពតីតិ ហេជ្ជា វុត្តនយេន យោជេតព្ពំ។

បច្ចុប្បន្នំ អទ្ធានន្តិ អទ្ធាបច្ចុប្បន្នស្ស ឥធាធិប្បតត្តា “បដិសន្ធិមាទី
កត្វា” តិ អាទិ វុត្តំ។ “ឥទំ កេចំ, ឥទំ កេច” ន្តិ បរត្តនតោ កេចំកថា, វិចិត្តិច្ឆា, សា
អស្ស អត្ថីតិ កេចំកថី។ តេនាហ “វិចិត្តិច្ឆ” តិ។ កា ឯត្ថ ចិន្តា? ឧម្មត្តកោ វិយ
ពាលបុប្ផនោតិ បដិកច្ឆេវ វុត្តន្តិ អធិប្បាយោ។ តំ មហាមាតាយ បុត្តំ។
មុណ្ណោសុន្តិ មុណ្ណោន អនិច្ឆន្តំ ជាគរណាកាលេ ន សក្កាតិ សុត្តំ មុណ្ណោសុំ
កុលធម្មវសេន យថា ឯកច្ឆេ កុលតាបសា។ រាជកយេនាតិ ច វេទន្តិ។
សីតិភូតន្តិ ឥទំ មជ្ជរកការវប្បត្តិយា ការណាវចនំ។ “សេតភូត” ន្តិ បិ ចាថោ,
ឧទកេ ចិវជ្ជានេន សេតការំ បត្តន្តិ អត្ថោ។

អត្តនោ ខត្តិយការំ កម្ពតីតិ កណ្ណោ វិយ សូតបុត្តសញ្ញី, សូតបុត្តសញ្ញីតិ
សូរិយទេវបុត្តស្ស បុត្តសញ្ញី។ ជាតិយា វិភាវិយ មាធាយ “អហា” ន្តិ តស្ស

អត្តនោ បរាមសនំ សន្ធាយាហ “ឯវម្បិ សិយា កង្ខារ” តិ។ មនុស្សបិ ច រាជានោ
វិយាតិ មនុស្សបិ ច កេចិ ឯកច្ឆេ រាជានោវិយាតិ អធិប្បាយោ។ វុត្តនយមេវ
“សណ្ឋានាការំ និស្សយា” តិអាទិនា។ ឯត្ថាតិ “កថំ នុ ខោស្មី” តិ បទេ។ អត្តន្តរេ
ជីវោតិ បរបរិកប្ប័តំ អន្តរត្តានំ វេទតិ។ សោឡសំសាទិនន្តិ អាទិ-សន្តេន
សរីរេបរិមាណាអង្គជ្ជយវបរមាណុបរិមាណាតាទិកេ សង្កណ្ឌាតិ។ សត្តបញ្ញត្តិ
ជីវវិសយាតិ ទិដ្ឋិតតិកានំ មតិមត្តំ, បរមត្ថតោ បនសា អត្តភាវិសយាវាតិ
អាហ “អត្តភាវស្ស អាគតិគតិជ្ជាន” តិ។ យតាយំ អាគតោ, យត្ថ ច គមិស្សតិ,
តំ ហ្មនន្តិ អត្តោ។ សោតាបន្នោ អធិប្បតោ វិចិក្ខាបហានស្ស ទិដ្ឋតា។
ឥតរេបិ តយោតិ សកទាគាមីអាទយោ អវាវិតា ឯវ។ “អយញ្ច... បេ...
សុទិដ្ឋា” តិ និប្បទេសតោ សច្ចសំបជិវេធស្ស ជោតិតត្តា។

បច្ចយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

អាហារវុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ឧសពលវគ្គោ

១. ឧសពលសុត្តវណ្ណានា

២១. បឋមំ ទុតិយស្សេវ សន្នេហោ បឋមសុត្តេ សន្នេបវុត្តស្ស អត្តស្ស
វិត្តារវសេន ទុតិយសុត្តស្ស ទេសិតត្តា, តញ្ច បនភគវា បឋមសុត្តំ សន្នេបតោ
ទេសេសិ, ទុតិយំ តតោវិត្តារតោ។ បឋមំ វា សំខិត្តវុច្ចំ បុគ្គលានំ
អជ្ឈាសយេន សន្នេបតោ ទេសេសិ, ទុតិយំ បនអត្តនោ វុចិយា តតោ
វិត្តារតោ។ សីហសមាធុត្តិកា ហិ ពុទ្ធា ភគវន្តោ, តេ អត្តនោ វុចិយា កថេន្តា
អត្តនោ ថាមំ ធស្សេន្តាវ កថេន្តិ, តស្មា ទុតិយសុត្តវសេន ចេត្ត អត្តវណ្ណានំ
ករិស្សាម, តស្មី សំវណ្ណិតេ បឋមំ សំវណ្ណិតមេវ ហោតិតិ អធិប្បាយោ។

ធនពលសុត្តន្តបិដក ជំពូកទី១

២. ទុតិយធនពលសុត្តន្តបិដក

២២. តត្ថាតិ ទុតិយសុត្តន្ត ធនបិ ពលេហិតិ ធនបិ

អនញ្ញសាធារណេហិ ញ្ញាណពលេហិ, តានិ តថាគតស្សេវ ពលានីតិ
តថាគតពលានីតិ វុច្ចន្តិ។ កាមញ្ញ តានិ ឯកទ្វានំ សាវកានម្បិ ឧប្បជ្ឈន្តិ,
យាទិសានិ បន ពុទ្ធានំ ហំនាជ្ជានញ្ញាណានីនិ ឧប្បជ្ឈន្តិ, ន តាទិសានិ តទញ្ញេសំ
កនាចិបិ ឧប្បជ្ឈន្តិតិ។ ហត្ថិកុលានុសារេនាតិ វគ្គមានហត្ថិកុលានុសារេន។
កាឡាវកន្តិ កុលសទ្ធាបេក្ខាយ នបុំសកនិទ្ទេសោ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។
បកតិហត្ថិកុលន្តិ គិរិចរនិចរវនចរាទិប្បកេនា គោចរិយកាឡាវកនាមា
សញ្ញាបិ ពលេន ចាកតិកា ហត្ថិជាតិ។ ធនន្តំ បុរិសានន្តិ ថាមមជ្ឈិមានំ ធនន្តំ
បុរិសានំ។ ឯកស្ស តថាគតស្ស កាយពលន្តិ អានេត្វា សម្ពន្ធា។ ឯកស្សាតិ ច
តថា ហេជ្ជាកថាយំ អាគតត្តា ធនេនាសោតេន វុត្តំ។ នារាយនសង្ឃាតពលន្តិ
ឯត្ត នារា វុច្ចន្តិ វស្មិយោ, តា ពហូ នាជារិទា ឥតោ ឧប្បជ្ឈន្តិតិ នារាយនំ, វជិរំ,
តស្មា នារាយនសង្ឃាតពលន្តិ វជិរសង្ឃាតពលន្តិ អត្ថោ។ តថាគតស្ស
កាយពលន្តិ តថាគតស្ស ចាកតិកកាយពលំ។ សង្កបំ ន គច្ឆតិ អត្តនោ
ពលាការតោ, តតោ ឯវស្ស ពាហិរកតា លាមកតា ច។ តទុកយំ បនស្ស
ការណេន ធស្សេតុំ “ឯតញ្ញំ និស្សយា”តិអាទិ វុត្តំ។ អញ្ញន្តិ កាយពលតោ
អញ្ញំ តតោវិសុំយេវ។ ធនសុ ហំនេសុ ធនសុ ញ្ញាតត្ថជ្ជានេសុ។
យាថាវបដិវេធតោ សយញ្ញ អកម្មយំ, បុគ្គលញ្ញ តំសមន្តិ នេយ្យេសុ អធិពលំ
ករេតីតិ អាហា “អកម្មនន្ទេន ឧបត្ថម្ភនន្ទេន ចា”តិ។

ហំនញ្ញ ហំនតោតិ ការណញ្ញ ការណតោ។ ការណញ្ញិ យស្មា ជលំ តិដ្ឋតិ
តទាយត្តវុត្តិតាយ ឧប្បជ្ឈតិ ចេវ បវត្តតិ ច, តស្មា “ហំន”ន្តិ វុច្ចតិ។

វិបរិយាយេន អដ្ឋានន្តិ អការណំ វេទិតតំ។ តទុកយំ ភគវា យេន ញាណេន
យេ យេ ធម្មាយេសំ យេសំ ធម្មានំ ហេតុ បច្ចយា ឧប្បាទាយ, តំ តំ ហំនំ, យេ យេ
ធម្មាយេសំ យេសំ ធម្មានំ ន ហេតុ ន បច្ចយា ឧប្បាទាយ, តំ តំ អដ្ឋានន្តិ
បជាធាតិ។ តំ សន្ធាយាហ “ហំនញ្ច...បេ.... ជាននំ ឯក”ន្តិ។ កម្មសមាធានានន្តិ
កម្មំ សមាធិយិត្វា កតានំ កុសលាកុសលកម្មានំ, កម្មញ្ញោវ វា
កម្មសមាធានំ។ ហំនសោ ហេតុសោតិ បច្ចយតោ ច ហេតុតោ ច។ តត្ថ
គតិឧបធិកាលបយោគាវិចាកស្ស ហំនំ, កម្មំ ហេតុ។

សត្តត្ថកាមិនីបដិបទាជានន្តិ សត្តគតិកាមិនិយា អគតិកាមិនិយា ច
បដិបទាយ មគ្គស្ស ជាននំ, ពហូសុបិ មនុស្សសុ ឯកមេវ ចាណំ ហានន្តេសុ
“ឥមស្ស ចេតនា និរយកាមិនី ភវិស្សតិ, ឥមស្ស តិរច្ឆានយោនិកាមិនី”តិ
ឥមីនា នយេន ឯកវត្ថុស្ម័ម្បិ កុសលាកុសលចេតនាសម្ពាទានំ បដិបត្តិនំ
អវិបរីតតោ សភាវជាននំ។ អនេកធាតុនាធាតុលោកជានន្តិ
ចក្ខុធាតុអាធិបិ កាមធាតុអាធិបិ វា ពហុធាតុនោ, តាសំយេវ ធាតុនំ
វិបរីតតាយ នាបយ្យការធាតុនោ ខន្ធាយតនធាតុលោកស្ស ជាននំ។
បរសត្តានន្តិ បរេសំ សត្តានំ។ នាធាធិមុត្តិកតាជានន្តិ ហំនាធិបិ អធិមុត្តិហិ
នាធាធិមុត្តិកភាវស្ស ជាននំ។ តេសំយេវាតិ បរសត្តានំយេវ។

ឥន្ទ្រិយបរោបរិយត្តជានន្តិ សទ្ធាធិនំ ឥន្ទ្រិយានំ បរភាវស្ស អបរភាវស្ស
វុទ្ធិយា ចេវ ហានិយា ច ជាននំ។ ឈានវិមោក្ខសមាធិសមាបត្តិនន្តិ បឋមាធិនំ
ចតុន្នំ ឈានានំ, “រូបំ រូចានិ បស្សតី”តិអាធិនំ អដ្ឋន្នំវិមោក្ខានំ,
សវិតក្កសវិចារាធិនំ តិណ្ណំ សមាធិនំ, បឋមជ្ឈានសមាបត្តិអាធិនញ្ច នវន្នំ
អនុបុព្វសមាបត្តិនំ។ សំកិលេសវោទានវុដ្ឋានជានន្តិ ហានភាគិយស្ស,
វិសេសភាគិយស្ស “វោទានម្បិ វុដ្ឋានំ, តម្លា តម្លា សមាធិម្លា វុដ្ឋានម្បិ វុដ្ឋាន”ន្តិ
(វិភ. ៨២៨) ឯវំ វុត្តបគុណជ្ឈានស្ស ចេវ ភវន្ត្ថជលសមាបត្តិនញ្ច ជាននំ។

ហេដ្ឋីមំ ហេដ្ឋីមញ្ញី បគុណដ្ឋានំ ឧបរិមស្ស ឧបរិមស្ស បទដ្ឋានំ ហោតិ, តស្មា
វោទានម្មី “វុដ្ឋាន”ន្តិ វុច្ចតិ។ ភវន្តេន បន សព្ពលយានេហិ វុដ្ឋានំ ហោតិ។
ជលសមាបត្តិយា និរោធសមាបត្តិតោ វុដ្ឋានមេវ សន្ធាយ “តម្លា តម្លា
សមាធិម្លា វុដ្ឋាន”ន្តិ វុត្តំ។ បុព្វេនិវាសជានន្តិ បុព្វេនិវាសានុស្សតិញ្ញាលោន
និវុដ្ឋក្ខន្ធានំ ជាននំ។ ចុត្វបចាតជានន្តិ សត្តានំ ចុតិយា ឧបបត្តិយា ច
យាថាវតោ ជាននំ។ អយមេត្ថ សន្នេចោ, វិត្តារោ បន វិសុទ្ធិមគ្គ វុត្តនយេនេវ
វេទិតញ្ញោ។ អាសវក្ខយជាននំ អាសវក្ខយញ្ញាលំ, មគ្គញ្ញាលាន្តិ អត្តោ។ យត្ថ
បនេតានិ វិត្តារតោ អាគតានិ សំវណ្ណិតានិ, តានិ ទស្សន្តោ “អភិធម្ម
បដា”តិអាទិមាហ។

ព្យាមោហភយវសេន សរណបរិយេសនំ សារដ្ឋនំ សារនោ,
ព្យាមោហភយំ។ វិគតោ សារនោ ឯតស្សតិ វិសារនោ, តស្ស ភាវោ វេសារដ្ឋំ។
តំ បន ញ្ញាលាសម្មទំ បហានសម្មទំ ទេសនាវិសេសសម្មទំ ខេមំ និស្សាយ
បវត្តំ ចតុត្ថំ បច្ឆវេក្ខណាញ្ញាលំ។ តេនាហ “ចត្វសុ ឋានេស្វ”តិអាទិ។
ចត្វស្វតិ បរបរិកប្បិទេសុ វត្ថុសុ។ បរបរិកប្បិទេសុ វា វត្ថុមត្តេសុ
ចោទនាការណេសុ។ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស តេ បដិជានតោតិ “អហំ
សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ ឯវំ បដិជានន្តេន តយា។ ឥមេ ធម្មាតិ “ឥទំ បញ្ចមំ អរិយសច្ចំ,
អយំ ធម្មោ ឧបាទានក្ខន្ធនោ, ឥទំ តេរសមំ អាយតន”ន្តិ វេទិតញ្ញោ ឥមេ ធម្មា។
អនភិសម្ពុទ្ធា អប្បជីវិត្តាតិ។

តត្រាតិ តស្មី អនភិសម្ពុទ្ធជម្ពុសម្ពាតេ ចោទនាវត្ថុស្មី។ កោចីតិ
សមណាទីហិ អញ្ញោ វា យោ កោចិ។ សហ ធម្មនាតិ សហ ហេតុនា។
“ធម្មបដិសម្ពិទា”តិអាទិសុ វិយ ហេតុបរិយាយោ ឥធម្ម-សន្នោ។ ហេតុតិ ច
ឧប្បត្តិសាធនហេតុ វេទិតញ្ញោ, ន ការកោ សម្មាបកោ វា។ និមិត្តន្តិ ការណំ,

តំ បនេត្ត ចោទនាវត្ថុមេវ។ នសមនុបស្សមិ សម្មាសម្ពុទ្ធកាវតោ។
ខេមប្បត្តាតិ អខេមប្បត្តរូចាយ ចោទនាយ អនុបទ្ធីំ បត្តោ
និច្ចលការប្បត្តោ។ វេសារជ្ជប្បត្តាតិ វិសារទការប្បត្តោ។ សេសេសុបិ ឯសេវ
នយោ។ អយំ បនវិសេសោ - ឥមេ អាសវាតិ កាមាសវាទីសុ ឥមេ នាម អាសវា
ន បរិក្ខណាតិ អាសវក្ខយវេននេនេត្ត សព្វកិលេសប្បហានំ វុត្តំ។ ន ហិ សោ
កិលេសោ អត្ថិ, យោ សព្វសោ អាសវេសុ ធីណេសុ នប្បហាយេយ្យ។
អន្តរាយិកាតិ អន្តរាយករា, សគ្គវិមោក្ខាធិគមស្ស អន្តរាយករាតិ អត្តោ។
ធម្មោ ហិ យោ សំកិលេសតោ និយ្យាតិ, សោ “និយ្យានិកោ”តិ វុត្តោ។ ធម្ម
និយ្យន្តេ តំសមធីបុគ្គលោ និយ្យានិកោតិ វាហរិតោ ហោតីតិ តស្ស
បដិក្ខិបន្តោ “សោ ន និយ្យាតិ”តិ អាហា។ កថំ បន ទេសនាធម្មោ និយ្យាតីតិ
វុច្ចតិ? និយ្យានត្ថសមាធានតោ, សោ អភេទោបចារេន “និយ្យាតិ”តិ វុត្តោ។ អថ
វា “ធម្មោ ទេសិតោ”តិ អរិយធម្មស្ស អធិប្បតត្តា ន កោចិ វិរោធា។

ឧសកស្ស ឥន្ទ្រិ អាសកំ, អសន្តសនដ្ឋេន អាសកំ វិយាតិ អាសកំ, សេដ្ឋដ្ឋានំ
សព្វញ្ញាតំ។ អាសកដ្ឋានដ្ឋាយិកាយ អាសកា នាម បុព្វពុទ្ធា។
សព្វញ្ញាតបដិជាននវសេន អភិមុខំ គច្ឆន្តិ, ចតស្សោ វា បរិសា ឧបសង្កមន្តិ
អាសកា។ ចតស្សោបិ ហិ បរិសា ពុទ្ធាភិមុខា ឯវំ តិជ្ជន្តិ, ន តិជ្ជន្តិ បរម្មុខា។
ឥន្ទ្រិ តិ “ឧសកោ”តិ ឥន្ទ្រិ បទំ។ តស្សាតិ និសកស្ស។ យេសំ
ពលុប្បាទាវដ្ឋានានំ វសេន ឧសកស្ស អាសកណ្ណានំ ឥន្ទ្រតំ, តតោ សាតិសយានំ
ឯវំ តេសំ វសេន អាសកណ្ណានំ ហោតីតិ ទដ្ឋព្ពំ។ យំ កិញ្ចិ លោកេ ឧបមំ នាម
ពុទ្ធកុណានំ និទស្សនភាវេន វុច្ចតិ, សព្វំ តំ និហ័នមេវ។ តិជ្ជមាណោ ចាតិ
អតិជ្ជន្តោបិ តិជ្ជមាណោ ឯវំ បដិជានាតិ នាម។ ឧបគច្ឆតីតិ អនុជានាតិ។

អដ្ឋទោ ឥមាតិ ឥទំ វេសារដ្ឋញ្ញាណស្ស ពលទស្សនំ។ យថា ហិ ព្យត្ថំ បរិសំ
អន្លោតាហោត្វាវិញ្ញនំ ចិត្តំ អារាជនសមត្ថាយ កថាយ ធម្មកថិកស្ស
នេកកាវោ បញ្ញាយតិ, ឯវំ ឥមា អដ្ឋ បរិសា បត្វា សត្តុ វេសារដ្ឋញ្ញាណស្ស
ពលំ ចាកដំ ហោតិ។ តេន វុត្ថំ “បរិសាស្ស” តិ។ ខត្តិយបរិសាតិ ខត្តិយានំ
សន្និបតិកានំ សមូហោ។ ឯស នយោ សព្ពត្ថុ។ មារបរិសាតិ មារកាយិ កានំ
សន្និបតិកានំ សមូហោ។ មារសទិសានំ មារានំ បរិសាតិ មារបរិសា។ សព្ពា
ចេតា បរិសា ឧគ្គដ្ឋានទស្សនវសេន គហិតា។ មនុស្សា ហិ “ឯត្ថ រាជា
និសិន្នោ” តិ វុត្ថេ បកតិវចនម្បិ វត្ថុំ ន សក្កោន្តិ, កច្ចេហិ សេនា មុច្ឆន្តិ, ឯវំ ឧត្តា
ខត្តិយបរិសា, ព្រាហ្មណា ភីសុ វេទេសុ កុសលា ហោន្តិ, គហបតយោ
នាណាវោហារេសុ ច អក្ខរចិន្តាយ ច កុសលា, សមណា សកវាទបរវាទេសុ
កុសលា, តេសំ មជ្ឈេ ធម្មកថាកថនំ នាម អតិវិយ ភារិយំ។ ទេវានំ ឧត្តភាវេ
វត្ថុព្ភមេវ នត្ថិ។ អមនុស្សាតិ ហិ វុត្ថមត្ថេ មនុស្សានំ សកលសរីរំ កម្មតិ,
តេសំ រូបំ ធិស្វាបិ សទ្ធិំ សុត្វាបិ សត្តា វិសញ្ញិតាបិ ហោន្តិ។ ឯវំ អមនុស្សបរិសា
ឧត្តា។ ឥតិ ចេតា បរិសា ឧគ្គដ្ឋានទស្សនវសេន វុត្តា។ កស្មា បនេត្ត
យាមាទិបរិសា ន គហិតាតិ? ភុសំ កាមាភិគិទ្ធតាយ
យោនិសោមនសិការិវហតោ។ យាមាទយោ ហិ ឧឡារុឡារេ កាមេ បដិសេវន្តា
តត្ថាភិគិទ្ធតាយ ធម្មស្សវនាយ សភាវេន ចិត្តម្បិ ន ឧប្បាទេន្តិ,
មហាពោធិសត្តានំ បន ពុទ្ធានញ្ច អានុភាវេន អាកង្ខិយមាណ កណាចិ នេសំ
បយិរុចាសនាធិនិ ករោន្តិ តាទិសេ មហាសមយេ។ តេនេវ ហិ
វិមាណវត្ថុទេសនាបិ តំនិមិត្តា ពហុលា នាហោសិ។ សេដ្ឋនាទន្តិ កេនចិ
អប្បដិហតភាវេន ឧត្តមនាទំ។ អភីតនាទន្តិ វេសារដ្ឋយោគតោ កុតោចិ
និព្វយនាទំ។ សីហនាទសុត្តនាតិ ខន្ធិយវគ្គ អាគតេន សីហនាទសុត្តេន។

សហនតោតិ ឧមនតោ។ ហននតោតិ វិជមនតោ វិជ្ជុសនតោ។ យថា វាតិអាទិ
“សីហនាទសទិសំ វា នាទំ នទតី”តិ សង្ខេបតោ វុត្តស្ស អត្ថស្ស វិញ្ញាបនំ។

ឯតន្តិ “ព្រហ្មចក្ក”ន្តិ ឯតំ បទំ។ បញ្ញាបភាវិតន្តិ ចរកាលបរិភាវិតាយ
ចារមិតាបញ្ញាយ វិបស្សនាបញ្ញាយ ច ឧប្បាទិតំ។ ករុណាបភាវិតន្តិ “កិច្ចំ
វតាយំ លោកោ អាបន្នោ”តិអាទិនយប្បវត្តាយ មហាករុណាយ ឧប្បាទិតំ។
យថា អភិទិត្តមនតោ បភុតិ មហាពោធិសត្តានំ អរិយមគ្គាធិកមនវិរោធិនី
បដិបត្តិ នត្តិ, ឯវំ តុសិតកវនតោ និយតភាវាបត្តិតោ ច បដ្ឋាយាតិ
ទុតិយតតិយនយា ច គហិតា។ ផលក្ខណេតិ អគ្គផលក្ខណេ។ បដិវេជនិដ្ឋត្តា
អរហត្តមគ្គញ្ញាណំ វជ្ជិបមតាយេវ សាតិសយោ បដិវេជោតិ “ផលក្ខណ
ឧប្បន្នំ នាមា”តិ វុត្តំ។ តេន បដិលទ្ធស្សបិ ទេសនាញ្ញាណស្ស កិច្ចនិប្បត្តិ បរស្ស
ពុជ្ឈនមត្តេន ហោតីតិ “អញ្ញាសិកោណ្ឌញ្ញស្ស សោតាបត្តិ...បេ.... ផលក្ខណ
បវត្តនំ នាមា”តិ វុត្តំ។ តតោ បរំ បន យាវ បរិនិព្វានា ទេសនាញ្ញាណប្បវត្តិ,
តស្សេវ បវត្តិតស្ស ធម្មចក្កស្ស ឋានន្តិ វេទិតព្ពំ បវត្តិតចក្កស្ស ចក្កវត្តិនោ
ចក្ករតនស្ស ឋានំ វិយ។ ឧភយម្បីតិ បិ-សន្នេន លោកិយទេសនាញ្ញាណស្ស
ឥតវេន អនញ្ញសាធារណតាវសេន សមាទតំ សម្បិល្លោតិ។ ឧរសិ ជាតតាយ
ឧរសោ សម្ពុតន្តិ ឱរសំ ញ្ញាណំ។

ឥតិ រូបន្តិ ឯតុ ឥតិ-សន្នេន អនវសេសតោ រូបស្ស សរូបនិទស្សនត្ថោតិ
តស្ស “ឥទំ រូប”ន្តិ ឯតេន សាធារណតោ ច សរូបនិទស្សនមាហា។ ឯតុកំ រូបន្តិ
ឯតេន អនវសេសតោ “ឥតោ ឧទ្ធិ រូបំ នត្តិ”តិ និមិត្តស្ស អញ្ញស្ស អភាវំ។
ឥនានិ តមត្តំ វិត្តារតោ ទស្សេតុំ “រុប្បនសភាវព្យោវា”តិអាទិ វុត្តំ។ តតុ រុប្បនំ
សីតាទិវិរោធិបច្ចយសមវាយេ វិសទិសុប្បត្តិ។ អាទិ-សន្នេន
អជ្ឈត្តិកពាហិរាទិភេទំ សង្កណ្ឌោតិ។ លក្ខណ...បេ.... វសេនាតិ

កក្ខណ្ឌត្ថាទិលក្ខណៈសេន សន្ធារណាទិសវសេន
សម្បជិច្ឆនាទិបច្ចបដ្ឋានវសេន ភូតត្ថយាទិបទដ្ឋានវសេន ច។ ឯវំ
បរិគ្គហិតស្សតិ ឯវំ សាធារណតោ ច លក្ខណាទិតោ ច បរិគ្គហិតស្ស។
អវិជ្ជាសមុទយាទិ អវិជ្ជាយ ឧប្បាទា, អត្តិភាវាទិ អត្តោ។ និរោធិវិរោធិ ហិ
អត្តិភាវោ ហោទិ, តស្មា និរោធិ អសតិ អត្តិភាវោ ហោទិ, តស្មា បុរិមភវេ
សិទ្ធាយ អវិជ្ជាយ សតិ ឥមស្មី ភវេ រូបស្ស សមុទយោ រូបស្ស ឧប្បាទោ
ហោទីទិ អត្តោ។ តណ្ហាសមុទយា កម្មសមុទយាទិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។
អវិជ្ជាទិហិ ច តិហិ អតីតកាលិកត្តា តេសំ សហការីការណាភូតំ
ឧបាទានម្បិ គហិតមេវាទិ វេទិតព្ពំ។ បរតិបច្ចយេសុ កតឡី ការាហារស្ស
ពលវតាយ, សោ ឯវំ គហិតោ, “អាហារសមុទយា”ទិ បន គហិតេន
បរតិបច្ចយតាមត្តេន ឧតុចិត្តានិបិ គហិតានេវ ហោន្តិទិ ទ្វាទសសមុដ្ឋានិកំ
រូបស្ស បច្ចយតោ ទស្សនម្បិ ភវិតព្ពមេវាទិ ទដ្ឋព្ពំ។ និព្ពត្តិលក្ខណានិរោធិនា
កាលវសេន ឧទយទស្សនមាហា។ តត្ថ ភូតវសេន មគ្គ ឧទយំ បស្សិត្វា ឋិតោ
ឥធ សន្តតិវសេន អនុក្កមេន ខណៈវសេន បស្សតិ។ អវិជ្ជានិរោធា
រូបនិរោធាទិ អគ្គមគ្គញ្ញាណេន អវិជ្ជាយ អនុប្បាទនិរោធិតោ អនាគតស្ស
អនុប្បាទនិរោធា ហោទិ បច្ចយាភាវេ អភាវតោ។ បច្ចយនិរោធិនាទិ
អវិជ្ជាសម្ពាស្ស បច្ចយស្ស និរោធិភាវេន។ តណ្ហានិរោធាទិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ
នយោ។ អាហារនិរោធាទិ បរតិបច្ចយស្ស កតឡី ការាហារស្ស អភាវា។
រូបនិរោធាទិ តំសមុដ្ឋានរូបស្ស អភាវោ ហោទិ។ សេសំ ហេដ្ឋា
វុត្តនយានុសារេន វេទិតព្ពំ។ វិបរិណាមលក្ខណានិរោធិ ភវកាលវសេន
ហេតុទ្វយទស្សនំ។ តស្មា តំ បទដ្ឋានវសេន បគេវ បស្សិត្វា ឋិតោ ឥធ
សន្តតិវសេន ទិស្វា អនុក្កមេន ខណៈវសេន បស្សតិ។

ឥតិ វេទនាតិអាទិសុបិ វុត្តនយេន អត្ថោ វេទិតញោ។ សុខាទិភេទន្តិ
សុខទុក្ខអទុក្ខមសុខាទិវិភាគំ។ រូបសញ្ញាទិភេទន្តិ រូបសញ្ញា, សធុ... គន្ធុ...
រស... ជាដួញ... ធម្មសញ្ញាទិវិភាគំ។ ជស្សាទិភេទន្តិ
ជស្សបេតនាមនសិការាទិវិភាគំ។ លក្ខណ... បេ... វសេនាតិ
ឥដ្ឋានុភវនលក្ខណាទិលក្ខណាវសេន ឥដ្ឋាការសម្ពោគរសាទិរសវសេន
កាយិកអស្សាទាទិបច្ចបដ្ឋានវសេន ឥដ្ឋារម្មណាទិបទដ្ឋានវសេន។ “ដុដ្ឋោ
វេទេតិ, ដុដ្ឋោ សញ្ញាធាតិ, ដុដ្ឋោ បេតេតិ” តិ (សំ. និ. ៤.៩៣) វចនតោ តិសុ
វេទនាទិសុ ខន្ធសុ ជស្សសមុទយាតិ វុត្តព្ភំ។ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមរូប” ត្ថិ
វចនតោ វិញ្ញាណក្ខន្ធនាមរូបសមុទយាតិ វុត្តព្ភំ។ តេសំយេវ វសេនាតិ
“អវិជ្ជានិរោធា វេទនានិរោធា” តិអាទិនា តេសំយេវ អវិជ្ជាទិនំ វសេន
យោជេតព្ភំ។

ឧបាទានក្ខន្ធានំ សមុទយត្ថដ្ឋមវសេន តិត្ថិយានំ អវិសយោបិ សប្បទេសោ
សីហនាទោ ទស្សិតោ។ ឥទានិ និប្បទេសោ អនុលោមបដិលោមវសេន
សន្នេបតោវិត្តារតោ បច្ចយាការិសយោ អនញ្ញសាធារណោ ទស្សីយតិ តិ
អាហា, “អយម្បិ អបរោ សីហនាទោ” តិ។ តស្សាតិ “ឥមស្មី សតិ” តិអាទិនា
សន្នេបតោ វុត្តបដិច្ចសមុប្បាទបាឡិយា។ ឯត្ថ ច “ឥមស្មី សតិ ឥទំ ហោតិ,
ឥមស្ស និរោធា ឥទំ និរុត្តិ” តិ អវិជ្ជាទិនំ ភាវេ សន្នារាទិនំ ភាវស្ស, អវិជ្ជាទិនំ
និរោធិ សន្នារាទិនំ និរោធិស្ស កថនេន បុរិមស្មី បច្ចយលក្ខណោ និយមោ
ទស្សិតោ “ឥមស្មី សតិ ឯវ, នាសតិ, ឥមស្ស ឧប្បាទា ឯវ, នាឧប្បាទា, និរោធា
ឯវ, នានិរោធា” តិ។ តេនេទំ លក្ខណំ អន្តោគធនិយមំ ឥធ បដិច្ចសមុប្បាទស្ស
វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ភំ។ និរោធាតិ ច អវិជ្ជាទិនំ វិរាគាវិគមេន អាយតី អនុប្បាទោ
អប្បវត្តិ។ តថា ហិ វុត្តំ “អវិជ្ជាយ ត្រូវ អសេសវិរាគនិរោធា” តិអាទិ។
និរោធិវិរោធិ ច ឧប្បាទោ, យេន សោ ឧប្បាទនិរោធិវិភាគេន វុត្តោ “ឥមស្ស

បញ្ចក្ខន្ធវិភជនាធិវសេនាតិ បញ្ចន្នំ ឧបាទានក្ខន្ធនំ ឆ្វាទសបធិកស្ស
 បច្ចយាការស្ស វិភជនវសេន។ ឥមស្មិញ្ញំ ទសពលសុត្ត ធម្មស្ស
 ទេសិតាការោ បញ្ចក្ខន្ធបច្ចយាការមត្តោ។ តេនាហ
 “បញ្ចក្ខន្ធបច្ចយាការធម្មា”តិ។ អាចរិយមុជ្ជិយា អករណេន វិភតោ, សោ បន
 អត្តតោ ច សន្តតោ ច បិហិតោ ហេដ្ឋាមុខជាតោ វា ន ហោតីតិ អាហ
 “អនិកុជ្ជិតោ”តិ។ វិវដោតិ វិភាវិតោ។ តេនាហ “វិវត្វា វបិតោ”តិ។
 បកាសិតោតិ ញ្ចាណោភាសេន ឌីកាសិតោ អាធិបិតោតិ អាហ “ធិបិតោ

ដោតិកោ"តិ។ តត្ថ តត្ថ ជិន្នភិណ្ឌដ្ឋានេ។ សិព្វិតគណ្ឌិតន្តិ វាកំ គហេត្វា សិព្វិតំ,
សិព្វិតុំ អសក្កណោយ្យដ្ឋានេ វាកេន គណ្ឌិតញ។ ជិន្នបិលោតិកាការេន
វិតតបិលោតិកោ ធម្មោ, តស្ស ជិន្នបិលោតិកស្ស បដិលោមតា
ជិន្នភិណ្ឌតាការេនាតិ ធស្សេន្តោ "នហេត្វា"តិអាទិមាហ។ និវាសនចារុបនំ
បរិគ្គហណំ។ សយំ បដិកានំ កប្បេត្វា។ វឿន្តោ អត្តនោ សមយំ។
សមណកបវរន្តិ សមណវេសធារណាវសេន សមណបជ្ជិបតាយ សមណានំ
កបវរភូតំ។ អត្តនោ រូបបវត្តិយា ករណ្ណំ កុច្ឆិតំ ធុត្ថំ វាតិ បវត្តេតិ
ការណ្ណោវោ, ធុស្សីលោ។ តំ ការណ្ណាវំ។ និទូមថាតិ និហរថ។ កសម្ពុត្តិ
សមណកសដំ។ អបកស្សថាតិ អបកឡប នន្តិ អត្តោ។ បលាបេតិ
បលាបសធិសេ។ តថា ហិ តណ្ហាលសារវហិតោ ធម្មបជ្ជិបកោ ធុសមត្តកោ
បលាថោតិ វុច្ឆតិ, វេរំ សីលាទិសារវហិតោ សមណបជ្ជិបកោ បលាថោ
វិយាតិ បលាថោ, ធុស្សីលោ។ តេ បលាបេ។ វាហេថាតិ អបនេថ។ បតិស្សតាតិ
ពាឡ្យសតិតាយ បតិស្សតា ហោថាតិ។

សទ្ធាយ បព្ពជិតេនាតិ រាជ្ជបទ្ធពាទីហិ អនុបទ្ធតេន "វេញ្ចំ តំ ឌីតិណ្ណំ
ជាតិអាទិសំសារភយំ វិជិនិស្សមី"តិ វេជ្ជនិស្សរណត្ថំ អាគតាយ សទ្ធាយ
វសេន បព្ពជិតេន។ អាចារកុលបុត្តោតិ អាចារេន អភិជាតោ។ តេនាហ
"យតោ កុតោបី"តិអាទិ។ ជាតិកុលបុត្តោតិ ជាតិសម្បត្តិយា អភិជាតោ។
វិញ្ញាប្បសត្តានិ អង្គានិ សម្មាបធានិយដ្ឋកាវេន, កាយេ ច ជីវិតេ ច
និរេបេក្ខកាវេន វីរិយំ អារកន្តស្ស តថាបវត្តវីរិយវសេន "តថោ វេកំ អង្គ"ន្តិ
វុត្ថំ។ វេស នយោ សេសេសុបិ។ នវសុ ហ៊ានេសុ សមាធាតព្ពន្ធិ "កាលវសេន
បញ្ចសុ, ភិរិយាបថវសេន ចត្វសុ"តិ វេរំ នវសុ ហ៊ានេសុ វីរិយំ សមាធាតព្ពំ
បវត្តេតព្ពំ។

សោ ធុត្ថំវិហារតីតិ កុសីតបុគ្គលោ និយ្យានិកសាសនេវីរិយារម្ភស្ស
អករណោន សាមញ្ញត្ថស្ស អនុប្បត្តិយា ធុត្ថំវិហារតី។ សកំ វា អត្ថំ សទត្ថំ ក-
ការស្ស ទ-ការំ កត្វា។ កុសីតស្ស អត្ថបរិហាយំ មូលតោ បដ្ឋាយ ទស្សេតុ
“ធុត្ថារាជី”តិអាទិ វុត្ថំ។ និសង្ខារសេន បីឋមទ្គនតោ បីឋមទ្គនោ, និស្សនវចនំ
តស្ស, កស្សបិបត្ថស្ស អធារណតោ កេវលំ បីឋការត្វតោតិ អធិប្បាយោ។
អញ្ញត្ថ បន “មឧមទ្គនោ”តិ វុច្ឆតិ, តត្ថ ទានមិច្ឆាយ បរេសំ មទំ បស្សន្តោតិ
អត្តោ។ លណ្ឌាប្បរកោតិ កុច្ឆិប្បំ ភុញ្ញត្វា វុច្ឆកុជិប្បរកោ។

“អារទ្ធវីរិយោ”តិអាទិសុ “កុសីតោ បុគ្គលោ”តិ ឯត្ថ វុត្ថវិបរិយាយេន អត្តោ
វេទិតញ្ចោ, អាសីសាយ វសេន ថោមិតោ។ អារទ្ធវីរិយេតិ បគ្គហិតវីរិយេ។
បហិតត្ថេតិ និព្វានំ បតិបេសិតចិត្តេ។ ឯតេន សាវកានំ សម្មាបដិបត្តិ
សត្តវទ្គនានិសំសញ្ច ទស្សេសិ។

ហីនេនាតិ វុដ្ឋនិស្សិតេន ធម្មេន។ តេនាហ “ហីនាយ សទ្ធាយា”តិអាទិ។
អគ្គេនាតិ សេដ្ឋេន វិវុដ្ឋនិស្សិតេន ធម្មេន, ព្យាសកម្មំ កតកាលុសិយវិគតដ្ឋេន
មណ្ឌាដ្ឋេន ច បសន្នម្មំ សុរាទិ ន ចាតព្វំ។ សាសនន្តិ
បរិយត្តិបដិបត្តិបដិវេជលក្ខណំ សាសនំ។ បសន្នំវិគតទោសមលត្តា
បសាទនិយត្តា ច។ ចាតព្វញ្ច បត្តេន វិយ សុខេន បរិភុញ្ញិតព្វតោ
ធុច្ឆរិតសព្វកិលេសកសាវមលបដ្ឋទោសវហិតត្តា ច។

មណ្ឌាភូតា ពោធិបក្ខិយធម្មទេសនាបិ ទេសនាមណ្ឌោ។ តស្ស ឯកស្សេវ
បន ទេសនាមណ្ឌាស្ស បដិគ្គាហកា សុប្បដិបន្នា ទោសវហិតា ចតស្សោ
បរិសា បដិគ្គហមណ្ឌោ។ មគ្គព្រហ្មចរិយំ តគ្គតិកត្តា សកលោបិ
ពោធិបក្ខិយធម្មរាសិ ព្រហ្មចរិយមណ្ឌោ។ តេនាហ “កតមោ
ទេសនាមណ្ឌោ”តិអាទិ។ តត្ថ វិញ្ញាតារោតិ សទ្ធានំ អភិសមេតាវិនោ។ តថា

ហ៊ី អាទិត្យ “ចតុន្ទ្រ អរិយសច្ចានំ អាចិត្តណា” តិ អាទិ វុត្ថំ។ បុព្វភាគ “អត្ថិ
 អយំ លោកោ” តិ អាទិនា ឥធលោកបរលោកគតសម្មាសវ័គមេន បវត្តោ
 អធិមោក្ខោវ អធិមោក្ខមណ្ឌោ។ ធម្មត្វា សមុច្ឆេទវសេន វិជហិត្វា។
 ចតុក្កមកស្ស សទ្ធិន្ទ្រិយស្ស អធិមោក្ខមណ្ឌោន មណ្ឌាភូតំ អធិមោក្ខំ។ អាទិ-
 សទ្ធន “បគ្គហមណ្ឌោ វិវិយិន្ទិយំ កោសជ្ជកសជ” ត្ថិ អាទិ ចាឡិសេសំ
 សង្កណ្ឌាតិ។ ឯត្ថាតិ ឯតស្មី សាសនេ, “មណ្ឌាស្មី” ត្ថិ វា វចនេ។ ការណាវចនំ,
 តេន “សត្តា សមុជ្ជិត្វតោ” តិ សមុខការវនាយោគោ និរាសង្កជលាវហោតិ
 ធស្សេតិ។ តេនាហ “អសមុខា” តិ អាទិ។ បមាណាត្ថិ អនុរូបំ ភេសជ្ជស្ស
 បមាណំ។ ឧគ្គមនន្តិ ភេសជ្ជស្ស វមនំ វិវចនំ, តស្ស វា វសេន នោសធាត្វនំ
 វមនំ វិវចនំ។ ឯវមេវាតិ យថា ភេសជ្ជមណ្ឌំ វេជ្ជសមុខា និរាសង្កា បិវត្ថិ, ឯវមេវ
 “សត្តា សមុជ្ជិត្វតោ” តិ និរាសង្កា វិវិយំ កត្វា, មណ្ឌាបេយ្យ សាសនំ បិវថាតិ
 យោជនា។ អភិញ្ញាសមាបត្តិបដិលាភេន សានិសំសា។ មគ្គដលាធិគមនេន
 សវត្ថិ។ បរត្ថន្តិ អត្ថនោ ធិដ្ឋានុគតិអាបត្តិយា, តថា សម្មាបដិបជ្ជន្តានំ បរេសំ
 អត្ថន្តិ ឯវមេត្ថ អត្ថោ ធន្តោ។

ទុតិយធនសពលសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ឧបនិសសុត្តវណ្ណានា

២៣. ជានតោ បស្សតោតិ ឯត្ថ ធស្សនំ បញ្ញាចក្កោវ ធស្សនំ អធិប្បតំ, ន
 មំសចក្កោតិ អាហ “ទ្វេបិ បទានិ ឯកត្ថានី” តិ។ ឯវំ សន្តេបីតិ បទទ្ធយស្ស
 ឯកត្ថត្ថេបិ ញ្ញាលាវក្កណាញ្ញាលាប្បការវិសយស្ស
 តថាធស្សនការវិរោធនាតិ អត្ថោ។ តេនាហ “ជាននលក្កណត្ថា
 ញ្ញាលា” ត្ថិ អាទិ។ ញ្ញាលាប្បការវិញ្ញាលាណុភាវេន
 ញ្ញាលាកិច្ចវិសយោភាសន្តិ អត្ថោ។ តេនាហ “ញ្ញាលោនវិវដ្តេ ធម្មេ

បស្សតី"តិ។ ជានតោ បស្សតោតិ ច ជាននទស្សនមុខេន បុគ្គលាធិដ្ឋានា
នេសនា បវត្តាតិ អាហា - "ញាណលក្ខណំ ឧបាទាយា"តិអាទិ។ ជានតោតិ វា
បុព្វភាគញាណេន ជានតោ, អបរភាគេន ញាណេន បស្សតោ។ ជានតោតិ វា
វត្ថា ន ជាននំ អនុស្សវាការបរិវិតក្កមត្តវសេន ឥធាធិប្បតំ, អថ ខោ រូបាធិ
វិយ ចក្ខុវិញ្ញាណេន រូបាធិធិ តេសញ្ចា សមុទយាធិកេ បច្ចុក្ខេ កត្វា ទស្សនន្តិ
វិភាវេតុំ "បស្សតោ"តិ វុត្តន្តិ ឯវំ វា ឯតុ អត្ថោ។

អាសវានំ ខយន្តិ អាសវានំ អច្ចន្តប្បហានំ។ សោ បន តេសំ
អនុប្បាធិនិរោធនា សព្វេន សព្វំ អភារោ ឯវាតិ អាហា "អសមុប្បាទោ
ខីណាការោ នត្ថិភារោ"តិ។ អាសវក្ខយសទ្ធីស្ស ខីណាការាធិសុ អាគតដ្ឋានំ
ទស្សេតុំ "អាសវានំ ខយា"តិអាទិ វុត្តំ។ ឧដុមគ្គានុសាវិនោតិ
កិលេសវដ្តកាយវដ្តាធិនំ បហានេន ឧដុក្ខតេ សវិបស្សនាហោជ្ជិមមគ្គធម្ម
អនុស្សវន្តស្ស។ យនេវ ហិស្ស បរិក្ខិណំ។ ខយស្មី បឋមំ ញាណំ "តតោ អញ្ញា
អនន្តរា"តិ ខយសម្ពាតេ អគ្គមគ្គេ តប្បវិយាបន្នមេវ ញាណំ បឋមំ ឧប្បជ្ជតិ,
តទនន្តរំ បន អញ្ញា អរហត្តន្តិ។ យទិបិ កាថាយ "ខយស្មី"ឥច្ឆេវ វុត្តំ,
សមុច្ឆេទវសេន បន "អាសវេ ខីណោ មគ្គោ ខយោ"តិ វុច្ឆតីតិ អាហា "មគ្គោ
អាសវក្ខយោតិ វុត្តោ"តិ។ សមណោតិ សមិតថាថោ អធិប្បតោ, សោ បន
ខីណាសវោ ហោតីតិ។ "អាសវានំ ខយា"តិ ឥធន ជលំ, បរិយាយេន បន
អាសវក្ខយោ មគ្គោ, តេន បត្តព្ភតោ ជលំ។ ឯតេនេវ និព្វានស្សបិ
អាសវក្ខយភារោ វុត្តោតិ វេទិតព្ពោ។

ជានតោ ឯវ បស្សតោ ឯវាតិ ឯវមេត្ត និយមោ ឥន្ទ្រតោ, ន អញ្ញថា
វិសេសាការតោ អនិដ្ឋាបន្នោវាតិ តស្ស និយមស្ស ជលំ ទស្សេតុំ "នោ
អជានតោ នោ អបស្សតោ"តិ វុត្តន្តិ អាហា "យោ បន ន ជានាតិ, ន បស្សតិ,

តស៊ូ នៅ វេទមន៍ អត្ថោ" តិ។ ឥមិនា ខន្ធនាំ បរិញ្ញា អាសវក្ខយស្ស
ឯកត្តិកការណាត្តិ ធម្មតិ។ ឯតេនាតិ "នោ អជានតោ, នោ អបស្សតោ" តិ
ឯតេន វេទនេន។ តេ បដិក្ខត្តាតិ កេ បន តេតិ? "ពាលេ ច បណ្ឌិតេ ច សន្ធាវិទ្យា
សំសរិទ្ធា ធុក្ខស្សន្តំ ករិស្សន្តិ (ធី. និ. ១.១៦៨; ម. និ. ២.២២៨) អហេតុ អប្បច្ចយា
សត្តាវិសុជ្ឈន្តិ" តិ (ធី. និ. ១.១៦៨; ម. និ. ២.១០១, ២២៧) ឯវេទមន៍វាទា។ តេសុ
កេចិ អភិជាតិសង្គត្តិមត្តេន សំសារសុទ្ធិ បដិជានត្តិ, អញ្ញោ
ឥស្សរបជាបតិការណាធិវសេន។ តយិទំ សត្តំ សំសារាធិហិតិ ឯត្ថវ
សង្កហិតត្តិ ធន្តំ។ បុរិមេន បទទ្ធយេនាតិ "ជានតោ បស្សតោ" តិ ឥមិនា
បទទ្ធយេន។ ឧទាយោ វុត្តោ "អាសវក្ខយា" តិ អធិការតោ។ ឥមិនាតិ "នោ
អជានតោ, នោ អបស្សតោ" តិ ឥមិនា បទទ្ធយេន។ អនុចាយោ ហោតិ ឯស
អាសវានំ ខយស្ស, យទិទំ បញ្ចន្តំ ខន្ធនាំ អបរិញ្ញាតិ "ជានតោ បស្សតោ" តិ
ឥមិនាវ អនិយមវេទនេន អនុចាយបដិសេធាបិ អត្ថតោ ពោធិតោ ហោតីតិ។
តមេវ ហិ អត្ថតោ ពោធិតការំ វិភាវេតុំ ឯវំ សំវណ្ណានា កតាតិ ធន្តំ។

ធន្តជាតិកោតិ ធន្តរូបោ។ សោ ហិ "ទ្រព្យោ" តិ វុច្ចតិ "ទ្រព្យំ វិនិស្សតិ
នាទ្រព្យ" តិ អាធិសុ។ ធន្តជាតិកោ វា សារសភារោ, សារុប្បសីលាចារោតិ
អត្ថោ។ យថាហា "ន ខោ ធន្ត ធន្តា ឯវំ និព្វេវេន្តិ" តិ (ចារា. ៣៨៤)។ វត្ថុសីសេ
ឋត្វាតិ វត្ថុំ ឧត្តមំ ធុរំ កត្វា។ យោ ហិ បរិសុទ្ធាជីវោ កាតុំ អជានន្តានំ
សព្វហ្មចារីនំ អត្ថនោ វា វស្សវាតាធិបដិពាហនត្តំ ធន្តាធិនិ ករោតិ, សោ
វត្ថុសីសេ ឋត្វា ករោតិ នាម។ បទដ្ឋានំ ន ហោតីតិ ន វត្ថុត្តំ
នាថករណាធម្មភាវេន មគ្គដលាធិកមស្ស ឧបនិស្សយការតោ។ វុត្ថញ្ញា "យានិ
តានិ សព្វហ្មចារីនំ ឧច្ឆាវចានិ កិច្ចករណីយានិ, តត្ថ ធន្តោ ហោតី" តិ អាធិ (ធី.
និ. ៣.៣៤៥)។ ឯវំ ជានតោតិ ឯវំ វេជ្ជកម្មាធិនំ ជាននហេតុ មិច្ឆាជីវបច្ចយា
កាមាសវាធយោ អាសវា វឡន្តិយេវ, ន បហីយន្តិ។ "ឯវំ ខោ... បេ.... អាសវានំ

ខយោ ហោតិ"តិ ឥមាយ ចាឡិយា អរហត្តស្សេវ គហណំ យុត្តំ
ជលគ្គហណោន ហេតុនោ អវុត្តសិទ្ធព្វា។ តេនាហ "អាសវានំ ខយន្តេ
ជាតត្តា"តិ។

អាគមនំ អាគមោ, តំ អាវហតិ តិ អាគមនីយា, បុព្វភាគបដិបទា។ ខយស្មិន្តិ
ភាវេនការវលក្ខណោ ភុម្មំ, ខយេតិ បនវិសយេ។ តេនាហ
"អាសវក្ខយសម្ព័ន្ធតេ"តិ។ ឧបនិសីទតិ ជលំ ឯត្តាតិ ការណំ ឧបនិសា។
អរហត្តជលវិមុត្តិ ឧក្ខជ្ជនិទ្ទេសតោ។ សាតិ វិមុត្តិ។ អស្សាតិ
បច្ចវេក្ខណញ្ញាណស្ស។ មនស្មី វិវដ្តនិស្សិតេ បន អនន្តរូបនិស្សយាបិ បច្ចយា
សម្ពវដ្តតិ "លព្ពមានវសេន បច្ចយភារោ វេទិតញោ"តិ វុត្តំ។

វិវដ្តតិ អសេសសម្ព័ន្ធរតោ ឯតេនាតិ វិរាតោ, មគ្គោ។ និព្វិន្តតិ ឯតាយាតិ
និព្វិន្តា, ពលវិបស្សនា។ តេនាហ "ឯតេនា"តិអាទិ។ បដិសម្ព័ន្ធតុបស្សនាបិ
មុច្ចិតុកម្មតាបក្ខិកា ឯវាតិ អធិប្បាយេន "ចតុន្នំ ញ្ញាណានំ អធិវចន"ន្តិ វុត្តំ។
"យាវ មគ្គាមគ្គញ្ញាណាទស្សនវិសុទ្ធិ, តាវ តរុណាវិបស្សនា"តិ ហិ វចនតោ
ឧបក្កិលេសវិមុត្តឧទយព្ពយញ្ញាណតោ បរំ ពលវិបស្សនា។ រូចារូបធម្មានំ
វិសេសភូតោ សាមញ្ញភូតោ ច យោ យោ សភារោ យថាសភារោ, តស្ស ជាននំ
យថាសភាវជាននំ។ តទេវ ទស្សនំ។ បច្ចក្ខករណត្ថេន ញាតបរិញ្ញា
តីរណបរិញ្ញា ច គហិតា ហោតិ។ តេនាហ "តរុណាវិបស្សន"ន្តិអាទិ។
សម្ព័ន្ធរបរិច្ឆេទញ្ញាណាន្តិ នាមរូបបរិគ្គហញ្ញាណំ វេទិតិ។ កម្ព្មាវិវតរណំ
បច្ចយបរិគ្គហោ ធម្មដ្ឋិតិញ្ញាណាន្តិបិ វុច្ចតិ។ នយវិបស្សនាទិកំ
អនុបស្សនាញ្ញាណំ សម្មសនំ។ មគ្គាមគ្គញ្ញាណាន្តិ មគ្គាមគ្គំ វវត្តបេត្វា បីតំ
ញ្ញាណំ។ សោ ហិ ចាទកជ្ឈានសមាធិ តរុណាវិបស្សនាយ បច្ចយោ ហោតិ។

“សមាហិតោ យថាភូតំ បដាធាតិ បស្សតី” តិ (សំ. និ. ៣.៥.; ៤.៩៩; ៥.១០៧១) ហិ
វុត្តំ។

បុព្វភាគសុខន្តិ ឧបចារជ្ឈានសហិតសុខំ។ ទរេ បដិប្បស្សន្តិ តិ
កាមច្ឆន្ទាធិកិលេសទរេស្ស បដិប្បស្សម្ពនំ។ “សុខំចាហំ, ភិក្ខុវេ, សឧបនិសំ
វនាមី” តិ ឯត្ថ អធិប្បតសុខំ ទស្សេតុំ “អប្បនាបុព្វភាគស្ស សុខស្ស” តិ វុត្តំ។
“បស្សន្តិកាយោ សុខំ វេទេតី” តិ (ធី. និ. ១.៤៦៦; ៣.៣៥៩; អ.និ. ១.៣.៩៦)
វុត្តអប្បនាសុខស្ស បស្សន្តិយា បច្ចយត្ថេ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ សុខន្តិ ឯត្តាបិ ឯសេវ
នយោ។ ពលវបីតីតិ ជរណាលក្ខណាប្បត្តា បីតិ។ តាធិសា ហិ
វិតក្កវិចារសុខសមាធិហិ លទ្ធិប្បច្ចយា និវរណំ វិត្តម្ពន្តិ តំនិមិត្តំ ទរេ
បរិឡាហំ បដិប្បស្សម្ពតិ។ តេនាហ “សា ហិ ទរេប្បស្សន្តិយា បច្ចយោ
ហោតី” តិ។ ទុព្ពលបីតីតិ តរុណាបីតិ។ តេនាហ “សា ហិ ពលវបីតិយា បច្ចយោ
ហោតី” តិ។ សទ្ធាតិ រតនត្ថយគុណានំ កម្មជលស្ស ច សទ្ធិហានវសេន បវត្តោ
អធិមោក្ខោ, សា បន យស្មា អត្តនោវិសយេ បុនប្បនំ ឧប្បជ្ជតិ, ន ឯកវាវមេវ,
តស្មា អាហ “អបរាបរំ ឧប្បជ្ជនសទ្ធា” តិ។ យស្មា សទ្ធិហន្តោ សទ្ធិយ្យវត្ថុស្មី
បមុទិតោ ហោតិ, តស្មា អាហ “សា ហិ ទុព្ពលបីតិយា បច្ចយោ ហោតី” តិ។
ទុក្ខទុក្ខាធិភេទស្ស សព្វស្សបិ ទុក្ខស្ស វដ្តទុក្ខន្តោគធាត្វា តស្ស ច
ឥធាធិប្បតត្តា វុត្តំ “ទុក្ខន្តិ វដ្តទុក្ខ” តិ។ ជរាមរណាទុក្ខន្តិ កេចិ, សោកាទយោ
ចាតិ អបរេ។ តទុក្ខយស្សបិ សន្តិល្អានតោ បឋមោ ឯវត្តោ យុត្តោ។ យស្មា
ទុក្ខប្បត្តោ កម្មស្ស ជលានិ សទ្ធិហតិ, រតនត្ថយេ ច បសាទំ ឧប្បទេតិ, តស្មា
វុត្តំ “តញ្ចិ អបរាបរសទ្ធាយ បច្ចយោ ហោតី” តិ។ យស្មា “អាចរិយានំ សន្តិកេ
ធម្មំ សុត្វា បវត្តិទុក្ខ” តិ ចិន្តយតោ “ឯកន្តតោ អយំ ធម្មោ ឥមស្ស ទុក្ខស្ស
សមតិក្កមាយ ហោតី” តិ សទ្ធា ឧប្បជ្ជតិ។ តេនាហ “ធម្មំ សុត្វា តថាគតេ សទ្ធិ
បដិលភតី” តិ អាធិ (ធី. និ. ១.១៩១)។ សិរិកាភតិ ឧប្បាទិវិការេន សិរិកាភ

ឧទ្ទជាតិ ជាយន្តជន។ ជាតិយា បន អសតិ តត្ថ តត្ថ ភវេ នត្ថិ ទុក្ខស្ស
សម្ពោតិ អាហា “សា ហិ វដ្ឋទុក្ខស្ស បច្ចយោ” តិ។ កម្មភវោតិ កម្មភវាទិកោ
តិវិជោបិ កម្មភវោ។ សោ ហិ ឧបបត្តិភវស្ស បច្ចយោ។ ឯវមាទី សន្ធាយាហា
“ឯតនុចាយេនា” តិ។ សេសបទានីតិ ឧចាទានាទិបទានិ។ អនុលោមញ្ញាណំ
សន្ធារុបេក្ខាបក្ខិកត្តា និព្វានគ្គហណោន គហិតំ, គោត្រតុញ្ញាណំ
បឋមមគ្គស្ស អារដ្ឋនំ។ សោ ហិ តេនវិបស្សនាយ កិញ្ចិ កិញ្ចិវិសេសជ្ជានំ
កយិរតីតិ តំ អនាមសិទ្ធា និព្វិទ្ធចបនិសោវិរាគោតិ “វិរាគោ” ឥច្ឆេវ វុត្ថំ។

កេន ឧទកេនវិទារយិត្វា គតបទេសោតិ កត្វា កន្ថរោ។ និតម្ពោតិបិ
ឧទកស្ស។ យថា និន្នំ ឧទកំ បវត្ថតិ, តថា និវត្តនភាវេន នទីកុញ្ញោតិបិ វុច្ចតិ។
ហេមន្តគិម្ពឧតុវសេន អជ្ជមាសេ បវត្តោ បឋវីវិរោតិ កត្វា បទរោ។ ឧទ្ធិកា
ឧទកវាហិនិយោ សាខាវិយាតិ សាខា, ឧទ្ធិកា សោព្ពា កុសុព្ពា ឱ-ការស្ស ឧ-
ការំ កត្វា។ ឯវមេវ ខោតិអាទិ “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខុវេ” តិអាទិនា ឧបនីតាយ
ឧបមាយ ឧបមេយ្យេន សំសន្ននន្តិ, តំ យោជេត្វា ទស្សេតុំ “អវិជ្ជា បព្ពតោតិ
ទជ្ជព្ពា” តិអាទិ វុត្ថំ។ តត្ថ អវិជ្ជា ច សន្តានវសេន ចិរំតនកាលប្បវត្តនតោ
បច្ឆរជនេហិ ឧប្បជហនតោ “បព្ពតោ” តិ វុត្តា។ លោកត្តយាភិព្យាបនតោ
អភិសន្ននតោ ច អភិសន្នាវា មេយសទិសា។ អភិសន្នាវា មេយោតិ ទជ្ជព្ពាតិ
អានេត្វា សម្ពន្ធា។ តថា សេសបទទ្វយេបិ។ វិញ្ញាណាទិវដ្ឋំ អនុបវត្តិតោ
បរម្បវបច្ចយតោ ច កន្ថរាទិសទិសា។ វិមុត្តិ ឯករសត្តា, ហានិវុទ្ធិអភាវតោ ច
សាគរសទិសាតិ ឧបមាសំសន្ននំ។

តត្ថ យស្មា បុរិមសិទ្ធាយ អវិជ្ជាយ សតិ អភិសន្នាវា, នាសតិ, តស្មា តេ
ឧបវិបព្ពតេ បវត្តាវិយ ហោន្តិតិ វុត្ថំ “អវិជ្ជា... បេ... វស្សនំ វេទិតព្ព” តិ។
អស្សតវា ហិតិអាទិ វុត្តស្សេវ អត្ថស្ស សមត្ថនំ។ តណ្ហាយ អភិលាសំ កត្វាតិ

ឯតេន សព្វស្សបិ អភិសង្ខារុដ្ឋិតេមនត្ថំ ទីបេតិ។ តណ្ហា ហិ “ស្មេហោ”តិ
រុត្តា។ អន្តិមភវិកស្ស អន្តកវនិព្ពត្តកោ អភិសង្ខារោ និព្ពានំ ន បត្តោ, តទន្តស្ស
ភាគស្ស និព្ពានំ អាហាច្ច បិតោវិយ ហោតីតិ “មហាសមុទ្ធំ អាហាច្ច បិតកាលោ
វិយា”តិ ឧបមាទិន្ទស្សនំ កតំ។ វិញ្ញាណាទិវដ្តំ បូរេត្វាបិ ឥមិនាបិ ហិ
អន្តិមភវិកស្សវ វិញ្ញាណាប្បវត្តិ ទស្សតា។ សា ហិ បូរិតាតិ វត្តញ្ញា តតោ បរំ
វិញ្ញាណាទិវដ្តស្សវ អភាវតោ។ ជាតស្ស បុគ្គលស្ស
ជាតិបច្ចយវដ្ឋុក្ខវេទនាយ ធម្មស្សនំ ឥន្ទ្រតព្វំ, តំ បន យទិបិ ឥមស្មី សុត្តេ ន
អាគតំ, សុត្តន្តវេសុ បន អាគតមេវាតិ តតោ អាហារិត្វា តំ វត្តព្ពន្ធិ ទស្សន្តោ
“ពុទ្ធវចនំ បនា”តិអាទិមាហា។ តយំទំ សាវកពោធិសត្តានំ វសេនាយំ
ទេសនាតិ កត្វា រុត្តំ។ ឥតវេសំ បន វសេន រុច្ចមាទំ សុត្តន្តវគ្គហណាត្ថំ
បយោជនំ នត្ថិតិ “យា ហិ”តិអាទិមាហា។ ចាឡិយា វសេន គហិតមេវាតិ
សង្ខេបតោ រុត្តអត្ថស្ស វិត្តារតោ ទស្សនំ។ និព្ពត្តិតិ និព្ពត្តមាណា ខន្ធ គហិតាតិ
អាហា “សវិការា”តិ។ អនិច្ចតាលក្ខណាទិទីបនតោ លក្ខណាហជំ។
កម្មាកម្មន្តិវិនិច្ឆយំ។ និព្ពជន្តិ និគ្គម្ហំ, សុទ្ធន្តិ អត្តោ។ បឋវីកសិណាទិសុ កម្មំ
អារកតីតិអាទិ ចាឡិយំ សមធម្មព្ពន្ធមា វិបស្សនា ទស្សតាតិ កត្វា រុត្តំ។ ឯវញ្ញិ
ចាមោជ្ជាទិន្ទស្សនំ សម្ភវតីតិ។ ទេវស្សាតិ មេយស្ស។ កស្មា បនេត្ត
“ទីណាសវស្ស...បេ.... បិតកាលោ វេទិតព្ពោ”តិ រុត្តំ, ននុ បុព្វេ ទេវជ្ជានិយោ
អភិសង្ខារោ រុត្តោ, ន អភិសង្ខារោ ទីណាសវេតិ? នាយំ ទោសោ,
ការណ្ឌបចារេន ជលស្ស រុត្តត្តា។ អភិសង្ខារមូលកោ ហិ ខន្ធសន្តានោ
ខន្ធសន្តានេ ច ឧច្ឆិន្ទសំយោគេ ទីណាសវសមញ្ញាតិ។

ឧបនិសសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. អញ្ញាតិត្ថយសុត្តវណ្ណានា

២២. សោតិ សាវិបុត្តត្ថោ យេនី តាវ បរិដ្ឋោ, កស្មា “ចារិសី” តិ វុត្តន្តិ
អាហា “បរិសិស្សមី” តិ អាទិ។ តេន អវស្សម្ហាវិនិ ភូតេ វិយ ឧបចារោ ហោតិ តិ
នស្សេតិ។ ឥនានិ តមត្ថំ ឧបមាយ វិភាវេន្តោ “យថា កី” តិ អាទិ មាហា។
អតិប្បតោ យេវ និក្ខន្តទិវសោតិ បកតិយា ភិក្ខាចរណាវេលាយ អតិវិយ
ចាតោ ឯវ វិហារតោ និក្ខន្តទិវសភាតោ។ ឯតទហោសីតិ ឯតំ “អតិប្បតោ
ចោ” តិ អាទិ កំ ចិន្តនំ អហោសិ។ ទក្ខិណាធារស្សតិ រាជគហនគរេ
ទក្ខិណាធារស្ស វេឡុវនស្ស ច អន្តរា អហោសិ, តស្មា “តេនុបសន្តមិស្ស” តិ
ចិន្តនា អហោសីតិ អធិប្បាយោ។ កី វាទីតិ ចតុសុ វាទេសុ កតវំ វាទំ វេទសិ។
កិមក្ខាយីតិ តស្សេវ វេវចនំ។ កី វេទតីតិ បន ចត្តារោ វាទេ សាមញ្ញតោ
គហោត្វា នបុសកលិដ្ឋេន វេទតិ យថា កី តេ ជាតលិដ្ឋំ។ សព្វនាមញ្ញតំ, យេនី
នបុសកលិដ្ឋំ។ វេទតិ ឯតេនាតិ វាទោ, ទស្សនំ។ តំ សន្ធាយាហា “កី ឯត្ថ... បេ...
ទស្សនន្តិ បុច្ឆន្តិ” តិ។ “ធម្មបដិសម្ពិទ្ធា” តិ អាទិ សុ វិយ ធម្ម-សន្នោ ហេតុអត្តោតិ
អាហា “យំ វុត្ថំ ការណំ, តស្ស អនុការណា” តិ។ វាទស្ស វេទនស្ស អនុប្បត្តិ
វាទប្បវត្តិ។

ឥនំ វេទនន្តិ “ឯកមិទាហា” តិ អាទិ វេទនំ។ សោតិ “ឯកេ សមណាព្រាហ្មណា
កម្មវាទា” តិ ឯវំ បវត្តកថា។ អច្ឆរំ អផ្តុលិដោជនំ អរហតីតិ អច្ឆរិយំ។ អត្ថតន្តិ
និវុត្តិនយេន បទសិទ្ធិ ទដ្ឋញ្ញា។ សព្វវាទានន្តិ សព្វេសំ ចតុត្ថិជវាទានំ។ បឋមោ
ហេតុ សស្សតវាទោ, ទុតិយោ ឧច្ឆេទវាទោ, តតិយោ ឯកច្ចសស្សតវាទោ,
ចតុត្តោ អធិច្ចសមុប្បន្នវាទោ, តេសំ សព្វេសំ បដិក្ខេបតោ បដិក្ខេបការណំ
វុត្ថំ។ បដិច្ចសមុប្បាទកិត្តនំ វា បចុរជនញ្ញាណស្ស អលត្តនេយ្យបតិដ្ឋតាយ
គម្ពីរញ្ជោវ, តថា អវភាសនតោ ចេតសិ ឧបដ្ឋានតោ គម្ពីរវភាសញ្ច ករោន្តោ។
តទេវ បទន្តិ ជស្សបទំយេវ អាទិភូតំ គហោត្វា។

អញ្ញាតិត្តិយសុត្តន្តបិដក វិស្ណុនិដ្ឋិតា។

៥. ភូមិជសុត្តន្តបិដក

២៥. បុរិមសុត្តន្តិ អនន្តរេ បុរិមេ សុត្តន្ត។ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពន្ធិ បទេត្ថ
តតោវិសិដ្ឋំ អនិទ្ទិសិត្វា ឥតវំ អត្ថតោវិការេតុំ “អយំ បន
វិសេសោ” តិអាទិមាហា។ ន កេវលំ ជស្សបច្ចយា ឧប្បជ្ឈតិ, អថ ខោ ជស្សស្ស
សហការីការណាភូតអញ្ញបច្ចយា ច ឧប្បជ្ឈតិ តិ។ កាយេនាតិ
ចោបនកាយេន, កាយវិញ្ញត្តិយាតិ អត្តោ។ សា ហិ កាមំ បដ្ឋានេ អាគតេសុ
ចតុវិសតិយា បច្ចយេសុ កេនចិ បច្ចយេន ចេតនាយ បច្ចយោ ន ហោតិ។
យស្មា បន កាយេ សតិ វេ កាយកម្មំ នាម ហោតិ, នាសតិ, តស្មា សា តស្សា
សាមគ្គិយភារេន ឥច្ឆិតញ្ញាតិ វុត្តំ “កាយេនបិ ករិយមាណំ ករិយតិ” តិ។
តេនាហា ភគវា “កាយេ វា, ហានន្ត, សតិ កាយសញ្ញេតនាហេតុ ឧប្បជ្ឈតិ
អជ្ឈត្តំ សុខំ ទុក្ខ” តិ។ វាចាយបីតិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ មនសាតិ ចាតុភូតេន
មនសា, ន មនមត្តេនាតិ។ អត្តនា បរេហិ អនុស្សាហិតេន។ បរេនាតិ បរេន
អនុស្សាហេន។ សម្មជាតេនាតិ ញ្ញាណសម្មយុត្តចិត្តវសេន បជាទន្តេន។
អសម្មជាតេនាតិ តថា ន សម្មជាតេនេន។ តស្សាតិ សុខទុក្ខស្ស។
កាយសញ្ញេតនាហេតុតិ កាយកម្មនិមិត្តំ, កាយិកស្ស កម្មស្ស កតត្តា
ឧបចិតត្តាតិ អត្តោ។ ឯស នយោ សេសសញ្ញេតនាសុបិ។
ឧទ្ធច្ចសហគតចេតនា បវត្តិយំ វិចាកំ ទេតិយេវាតិ “វិសតិ ចេតនាលព្ពន្ធិ” តិ
វុត្តំ។ តថាវចីទ្វារេតិ ឯត្ថ “កាមាវចរកុសលាកុសលវសេនវិសតិ ចេតនា
លព្ពន្ធិ” តិ ឥទំ តថា-សន្នេន ឧបសំហារតិ។ រូចារូបចេតនាហិតិ
រូចាវចររូចាវចរកុសលចេតនាហិ។ តប្បដ្ឋយំ យថាវហន្តិ អធិប្បាយោ។ តាបិ
ចេតនាតិ យថាវុត្តា ឯក្ខន្ធវិសតិ ចេតនា អវិជ្ជាបច្ចយា ហោន្តិ កុសលានម្បិ

បកេវ ឥតរាជិដ្ឋហិតាវិជ្ជស្សេវ ឧប្បជ្ឈនតោ, អញ្ញថា អនុប្បជ្ឈនតោ។
យថាវុត្តចេតនាភេទន្តិ យថាវុត្តំ កាយចេតនាទិវិភាគំ។ បរេហិ
អនុស្សហិតោ សរសេនេវ បវត្តមានោ។ បរេហិ ករិយមានោតិ បរេហិ
ឧស្សហិតោ ហុត្វា កយិរមានោ។ ជានន្តោបីតិ អនុស្សវាទិវសេន ជានន្តោបី។
កម្មមេវ ជានន្តោតិ តទា អត្តនា ករិយមានកម្មមេវ ជានន្តោ។

ចតុស្វតិ “សាមំ វា បរេ វា សម្បជានោ វា អសម្បជានោ វា” តិ វេ វុត្តេសុ
ចតុសុ ហានេសុ។ យថាវុត្តេ ឯកុនីសតិចេតនាធម្មេ
អសម្ព័រិកសសម្ព័រិកភាវេន សម្បជានកតាសម្បជានកតភាវេន
ចតុគុណោ កត្វា វុត្តំ “ធនត្ថតិ ទ្វេសតា ចេតនាធម្មា” តិ។ យេសំ
សហជាតកោដិលព្ភតិ, តេសម្បិ ឧបនិស្សយកោដិលព្ភតេវាតិ
“ឧបនិស្សយកោដិយា អនុបតិថា” តិឥច្ឆេវ វុត្តោ។ តេតិ យថាវុត្តោ សព្វេបិ
ធម្មា។ សោ កាយោ ន ហោតីតិ ឯត្ថ បសាទកាយោបិ គហេតព្ភោ។ តេនាហ
“យស្មី កាយេ សតី” តិអាទិ។ សោ កាយោ ន ហោតីតិ សោ កាយោ
បច្ចយនិរោធន ន ហោតិ។ វាចាតិ សទ្ធុវាចា។ មនោតិ យំ កិញ្ចិវិញ្ញាណំ។
ឥនានិ កម្មវសេនេវ យោជេតុំ “អបិថា” តិអាទិ វុត្តំ។ ឯសេវ នយោ “វាចាបិ
ទ្វារភូតា មនោបិ ទ្វារភូតោ” តិ។ ខីណាសវស្ស កថំ កាយោ ន ហោតិ, ន តស្ស
កាយកម្មាធិដ្ឋានន្តិ អធិប្បាយោ។ អវិចាកត្តាតិ អវិចាកធម្មត្តាតិ អត្តោ។
កាយោ ន ហោតីតិ វុត្តំ អកម្មករណភាវតោ។

តន្តិ កម្មំ។ ខេត្តំ ន ហោតីតិ តស្ស ទុក្ខស្ស អវិរុហនដ្ឋានត្តា។
វិរុហនដ្ឋានាទយោ ព្យតិរកេវសេន វុត្តោ។ តេនាហ “ន ហោតី” តិ។
ការណដ្ឋេនាតិ អាធារភូតការណភាវេន។ សព្វោតនាមូលកន្តិ
សព្វោតនាធិមិត្តំ។ វិរុហនាធិនំ អត្តានន្តិ “វិរុហនដ្ឋេនា” តិអាទិនា វុត្តានំ

អត្ថានំ។ ឥមិនាវិរុបាធិការវេន វេននា “សុខទុក្ខវេននា”តិ កជិតា, នយិធ
ដេដ្ឋលក្ខណំ សុខទុក្ខំ និប្បយោជកស្ស សុខស្ស ទុក្ខស្ស ច អធិប្បតត្តា។
ឧបេក្ខាវេននាបេត្ថ សុខសណ្ឋាសការវិចាកក្ខតា វេននាវ។

ភូមិជសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ឧបវាណសុត្តវណ្ណានា

២៦. វដ្តទុក្ខមេវ កជិតំ ឥតវទុក្ខស្សបិ វិចាកស្ស សង្កណ្ឌនតោ។

ឧបវាណសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. បច្ចយសុត្តវណ្ណានា

២៧. បដិចាជិយាតិ បដិចាជិយា វេបនេន។ ចតុសច្ចយោជនំ ទស្សេតុំ
បរិយោសាន...បេ... អាទិ វុត្តំ។ ទុក្ខសច្ចវសេនាតិ បរិញ្ញេយ្យការវសេន។
ជរាមរណាបទេសេន ហិ បញ្ចាទានក្ខន្ធា វុត្តា, តេ ចស្ស អត្តនោ ជលស្ស
បច្ចយា ន ហោន្តិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ “បច្ចយំ ជាតាតី”តិ។ វិនេយ្យជ្ឈាសយវសេន
ហេតុ ទេសនា បវត្តា។ សម្មុទ្ទោតិ សមន្នាគតោ។ អាគតោតិ ឧបគតោ,
អធិគតោតិ អត្តោ។ បស្សតីតិ បច្ចវេក្ខណញ្ញាលោន បច្ចក្ខតោ បស្សតិ,
មគ្គបញ្ញាយ វេ អសម្មាហាបជិវេជវសេន បស្សតិ។ មគ្គញ្ញាលោនេវ, ន
ជលញ្ញាលោន។ ធម្មសោតំ សមាបន្នោតិ អរិយធម្មសោតំ សម្មនេវ អាបន្នោ
បត្តោ។ អនយេ នភីរិយនតោ, អយេ ច ភីរិយនតោ, សនេវកេន ច លោកេន
“សរណ”ន្តិ អករណីយតោ អរិយបក្ខំ ភជន្តោ បុព្វជ្ឈនភូមិ អតិក្កន្តោ។
និព្វេធិកបញ្ញាយាតិ ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ និព្វិជ្ឈនកបញ្ញាយ។ អាហាច្ច តិដ្ឋតិ
មគ្គក្ខណោ, ជលក្ខណោ បន អាហាច្ច វិតោ នាម។

បច្ចុប្បន្នស្ថានភាពនៃ ជំងឺតា។

៨. កិច្ចសុត្តវណ្ណា

២៨. ឧត្តានមេរ សព្វសោវ សត្តមេ អាគតនយត្តា, វិនេយ្យជ្ឈាសយវសេន
 ហិ ឥទំ សុត្តំ សត្តារា អញ្ញាស្មី អាសនេ ទេសិតំ, បរិសាយ វិវដ្តេន សាត្តិកាតិ
 សត្តំ ទេសនា អាគតាតិ អយំ បដិក្កាហកាដីនា ហោតីតិ ធម្មការវេន សង្កបំ
 អាពោបេន្តិយេវ។

ភិក្ខុសុត្តរសម្ភាសន៍ និងដូកា។

៩. សមណាព្រាហ្មណសុត្តរន្តោក

២៩. អក្ខរកាលាកាន់និង អក្ខររុដ៏ធំ។ ឧបសគ្គន បទវឌ្ឍនម្បិ រុដ្ឋនិ។
តេជារា “តេ ហ៊ី” តិអាទិ។

សមណព្រាហ្មណសុត្តន្តបិដក ជំពូកទី១

១០. ទុតិយសមណាព្រាហ្មណសុត្តរវង្ខាន

၈၀. ငွှ်းနုၤ နုၤရွဲးနုၤတိၤ ဂၢ်ဗၢ်ဗၢ်ဗၢ်နုၤရွဲးနုၤ။

ទុតិយសមណព្រាហ្មណសុត្តរន្តរោ ជំដ្ឋតា។

ឧសពលវត្តរណ្ណា នឹងតា។

៤. កង្ការខត្តិយវគ្គ

၇. နိဂုံးချုပ်

៣០. អធិតមាណវេនាតិ សោឡសសុ ពារិយព្រាហ្មណបរិចារកេសុ
“អធិតោ”តិ លទ្ធនាមេន មាណវេន។ សង្ខារុច្ចតិ បញ្ញា, សង្ខារតា បរិញ្ញាតា
ធម្មា យេសំ តេ សង្ខារធម្មា, បដិវិទូសច្ចា ឱណាសវា។ សេក្ខា បនវិចារកស្ស
អបរិញ្ញាតត្ថា “សង្ខារធម្មា”តិ ន វុច្ចន្តិ។ សេក្ខធម្មសមន្មាគមេន តេ សេក្ខា។
តេ បន កាមំ បុគ្គលបដិលាភវសេន អនេកសហស្សវ ហោន្តិ,
ចតុមគ្គហោជ្ជិមជលត្តយស្ស បន វសេន តំសមន្តីតាសាមញ្ញេន ន សត្តជនេតោ
ឧទ្ធី អាហ “សត្ត ជនេ”តិ និយមេត្វា វិសេសេតិ។ សំកិលេសវដ្ឋំ, តតោ វា
អត្តានំ វិយ វិនេយ្យលោកំ និចាតិ រក្ខតិ តិ និបកោ, តស្ស ភារោ នេបក្កំ,
ព្រាណន្តិ អាហ “នេបក្កំ វុច្ចតិ បញ្ញា, តាយ សមន្មាគតត្ថា និបកោ”តិ។

“កោ នុ ខោ ឥមស្ស បញ្ញាស្ស អត្ថោ”តិ ចិន្តេន្តោ បញ្ញាយ កង្ខតិ នាម។
“កង្ខំ ព្យាករមាណោ នុ ខោ សត្ត អដ្ឋាសយំ នវិរោធមី”តិ ចិន្តេន្តោ អដ្ឋាសយំ
កង្ខតិ នាម។ សុដាននិយត្តបរិច្ឆេទំ កត្វា ចិន្តនា ហេតុ “កង្ខា”តិ អធិប្បតា, ន
វិចិកិត្តាតិ។ បហំនវិចិកិត្តោ ហិ មហាថេរោ អាយស្មតោ អស្សជិមហាថេរស្ស
សន្តិកេយេវ, វិចិននក្ខតំ កុក្កុច្ចសទិសំ បនេតំ វីមសនមត្តន្តិ ទដ្ឋព្ភំ។ បត្តំ
អាទាយ ចរន្តោតិ បព្ពជិតភាវលក្ខណំ។ ធម្មសេនាបតិភាវេន វា មម
បត្តធម្មទេសនាវាវ អាទាយ ចរន្តោតិ ឯវំ វា ឯត្ថ អត្ថោ ទដ្ឋព្ភោ។

ជាតន្តិយថាវហំ បច្ចយតោ ឧប្បន្នំ, សង្ខតន្តិ អត្ថោ។ បញ្ញាព្យាករណំ
ឧបដ្ឋាសីតិ បញ្ញាស្ស ព្យាករណតា បដិភាសិ។ “សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតី”តិ
ចាថោ, អដ្ឋកថាយំ បន “សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតោ”តិ បទំ ឧទ្ធវិត្វា
“បស្សន្តស្ស”តិ អត្ថោ វុត្ថោ។ តំ “ភូតន្តិ...បេ... បដិបន្នោ ហោតី”តិ ឥមាយ
ចាឡិយា ន សមេតិ, តស្មាយថាទស្សិតចាថោ ឯវ យុត្តោ។ យាវ អរហត្តមគ្គា
និព្ពិនានំ អត្តាយាតិ សមិតាបេក្ខធម្មវសា បទំ វទន្តិ។ អាហារសម្ភវន្តិ

បច្ចុប្បន្នហេតុកំ។ សេក្ខបដិបទា កថិតា “និព្វិនាយ វិរាគាយ និរោធាយ
បដិបន្នោ ហោតី” តិ វចនតោ។ ឯស នយោ និរោធជារេបិ។ និព្វិនាតិ ករណោ
បច្ចុត្តវចនំ, វិរាគា និរោធាតិ ករណោ និស្សក្កវចនន្តិ អាហា “សព្វានិ
ការណាវចនានី” តិ។ អនុចាទាតិ អនុចាទាយ។ ភូតមិទន្តិអាទិមាហា សព្វសុត្តំ
អាហាច្ចកាសិតំ ជិនវចនមេវ ករោនោ។

ភូតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. កឡាសុត្តវណ្ណានា

៣២. តស្ស ថេរស្ស នាមំ ជាតិសមុទាគតំ។ និវត្តោតិ បុព្វេវដ្ឋសោតស្ស
បដិសោតំ គន្ធុំ អារទ្ឋោ, តំ អវិសហន្តោ អនុសោតមេវ គប្បន្តោ, តតោ និវត្តោ
បរិក្ខេសវិធមេ អសំសដ្ឋោ វិយុត្តោ ហោតិ។ ឯត្ថ ចេតនាតិ វា អស្សាសោ។
ហីនាយាវត្តនំ នាម កាមេសុ សាបេក្ខតាយ, តត្ថ ច និវេក្ខតា
តតិយមគ្គាធិគមេនាតិ ទស្សន្តោ “តយោ មគ្គ” តិអាទិមាហា។
សាវកទាមីញាណំ ថេរស្ស អរហន្តាធិគមេន និប្បន្នំ, តស្មា តស្ស តំ
ឧបរិមកោជិយា អស្សាសោ វុត្តោ។ ឧត្តរាជិតាតិ វិវេជា, រូបសមិតាតិ អត្តោ។
តត្ថាតិ អរហត្តប្បត្តិយំ។ វិចិកិច្ចាការ្យន្តិ និព្វេមតិកតំ។

ន ឯវំ ព្យាកតាតិ “ជីណា ជាតី” តិអាទិកា ឯវំ ឧត្តានកំ ន ព្យាកតា,
បរិយាយេន បន ព្យាកតា។ កេនជីតិ កេនជិបិ ការណេន។ ឯវំ ឧត្តានកំ
ព្យាករិស្សតិ។

តស្ស បច្ចុប្បស្ស ខយាតិ តស្ស កម្មកវសម្ពាតស្ស បច្ចុប្បស្ស អវិជ្ជាយ
សហការិកាយំ សង្កហិតស្ស ខយា អនុប្បទា និរោធា។ ជីណាស្មិន្តិ ជីណោ។
អនុប្បទនិរោធន និរុទ្ឋេ ជាតិយា យថាវុត្តេ បច្ចុយេ។ ជាតិសម្ពាតំ ដលំ ជីណំ

អនុប្បត្តិធម្មតំ អាចារិកតន្ត្រី។ វិទិតំ ព្យាតំ។ អាជានាតិ ចតុស្កន្ធិ ហេដ្ឋមមគ្គេហិ
ព្យាតំ អនតិក្កមិត្យាវ បដិវិជ្ជតិតិ អញ្ញា អគ្គមគ្គោ។ តទុបចារេន អគ្គដលំ
តេ “អញ្ញា” នាម។ បច្ឆយោតិ ក្សបបត្តិយា បច្ឆយោ បដិច្ចសមុប្បាទោ។

មេតិ មយា។ អញ្ញាសិ អាការគ្គហណោន ចិត្តាចារំ ជានាតិ។ តេនាតិ
ភកវតា។ ព្យាករណំ អនុមោទិតំ បញ្ញាព្យាករណស្ស វិសយកតការតោ។

អយមស្ស វិសយោតិ អយំ វេទនា អស្ស សារិបុត្តត្រូវស្ស សវិសយោ តត្ថ
វិសយភាវេន បវត្តត្តា។ កិញ្ចាបិតិ កិញ្ចាបិ សុខា វេទនា បិតិសុខា ទុក្ខា
វេទនា វិបរិណាមសុខា, អទុក្ខមសុខា វេទនា ព្យាណសុខា។

វិបរិណាមកោដិយាតិ អនិច្ចភាវេន សញ្ញាវ វេទនា ទុក្ខា នាម។

សុខបដិក្ខេបតោបិ ហិ សុខបិតិយា ជរណតាយ សុខាតិ តិក្ខមត្ថេន
វិបរិណាមទុក្ខាតិ វិបរិណាមតោ អភាវាជិតមេន សុខនិរោធក្ខណមត្ថេន។
តថា ហិ វុត្តំ បបញ្ចសូទនិយំ “សុខាយ វេទនាយ អត្ថិភាវោ សុខ”ន្តិ។
សុខកាមោ ទុក្ខំ តិតិក្ខតិ។ អបរិញ្ញាតវត្ថុកានញ្ញិ សុខវេទនុបរមោ ទុក្ខតោ
ឧបជ្ជាតិ, តស្មាយមត្តោវិយោគេន ធិបេតញ្ញោ។ “ទុក្ខាវិបរិណាមសុខា”តិ
ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។ តថាចាហា បបញ្ចសូទនិយំ “ទុក្ខាយ វេទនាយ
នត្ថិភាវោ សុខ”ន្តិ។ ទុក្ខវេទនុបរមោ ហិ វុត្តានំ សុខតោ ឧបជ្ជាតិ ឯវាតិ វេទន្តិ។
តស្ស យោគស្ស រូបសមេន “អហោ សុខំ ជាត”ន្តិ មជ្ឈត្តវេទនាយ ជាននភាវោ
យាថាវតោ អវុត្តនំ សុខំ។ អទុក្ខមសុខាបិ វេទនាវិជានន្តស្ស សុខំ ហោតិ
តស្ស សុខមតាយ វិញ្ញេយ្យការតោ។ យថា រូបាវុបធម្មានំ សលក្ខណតោ
សាមញ្ញលក្ខណតោ ច សម្មនេវ អវតោដោ បរមំ សុខំ។ តេនាហា -

“យតោ យតោ សម្មសតិ, ខន្ធនំ ឧទយព្ពយំ;
លភតី បិតិចាមោជ្ឈំ, អមតំ តំវិជានត”ន្តិ។ (ធម្ម. ប. ៣៧៤);

អញ្ញាណទុក្ខាតិ អជាននភារោ អទុក្ខមសុខាវេទនាយ ទុក្ខំ។ សម្មា
វិភាគជាននសភារោ ញ្ញាណស្ស សម្ពុរោ។ ញ្ញាណសម្មយុត្តា ហិ
ញ្ញាណាបនិស្សយា អទុក្ខមសុខាវេទនា បសត្តាការា, យតោ សា ឥដ្ឋា ចេវ
ឥដ្ឋជលា ចាតិ។ អជាននភារោតិ ឯត្ថ វុត្តវិបរិយាយេន អត្តោ វេទិតញ្ញោ។
“ទុក្ខន្តិ វិទិតោ”តិ ចាឡិ, អដ្ឋកថាយំ បន វិទិតន្តិ បទុទ្ធារោ កតោ, តំ
អត្ថទស្សនមត្តន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។

វេទនាបរិច្ឆេទជាននេតិ “តិស្សោ ឥមា វេទនា”តិ ឯវំ បរិច្ឆេទតោ ជាននេ។
អញ្ញាសីតិ កតា អញ្ញាសិ? ឥមស្មី ទេសនាកាលេតិ វេទន្តិ, បដិវេទកាលេតិ
បន យុត្តំ។ យថាបដិវេទនា ហិ វេទនា ឥធម៌វេទន ទេសិតាតិ។ ឥមីនា
ការណេនាតិ “យទនិច្ចំ តំ ទុក្ខ”ន្តិ វេទនានំ អនិច្ចតាយ
ទុក្ខការវជាននសម្ពាតេន ការណេន។ តំនិមិត្តំ ហិស្ស វេទនាសុ តណ្ហា ន
ឧប្បជ្ជតិ។ អតិប្បបញ្ចោតិ អតិវិត្តារោ។ ទុក្ខស្មី អន្តោគធំ ទុក្ខបរិយាបន្នត្តា។
ទុក្ខន្តិ សព្វំ វេទយំ តំ ទុក្ខំ សម្ពាទុក្ខការវតោ។ ញ្ញាតមត្តតិ យាថាវតោ
អវពុជ្ឈនមត្តោ។ តណ្ហា ន តិដ្ឋតីតិ ន សន្តិដ្ឋតិ នប្បវត្តតិ។

កបំវិមោក្ខាតិ អជ្ឈត្តពហិទ្ធាភេទេសុ វិមុត្តា។ ហេតុម្ហិ ចេតំ
និស្សក្កវចនន្តិ ហេតុអត្ថេន ករណាវចនេន អត្ថមាហា “កតវេន
វិមោក្ខេនា”តិ។ ករណត្ថេបិ វា ឯតំ និស្សក្កវចនន្តិ តថា វុត្តំ។ អភិនិវេសោតិ
វិបស្សនាម្ពោ។ ពហិទ្ធាធម្មាបិ ទដ្ឋញ្ញាយេវ សព្វស្សបិ បរិញ្ញេយ្យស្ស
បរិជានិតព្ពតោ។ ញ្ញាណំ បរិត្តេត្វា។ តេតិ អជ្ឈត្តសម្ពាវេ។ វវត្ថុបេត្វាតិ
សលក្ខណតោ បរិច្ឆិន្ទិត្វា។ ពហិទ្ធាឱតារេតីតិ ពហិទ្ធាសម្ពាវេសុ ញ្ញាណំ
ឱតារេតិ។ អជ្ឈត្តំ ឱតារេតីតិ អជ្ឈត្តសម្ពាវេ សម្មសតិ។ តត្រ តស្មី ចតុក្កោ។
តេសំ វវត្តានកាលេតិ តេសំ អជ្ឈត្តសម្ពាវេនំ វិបស្សនាកាលេ។

សព្វថាទានក្ខយាតិ សព្វសោ ឧបាទានានំ ខយា។ កាមំ
ធិដ្ឋសីលព្ពតអត្តវាឧបាទានានិ បឋមមគ្គេនេវ ខីយន្តិ, កាមុថាទានំ បន
អគ្គមគ្គេនាតិ តស្ស វសេន “សព្វថាទានក្ខយា”តិ វេទន្តោ ថេរោ អត្តនោ
អរហត្តបតី ព្យាករោតិ។ តេនាហ “អាសវា នានុស្សវន្តិ”តិ។ សតោតិ ឥមិនា
សតិវេបុល្លប្បត្តិ ទស្សេតិ។ ចក្កតោ រូបេ សវន្តិ ចក្កវិញ្ញាណវីដិយំ
តទនុគតមនោវិញ្ញាណវីដិយញ្ច រូចារម្មណា អាសវា បវត្តន្តិ កិញ្ញាបិ តត្ថ
កុសលាធិនម្បិ បវត្តិ អត្ថិ, កាមាសវាទយោ ឯវ វណតោ យូសំ វិយ
បគ្សវណកអសុចិកាវេន សន្តន្តិ, តថា សេសវាវេសុ។ តេនាហ “ឯវ”ន្តិអាធិ,
តស្មា តេ ឯវ “អាសវា”តិ វុច្ឆន្តិ។ តត្ថ ហិ បគ្សវណកអសុចិម្ហំ និរុទ្ធោ
អាសវសន្នោ។ “អត្តានំ នាវជានាមី”តិ វុត្តត្តា “ឱមានបហានំ កថិត”ន្តិ អាហ។
តេន អាសវេសុ សមុទាយុបលក្ខណំ កថិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ ន ហិ
សេយ្យមាធិប្បហានេន វិនា ហីនមានំយេវ បជហតិ។ បជាននាតិ “នាបវំ
ឥត្តត្តាយា”តិ វុត្តបជាននសម្បន្នោ ហោតីតិ។

សរូបកេទតោបីតិ “ចត្តារោ”តិ ឯវំ បរិមាណបរិច្ឆេទតោបិ។ ឥទំ ភគវា
ទស្សេន្តោ អាហាតិ សម្ពន្ធោ។ ឥទន្តិ ច “អយម្បិ ខោ”តិអាធិវេចនំ សន្ធាយាហ។

អសម្ពិជ្ជាយ ឯវាតិ យថានិសិដ្ឋាយ ឯវ, អវុដ្ឋិតាយ ឯវាតិ អត្តោ។
បុគ្គលថោមនត្ថន្តិ ទេសនាកុសលានំ អាណន្តត្ថរាធិនំ បុគ្គលានំ បសំសនត្ថំ
ឧក្កំសនត្ថំ។ ធម្មថោមនត្ថន្តិ បដិបត្តិធម្មស្ស បសំសនត្ថំ។ តេបីតិ
អាណន្តត្ថរាទយោ ភិក្ខុបិ។ ធម្មបដិគ្គាហកា ភិក្ខុ។ អត្ថេតិ សីលាធិអត្ថេ។
ធម្មេតិ ចាធិធម្មេ។

អស្សាតិ ភគវតោ។ អាណុភាវំ ករិស្សតិ “ធិវសញ្ញេបិ ភគវា”តិអាធិនា។ នន្តិ
សាវិបុត្តត្ថវំ។ អហម្បិ តថេវ ថោមេស្សាមិ “សា ហិ ភិក្ខុ”តិអាធិនា។ ឯវំ

ចិន្តេសីតិ ឯវំ វត្តមាននន ធម្មទាយាទទេសនាយ ចិន្តិតាការេន ចិន្តេសី។
តេជារា “យថា”តិអាទិ។ ឯកជ្ឈាសយាយាតិ សមាធិប្បាយាយ។ មតិយាតិ
បញ្ញាយ។ អយំ ទេសនា អគ្គាតិ ភគវា ធម្មសេនាបតី គុណតោ ឯវំ
បគ្គណ្ណាតីតិ កត្វា វុត្តំ។

បកាសេត្វាតិ គុណតោ ចាកដំ បញ្ញាតំ កត្វា សព្វសាវកេហិ សេដ្ឋការេ
វេបេតុកាមោ។ ចិត្តគតិយា ចិត្តវសេន កាយស្ស បរិណាមនេន “អយំ
កាយោ ឥទំ ចិត្តំវិយ ហោតូ”តិ កាយសមាធិគតិកត្តាធិដ្ឋានេន។ កថំ បន
កាយោ ទន្ធប្បវត្តិកោ លហុបរិវត្តនេ ចិត្តេន សមាធិគតិកោ ហោតីតិ? ន
សព្វថា សមាធិគតិកោ។ យថេវ ហិ កាយវសេន ចិត្តវិបរិណាមនេ ចិត្តំ
សព្វថា កាយេន សមាធិគតិកំ ហោតិ។ ន ហិ តទា ចិត្តំ សភាវសិទ្ធនេ អត្តនោ
ខណេន អវត្តិត្វា ទន្ធវត្តិកស្ស រូបធម្មស្ស ខណេន វត្តិតុំ សក្កាតិ, “ឥទំ ចិត្តំ
អយំ កាយោវិយ ហោតូ”តិ បនាធិដ្ឋានេន ទន្ធគតិកស្ស កាយស្ស
អនុវត្តនតោ យាវ ឥច្ឆិតជ្ជានប្បត្តិ ហោតិ, តាវ កាយគតិអនុលោមេនេវ
ហុត្វា សន្តានវសេន បវត្តមាទំ ចិត្តំ កាយគតិយា បរិណាមិតំ នាម ហោតិ,
ឯវំ “អយំ កាយោ ឥទំ ចិត្តំវិយ ហោតូ”តិ អធិដ្ឋានេន បគេវ
សុខលហុសញ្ញាយ សម្មាទិតត្តា អភាវិតិទ្ធិចាទានំវិយ ទន្ធវ អវត្តិត្វា យថា
លហុកតិបយចិត្តវាវេហេវ ឥច្ឆិតជ្ជានប្បត្តិ ហោតិ, ឯវំ បវត្តរូបតា
វិញ្ញាយតីតិ។

អធិប្បាយានុរូបមេវ តស្ស ភគវតោ ថោមនាយ កតត្តា។ ឥទំ នាម
អត្តជាតំ ភគវា បុច្ឆិស្សតីតិ បុព្វេ មយា អវិទិតំ អបស្សំ។ អាសយជាទនត្តន្តិ
“ឯវំ ព្យាករោន្តេន សត្តុ អជ្ឈាសយោ គហិតោ ហោតី”តិ ឯវំ សត្តុ

អង្គសមាជិកនៃគណៈកម្មាធិការ។ ទុក្ខបង្ក បញ្ហា បុគ្គលិក ភក្តី បឋម បញ្ហា អនុមាតិ ទុក្ខបង្ក
បញ្ហា បុគ្គលិក បឋមបញ្ហា វិស្វកម្ម សម្បជញ្ញត្តិការតោ។

ឯក អហោសីតិ ឯក បរិវិតក្នុង អហោសីតិ អស្សាតិ កឡានខត្តិយស្ស
ភិក្ខុនោ។ ធម្ម ធម្មាតិ ធម្មធាតុ, សាវកាចារីយ្យាណំ, សាវកាវិសយេ ធម្ម
ធម្មាតិ យាថាវតោ អជិតេ កត្វា បឋមតិ អត្ថោ។ តេនាហ “ធម្មធាតុ” តិអាទិ។
សត្តញ្ញត្តិយាណាតិកមេវ វិសយេ។ តោចរធម្មតិ តោចរក្ខតេ ព្រាយ្យធម្មេ។

កឡានសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

ក. ព្យាណាវត្ថុសុត្តន្តបិដក

កក. ព្យាណាមេវ ព្យាណាវត្ថុ សម្បត្តិ ការណាការតោ។ ចតុស្សតិ
ចតុស្សត្ថស្ស ពោធនវសេន វុត្ថេសុ ចតុស្ស ព្យាណេសុ។ បឋមន្ត “ជរាមរណា
ព្យាណ” ន្ត ឯវ វុត្ថំ ព្យាណំ, យេន ធារណាបរិចយមនសិការវសេន បរត្ថំ សត្តំ
គណ្ហិ។ សន្និចយព្យាណាមយំ សវនមយំ នាមត្រូវ វេទិតព្វំ។ សភាវតោ
បច្ចយតោ ចស្ស បរិគ្គណ្ឌនព្យាណំ សម្មសនព្យាណំត្រូវ វេទិតព្វំ។
ជរាមរណាសីសេន ចេត្ត ជរាមរណាវន្តោវ ធម្មា គហិតា។ បដិវេធព្យាណាន្ត
អសម្មោហតោ បដិវេជ្ឈនព្យាណំ។ ឥមិនា ធម្មធាតិ ហេតុម្ហិ ករណាវចនំ។
ឥមស្ស ហិ ធម្មស្ស អធិគមហេតុ អយំ អរិយោ អតីតានាគតេ នយេនបិ
ចតុស្សត្ថធម្ម អភិសម្ពុជ្ឈតិ។ មគ្គព្យាណាមេវ បន អតីតានាគតេ
នយេនសទិសំ កត្វា ធម្មេតុ “មគ្គព្យាណាធម្មេន វា” តិ ទុក្ខិយវិកប្បោ វុត្ថោ។
ឯវត្ថោ “អកាលិក” ន្ត សមត្ថិតំ ហោតិ។

ព្យាណាចក្ខនា ធិដ្ឋេនាតិ ធម្មចក្ខុក្ខតេន ព្យាណាចក្ខនា
អសម្មោហបដិវេជ្ឈនវសេន បច្ចក្ខតោ ធិដ្ឋេន។ បញ្ញាយ វិទិតេនាតិ មគ្គបញ្ញាយ

តថេវវិទិតេន។ យស្មា តថា ទិដ្ឋវិទិតំ សព្វសោ បត្តំ មហាឧបាយោ ហោតិ,
តស្មា វុត្តំ “បរិយោគាឡោធា”តិ។ ទិដ្ឋនាតិ វា ទស្សនេន, ធម្មំ បស្សិត្វា
បិតេនាតិ អត្តោ។ វិទិតេនាតិ ចត្តារិ សច្ចានិ វិទិត្វា ចាកដានិ កត្វា បិតេន។
អកាលិកេនាតិ ន កាលន្តរិចាកនាយិនា។ បត្តេនាតិ ចត្តារិ សច្ចានិ បត្វា
បិតត្តា ធម្មំ បត្តេន។ បរិយោគាឡោធាតិ ចតុសច្ចធម្មេ បរិយោគាហិត្វា
បិតេន។ អតីតានាគតេ នយំ នេតីតិ អតីតេ ច អនាគតេ ច នយំ នេតិ ហរិតិ
បេសេតិ។ ឥទំ បន បច្ចវេក្ខណាញាណស្ស កិច្ចំ, សត្តារា បន មគ្គញាណំ
អតីតានាគតេ នយនសទិសំ កតំ តំមូលកត្តា។ អតីតមគ្គស្ស ហិ
បច្ចវេក្ខណំ នាម ហោតិ, តស្មា មគ្គញាណំ នយនសទិសំ កតំ នាម ហោតិ,
បច្ចវេក្ខណាញាណេន បន នយំ នេតិ។ តេនាហ “ឯត្ថ ចា”តិអាទិ។ យថា បន
តេន នយំ នេតិ។ តំ អាការំ ទស្សេតុំ “យេ ខោ កេចី”តិអាទិ វុត្តំ។ ឯត្ថ ច
នយនុប្បាទនំ នយញាណស្សេវ បវត្តិវិសេសោ។ តេន វុត្តំ
“បច្ចវេក្ខណាញាណស្ស កិច្ច”ន្តិ។ កិញ្ចាបិ “ឥមិនាតិ មគ្គញាណធម្មេន វា”តិ
វុត្តំ, ឡិវិធំ បន មគ្គដលញាណំ សម្មសនញាណាបច្ចវេក្ខណាយ មូលការណំ,
ន នយនស្សាតិ ឡិវិធេន ញាណធម្មេនាតិ ន ន យុដ្ឋតិ។ តថា ចតុសច្ចធម្មស្ស
ញាតត្តា មគ្គដលសម្មាសស្ស វា ធម្មស្ស សច្ចបដិវេធសម្មយោគំ គតត្តា
“នយនំ ហោតូ”តិ តេន “ឥមិនា ធម្មេនា”តិ ញាណស្ស វិសយភាវេន
ញាណសម្មយោគេន តទញាតេនាតិ ច អត្តោ ន ន យុដ្ឋតិ។ អនុអយេតិ
ធម្មញាណស្ស អនុបវសេន អយេ ពុដ្ឋនញាណេ ទិដ្ឋានំ អទិដ្ឋានយនតោ
អទិដ្ឋស្ស ទិដ្ឋតាយ ញាបនតោ ច។ តេនាហ “ធម្មញាណស្ស អនុគមនេ
ញាណ”ន្តិ។ ឡិណាសវស្ស សេក្ខភូមិ នាម អគ្គមគ្គក្ខណោ។ កស្មា បនេតំ ឯវំ
វុត្តន្តិ ចេ? “ឯវំ ជរាមរណំ បជាតាតី”តិអាទិនា វត្តមានវសេន ទេសនាយ
បវត្តត្តា។

ព្រាណាវត្ថុសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ទុតិយព្រាណាវត្ថុសុត្តន្តវណ្ណនា

៣៤. សត្តវីតិ ត-ការស្ស រ-ការរទេសំ វុត្តំ។ សត្តតិសទ្ធនំ វា សមាធនត្ថោ
សត្តវីសទ្ធា។ ព្យញ្ញនុចិវសេន ព្យញ្ញនំ ភណ្ឌន្តិ ព្យញ្ញនភាណកា។ តេនាហ
“ពហុព្យញ្ញនំ កត្វា”តិអាទិ។ តិដ្ឋតិ តត្ថ ដលំ តទាយត្តវុត្តិតាយាតិ បីតិ,
បច្ចុប្បន្នលក្ខណស្ស ធម្មស្ស បីតិ ធម្មដ្ឋិតិ។ អថ វា ធម្មោតិ ការណំ, បច្ចយោតិ
អត្ថោ។ ធម្មស្ស យោ បីតិសភាវោ, សោវ ធម្មតោ អញ្ញោ នត្តិ ធម្មដ្ឋិតិ,
បច្ចយោ។ តត្ថ ព្រាណំ ធម្មដ្ឋិតិព្រាណំ។ តេនាហ អាយស្មា ធម្មសេនាបតិ -
“បច្ចយបរិគ្គហេ បញ្ញា ធម្មដ្ឋិតិព្រាណា”ន្តិ (បដិ. ម. មាតិកា ៤)។ តថា ចាហ
“បច្ចយាការេ ព្រាណា”ន្តិអាទិ។ តត្ថ ធម្មានន្តិ បច្ចយុប្បន្នធម្មានំ។
បរត្ថិដ្ឋិតិការណត្ថាតិ បរត្ថិសម្ពាតាយ បីតិយា ការណត្ថា។ “ជាតិបច្ចយា
ជរាមរណា”ន្តិអាទិនា អទុត្តយេ អន្ធយព្យតិរេកវសេន បរត្ថិយា ធម្មិធស្ស
ព្រាណស្ស។ ខយោ នាម វិនាសោ, សោវ ភេទោតិ។ វិរជ្ជនំ បលុដ្ឋនំ។ និរុដ្ឋនំ
អន្តរធានំ។ ឯកេកស្មិន្តិ ជរាមរណាទីសុ ឯកេកស្មី។ បុព្វេ
“យថាភូតព្រាណា”ន្តិ តុរុណាវិបស្សនំ អាហា។ តស្មា ឥធាបិ ធម្មដ្ឋិតិព្រាណំ
វិបស្សនាតិ គហេត្វា “វិបស្សនាបដិវិបស្សនា កថិតា”តិ វុត្តំ។

ទុតិយព្រាណាវត្ថុសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. អវិជ្ជាបច្ចយសុត្តន្តវណ្ណនា

៣៥. ទេសនំ ឱសាបេសីតិ យថាវទ្ធកងំ បេសិ។ តត្ថ និសិន្នស្ស
ទិដ្ឋិតតិកស្ស លទ្ធិយា ភិទ្ធនវសេន ឧបរិ កថេតុកាមោ។ ពុទ្ធានញ្ញិ ទេសនាវាវ
បច្ឆិដ្ឋាបេត្វា បុច្ឆិតុំ សមត្ថោ នាម កោចិ នត្តិ។ តេនាហ “ទិដ្ឋិតតិកស្ស

ឱកាសទានត្ថ"ន្តិ។ ឧប្បត្តិកា ឯសោ សត្វបលទ្ធិយា បុច្ឆិតត្ថា។
សត្វបលទ្ធិវាធម៌នាតិ "សត្តោ ជីវោ ឧបលព្ពតិ"តិ ឯវំ
បវត្ថុទិដ្ឋិធិបកបទវសេន។ វទន្តិ ឯតេនាតិ វាទោ។ ទិដ្ឋិ-សន្តោ បន
ទ្វយសង្កហិតោ, ព្រហ្មចរិយវាសោ បន បរមត្ថតោ អរិយមគ្គការវនាតិ អាហ
"អរិយមគ្គវាសោ"តិ។ អយំ ទិដ្ឋិតិ អនញ្ញោ សរីរជីវិតិ ទិដ្ឋិ។ "ជីវោ"តិ ច
ជីវិតមេវ វទន្តិ។ វដ្តន្តិ ធុរិធំ វដ្តំ។ និរោធន្តោតិ អនុប្បត្តិធម្មតំ អាចារន្តោ។
សមុច្ឆន្តន្តោតិ អប្បវត្តិយំ ចាបនេន ឧបច្ឆន្តន្តោ។ តទេតំ មគ្គេន និរោធតត្ថំ វដ្តំ
និរុដ្ឋតិ យោជនា។ "អយំ សត្តោ វិនាសំ អភារំ បទ្វា សត្តសោ ឧច្ឆន្តតិ"តិ ឯវំ
ឧច្ឆន្តទិដ្ឋិយា គហិតាការស្ស សម្ពវេ សច្ចការេ សតិ។ ន ហោតិ តិ សាត្តកោ ន
ហោតិ។

គច្ឆតិ តិ សរីរតោ និក្ខមិត្វា គច្ឆតិ។ វិវដ្តន្តោតិ អប្បវត្តិ ករោន្តោតិ
អត្តោ។ វិវដ្តតំ ន សក្កោតិ និច្ចស្ស អប្បវត្តិ ចាបេតំ អសក្កណោយ្យត្ថា។
មិច្ឆាទិដ្ឋិ សម្មាទិដ្ឋិវិជ្ជតិ អសមាហិតបុគ្គលសេវនវសេន តថា បវត្តិតំ
អប្បទានវសេន ច បដហិតព្ពាបដហនវសេន សម្មាទិដ្ឋិវិជ្ជតិ។ វិស្វកមិវាតិ
កណ្ណាកោ វិយ។ ន កេវលំ អននុវត្តកោវ, អថ ខោ វិរោធាបិ "និច្ច"ន្តិអាទិនា
បវត្តនធម្មតាយ វិញ្ញាបនតោ។ វិរូបំ ពីគច្ឆំ ជន្និតំ វិប្បន្និតំ។
បណ្ណាបុប្ផជលបល្លវានំ អវត្តភូតោ តាលោ ឯវ តាលាវត្ថុ "អសិវេ សិវា"តិ
វោហារោ វិយ។ កេចិ បន "តាលាវត្ថុកតានី"តិ បឋន្តិ, អវត្តភូតតាយ តាលោ
វិយ កតានីតិ អត្តោ។ តេនាហ "មត្តកច្ឆន្នតាលោ វិយា"តិ។ អនុអភារន្តិ
វិនាសំ។

អវិជ្ជាបច្ចយសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦. ធុតិយអវិជ្ជាបច្ចយសុត្តវណ្ណនា

៣៦. ឥតិ វាតិ ឯវំ វា។ ជរាមរណាស្ស ចេវ ជរាមរណាសាមិកស្ស ច
ខណៈសេន យោវទេយ្យ។ អវិសារទធាតុកោ បុច្ឆិតំ អច្ឆេកតាយ មជ្ឈិកាវេន
ជាតោ។ តេនាហ “បុច្ឆិតំ ន សក្កោតិ” តិ។

ទុតិយអវិជ្ជាបច្ចយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. នតុម្ហសុត្តវណ្ណានា

៣៧. ន តុម្ហាកន្តិ កាយស្ស អនត្តនិយភាវទស្សនមេវ បនេតន្តិយា តស្ស
អនត្តនិយតា, តំ ទស្សេតុំ “អត្តនិ ហិ” តិអាទិ វុត្តំ។ យទិ ន អត្តនិយំ, បរកិយំ
នាម សិយាតិ, តម្បី នត្តិ ទស្សេត្តោ “នាបិ អញ្ញោស” ត្ថិ អាហា។ នយំទំ
បុរាណកម្មមេវាតិ “ឥទំ កាយោ” តិ វុត្តសវីរំ បុរាណកម្មមេវ ន ហោតិ។ ន ហិ
កាយោ វេទនាសភាវោ។ បច្ចយវោហារេនាតិ ការណោបចារេន។
អភិសង្ខតន្តិអាទិ នបុំសកលិដ្ឋវចនំ។ បុរិមលិដ្ឋសភាគតាយាតិ “បុរាណមិទំ
កម្ម” ត្ថិ ឯវំ វុត្តបុរិមនបុំសកលិដ្ឋសភាគតាយ។ អញ្ញមញ្ញាភិមុខេហិ សមេច្ច
បច្ចយេហិ កតោ អភិសង្ខតោតិ អាហា “បច្ចយេហិ កតោតិ ទដ្ឋញ្ញោ” តិ។
អភិសញ្ញោតយិតន្តិ តថា អភិសង្ខតត្ថសង្ខាតេន អភិមុខភាវេន ចេតយិតំ
បកម្បីតំ, បរត្ថិតន្តិ អត្ថោ។ ចេតនាវត្ថុកោតិ ចេតនាហេតុកោ។ វេទនិយន្តិ
វេទនាយ ហិតំ វត្ថុវម្ពណភាវេន វេទនាយ បច្ចយភាវតោ។ តេនាហ
“វេទនិយវត្ថុ” តិ។

នតុម្ហសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. ចេតនាសុត្តវណ្ណានា

៣៨. យញ្ញាតិ ឯត្ថ ច-សន្តោ អដ្ឋានេ។ តេន ចេតនាយ វិយ
បកប្បនានុសយានម្បិវិញ្ញាណស្ស បិតិយា វគ្គមាណ្ឌយេវ អវិសិដ្ឋំ
អារម្មណភាវំ ជាតេតិ។ កាមំ តីសុបិ បទេសុ “បវត្តេតិ” ឥច្ឆេវ អត្ថោ វុត្តោ,
វត្តនត្ថោ បន ចេតនាធិនំ យថាក្កមំ ចេតយនបកប្បនានុសយន្ធចោ
វិសិដ្ឋដ្ឋោ ធម្មញ្ញោ។ តេភូមកកុសលាកុសលចេតនា គហិតា កម្មវិញ្ញាណស្ស
បច្ចយនិទ្ធារណមេតន្តិ។ តណ្ហាធិដ្ឋិកប្បា គហិតា យថាវហន្តិ អធិប្បាយោ។
អដ្ឋសុបិ ហិ លោកសហគតចិត្តេសុ តណ្ហាកប្បោ, តត្ថ ចត្វស្សេវ
ធិដ្ឋិកប្បោតិ។ កាមំ អនុសយា លោកិយកុសលចេតនាសុបិ អនុសេន្តិយេវ,
អកុសលេសុ បន បវត្តិ ចាកជាតិ “ទ្វាទសន្នំ ចេតនាន” ន្តិ វុត្តំ។
សហជាតកោដិយាតិ ឥទំ បច្ចុប្បន្នាបិ កាមរាគាធយោ អនុសយាវ វុច្ឆន្តិ
តំសទិសតាយាតិ វុត្តំ។ ន ហិ កាលភេទេន លក្ខណាប្បភេទោ អត្ថិតិ។
អនាគតា ឯវ ហិ កាមរាគាធយោ និប្បវិយាយតោ “អនុសយា” តិ វត្តព្ពតំ
អរហន្តិ។ បច្ចុប្បន្នោ វដ្ឋតីតិ អាហ “អារម្មណំ បច្ចយោ” តិ។ កម្មវិញ្ញាណស្ស
បិតត្ថន្តិ កម្មវិញ្ញាណស្សេវ បវត្តិយា។ តស្មី បច្ចយេ សតីតិ តស្មី
ចេតនាបកប្បនានុសយសញ្ញិតេ បច្ចយេ សតិ បតិដ្ឋាវិញ្ញាណស្ស ហោតិ។
សន្តានេ ជលនានសមត្ថតាយេវ ហោតីតិ “បតិដ្ឋា ហោតិ, តស្មី បតិដ្ឋិតេ” តិ
វុត្តំ។ សន្និដ្ឋាបកចេតនាវសេន វិវុទ្ធន្តិ។ បតិដ្ឋិតេតិ ហិ ឥមិនា កម្មស្ស
កតភារោ វុត្តោ, “វិវុទ្ធន្តិ” តិ ឥមិនា ឧបចិតភារោ។ តេនាហ “កម្មំ
ជវាបេត្វា” តិអាទិ។ តត្ថ បុរេតរំ ឧប្បន្នាហិ កម្មចេតនាហិ លទ្ធិបច្ចយត្ថា
ពលប្បត្តាយ សន្និដ្ឋាបកចេតនាយ កម្មវិញ្ញាណំ លទ្ធិបតិដ្ឋំ វិវុទ្ធមូលព្វា
ហោតីតិ វុត្តំ “និព្ពត្តមូលេ ជាតេ” តិ។ តថា ហិ សន្និដ្ឋាបកចេតនាវិចាកំ ទេន្តំ
អនន្តរេ ជាតិវសេន ទេតិ ឧបបន្នវេទនីយកម្មន្តិ។

តេត្រូមកកេតនាយាតិ តេត្រូមកកុសលាកុសលចេតនាយ។
អប្បវត្តនក្ខណោតិ ឥធិ បវត្តនក្ខណោ ជាយមាណក្ខណោ។ ន
ជាយមាណក្ខណោ អប្បវត្តនក្ខណោ ន កេវលំ ភន្តីក្ខណោ
អប្បហីនានុសយស្ស អធិប្បេតត្តា។ អប្បហីនកោដិយាតិ អសមុច្ឆិទ្ធការេន។
តទិទំ តេត្រូមកកុសលាកុសលចេតនាសុ អប្បវត្តមាណាសុ អនុសយានំ
សហជាតកោដិអាទិនា បវត្តិ នាម នត្ថិ, វិចាកាធិសុ អប្បហីនកោដិយា
បវត្តតិ ករោន្តស្ស អភារតោតិ ឥមមត្តំ សន្ធាយ វុត្តំ។ អវាវតត្តាតិ
បដិបក្ខេតិ អវាវតត្តា។ បច្ឆយោវ ហោតិ វិញ្ញាណស្ស ឋិតិយា។

បឋមទុតិយវារេហិ វដ្តំ ធស្សេត្វា តតិយវារេ “នោ ចេ”តិអាទិនា វិវដ្តំ
ធស្សិតន្តិ “បឋមបទេ តេត្រូមកកុសលាកុសលចេតនា និវត្តា”តិអាទិ វុត្តំ។
តត្ថ និវត្តាតិ អករណតោ អប្បវត្តិយា អបគតា។ តណ្ហាធិដ្ឋិយោ និវត្តាតិ
យោជនា។ វុត្តប្បការេស្វតិ “តេត្រូមកវិចាកេស្វ”តិអាទិនា វុត្តប្បការេសុ។

ឯត្តាតិ ឥមស្មី សុត្តេ។ ឯត្ថ ចេតនាបកប្បនាមំ បវត្តនវសេន ធម្មបរិច្ឆេទោ
ធស្សិតោតិ “ចេតេតីតិ តេត្រូមកកុសលាកុសលចេតនា
គហិតា”តិអាទិនយោ ឥធូវ ហោតីតិ ធស្សិតោ។ ចតស្សោតិ
បដិបទ្ធិយមោហាមូលសមាគតា ចតស្សោ អកុសលចេតនា។ ចត្វសុ
អកុសលចេតនាស្វតិ យថាវុត្តាសុ ឯវ ចត្វសុ អកុសលចេតនាសុ, ឥតវា បន
“ន បកប្បេតី”តិ ឥមិនា បដិក្ខេបេន និវត្តាតិ។ សុត្តេ អាគតំ វារេត្វាតិ “នោ ច
បកប្បេតី”តិ ឯវំ បដិក្ខេបវសេន សុត្តេ អាគតំ វដ្ឋេត្វា។ “ន បកប្បេតី”តិ ហិ
ឥមិនា អជ្ជសុ លោភសហគតចិត្តេសុ សហជាតកោដិយា បវត្តអនុសយោ
និវត្តិតោ តេសំ ចិត្តានំ អប្បវត្តនតោ, តស្មា តំ ហំនំ ឋបេត្វាតិ អត្តោ។
បុរិមសធិសោវ បុរិមនយេសុ វុត្តនយេន គហោតត្តោ ធម្មបរិច្ឆេទត្តោ។

តទប្បតិដ្ឋិតតិ សមាសភាវតោវិភត្តិលោហោ, សន្ធិវសេន ឧ-ការាគមោ,
 តស្ស អប្បតិដ្ឋិតំ តទប្បតិដ្ឋិតំ, តស្សី តទប្បតិដ្ឋិតតិ ឯវមេត្ត
 សមាសបទសិទ្ធិ ឧដ្ឋព្វា។ ឯត្ថាតិ ឯតស្សី តតិយវាវេ អវហត្ថមគ្គស្ស កិច្ចំ
 កថិតំ សព្ពសោ អនុសយនិព្ពត្តិភេទនតោ។ ចីណាសវស្ស កិច្ចការណ៍និបិ វត្ថុ
 វដ្ឋតិ សព្ពសោ វេទនាជីនំ បដិក្ខេបភាវតោ។ នវ លោកុត្តរធម្មាតិបិ វត្ថុ វដ្ឋតិ
 មគ្គបដិចាជិយា អនុសយសមុគ្គាជនតោ មគ្គានន្តរានិ ជលានិ,
 តទុកយាវម្ពណ្ណា និព្វានន្តិ។ វិញ្ញាណស្សាតិ កម្មវិញ្ញាណស្ស។
 បុណ្ណវសីសេន អនន្តរភវសង្កហិតំ នាមរូបំ បដិសន្ធិវិញ្ញាណមេវ វា គហិតន្តិ
 អាហា “បុណ្ណវស្ស ច អន្តវេ ឯកោ សន្ធិ” តិ។ ភវជាតិនន្តិ ឯត្ថ “ទុតិយភវស្ស
 តតិយភវេ ជាតិយា” តិ ឯវំ បរម្មវវសេន គហេតព្វំ។ អាយតី
 បុណ្ណវាភិទិត្តិគហលោន បន នានន្តិយតោ កម្មករោ គហិតោ,
 ជាតិហេតុផលសិទ្ធិបេត្ត វុត្តា ឯវាតិ វេទិតព្វំ។ ឯត្ថ ច “នោ ច, ភិក្ខុវេ, ចេតេតិ
 នោ ច បកប្បេតិ, អថ ខោ អនុសេតី” តិ ឯវំ ភកវតា ទុតិយនយេ បុព្វភាគ
 ភវនិព្ពត្តកកុសលាកុសលាយូហនំ, បកប្បនព្វាវិនាបិ ភវេសុ ធិដ្ឋាធិនវស្ស
 យោគិនោ អនុសយបច្ចយាវិបស្សនាចេតនាបិ បដិសន្ធិជនកា ហោតីតិ
 ធស្សនត្ថំ កុសលាកុសលស្ស អប្បវត្តិ ចេបិ, តទា
 វិជ្ជមានតេត្វមកវិចាកាធិធម្មេសុ អប្បហីនកោជិយា
 អនុសយិតកិលេសប្បច្ចយា ភវវដ្ឋស្ស កម្មវិញ្ញាណស្ស បតិដ្ឋិតតា ហោតីតិ
 ធស្សនត្ថព្វា វុត្តោ។ “ន ចេតេតិ បកប្បេតិ អនុសេតី” តិ អយំ នយោ ន
 គហិតោ ចេតនំវិនា បកប្បនស្ស អភាវតោ។

ចេតនាសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៨. ទុតិយចេតនាសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា

៣៩. វិញ្ញាណាមរូបាណំ អន្តរេ ឯកោ សន្និទ្ធិ ហេតុជលសន្និ
វិញ្ញាណគ្គហណោន កម្មវិញ្ញាណស្ស គហិតត្តា។ ឆាមរូបំ បន
វិចាកឆាមរូបមេវាតិ ចាកជមេវ។ សេសំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។

ទុតិយចេតនាសុត្តរណ្ឌនា និដ្ឋិតា។

១០. តតិយចេតនាសុត្តរណ្ឌនា

៤០. រូចាធិសុ ធនុ អារម្មណេសុ។ តេន ចេត្ត ភវត្តយំ សង្កណ្ឌាតិ
ធខុរាម្ពណាបរិយាបន្នត្តា។ តស្សេវ ភវត្តយស្ស បត្តនា បណិធានាទិវសេន
នតិ ឆាម។ អាគតិម្ហី គតិទិ បច្ចបដ្ឋានវសេន អភិមុខំ គតិ បវត្តិ ឯតស្មាតិ
អាគតិ, កម្មាទិនិមិត្តំ។ តស្មី បដិសន្ធិវិញ្ញាណស្ស គតិ បវត្តិ និព្ពត្តិ ហោតិ។
តេនាហ “អាគតេ” តិអាទិ។ បុត្តបចាតោតិ ចវនំ បុតិ, មរណំ។ ឧបបជ្ឈនំ និព្ពត្តិ,
ឧបចាតោ។ បុតិតោ ឧបចាតោ បុនុប្បាទោ។ តេនាហ “ឯវំ
វិញ្ញាណស្ស” តិអាទិ។ ឥតោតិ និព្ពត្តភវតោ។ តត្ថាតិ បុនព្ពវសន្នាតេ
អាយតិភវេ។ ឯកោវ សន្និទ្ធិ ឯកោ ហេតុជលសន្និ ឯវ កថិតោ។

តតិយចេតនាសុត្តរណ្ឌនា និដ្ឋិតា។

កឡាវខត្តិយវគ្គរណ្ឌនា និដ្ឋិតា។

៥. គហបតិវគ្គោ

១. បញ្ចវេរកយសុត្តរណ្ឌនា

៤១. យតោតិ យស្មី កាលេ។ អយស្មី តោ-សន្នោ ឆា-សន្នោរិយ ឥធ
កាលវិសយោ។ តេនាហ “យនា” តិ។ កយវេរចេតនាយោតិ ភាយិ តព្ពជ្ជន

កយំ, វេរបសវនជ្ជន វេរន្តិ ច លទ្ធនាមា ចេតនាយោ។ ចាណាតិចាតាធម្មោ
ហិ យស្ស បវត្តន្តិ, យញ្ច ឧទ្ទិស្ស បវត្តិយន្តិ, ឧកយេ សកយកេរវាតិ តេ ឯវ
ភាយិ តព្ភកយវេរជនកាវាតិ។ សោតស្ស អរិយមគ្គស្ស អាទិតោ បដ្ឋាយ
បដិបត្តិអធិគមោ សោតាបត្តិ, តទត្ថាយ តត្ថ បតិដ្ឋិតស្ស ច អដ្ឋានិ
សោតាបត្តិយដ្ឋានិ, តទុកយំ សន្ធាយាហ “ទុរិដំ សោតាបត្តិយា អដ្ឋ”ន្តិ,
សោតាបត្តិអត្ថំ អដ្ឋន្តិ អត្ថោ។ យំ បុព្វភាគេតិ យំ សយំ
សោតាបត្តិមគ្គដលបដិលាភតោ បុព្វភាគេ តទត្ថាយ សំវត្តតិ។ កី បន តន្តិ
អាហា “សប្បុរិសសំសេវោ”តិអាទិ។ សប្បុរិសានំ ពុទ្ធាទីនំ
អរិយញ្ញាណសញ្ញាណជាតា បយិរុចាសនា, សទ្ធម្មស្សវនំ ចតុសច្ចធម្មស្សវនំ,
យោនិសោ ឧចាយេន អនិច្ចាទិតោ មនសិ ករណំ យោនិសោ មនសិកាវេ,
ឧស្សក្កាបេន្តេន ធម្មស្ស និព្វានស្ស អនុធម្មបដិបទ្ធនំ ធម្មានុធម្មបដិបត្តិតិ
ឯតានិ សោតាបត្តិយា អដ្ឋានិ។ អដ្ឋកថាយំ បន សោតាបត្តិអដ្ឋន្តិ បទំ
អបេក្ខិត្វា “ឯវំ អាគត”ន្តិ វុត្តំ។ វិតស្ស បុគ្គលស្ស អដ្ឋំ។ សោតាបន្នោ អដ្ឋីយតិ
ញ្ញាយតិ ឯតេនាតិ សោតាបន្នស្ស អដ្ឋន្តិបិ វុច្ចតិ។ ឥទំ បច្ឆា វុត្តំ អដ្ឋំ។
នោសេហិ អារកាតិ អរិយោតិ អាហា “និទ្ទោសោ”តិ។ កថំ អវិជ្ជា សង្ខារានំ
បច្ចយោតិអាទិនា កេនចិបិ អនុចារម្ហិយត្តា និរុចារម្ហោ។ ញ្ញាណំ សន្ធាយ
“និទ្ទោសោ”តិ វុត្តំ, បដិច្ចសមុប្បាទំ សន្ធាយ “និរុចារម្ហោ”តិ វុទន្តិ។ ឧកយម្បិ
បន សន្ធាយ ឧកយំ វុត្តន្តិ អបវេ។ បដិច្ចសមុប្បាទោ ឯត្ថ អធិប្បតោ។ តថា ហិ
វុត្តំ “អបរាបរំ ឧប្បន្នាយ វិបស្សនាបញ្ញាយា”តិ។ ន ហិ មគ្គញ្ញាណំ
វិបស្សនាបញ្ញាតិ។ សម្មា ឧចាយត្តា តស្ស បដិច្ចសមុប្បន្នេ យាថាវតោ
ញ្ញាយតីតិ ញ្ញាយោ, បដិច្ចសមុប្បន្នោ។ ញ្ញាណំ បន ញ្ញាយតិ សោ ឯតេនាតិ
ញ្ញាយោ។

តត្ថាតិ និរយេ។ មគ្គសោតន្តិ មគ្គស្ស សោតំ។ អាបន្នោតិ អធិគតោ។
អចាយេសុ ឧប្បជ្ឈនសម្ពាតោ វិនិចាតធម្មោ ឯតស្សាតិ វិនិចាតធម្មោ, ន
វិនិចាតធម្មោ អវិនិចាតធម្មោ។ បរំ អយនន្តិ អតិវិយ សវិសយេ អយិតតំ
ពុជ្ឈិតតំ។ យេសញ្ចិ ធាតុនំ គតិអត្ថោ, ពុទ្ធិបិ តេសំ អត្ថោ។ តេនាហ “អវស្សំ
អភិសម្ពុជ្ឈនកោ” តិ។

ចាលាភតិចាតកម្មការណាភិ ចាលាភតិចាតសម្ពាតស្ស ចាបកម្មស្ស
ករណាហេតុ។ វេរំ វុច្ចតិ វិរោធា, តនេវ ភាយិតព្ពតោ ភយន្តិ អាហ “ភយំ វេរន្តិ
អត្ថតោ ឯក” តិ។ ឥទំ ពាហិរំ វេរំ នាម តស្ស វេរស្ស មូលភូតតោ
វេរការបុគ្គលតោ ពហិភាវត្តា។ តេនេវ ហិ តស្ស វេរការបុគ្គលស្ស ឧប្បន្នំ វេរំ
សន្ធាយ “ឥទំ អជ្ឈត្តិកវេរំ នាមា” តិ វុត្ថំ, តន្តិស្សិតស្ស វេរស្ស មូលភូតា
វេរការបុគ្គលចេតនា ឧប្បជ្ឈតិ បហិវត្ថំ អសមត្ថស្សប័តិ អធិប្បាយោ។ ន ហិ
នេរយិកា និរយចាលេសុ បដិបហិវត្ថំ សក្កោន្តិ។ និរយចាលស្ស ចេតនា
ឧប្បជ្ឈតិ ឯតេន “អត្តិ និរយេ និរយចាលា” តិ ទស្សេតិ។ យំ បនេតំ
ពាហិរវេរន្តិ យមិទំ ទិដ្ឋធម្មិកំ សម្បរាយិកញ្ច ពាហិរំ វេរំ។ បុគ្គលវេរន្តិ វុត្ថំ
អត្ថកិច្ចំ សាធម៌តំ អសក្កោន្នោ កេវលំ បរុប្បក្កលេ ឧប្បន្នមត្តំ វេរន្តិ កត្វា។
អត្ថតោ ឯកមេវ “ចេតសិក” តិ វិសេសេត្វា វុត្ថត្តា។ សេសបទេស្វតិ
“អទិន្នាទានបច្ចយា” តិ អាទិនា អាគតេសុ សេសកោដ្ឋាសេសុ។ អត្ថោ ភក្កោតិ
អត្ថោ ធិសិតោ។ អធិគតេនាតិ មគ្គេន អធិគតេន។ “អភិគតេនា” តិ បិ ចាហេ,
អធិវុត្តេនាតិ អត្ថោ។ តេនាហ “អចលប្បសាទេនា” តិ។

បញ្ចវេរភយសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយបញ្ចវេរភយសុត្តវណ្ណនា

៤២. ភិក្ខុនំ កថិតការមត្តមេវ វិសេសោតិ ឯតេន យា សត្តារា ឯកច្ឆានំ
ទេសិតទេសនា, បុន តទញ្ញោសំ វេនេយ្យធមកុសលេន កាលន្តរេ តេនេវ
ទេសិតា, សា ធម្មសំគាហកេហិ “មា នោ សត្តទេសនា សម្មជីគ្គហំ វិជា
នស្សត្ថ” តិ វិសុំ សង្កហំ អាហេបិតាតិ ទស្សេតិ។

ទុតិយបញ្ចវេរភយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ទុក្ខសុត្តវណ្ណានា

៤៣. សមុទយនំ សមុទយោ, សមុទេតិ ឯតម្ហាតិ សមុទយោ, ឯវំ ឧភិទ្ធី
សមុទយានមត្តតោបិ ភេនោ វេទិតញ្ញោ។ បច្ចយាវ បច្ចយសមុទយោ។
អារទ្ធវិបស្សកោ “ឥមញ្ច ឥមញ្ច បច្ចយសាមគ្គី បដិច្ច ឥមេ ធម្មា ខណោ ខណោ
ឧប្បជ្ឈន្តី” តិ បស្សន្តោ “បច្ចយសមុទយំ បស្សន្តោបិ ភិក្ខុ ខណិកសមុទយំ
បស្សតី” តិ វុត្តោ បច្ចយទស្សនមុខេន និព្ពត្តិត្ថក្ខណស្ស ទស្សនតោ។ សោ បន
ខណោ ខណោ សម្ពាវាទំ និព្ពត្តិ បស្សិតុំ អារទ្ធវោ “ឥមេហិ នាម បច្ចយេហិ
និព្ពត្តិតី” តិ បស្សតិ។ “សោ ខណិកសមុទយំ បស្សន្តោ បច្ចយំ បស្សតី” តិ
វេទន្តិ។ យស្មា បន បច្ចយតោ សម្ពាវាទំ ឧទយំ បស្សន្តោ ខណតោ តេសំ
ឧទយទស្សនំ ហោតិ, ខណតោ ឯតេសំ ឧទយំ បស្សតោ បកេវ បច្ចយានំ
សុគ្គហិតត្តា បច្ចយតោ ទស្សនំ សុខេន ឥដ្ឋតិ, តស្មា វុត្តំ “បច្ចយសមុទយំ
បស្សន្តោបិ” តិ អាទិ។ អត្ថផ្កមទស្សនេបិ ឯសេវ នយោ។ អច្ចន្តត្ថផ្កមាតិ
អប្បវត្តិ និរោធា និព្ពានន្តិ។ ភេទត្ថផ្កមាតិ ខណិកនិរោធា។ តទុភយំ
បុព្វភាគេ ឧគ្គហបរិបុត្តាទិវសេន បស្សន្តោ អញ្ញាតវស្ស ទស្សនេ
ឥតវទស្សនម្បិ សិទ្ធិមេវ ហោតិ, បុព្វភាគេ ច អារម្មណាវសេន ខយតោ
វយសម្មសនាទិកាលេ ភេទត្ថផ្កមំ បស្សន្តោ អតិវេកវសេន អនុស្សវាទិតោ
អច្ចន្តំ អត្ថផ្កមំ បស្សតិ។ មគ្គក្ខណោ បដាវម្ពណតោ អច្ចន្តអត្ថផ្កមំ បស្សតិ,

អសម្មាសាតោ ឥតរម្យ បស្សតិ។ តំ សន្ធាយាហ “អច្ឆន្តត្ថដ្ឋមំ
បស្សន្តោបី” តិអាទិ។ សមុទយត្ថដ្ឋមំ និព្ពត្តិកេទន្តិ សមុទយសម្ពាតំ និព្ពត្តិ
អត្ថដ្ឋមសម្ពាតំ កេទញ្ច។ និស្សយវសេនាតិ ចក្កស្ស សន្និស្សយវសេន បច្ចយំ
កត្វា។ អារម្មណវសេនាតិ រូបេ អារម្មណំ កត្វា។ យំ បនេត្ត វត្ថុតំ, តំ
មធុបិណ្ឌិកសុត្តដីកាយំ វុត្តនយេន វេទិតតំ។ តិណ្ឌំ សង្កតិ ជស្សោតិ “ចក្ក
រូចានិវិញ្ញាណា” ត្ថិ ឥមេសំ តិណ្ឌំ សង្កតិ សមាគមេ និព្ពត្តិ ជស្សោតិ វុត្តោតិ
អាហ “តិណ្ឌំ សង្កតិយា ជស្សោ” តិ។ តិណ្ឌាត្ថិ ច ចាកជបច្ចយវសេន វុត្ថំ,
តទញ្ញេបិ បន មនសិការាទយោ ជស្សបច្ចយា ហោតិយេវ។ ឯវត្ថុ តណ្ហាទីនំ
អសេសវិរាគនិរោធក្កមេន។ ភិទ្ធិ ហោតិ តិ អនុប្បាទនិរោធន និរុទ្ធិ ហោតិ។
តេនាហ “អប្បជិសន្ធិយ” ត្ថិ។

ទុក្ខសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. លោកសុត្តវណ្ណានា

៤៤. អយមេត្តវិសេសោតិ “អយំ លោកស្ស” តិ សមុទយត្ថដ្ឋមានំ
វិសេសទស្សនំ។ ឯត្ថ ចតុត្ថសុត្ត តតិយសុត្តតោវិសេសោ។

លោកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ញាតិកសុត្តវណ្ណានា

៤៥. អញ្ញមញ្ញំ ទិទ្ធិ ញាតីនំ គាមោ ញាតិកោតិ វុត្តោតិ អាហ “ទិទ្ធិ
ញាតកានំ គាមេ” តិ។ គិញ្ញកា វុច្ឆន្តិ ឥដ្ឋកា, គិញ្ញកាហិ ឯវ កតោ អាវសថោ
គិញ្ញការាវសថោ។ សោ កិវ អារាសោ យថា សុធាបរិកម្មេន បយោជនំ នត្ថិ, ឯវ
ឥដ្ឋកាហិ ឯវ ចិនិត្វា ធានេត្វា កតោ។ តាទិសញ្ញិ ជននំ សន្ធាយ ភគវតា

ឥដ្ឋកាធននំ អនុញ្ញាតំ។ តេន វុត្ថំ “ឥដ្ឋកាហិ កតេ មហាបាសានេ” តិ។ តត្ថ
ធារពន្ធកវាជជលកាធិនិ បន ធារុមយានិយេវ។ បរិយាយតិ អត្ថនោ ដលំ
បរិគ្គហេត្វា វុត្ថតីតិ បរិយាយោ, ការណ៍ន្តិ អាហា “ធម្មបរិយាយន្តិ
ធម្មការណ៍” ន្តិ, បរិយត្តិធម្មភូតំ វិសេសាធិគមស្ស ហេតុន្តិ អត្ថោ។ ឧបេច្ច
សុយ្យតិ ឯត្ថាតិ ឧបស្សតីតិ វុត្ថំ “ឧបស្សតីតិ ឧបស្សតិជ្ជាន” ន្តិ។ អត្ថនោ
កម្មន្តិ យទត្ថំ តត្ថ គតោ, តំ បរិវេណាសមជ្ឈនកិរិយំ។ បហាយាតិ អកត្វា។ ឯវំ
មហាត្ថញ្ញាវិមុត្តាយ តនសីសេ ឋត្វា សុណាន្តស្ស មហាតោ អត្តាយ សំវត្ថតិ។
ឯកផ្កណំ អហោសីតិ សព្វំវិវដំ អហោសិ។ តីសុ ហិ ភវេសុ សម្ពារគតំ
បច្ចយុប្បន្នវសេន មនសិករោតោ ភគវតោ កិញ្ចិ អសេសេត្វា សព្វម្បី តំ
ញ្ញាណមុខ អាចារ្យ ឧបគច្ឆិ។ តេន វុត្ថំ “យាវភវត្តា ឯកផ្កណំ អហោសី” តិ។
តន្តិវសេន តមត្ថំ វាចាយ និច្ឆារេន្តោ “វេសា សជ្ឈាយំ ករោន្តោ” តិ វុត្តោ។
បច្ចយបច្ចយុប្បន្នវសេន ច អត្ថំ អាហាវិទ្វា តេសំ និរោធនវិវដ្តស្ស អាហាតត្តា
“យថានុសន្និទា” តិ វុត្ថំ។ អទ្ទស ញ្ញាណចក្កនា។

មនសា សជ្ឈាយំ ករោន្តោ “តុណ្ហិភូតោវ បគុណំ ករោន្តោ” តិ វុត្តោ។
បធានុបទន្តិ បទញ្ញា អនុបទញ្ញា។ បុរិមញ្ញា បទំ នាម, តទនន្តំ អនុបទំ។ យដេត្វា
សម្ពុទ្ធំ កត្វា អវិច្ឆិទ្ធិត្វា។ បរិយាបុណាតីតិ អជ្ឈយតិ។ អាធារឫត្តន្តិ អាធារំ
ចិត្តសន្តានឫត្តំ អប្បមុដ្ឋំ គតត្តា អាធារឫត្តំ នាម។ ការណ៍និស្សិទោតិ
លោកុត្តរធម្មស្ស ការណ៍សន្និស្សិទោ។ អាទិព្រហ្មចរិយកោតិ
អាទិព្រហ្មចរិយំ, តនេវ អាទិព្រហ្មចរិយកំ។ ធម្មបរិយាយាបេក្ខាយ
បុល្លិដ្ឋនិទ្ទេសោ។ តីសុបិ ឥមេសូតិ តតិយចតុត្ថបញ្ចមេសុ តីសុ សុត្តេសុ។

ញ្ញាតិកសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៦. អញ្ញាតព្រហ្មណសុត្តវណ្ណាន

៤៦. នាមវសេនាតិ គោត្តនាមវសេន ច កិត្តិវសេន ច អថាកដោ, តស្មា
“ជាតិវសេន ព្រាហ្មណោ”តិ វុត្តំ។

អញ្ញាតព្រាហ្មណសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. ជាណុស្សោណិសុត្តវណ្ណានា

៤៧. ឯវលទ្ធីនាមោតិ “ជាណុស្សោណិ”តិ ឯវលទ្ធីនាមោ រញ្ជោ សន្តិកា
អធិគតនាមោ។

ជាណុស្សោណិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. លោកាយតិកសុត្តវណ្ណានា

៤៨. អាយតី ហិរតំ តេន លោកោ ន យតតិ ន ញ្ញាហតីតិ លោកាយតំ។ ន
ហិ តំ លទ្ធិ និស្សាយ សត្តា បុញ្ញកិរិយាយ ចិត្តម្បិ ឧប្បាទេន្តិ, កុតោ បយោកោ,
តំ ឯតស្ស អត្ថិ, តត្ថ វា និយុត្តោតិ លោកាយតិកោ។ បឋមសន្តោ
អាធិអត្ថវាចកត្តា ជេដ្ឋវេចនោតិ អាហា “បឋមំ លោកាយត”ន្តិ។
សាធារណវចនោបិ លោកសន្តោ វិសិដ្ឋវិសយោ ឥធាធិប្បតោតិ អាហា
“ពាលបុទុជ្ជនលោកស្ស”តិ។ ឥត្តរកាវេន លកុណ្ហកកាវេន តស្ស
វិបុលាធិកាវេន ពាលានំ ឧបជ្ជានមត្តន្តិ ទស្សន្តោ “អាយតំ
មហន្ត”ន្តិអាធិមាហា។ បរិត្តន្តិ ខុទ្ទកំ។ ឯកសភាវន្តិ ឯកំ សភាវំ។
អរិបរិណាមធម្មតាយាតិ អាហា “និច្ចសភាវមេវាតិ បុច្ឆតិ”តិ។ បុរិមសភាវេន
នាធាសភាវន្តិ បុរិមសភាវតោ ភិន្នសភាវំ។ បច្ឆាន ហោតីតិ បច្ឆា កិញ្ចិ ន
ហោតិ សព្ពសោ សមុច្ឆិជ្ជនតោ។ តេនាហា “ឧច្ឆេទំ សន្ធាយ បុច្ឆតិ”តិ។ ឯកត្តន្តិ
សព្ពកាលំ អត្តសម្ពរំ។ តថា ចេវ គហណោន ទ្វេបិ វាទា សស្សតទិដ្ឋិយោ

ហោត្តិ។ នត្តិ ន ហោតិ។ បុព្វតំ នាសភារំ, ឯករូបំ ន ហោតីតិ វា គហលោន
ទ្វេបិ វាទា ឧប្បទទិដ្ឋិយោតិ។

លោកាយតិកសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៩. អរិយសាវកសុត្តន្តបិដក

៤៩. សំសយុប្បត្តិ អាការទស្សនន្តិ “កស្មី សតិ កី ហោតី”តិ ការណស្ស
ជលស្ស ច បច្ចាមសនេនវិនា កេវលំ ឥទ្ធប្បច្ចយតាយ សំសយស្ស
ឧប្បជ្ឈនាការទស្សនំ។ សមុទយតិ សមុទេតីតិ អត្តោតិ អាហ “ឧប្បជ្ឈតី”តិ។

អរិយសាវកសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

១០. ទុតិយអរិយសាវកសុត្តន្តបិដក

៥០. ទ្វេបិ នយា ឯកតោ វុត្តាតិ ឥទំ “វិញ្ញាណោ សតិ នាមរូបំ
ហោតី”តិ អាទិនា នវមេ វុត្តស្ស នយស្ស “អវិជ្ជាយ សតិ សម្ពាទា
ហោតី”តិ អាទិនា ទសមេ វុត្តនយេ អន្តោគជត្តា។ នាទត្តន្តិ បុរិមតោ នវមតោ
ទសមស្ស នាទត្តំ។

ទុតិយអរិយសាវកសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

គហបតិវគ្គន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៦. ទុក្ខវគ្គោ

១. បរិវិមំសនសុត្តន្តបិដក

៥០. ឧបបរិក្ខមាធាតិ បវត្ថុបវត្ថុហេតុំ, និវត្ថិនិវត្ថុហេតុញ្ច បរិគុលេន្តោ។
កុតោ បនេតន្តិ? “សម្មា ទុក្ខក្ខយា” តិ វចនតោ។ ន ហិ សព្ពទុក្ខបរិវិម័សំ វិនា
សម្មា ទុក្ខក្ខយោ សម្ពុតិ។ កស្មាតិអាទិនា ជរាមរណាស្សេវ គហិណោ ការណំ
បុច្ឆតិ។ ជាតិអាទិនម្បិ បវត្ថុ ទុក្ខភាវិនីតិ អធិប្បាយោ។ យស្មា ជរាមរណោ
គហិតេ សតិ ជាតិបិ គហិតា ហោតិ, តស្សា អភាវេ ជរាមរណាស្សេវ
អភាវតោ។ ឯស នយោ ភវាទីសុបិ។ ឯវំ យាវ ជាតិធម្មោ ជរាមរណោ គហិតេ
គហិតោវ ហោតិ, ជរាមរណាបទេសេន តត្ថិការវន្តោ សព្ពេ តេភូមកា សម្ពាវា
គហិតាតិ ឯវម្បិ ជរាមរណាគ្គហិណោន សព្ពម្បិ វដ្តទុក្ខំ គហិតមេវ ហោតិ។
តេនាហ “តស្មី គហិតេ សព្ពទុក្ខស្ស គហិតត្តា” តិ។ អនេកវិធីន្តិ ពហុវិធំ
ពហុកោដ្ឋាសំ។ “អនេក” ត្តិ វា ចាហោ។ អនេកត្តិ ពហុលវចនំ។ វិធីន្តិ
ខណ្ឌិច្ចចាលិច្ចាទិវសេន វិបរីតកោដ្ឋាសំ។ នានប្បការកត្តិ តតោ ឯវ
នានប្បការំ។ ទ្គត្វា បិតំ បុរិសំ វិយាតិ ពាលានំ អត្តភាវស្ស សុភាការេន
ឧបជ្ជានំ សន្ធាយាហ។

“សារុប្បភាវេនា” តិ វុត្ថំ, កី សព្ពថា សារុប្បភាវេនាតិ អាហ
“និក្ខិលេសតាយ បរិសុទ្ធតាយា” តិ។ ន ហិ តស្សេសា អសម្ព័តតាទិភាវេន
សទិសា។ បដិបន្នោតិ បដិមុខោ អភិសម្ព័តមុខោ ហុត្វា បន្នោ អធិគតោ។
អនុគតត្តិ អនុច្ឆរិកភាវេន គតំ, យថា ច និព្វានស្ស អធិគមោ ហោតិ, ឯវំ
តទន្ធបភាវេន គតំ។ ឯត្ថ ច ចាឡិយំ “បដាណាតី” តិ បុព្វភាគវសេន បដាននា
វុត្តា, “តថា បដិបន្នោ ច ហោតី” តិ និយតវសេន។ “អបរភាគវសេនា” តិ
អបរេ។ កេចិ បន “យថា បដិបន្នស្ស ជរាមរណំ និរុដ្ឋតិ, តថា បដិបន្នោ” តិ
វទន្តិ។ បទវិម័សនា បុព្វភាគវសេន វេទិតញ្ច, ន មគ្គក្ខណាវសេន។
សម្ពាវនិរោធាយាតិ ឯត្ថ នយិទំ អវិជ្ជាបច្ចយសម្ពាវគ្គហណំ, អថ ខោ

សង្ខតសង្ខារគ្រហធាន្តិ អាហា “សង្ខារទុក្ខសង្ខារនិរោធត្ថាយា” តិ។ តេនាហា
“ឯត្តារតា យាវ អរហត្តា ទេសនា កថិតា” តិ។

“បច្ចុត្តំយេវ បរិនិព្វាយតី” តិអាទិនា អរហត្តជលបច្ចវេក្ខណំ, “សោ
សុខញា វេទនំ វេទយតី” តិអាទិនា សតតវិហារញា ទស្សេត្វា ទេសនា សត្តថាវ
វដ្តទេសនាតោ និវត្តេតញ្ចា សិយា។ អវិជ្ជាគតោតិ ឯត្ត ឥតិ-សន្នោ អាទិអត្តោ,
តេន ឯវមាទិកំ ឥទំ វដ្តវិវដ្តកថនំ បុន កល្យាណតិ។ បុគ្គលសន្នោ ឥតរាសំ ទិដ្ឋំ
បកតីនំ វាចកោតិ តតោវិសេសេត្វា គហាលោ បឋមបកតិមេវ ទស្សេត្តោ
“បុរិសបុគ្គលោ” តិ អវោចាតិ អាហា “បុរិសោយេវ បុគ្គលោ” តិ។ ឧកយេនាតិ
បុរិសបុគ្គលគ្រហធានា។ សម្មតិយា អវិជ្ជមាធាយ កថា ទេសនា សម្មតិកថា។
បរមត្ថសង្ខារ កថា ទេសនា បរមត្ថកថា។ តត្ថាតិ សម្មតិបរមត្ថកថាសុ, ន
សម្មតិបរមត្ថសុ។ តេនាហា “ឯវំ បរត្ថា សម្មតិកថា នាមា” តិអាទិ។ តត្រិទំ
សម្មតិបរមត្ថានំ លក្ខណំ - យស្មី ភិន្នេ ពុទ្ធិយា វា អវយវវិនិព្វោគេ កតេ ន
តំសមញ្ញា, សា យជបជាទិប្បភេទា សម្មតិ, តត្ថិបរិយាយតោ បរមត្ថោ។ ន ហិ
កក្ខដ្ឋជុសនាទិសភាវេ អយំ នយោ លព្ភតិ។ តត្ថ រូបាទិធម្មំ
សមូហសន្តានវសេន បរត្ថមានំ ឧបាទាយ “សត្តោ” តិអាទិ វោហារោតិ អាហា
“សត្តោ នរោ... បេ... សម្មតិកថា នាមា” តិ។ យស្មា រូបាទិយោ បរមត្ថធម្មា “ឧន្ទា
ធាតុយោ” តិអាទិនា វុច្ឆន្តិ, ន វោហារមត្តំ, តស្មា “ឧន្ទា... បេ... បរមត្ថកថា
នាមា” តិ វុត្តំ។ ននុ ឧន្ទកថាបិ សម្មតិកថាវ, សម្មតិ ហិ សន្តោតោ ឧន្ទដ្ឋោ
រាសដ្ឋោ វា កោដ្ឋាសដ្ឋោ វាតិ? សច្ចមេតំ, អយំ បន ឧន្ទសមញ្ញា ជស្សនីសុ
តដ្ឋាបញ្ញត្តិ វិយ បរមត្ថសន្និស្សយា តស្ស អាសន្នតរា បុគ្គលសមញ្ញាទយោ
វិយ ន ទូរេតិ បរមត្ថសង្កហតា វុត្តា។ ឧន្ទសីសេន វា តទុបាទានា សភាវធម្មា
ឯវ គហិតា។ ននុ ច សព្វេបិ សភាវធម្មា សម្មតិមុខេនេវ ទេសនំ អាហេហន្តិ, ន
សម្មុខេនាតិ សញ្ញាបិ ទេសនា សម្មតិទេសនាវ សិយាតិ? នយិទមេវ

ទេសេតព្ភធម្មវិភាគេន ទេសនាវិភាគស្ស អធិប្បតត្តា, ន ច សន្តោ កេនចិ
បរត្តិនិមិត្តនវិនា អត្ថំ បកាសេតីតិ។ តេនាហ “បរមត្ថំ កថេន្តាបិ សម្មតី
អមុញ្ញាតាវ កថេន្តី” តិ។ សច្ចមេវ អវិបរីតមេវ កថេន្តី។

សម្មតីតិ សមញ្ញា។ បរមោ ឧត្តមោ អត្តោតិ បរមត្ថោ, ធម្មានំ
យថាភូតសភាវោ។ តំ បរមត្ថំ, សម្មតិ បន លោកស្ស សង្កេតមត្តសិទ្ធា។ យទិ
ឯវំ កថំ សម្មតិកថាយ សច្ចតាតិ អាហ “លោកសម្មតិការណ” ន្តិ
លោកសមញ្ញំ និស្សយ បរត្តនតោ។ លោកសមញ្ញាយ ហិ អភិនិវេសនំ វិនា
បញ្ញាបនា ឯកច្ឆស្ស សុតស្ស សាវនាវិយ, ន មុសា អនតិក្កមិតព្ភតោ តស្សា។
តេនាហ ភគវា “ជនបទនិរុត្តិ នាភិនិវេសេយ្យ, សមញ្ញំ នាតិធាវេយ្យ” តិ។
ធម្មានំ សភាវធម្មានំ។ ភូតលក្ខណំ ភាវស្ស លក្ខណំ ធិបេន្តីតិ កត្វា។

តេរសចេតនាកេន្តិ

អជ្ជកាមាវចរកុសលចេតនាបញ្ចូចាវចរកុសលចេតនាកេន្តិ។ អត្តនោ
សន្តានស្ស បុននតោ បុជ្ជកវជលស្ស អភិសង្ខរណតោ បុញ្ញាភិសង្ខារំ។
កម្មបុញ្ញនាតិ កម្មភូតេន។ វិចាកបុញ្ញនាតិ វិចាកសង្ខារេន។ បុញ្ញជលម្បិ
ហិ ឧត្តរេនលោបេន “បុញ្ញ” ន្តិ វុច្ចតិ “ឯវមិទំ បុញ្ញំ បរឡតី” តិ អាទិសុ វិយ។
“អបុញ្ញបកំ ហោតិ វិញ្ញាណ” ន្តិ ឥទំ “បុញ្ញបកំ ហោតិ វិញ្ញាណ” ន្តិ ឯត្ថ
វុត្តនយមេវាតិ ន ឧទ្ធពំ។ អបុញ្ញជលំ ឧត្តរេនលោបេន “អបុញ្ញ” ន្តិ វុច្ចតិ។
សង្ខារន្តិ សង្ខារស្ស គហិតត្តា “អវិជ្ជាគតោយ” ន្តិ ឥមិនា សង្ខារស្ស បច្ចយោ
គហិតោ, “បុញ្ញបកំ ហោតិ វិញ្ញាណ” ន្តិ អាទិនា បច្ចយុប្បន្នំ វិញ្ញាណំ។ តស្មិញ្ញា
គហិតេ នាមរូចាទិ សព្វំ គហិតមេវ ហោតិ។ តេនាហ “ទ្វាទសបទិកោ
បច្ចយាការោ គហិតោវ ហោតី” តិ។

វិជ្ជាតិ អរហត្តមគ្គញ្ញាណំ ឧក្ខដ្ឋនិទ្ទេសេន។ តស្ស ហិ ឧប្បាទា សព្វសោ
អវិជ្ជា បហំនា ហោតិ។ បឋមមេវាតិ ឥទំ អវិជ្ជាបហានវិជ្ជុប្បាទានំ
សមាណកាលតាទស្សនំ។ តេនាហ “យថា បដា”តិអាទិ។ បដិបុជ្ជលេនាតិ
បដិបុជ្ជលនហេតុនា សហេវ។ វិជ្ជុប្បាទាតិ វិជ្ជុប្បាទហេតុ, ឯវំ សតីបិ
សមកាលត្ថេតិ អធិប្បាយោ។ ន គណ្ណាតីតិ “ឯតំ មមា”តិអាទិនា ន គណ្ណាតិ។
ន គណ្ណាយតិ ន ភាយតិ គណ្ណារុត្តិនោ អភារា, តតោ ឯវំ ភយវត្ថុនោ ច
អភារា។

គិលីត្វា បរិនិជ្ជាបេត្វាតិ គិលីត្វា វិយ អញ្ញស្ស អវិសយំ វិយ ករណេន
បរិនិជ្ជាបេត្វា។ សាមិសសុខស្ស អនេកទុក្ខានុពន្ធការតោ, សុខាភិនន្តស្ស
ទុក្ខហេតុការតោ ច សុខំ អភិនន្តន្តោយេវ ទុក្ខំ អភិនន្តតិ នាម
អគ្គិសន្តាបសុខំ ឥច្ឆន្តោ ជូមទុក្ខានុញ្ញាតោ វិយ។ ទុក្ខំ បត្វា សុខំ បត្តនតោតិ
ឯតុ ទុព្ពលកហណិកាទយោ និទស្សនភាវេន វេទិតញ្ច។ តេ ហិ យាវ
សាយន្តសមយាបិ អភុត្វា សាយមាសាធិនិ ករោន្តោ ជិយន្តាធិ ឧប្បាទេត្វា
ភុញ្ញនាធិនិ ករោន្តិ។ សុខស្ស វិបរិណាមទុក្ខតោ សុខំ អភិនន្តន្តោ ទុក្ខំ
អភិនន្តតិ នាមាតិ យោជនា។ កេចិ បន ទុក្ខស្ស អភារតោ វិបរិណាមសុខតោ
តំ សុខំ អភិនន្តន្តោ ទុក្ខំ អភិនន្តតីតិ វេទន្តិ។ តំ ន, ន ហិ តាទិសំ សុខនិមិត្តំ
កោចិ ទុក្ខំ អភិនន្តន្តោ ធិដ្ឋោ, ទុក្ខហេតុំ បន សាមិសំ សុខំ អភិនន្តន្តោ ធិដ្ឋោ។
ទុក្ខហេតុំ សាមិសំ សុខំ អភិនន្តន្តោ អត្ថតោ ទុក្ខំ អភិនន្តតិ នាមាតិ
វុត្តោវាយមត្តោ។ កាយោតិ បញ្ចាទ្វារកាយោ, សោ បរិយន្តោ អវសានំ
ឯតស្សាតិ កាយបរិយន្តិកំ។ តេនាហ “យាវ បញ្ចាទ្វារកាយោ បវត្ថតិ, តាវ
បវត្ថ”ន្តិ។ ជីវិតបរិយន្តិកន្តិ ឯត្ថាបិ ឯសេវ នយោ។

បច្ឆាឧប្បជ្ឈិតា បឋមំ និរុដ្ឋតីតិ ឯកស្មី អត្តកាលេ មនោទ្វារិកវេទនាតោ
បច្ឆាឧប្បជ្ឈិតា តតោ បឋមំ និរុដ្ឋតិ, តតោ ឯវ សិទ្ធិមត្តំ សរូបេនេវ ទស្សេត្តំ
“មនោទ្វារិកវេទនា បឋមំ ឧប្បជ្ឈិតា បច្ឆា និរុដ្ឋតី”តិ វុត្តំ។ ឥនានិ តមេវ
សន្និបេន វុត្តំ វិវិវត្តំ “សា បី”តិ អាទិមាហ។ យាវ តេត្ថីសវស្សាបិ បឋមវយោ។
បណ្ណាសវស្សកាលេតិ បឋមវយតោ យាវ បញ្ញាសវស្សកាលា, តាវ បីតា
ហោតីតិ វុត្តិហានិយោ អនុបគន្ធា សរូបេនេវ បីតា ហោតិ។ មន្ទាតិ មុនុកា
អតិទិណា។ តនាតិ អសីតិនុតិវស្សកាលេ។ តថា ចិវបរិវិតក្កេបិ។ ភគ្គា
និត្តជា ភគ្គិភគ្គា ទុព្ពលា។ ហទយកោដិយេវាតិ ចក្ខាទិវត្ថុសុ អវត្តត្វា
តេសំ ធិណត្តា កោដិភូតំ ហទយវត្ថុយេវ។ យាវ ឯសា វេទនា វត្តតិ។

វាបិយាតិ មហាតទ្យាកេន។ បញ្ចុទទកមគ្គសម្បទ្ធន្តិ បញ្ចាហិ ឧទកស្ស
បរិសននិក្ខមនមគ្គេហិ យុត្តំ។ តតោ តតោវិស្សន្តមាធំ សព្ពសោ បុណ្ណត្តា។

បឋមំ ទេវេ វស្សន្តេតិអាទិ ឧបមាសំសន្តំ។ ឥមំ វេទនំ សន្ធាយាតិ ឥមំ
យថាវុត្តំ បរិយោសានប្បត្តំ មនោទ្វារិកវេទនំ សន្ធាយ។

កាយស្ស ភេទាតិ អត្តការស្ស វិទាសតោ។ “ឧទ្ធុំ ជីវិតបរិយាទានា”តិ
ចាឡិ, អដ្ឋកថាយំ បន ជីវិតបរិយាទានា ឧទ្ធុន្តិ បទុទ្ធារោ កតោ។
បរលោកវសេន អគន្ធា។ វេទនាធំ សីតិកាលោ ឆាម សន្ធាវនេវបរិឡាហកាលោ,
សោ បនាយំ អប្បវត្តិវសេនាតិ អាហ “បវត្តិ...បេ.... ភវិស្សន្តី”តិ។
ឆាតុសរីរាធិតិ អដ្ឋកថ្តលសន្ធាតឆាតុសរីរាធិ។ សរីរេកទេសេ ហិ
សរីរសមញ្ញា។

កុម្ភការចាកាតិ កុម្ភការចាកតោ។ ឯត្ថ បច្ចតីតិ ចាកោ, បចនជ្ជានំ។
តទេវ ចាចនវសេន អាវសន្តិ ឯត្តាតិ អាវាសោ, តស្មា កុម្ភការវាសតោ។

អវិគតរូបសម្ម សង្ខារតំ កុម្ភំ ឧទ្ធចរិត្វា ឋបេន្តោ ធារិកាយ សតិ បិដានវសេន
ឋបេតិ។ តថា ឋបនំ បន សន្ធាយ វុត្តំ “បដិសិស្សយ្យ”តិ។ កុម្ភស្ស
បទេសភូតតាយ អាពន្ធា អវយវា “កុម្ភកថាលាទី”តិ អធិប្បតានិ, ន
និព្វតិព្វានិ។ អវយវមុខេន ហិ សមុទាយោ វុត្តោ។ តត្ថ កថាលសមុទាយោ ហិ
យដោ។ តេនាហ “មុខវដ្តិយា ឯកពន្ធានី”តិ។ អវសិស្សយ្យន្តិ
វណ្ណាវិសេសឧណ្ណភាវាបគតា យជកាវានេវ តិដ្ឋយ្យន្តិ។ អាទិត្ត...បេ... តយោ
ភវា ទដ្ឋញ្ញា ឯកានសហិ អគ្គិហិ អាទិត្តភាវតោ។ យថា កុម្ភកាវេ
កុម្ភកាវាសំ អាទិត្តំ បច្ឆវេក្ខតិ, ឯវំ អារទ្ធិវិបស្សកោបេស ភវត្តយំ វាគាទីហិ
អាទិត្តន្តិ អាហ “កុម្ភកាវេវិយ យោគាវចរោ”តិ។ និហរណាឧណ្ណកោវិយ
អរហត្តមគ្គញ្ញាណំ ភវត្តយចាកតោ និហរណតោ។ សមោ ភូមិភាគោវិយ
និព្វានតលំ សព្វវិសមា និវត្តនតោ។

“អាទាននិក្ខេបនតោ, វាយោវុទ្ធត្ថមតោ, អាហារមយតោ, ឧតុមយតោ,
ចិត្តសមុជ្ជានតោ, កម្មជតោ, ធម្មតារូបតោ”តិ (វិសុទ្ធិ. ២.៧០៦) ឥមេហិ សត្តហិ
អាគារេហិ សម្មសន្តោ រូបសត្តកំ វិបស្សតិ នាម។ “កលាបតោ, យមកតោ,
ខណ្ឌិកតោ, បដិចាដិតោ, ទិដ្ឋិឧក្សាជនតោ, មាណសមុក្សាជតោ,
និកន្តិបរិយាទានតោ”តិ (វិសុទ្ធិ. ២.៧០៧) ឥមេហិ សត្តហិ អាគារេហិ
សម្មសន្តោ អរូបសត្តកំ វិបស្សតិ នាម, តស្មា យថាវុត្តំ ឥមំ រូបសត្តកំ
អរូបសត្តកញ្ច និហរិត្វា វិបស្សន្តស្ស។ យទិបិ អរហតោ អត្តភាវោ
សព្វភវេហិបិ ឧទ្ធអោ, យាវ បន អនុចាទិសេសបរិនិព្វានំ ន ចាបុណាតិ, តាវ
តស្មិម្បិ សុគតិភវេ ឋិតោយេវាតិ វត្តព្ពតំ លព្ពតីតិ “បត្វហិ អចាយេហិ
អត្តភាវំ ឧទ្ធចរិត្វា”ឥច្ឆេវ វុត្តំ។ តេនាហ “ឱណាសវោ បនា”តិអាទិ។ តថា ប
វក្ខតិ “អនុចាទិសេសាយ និព្វានធាតុយា បរិនិព្វតស្ស វដ្ឋរូបសមោ
វេទិតញ្ញោ”តិ។ ន បរិនិព្វតិ អនុចាទិសេសាយ និព្វានធាតុយាតិ អធិប្បាយោ,

សុខាធិសេសាយ បន ធិញ្ញានធាតុយា បរិធិញ្ញានំ អរហត្តប្បត្តិយេវ។
អភិសង្ខារហេតុតោ ហេតុ បរិណាហរូបសមស្ស ឧបសមភាវេន អធិប្បតត្តា
ឧណ្ហាកុម្មធិញ្ញានធិនស្សនម្បិ ន វិវុដ្ឋតិ។ អនុចាទិន្នកសរីរាធិតិ
ឧតុសមុជ្ជានិក្ខបកលាបេ វេទន្តិ។ ភិក្ខុវេតិ ឯត្ថ ឥតិ-សន្នោ អាទិអត្ថោ។ ឥទំ
បន វេទនំ។ អនុយោគារោបនត្ថន្តិ កាយបរិយន្តិកំ វេទនំ វេទយមាណោ
ចីណាសវោ អបិ នុ បុញ្ញាភិសង្ខារាទិកម្ពំ ករេយ្យាតិ បញ្ចំ កាតុំ។ អថ វា
អនុយោគារោបនត្ថន្តិ “អបិ នុ ខោ ចីណាសវោ ភិក្ខុ បុញ្ញាភិសង្ខារំ វា
អភិសង្ខារេយ្យា”តិអាទិនា អនុយោគំ អាហារេតុំ វុត្ថំ, ន តាវ យថាវទូទេសនំ
និដ្ឋាបេតុន្តិ អត្ថោ។

បដិសន្ធិវិញ្ញាណោ សិន្នេ តស្មី ភវេ ឧប្បជ្ឈនាវហានំ វិញ្ញាណានំ សិយា
សម្ពវោ, នាសតីតិ វុត្ថំ “វិញ្ញាណំ បញ្ញាយេថាតិ បដិសន្ធិវិញ្ញាណំ
បញ្ញាយេថា”តិ។ សត្តសោ សង្ខារេសុ អសន្តេសុ បដិសន្ធិវិញ្ញាណំ អបិ នុ ខោ
បញ្ញាយេយ្យ។ តស្មីញ្ចំ អបញ្ញាយមាណេ សត្តំ វិញ្ញាណំ ន បញ្ញាយេយ្យ។
ថេរាទន្តិ “ភិក្ខុវេ”តិ អាហរិកត្ថេរាទំ។ បញ្ញាព្យាករណំ សម្បហំសតិ តស្ស
សត្តញ្ញាតញ្ញាណោន សំសន្ននតោ។ អប្បញ្ញាណាន្តិ អប្បញ្ញាយនំ។ អាទិ-សន្នេន
វិញ្ញាណោ អសតិ នាមរូបស្ស អប្បញ្ញាណាន្តិ ឯវមាទី សង្កណ្ហាតិ។
សន្និដ្ឋានសង្ខាតន្តិ សទ្ធិហនាគារេន បវត្តសន្និដ្ឋានសង្ខាតំ។ អធិមោក្ខន្តិ
និច្ឆយាការិមោក្ខំ សទ្ធាវិមោក្ខញ្ច។ តេនាហ ចាឡិយំ “សទ្ធិហថ មេតំ,
ភិក្ខុវេ”តិ។ សទ្ធាសហិតញ្ចំ និច្ឆយាការិមោក្ខំ សទ្ធាយាហ “សន្និដ្ឋានសង្ខាតំ
អធិមោក្ខ”ន្តិ។ អន្តោតិ បរិយន្តោ។ បរិតោ ធិដ្ឋតិ ឯត្ថាតិ បរិច្ឆេទោ។

បរិវិមំសនសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ឧបាទានសុត្តវណ្ណានា

៥២. អារម្មណាទិកាវេន សំវត្តនតោ ឧបាទានានំ ហិតានិ ឧបាទានិយានិ,
តេសុ ឧបាទានិយេសុ។ តេនាហ “ចតុន្នំ ឧបាទានានំ បច្ចយេសូ” តិ។ អស្សាទំ
អនុបស្សន្តស្សាតិ អសាទេតព្ពំ មិច្ឆាញាណេន អនុបស្សតោ។ តទាហារោតិ
សោឡស វា វីសំ តីសំ ចត្តាលីសំ បញ្ញាសំ វា អាហារោ បច្ចយោ ឯតស្សាតិ
តទាហារោ។ អគ្គិកូន្ទោវិយ តយោ ភវា ឯកាទសហិ អគ្គិហិ អាទិត្តការតោ
ឯតនេវ ភវត្ថយំ។ អគ្គិ... បេ... បុព្វដ្ឋនោ អគ្គិកូន្ទសទិសស្ស ភវត្ថយស្ស
បរិពន្ធនតោ។

កម្មដ្ឋានស្សាតិ វិបស្សនាកម្មដ្ឋានស្ស។ តេនាហ “តេភូមកធម្មេសូ” តិ។
ធម្មចាសាទន្តិ លោកុត្តរធម្មចាសាទំ។ សោ ហិ អច្ចុត្តតជ្ជេន “ចាសាទោ” តិ
វុច្ចតិ។ សតិបដ្ឋានមហាវិថីយំ ជលក្ខណោ បវត្តាយាតិ។

ឧបាទានសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ក-៤. សំយោជនសុត្តទ្វយវណ្ណានា

៥៣-៥៤. មហន្តវដ្ឋប្បពន្ធខិបម្មភាវេន តេលបទីបស្ស អាហាតត្តា
“មហន្តញ្ច វដ្តិកចាលំ គហេត្វា” តិ វុត្តំ។ បុរិមនយេនេវាតិ បុរិមស្មី
ឧបាទានិយេសុត្ត វុត្តនយេនេវ។ តថា វិនេតព្ពានំ បុគ្គលានំ អជ្ឈាសយវសេន
ហិ ឥមេសំ សុត្តានំ ឯវំ វចនំ ឯវំ ទេសនា។ ឯស នយោ ឥតោ បរេសុបិ។

សំយោជនសុត្តទ្វយវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥-៦. មហារុក្ខសុត្តទ្វយវណ្ណានា

៥៥-៥៦. ឌីជំ អភិហារន្តិ វសហរណិយោវិយ បុរិសស្ស សរីរេ វុក្ខមូលានិ
វុក្ខស្ស បថីអាចារសេ ឧបរិ អាហារេន្តិ។ តេសំ តថា អាហារេនំ

“ឡើយ” គឺអាទិភាពវិភាគវិចារី។ ហត្ថសតុព្រេងមស្សតិ ហត្ថសតុព្រេងឆោ, ហត្ថសតុ ឧត្តិទ្ធស្សបិ។ ឯត្ថាតិ ឯតិស្សំ វដ្តកថាយំ។ កម្មារោហនន្តិ កម្មបច្ឆយោ។

បុន ឯត្ថាតិ ឯតិស្សំ វិវដ្តកថាយំ។ វដ្តទុក្ខំ នាសេតុកាមស្ស ទន្ធា ឧប្បន្នសំវេកញ្ញាណំ សន្ធាយ “កុទ្ធាលោវិយា” តិ អាហា។ តតោ និព្វត្តិតញ្ញាណំ សមាធិបច្ឆិយា បិទំ និស្សាយ បវត្តេតព្វវិបស្សនាវម្ពញ្ញាណំ។ រុក្ខេន្នទន្ធដរសុវិយាតិ ឯវិភូតស្ស វិបស្សនា ឯកន្តតោ វដ្តន្ននាយ ហោតិយេវាតិ អាហា “រុក្ខស្ស...បេ... មនសិករោន្តស្ស បញ្ញា” តិ។ តត កម្មជ្ជានន្តិវិបស្សនាកម្មជ្ជានំ។ តំ ចតុត្ថិជវត្ថានវសេនវីសតិ បថវីកោដ្ឋាសា, ទ្វាទស អាចារកោដ្ឋាសា, ចត្តារោតេជាកោដ្ឋាសា, ធន វាយោកោដ្ឋាសាតិ ទ្វេចត្តាលីសាយ កោដ្ឋាសេសុវិញ្ញាណស្ស ចាតិ ឥតិ- សន្នោ អាទិអត្តោ បការត្តោ ច។ តេន ភូតវចានិវិញ្ញាណសម្បយុត្តធម្មេ ច សន្និល្អាតិ។ សត្តសុ សប្បាយេសុ យស្ស អលកន្តស្ស កម្មជ្ជានំវិភូតំ ហុត្វា ន ឧបជ្ជាតិ, តំ សន្ធាយាហ “អញ្ញាតវំ សប្បាយ” ត្ថិ។ សេសំ សុវិញ្ញាយ្យមេវ។

មហារុក្ខសុត្តន្ធយវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៧. តរុណារុក្ខសុត្តវល្លាណា

៥៧-៥៩. បលីមន្តេយ្យាតិ អល្លករណាវសេន បរិតោ ចាឡី ពន្ធយ្យ។ តថា ករោន្តោ យស្មា ច តត្ថ តិណាគន្ធាធិនំ មូលសន្តានគ្គហណោន តំ វានំ សោធម្មតិ នាម, តស្មា វុត្តំ “សោធម្មតា” តិ។ បំសុត្តិ អស្ស បវឡការកំ, អាគន្ធកំ បំសុត្តិ អត្តោ។ ទនេយ្យាតិ បក្ខិបេយ្យ។ តេនាហ “ថន្ទ” ត្ថិអាទិ។ វុត្តនយេនេវាតិ “រុក្ខំ

នាសេតុកាមោ បុរិសោវិយា”តិអាទិនា បញ្ចមសុត្ត វុត្តនយេន។ អដ្ឋមនវមាជិ
ឧត្តានត្ថានេវ វុត្តនយត្ថា។

តុណ្ហរុក្ខសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. និទានសុត្តវណ្ណានា

២០. ពហុវចនវសេនាតិ កុរុ នាម ជានបទិនោ រាជកុមារា, តេសំ និវាសោ
ឯកោបិ ជនបទោ រុទ្ធាវសេន “កុរុ”តិ ឯវំ ពហុវចនវសេន។ យត្ថ ភគវតោ
វសនោកាសត្វតោ កោចិ វិហារោ ន ហោតិ, តត្ថ កេវលំ គោចរតាមកិត្តនំ
និទានកថាយ បកតិ យថា “សក្កេសុ វិហារតិ ទេវទហំ នាម សក្យានំ
និគមោ”តិ។ “អាយស្មា”តិ វា “ទេវានំ បិយោ”តិ វា ភវន្តិ វា បិយសមុទាហារោ
ឯសោតិ អាហា “អាយស្មាតិ បិយវចនមេត”ន្តិ។ តយិទំ បិយវចនំ ការវវសេន
វុច្ចតីតិ អាហា “គុរុវចនមេត”ន្តិ។ អតិទ្ធវំ អច្ឆាសន្នំ អតិសម្មុខា អតិបច្ឆតោ
ឧបរិវតោ ឧន្ទតប្បទេសោតិ ឥមេ ធនិសង្គទោសា។
នីលបីតលោហិតោនាតមញ្ញិជ្ជបកស្សវវសេន ធម្មណ្ណានំ។

កុលសង្កហត្ថាយាតិ កុលានុទ្ទយតាវសេន កុលានុគ្គណ្ណានត្ថាយ។
សហស្សកណ្តិកំ និក្ខិបន្តោវិយ ភិក្ខាបជិគ្គណ្ណានេន តេសំ
អភិវាទនាទិសម្បជិច្ឆនេន ច បុញ្ញាភិសន្តស្ស ជននេន។ បជិសម្បជ្ជិតាតិ
អន្តេវាសិកេហិ សម្បជ្ជដ្ឋានំ សក្កច្ចការីតាយ បុន សម្បជ្ជិតា។ ឧភយន្តតោ
បដ្ឋាយ មជ្ឈន្តិ អាទិតោ បដ្ឋាយ វេទនំ, ជរាមរណតោ បដ្ឋាយ ច វេទនំ
ចាបេត្វា សម្មសនមាហា។ តិក្ខុត្ថន្តិ “អាទិតោ បដ្ឋាយ អន្ត”ន្តិអាទិនា
វុត្តចតុរាការុបសំហិតេ តយោ វាវេ។ តេន ទ្វាទសក្ខត្ថំ សម្មសនមាហា។

អម្បាកំភក្កតា គម្ពីរការវេលេ កថិតត្ថា សេសពុទ្ធមហិម ឯមេវ កថិតតាតិ
ធម្មនុយេ ឋត្វា វុត្ថំ “សព្ពពុទ្ធមហិ...បេ... កថិតតា”តិ។

បមាណាតិក្កមេតិ អបរិមាណេត្ថ “យាវព្វំទំ តេន ភក្កតា”តិអាទិសុ (ធិ.
និ. ១.៣) វិយ។ អតិវេកការវេលេតនោ ហិ យំ យាវ-សន្នោ។ តេនាហ
“អតិគម្ពីរោតិ អត្ថោ”តិ។ អវកាសតិ ខាយតិ ឧបជ្ជាតិ ព្យាណាស្ស។ តថា
ឧបជ្ជានញ្ចិ សន្ធាយ “ទិស្សតិ”តិ វុត្ថំ។ ននុ ឯស បដិច្ចសមុប្បាទោ
ឯកន្តគម្ពីរោវ, អថ កស្មា គម្ពីរាវកាសតា ជាតិតាតិ? សច្ចមេតំ,
ឯកន្តគម្ពីរតាទស្សនត្ថមេវ បនស្ស គម្ពីរាវកាសគ្គហណំ, តស្មា អញ្ញត្ត
លព្ពមាធំ ចាតុកោដិកំ ព្យតិវេកមុខេន និទស្សេត្វា តមេវស្ស ឯកន្តគម្ពីរតំ
វិការេតុំ “ឯកំ ហិ”តិអាទិ វុត្ថំ។ ឯតំ នត្ថិតិ អគម្ពីរោ អគម្ពីរាវកាសោ ចាតិ ឯតំ
ទ្វយំ នត្ថិ។ តេន យថាទស្សិតេ ចាតុកោដិកេ បច្ឆិមា ឯកកោដិលព្ពតិ
ទស្សេតិ។ តេនាហ “អយំ ហិ”តិអាទិ។

យេហិ គម្ពីរការវេហិ បដិច្ចសមុប្បាទោ “គម្ពីរោ”តិ វុត្ថិតិ, តេ ចត្វហិ
ឧបមាហិ ឧល្លិដ្ឋន្តោ “ភវគ្គគ្គហណាយា”តិអាទិមាហ។ យថា ភវគ្គគ្គហណាត្ថំ
ហត្ថំ បសារេត្វា គហេតុំ ន សក្កា ទ្វរការតោ, ឯវំ សន្និរាទីធំ
អវិជ្ជាទិបច្ចយសម្ពុតសមុទាគតត្ថោ បកតិព្យាណោន គហេតុំ ន សក្កា។
យថា សិរេវុំ ភិក្ខុត្វា មិញ្ចំ បព្ពតវសំ ចាកតិកបុរិសេន ជីហរិតុំ ន សក្កា, ឯវំ
បដិច្ចសមុប្បាទគតេ ធម្មត្ថាទិកេ បកតិព្យាណោន ភិក្ខុត្វាវិភជ្ជ
បដិវិជ្ឈនវសេន ជានិតុំ ន សក្កា។ យថា មហាសមុទ្គំ បកតិបុរិសស្ស
ពាហុទ្វយវសេន ចារំ តវិតុំ ន សក្កា។ ឯវំ វេបុល្លដ្ឋេន មហាសមុទ្គសទិសំ
បដិច្ចសមុប្បាទំ បកតិព្យាណោន ទេសនាវសេន បរិហរិតុំ ន សក្កា។ យថា
បដិវិ បរិវត្តេត្វា ចាកតិកបុរិសស្ស បថវេជំ គហេតុំ ន សក្កា, ឯវំ ឥត្ថំ

អវិជ្ជាធម្មោ សង្ខារធីនំ បច្ចយា ហោន្តិតិ តេសំ បដិច្ចសមុប្បាទសភារោ
ចាកតិកញ្ញាលោន និហរិត្វា គហេតុំ ន សក្កោតិ, ឯវំ ចតុត្ថិជគម្ពីរតាវសេន
ចតស្សោ ឧបមា យោជេតញ្ញា។ ចាកតិកញ្ញាណាវសេន ចាយមត្តយោជនា
កតា ធិដ្ឋសច្ចានំ តត្ថ បដិវេធសញ្ញាវតោ, តថាបិ យស្មា សាវកានំ
បច្ចេកពុទ្ធានញ្ច តត្ថ សប្បទេសមេវ ញ្ញាណំ, ពុទ្ធានំយេវ និប្បទេសំ។ តស្មា
វុត្ថំ “ពុទ្ធវិសយំ បញ្ញា”ន្តិ។

មាតិ បដិសេធនិចាតោ។ ស្វាយំ “ឧត្តានកុត្តានកោវិយ ខាយតី”តិ វចនំ
សន្ធាយ វុត្តោតិ អាហ “មា ភណីតិ អត្ថោ”តិ។ ឧស្សាទេន្តោតិ បញ្ញាវសេន
ឧក្កំសន្តោតិ អត្ថោ។ អបសាទេន្តោតិ និព្ពច្ឆន្តោ, និគ្គណ្ឌន្តោតិ អត្ថោ។ តេនាតិ
មហាបញ្ញាការេន។

តត្ថាតិ ថេរស្ស សតិបិ ឧត្តានការេ បដិច្ចសមុប្បាទស្ស អញ្ញោសំ
គម្ពីរការេ។ សុភោជនវសបុជ្ជស្សាតិ សុន្ទរេន ភោជនវសេន ចោសិតស្ស។
កតយោគស្សាតិ និព្ពទ្ទបយោគេ កតបរិចយស្ស។ មល្លចាសាណាន្តិ មល្លេហិ
មហាពលេហោវ ឱបិតព្ពចាសាណំ។ កុហិ ឥមស្ស ភារិយដ្ឋានន្តិ កស្មី បស្សេ
ឥមស្ស ចាសាណាស្ស គរុតរបទេសោតិ តស្ស សល្លហុកការំ ធិបេន្តោ វទតិ។

តិមិវបិដ្តលេនេវ ធិបេន្តិ តស្ស មហាវិច្ឆារការេតោ។ តេនាហ “តស្ស
កិរា”តិអាធិ។ បក្កុចតីតិ បក្កុចន្តំវិយ បរិវត្តតិ បរិតោ វត្តតិ។
លក្ខណាវចនញ្ញោតំ។ បិដ្ឋិយំ សកលិកអដ្ឋិកា បិដ្ឋិបត្តំ។ កាយ្យបបទ្ធស្សាតិ
មហាតា កាយេន ឧបេតស្ស, មហាកាយស្សាតិ អត្ថោ។ បិញ្ញា វដ្ឋីតិ បិញ្ញា
កលាចោ។ សុបណ្ណាវាតន្តិ នាគគ្គហណាធិសុ បក្ខបច្ឆោជនវសេន
ឧប្បជ្ឈនកវាតំ។

“បុព្វបទិស្សយសម្បត្តិយា” តិអាទិនា ឧទ្ទិដ្ឋការណានិវិត្តារតោវិវិតុំ
“ឥតោ កិរា” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ឥតោតិ ឥតោ ភទ្ទកប្បតោ។ សតសហស្សមេតិ
សតសហស្សមេ។ ហំសវតី នាម នគរំ អហោសិ ជាតនគរំ។ ធុរបត្តានីតិ
ពាហិរបត្តានិ, យានិ ធីយតមានិ។

កនិដ្ឋភាតាតិ វេមាតិកភាតា កនិដ្ឋោ យថា អម្ពាភំ ភគវតោ នន្ទត្ថេរោ។
ពុទ្ធានញ្ញិ សហោទរា ភាតរោ នាម ន ហោន្តិ។ តត្ថ ជេដ្ឋា តាវ នុប្បជ្ឈន្តិ,
កនិដ្ឋានំ បន អសម្ពរោ ឯវ។ ភោគន្តិវិករំ។ ឧបសន្នោតិ
ចោរជនិតសន្នោក្ខបសមេន ឧបសន្នោ ជនបទោ។

ទ្វេសាជកេ និវាសេត្វាតិ សាជកទ្វយមេវ អត្តនោ កាយបរិហារិយំ កត្វា,
ឥតរំ សព្ពសម្ពារំ អត្តនា មោចេត្វា។

បត្តគ្គហណាត្ថន្តិ អន្តោបក្ខិត្តឡោភោជនត្ថា បត្តស្ស អបរាបរំ ហត្ថ
បរិវត្តន្តស្ស សុខេន បត្តគ្គហណាត្ថំ។ ឧត្តរិសាជកន្តិ អត្តនោ ឧត្តរិយំ សាជកំ។
ឯតានិ ចាកជដ្ឋានានីតិ ឯតានិ យថាវុត្តានិ ភគវតោ ទេសនាយ ចាកជានិ
ពុទ្ធពុទ្ធសារីកេ ច ឧទ្ទិស្ស ថេរស្ស បុញ្ញករណាដ្ឋានានិ, បច្ឆេកពុទ្ធិំ បន
ពោធិសត្តញ្ច ឧទ្ទិស្ស ថេរស្ស បុញ្ញករណាដ្ឋានានិ ពហូនិយេវ។

បជិសន្ធិ គហេត្វាតិ អម្ពាភំ ពោធិសត្តស្ស បជិសន្ធិគ្គហណាទិវសេយេវ
បជិសន្ធិ គហេត្វា។

ឧត្តហនំ ចាឡិយា ឧត្តល្អានំ, សវនំ អត្តសវនំ, បរិបុច្ឆនំ គណ្ឌិដ្ឋានេសុ
អត្តបរិបុច្ឆនំ, ធារណំ ចាឡិយា ចាឡិអត្តស្ស ច ចិត្តេ ឋបនំ។ សព្ពព្រោតំ ឥធិ
បជិច្ឆសមុប្បាទវសេន វេទិតព្ពំ, សព្ពស្សបិ ពុទ្ធវចនស្ស វសេនាតិបិ វដ្តតិ។
សោតាបដ្ឋានញ្ច... បេ... ឧបដ្ឋាតិ តត្ថ សម្មាហរិគមេន “យំ កិត្យិ

សមុទយធម្មំ, សត្តំ តំ និរោធធម្មំ”ន្តិ អត្ថបច្ចក្ខវសេន ឧបដ្ឋានតោ។
នាមរូបបរិច្ឆេទាតិ សហ បច្ចយេន នាមរូបស្ស បរិច្ឆិដ្ឋ អវពោធា។ ចតុប្បាតិ
ធម្មកម្មិរាជីហិ ចតុប្បា កម្មិរតាហិ សញ្ញាបិ កម្មិរតា។

សាវកេហិ នេសិតា នេសនាបិ បន សត្តំ ឯ ទេសនាតិ អាហ “មយា
ទិន្ននយេ វត្ថា”តិ។ “សេក្ខេន នាម និព្វានំ សញ្ញាការេន បដិវិជ្ជំ ន ហោតិ”តិ ន
តស្ស កម្មិរតាតិ តស្ស កម្មិរស្ស ឧបាទានស្ស កម្មិរតាវិយ សុដ្ឋ ទិដ្ឋា នាម
ហោតិ។ តស្មា អាហ “ឥទំ និព្វានមេវ កម្មិរំ, បច្ចយាការោ បន ឧត្តានកោ
ជាតោ”តិ។ និព្វានញ្ចិ សញ្ញាបិ អសេក្ខា សញ្ញសោ បដិវិជ្ជន្តិ និប្បទេសត្ថា,
បច្ចយាការំ បន សម្មាសម្ពុទ្ធាយេវ អនវសេសតោ បដិវិជ្ជន្តិ, ន ឥតវេ។ តស្មា
បច្ចយវសេន “ឥទំ អបរទូ”ន្តិ វុត្តំ ថេវ អបសានេន្តេន។ តមេវ ហិស្ស
អនវសេសតោ បដិវេជាការំ វិភាវេតុំ “អថ កស្មា”តិអាទិ វុត្តំ។ អសតិប
ធម្មតោ ភេទេ សំយោជនត្ថអនុសយត្ថវសេន បន តេសំ លព្ពមានភេទំ
គហេត្វា “ឥមេ ចត្តារោ កិលេសេ”តិ វុត្តំ។ អញ្ញោ ហិ តេសំ ពន្ធនត្ថោ, អញ្ញោ
ថាមគមនជ្ជាតិ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ ឥតិ ឥមេសំ កិលេសានំ
អប្បហ័នត្ថា តថារូបំ ឧបនិស្សយេសម្បទំ អភាវយតោវ អនុត្តានមេវ ធម្មំ
ឧត្តានន្តិ ន វត្ថព្ភមេវាតិ អធិប្បាយោ។ ចត្តារិ អដ្ឋសោឡុស វា អសឡ្ហេយ្យានីតិ
ឥទំ មហាពោធិសត្តានំ សន្តានេ ពោធិបរិចាចកធម្មានំ
តិក្ខមជ្ឈិមមុតុការិសិទ្ធកាលវិសេសទស្សនំ, តព្វា ខោ មហាភិនិហារតោ
បដ្ឋាយាតិ វទន្តិ។ ឯតេហ័តិ
យថាវុត្ថពុទ្ធសាវកអគ្គសាវកបច្ឆេកពុទ្ធសម្មាសម្ពុទ្ធានំវិសេសាធិគមេហិ។
បច្ចនិកន្តិ បដិក្កលំ វិវុទ្ធិ។ សញ្ញថា បច្ចយាការបដិវេជោ នាម
សម្មាសម្ពោធិយាធិគមោ ឯវាតិ វុត្តំ “បច្ចយាការំ បដិវិជ្ជិតុំ

វាយមន្តស្បែក"តិ។ នវហិ អាការេហិតិ ឧប្បាទាទីហិ នវហិ បច្ចយាការេហិ។
វុត្តញ្ញោតំ បដិសម្ពុទ្ធាយំ (បដិ. ម. ១.៤៥) -

“អវិជ្ជាសង្ខារានំ ឧប្បាទដ្ឋិតិ ច បវត្តដ្ឋិតិ ច និមិត្តដ្ឋិតិ ច អាយុហានដ្ឋិតិ ច
សំយោគដ្ឋិតិ ច បលិពោធដ្ឋិតិ ច សមុទយដ្ឋិតិ ច ហេតុដ្ឋិតិ ច បច្ចយដ្ឋិតិ ច,
ឥមេហិ នវហាការេហិ អវិជ្ជា បច្ចយោ, សង្ខារ បច្ចយសមុប្បន្នា”តិអាទិ។

តត្ថ នវហាការេហិតិ នវហិ បច្ចយភាវូបគមនេហិ អាការេហិ។ ឧប្បដ្ឋិតិ
ឯតស្មា ជលន្តិ ឧប្បាទោ, ជលុប្បត្តិយា ការណភារោ។ សតិ ច អវិជ្ជាយ សង្ខារ
ឧប្បដ្ឋន្តិ, នាសតិ, តស្មា អវិជ្ជា សង្ខារានំ ឧប្បាទោ ហោតិ។ តថា អវិជ្ជាយ សតិ
សង្ខារ បវត្តន្តិ ច និមិត្តន្តិ ច។ យថា ច ភវាទីសុ ឱបន្តិ, ឯវំ តេសំ អវិជ្ជា បច្ចយោ
ហោតិ, តថា អាយុហាន្តិ ជលុប្បត្តិយា យជេន្តិ សំយុជ្ជន្តិ អត្តនោ ជលេន។ យស្មី
សន្តានេ សយំ ឧប្បន្នា, តំ បលិពុទ្ធន្តិ បច្ចយន្តរសមវាយេ ឧទយន្តិ ឧប្បដ្ឋន្តិ,
ហិរោតិ ច សង្ខារានំ ការណភារំ ឧបគច្ឆតិ។ បដិច្ច អវិជ្ជំ សង្ខារ អយន្តិ
បវត្តន្តិតិ ឯវំ អវិជ្ជាយ សង្ខារានំ ការណភាវូបគមនវិសេសា ឧប្បាទាទយោ
វេទិតញ្ញាតិ។ ឧប្បាទដ្ឋិតិតិ ច តិដ្ឋតិ ឯតេនាតិ បិតិ, ការណំ។ ឧប្បាទោ ឯវំ បិតិ
ឧប្បាទបិតិ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។ ឥទញ្ច បច្ចយាការទស្សនំ យថា
បុរិមេហិ មហាពោធិមូលេ បវត្តតំ, តថា អម្ពាភំ ភគវតាបិ បវត្តិតន្តិ
អច្ឆរិយវេតាភិហតា ទសសហស្សិលោកធាតុ សង្កម្មិ សម្បកម្មីតិ
ទស្សន្តោ “ទិដ្ឋមត្តោ”តិអាទិមាហា។

ឯតស្ស ធម្មស្សាតិ ឯតស្ស បដិច្ចសមុប្បាទសញ្ញាតស្ស ធម្មស្ស។ សោ បន
យស្មា អត្តតោ ហេតុប្បភវានំ ហេតុ។ តេនាហ “ឯតស្ស បច្ចយធម្មស្សា”តិ។
ជាតិអាទិនំ ជរាមរណាបច្ចយតាយាតិ អត្តោ។ នាមរូបបរិច្ឆេទោ តស្ស ច
បច្ចយបរិគ្គហោ ន បឋមាភិធិវេសមត្តេន ហោតិ, អថ ខោ តត្ថ អបរាបរំ

ញាណាប្បត្តិសញ្ញាតេន អនុ អនុ ពុជ្ឈនេន។ តទុកយកាវំ បន ទស្សន្តោ
“ញាតបរិញ្ញាវសេន អនុពុជ្ឈនា”តិ អាហា។ និច្ចសញ្ញាទីនំ បដហនវសេន
បវត្តមាណាវិបស្សនាធម្មេ បដិវិជ្ឈតិ ឯវ នាម ហោតិ បដិបក្ខវិក្ខម្តនេន
តិក្ខវិសទកាវាបត្តិតោ, តទទិដ្ឋានភូតា ច តីរណាបរិញ្ញា អរិយមគ្គោ ច
បរិញ្ញាបហាណាភិសមយវសេន បវត្តិយា តីរណាប្បហានបរិញ្ញាសង្គហោ
ចាតិ តទុកយបដិវេជាកាវំ ទស្សន្តោ “តីរណាប្បហានបរិញ្ញាវសេន
អប្បដិវិជ្ឈនា”តិ អាហា។ តន្តំ វុច្ចតិ បដិវេននត្ថំ តន្តវាយេតិ តន្តំ អាវញ្ញត្វា
បសាវិតសុត្តវដ្ឋិតំ និយតីតិ កត្វា, តំ បន តន្តាកុលតាយ និទស្សនភាវេន
អាគុលមេវ គហិតន្តិ អាហា “តន្តំវិយ អាគុលជាតា”តិ។ សង្ខេបតោ វុត្តមត្តំ
វិត្តារតោ ទស្សន្តោ “យថា នាមា”តិអាទិ វុត្តំ។ សមាទេតុន្តិ បុព្វេនាបរំ សមំ
កត្វា អានេតុំ, អរិសមំ ឧដុំ កាតុន្តិ អត្តោ។ តន្តមេវ វា អាគុលំ តន្តាកុលំ,
តន្តាកុលំ វិយ ជាតា ភូតា តន្តាកុលកជាតា។ មជ្ឈិមំ បដិបទំ អនុបគត្វា
អន្តទ្វយបក្ខន្ទេន បច្ចយាការេ ខលិត្វា អាគុលព្យាកុលា ហោន្តិ, តេនេវ
អន្តទ្វយបក្ខន្ទេន តំតំទិដ្ឋិក្កាហាវសេន បរិព្ពមន្តា ឧដុំកំ ធម្មដ្ឋិតិតន្តំ បដិវិជ្ឈិតុំ
ន ជានន្តិ។ តេនាហា “ន សក្កោន្តិ បច្ចយាការំ ឧដុំ កាតុ”ន្តិ។ ទ្វេ ពោធិសត្តេតិ
បច្ឆេកពោធិសត្តមហាពោធិសត្តេ។ អត្តនោ ធម្មតាយាតិ អត្តនោ សភាវេន,
បរោបទេសេនវិនាតិ អត្តោ។ តត្ថ តត្ថ គុឡ្យ កជាតន្តិ តស្មី តស្មី វាទេ
ជាតគុឡ្យ កំ បិណ្ឌិសុត្តំ។ តតោ ឯវ គណ្ឌិពទ្ធន្តិ វុត្តំ។ បច្ចយេសុ បក្ខលិត្វាតិ
អនិច្ចទុក្ខានត្តាទិសភាវេសុ បច្ចយធម្មេសុ និច្ឆាទិការវសេន បក្ខលិត្វា។
បច្ចយេ ឧដុំ កាតុ អសក្កោន្តោតិ តស្សេវ និច្ឆាទិកាហស្ស អរិស្សន្ននតោ
បច្ចយធម្មនិមិត្តំ អត្តនោ ទស្សនំ ឧដុំ កាតុ អសក្កោន្តោ
ឥទំសច្ឆាភិនិវេសកាយគន្ធុវសេន គណ្ឌិកជាតា ហោន្តិតិ អាហា
“ឆ្វាសដ្ឋិ...បេ.... គណ្ឌិពទ្វា”តិ។

យេ ហ៊ី កេចិ សមណា វា ព្រាហ្មណា វា សស្សតទិដ្ឋិអាទិ ទិដ្ឋិយោ និស្សិតា
អល្លីនា, វិននតោ កុលាតិ ឥត្តិលីដ្ឋវសេនលទ្ធនាមស្ស តន្តវាយស្ស គណ្ហិកំ
នាម អាគុលភាវេន អគ្គតោ វា មូលតោ វា ធុរិញ្ញេយ្យវយវំ ខលិតពន្ធសុត្តន្តិ
អាហា “កុលាគណ្ហិកំ វុច្ចតិ បេសការកញ្ជិយសុត្ត”ន្តិ។ សកុណិកាតិ
វដ្ឋបាដកសកុណិកា។ សា ហ៊ី វុក្ខសាខាសុ ឱលម្ពនកុលាវកា ហោតិ។ តញ្ជិ
សា កុលាវកំ តតោ តតោ តិណាហ៊ីរាទិកេ អានេត្វា តថា តថា វិនន្ទតិ, យថា
តេសំ បេសការកញ្ជិយសុត្តំ វិយ អគ្គេន វា អគ្គំ, មូលេន វា មូលំ សមាទេតុំ
វិវេចេតុំ វា ន សក្កា។ តេនាហា “យថា”តិអាទិ។ តទុកយម្បីតិ កុលាគណ្ហិកន្តិ
វុត្តំ កញ្ជិយសុត្តំ កុលាវកញ្ជា។ បុរិមនយេនេវាតិ “ឯវមេវ សត្តា”តិអាទិនា
បុព្វេវុត្តនយេនេវ។

កាមំ មុញ្ញបព្ពដតិណានិ យថាជាតានិបិ ធិយភាវេន បតិទ្វា អវញ្ញដ្ឋានេ
អញ្ញមញ្ញំ វិនន្ទត្វា អាគុលានិ ហុត្វា តិដ្ឋន្តិ, តានិ បន តថា ធុត្តវេចិយានិ យថា
វដ្ឋភូតានិ ធិ ធិស្សេតុំ “យថា ហ៊ី”តិអាទិ វុត្តំ។ សេសមេត្ត ហោដ្ឋា វុត្តនយមេវ។

អចាយោតិ អយេន សុខេន, សុខហេតុនា វា វិវហិតោ។ ទុក្ខស្ស
គតិការតោតិ អចាយិកស្ស ទុក្ខស្ស បវត្តិដ្ឋានការតោ។
សុខសមុស្សយតោតិ “អពុទយតោ វិនិបតិកត្តា”តិ វិរូបំ និបតិកត្តា យថា
តេនត្ថភាវេន សុខសមុស្សយោ ន ហោតិ, ឯវំ និបតិកត្តា។ ឥតរោតិ សំសារោ
ននុ “អចាយ”ន្តិអាទិនា វុត្តោបិ សំសារោ ឯវាតិ? សច្ចមេតំ, និរយាធិនំ បន
អធិមត្តទុក្ខការវេស្សនត្ថំ អចាយាធិគ្គហណំ គោពលិតទុញ្ញាយេន
អយមត្តោ វេទិតញ្ជោ។ ខន្ធនញ្ច បដិចាដីតិ បញ្ចន្ធុ ខន្ធនំ ហេតុដលភាវេន
អបរាបរុប្បត្តិ។ អញ្ជោច្ឆន្ធុ វត្តមាណាតិ អវិច្ឆេទេន បវត្តមាណា។

តំ សព្វម្បីតិ តំ “អចាយ” ត្តិអាទិនា វុត្តំ សព្វំ អចាយទុក្ខញ្ចេវ វុត្តទុក្ខញ្ច។
មហាសមុទ្ទេ វាតក្ខិត្តា នាវា វិយាតិ ឥទំ បរិព្ពមនដ្ឋានស្ស
មហាន្តការទស្សនត្តញ្ចេវ បរិព្ពមនស្ស អនវត្តិតទស្សនត្តញ្ច វេទិតព្ពំ។ សេសំ
វុត្តនយមេវ។

និទានសុត្តវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

ទុក្ខវគ្គវណ្ណាន និដ្ឋិតា។

៧. មហាវគ្គោ

១. អស្សុតវាសុត្តវណ្ណាន

៦១. “អស្សុតវា” តិ សោតទ្វារាទុសារេន ឧបដាវិតំ, ឧបដារណំ វា សុតំ
អស្ស អត្ថិតិ សុតវា, តប្បដិក្ខេបេន ន សុតវាតិ អស្សុតវា។ វា-សន្នោ ចាយំ
បសំសាយំ, អតិសយស្ស វា ពោធនកោ, តស្មាយស្ស បសំសិតំ, អតិសយេន
វា សុតំ អត្ថិ, សោ “សុតវា” តិ សំកិលេសវិទ្ធីសនសមត្តោ បរិយត្តិធម្មបរិចយោ
“តំ សុត្វា តថត្ថាយ បដិបត្តិ ច សុតវា” តិ ឥមិនា បទេន បកាសិតោ។ អថ វា
សោតព្ពយុត្តំ សុត្វា កត្តព្ពនិប្បត្តិ សុណីតិ សុតវា។ តប្បដិក្ខេបេន ន សុតវាតិ
អស្សុតវា។ តេនាហុ ចោរាណា “អាគមាធិគមាភាវា, ព្រោយ្យោ អស្សុតវា
ឥតី” តិ។ តថា ចាថា “ខន្ធជាតុ... បេ... វិនិច្ឆយរហិតោ” តិ។ តត្ថ វាបុគ្គតករណំ
ឧគ្គហោ, តត្ថ បរិបុច្ឆនំ បរិបុច្ឆា, កុសលេហិ សហ ចោធនាបរិហារណាវសេន
វិនិច្ឆយស្ស ការណំ វិនិច្ឆយោ។ បុព្វនន្តិ ពហូនំ។ កិលេសាធិនំ
កិលេសាភិសន្ធារាវនំ វិត្តារេតព្ពំ បដិសម្ពិទាមគ្គនិទ្ទេសេសុ (មហានិ. ៥១, ៩៤)
អាគតនយេន។ អនុបុព្វនោ គហិតោ “នាលំ និព្វិន្ទិតុ” ត្តិអាទិវេទនតោ។
អាសន្នបច្ចក្ខវាបី ឥទំ-សន្នោតិ អាហា “ឥមស្មិន្តិ បច្ចប្បន្នបច្ចក្ខកាយំ

ឧស្សេតិ"តិ។ ចតុសុ មហាភូតេសុ និយុត្តោតិ ចាតុមហាភូតិកោ។ យថា បន
មហាមត្តិកាយ និព្ពត្តំ មត្តិកាមយំ, ឯវមយំ ចតុហិ មហាភូតេហិ និព្ពត្តោ
“ចតុមហាភូតមយោ”តិ វុត្តំ។ និព្ពន្ធឡោយាតិ និព្ពន្ធនម្បិ អាបន្នេយ្យ។ និព្ពន្ធនា
នាម ឧក្កល្លានា អនភិរតិការតោតិ វុត្តំ “ឧក្កល្លេយ្យា”តិ។ វិវន្នេយ្យាតិ
វិតរាគោ ភវេយ្យ។ តេនាហ “ន វន្នេយ្យា”តិ។ វិមុច្ចេយ្យាតិ ឥធម បន អច្ចន្តាយ
វិមុច្ចនំ អធិប្បតត្តិ អាហ “មុច្ចិតុកាមោ ភវេយ្យា”តិ។ ចតុហិ ច
រូបជនកបច្ចយេហិ អាគតោ ចយោតិ, អាចយោ, វុទ្ធិ។ ចយតោ អបក្កមោតិ
អបចយោ, បរិហានិ។ អាទានន្តិ គហណំ, បដិសន្ធិយា និព្ពត្តិ។ ភេនោតិ ខន្ធនំ
ភេនោ។ សោ ហិ កឡេវវស្ស និក្ខេហោតិ វុត្តោតិ អាហ “និក្ខេបនន្តិ ភេនោ”តិ។

បញ្ញាយន្តិ បការតោ ញាយន្តិ។ រូបំ បរិគ្គហេតុំ បរិគ្គណ្ឌានវសេនបិ រូបំ
អាលម្ពិតុំ។ អយុត្តរូបំ កត្វា តណ្ហាធិហិ បរិគ្គហេតុំ អរូបំ បរិគ្គណ្ឌិតុំ យុត្តរូបំ
ករោតិ តេសំ ភិក្ខុនំ សប្បាយការតោ។ តេនាហ “កស្មា”តិអាធិ។ និក្ខឡន្តោតិ
តតោ គាហតោ និហរន្តោ។

មនាយតនស្សេវ នាមំ, ន សមាធិបញ្ញត្តិនំ “ចិត្តំ បញ្ញញ្ច ភាវយំ (សំ. និ.
១.២៣, ១៩២; បេជកោ. ២២; មិ. ប. ១.៩.៩), ចិត្តោ គហបតី”តិអាធិសុ (ធម. ប.
អដ្ឋ. ៧៤) វិយ។ ចិត្តិកាតព្វក្ខតំ វត្ថុ ឯតស្សាតិ ចិត្តវត្ថុ, តស្ស ភារោ ចិត្តវត្ថុតា,
តេន ការណេន ចិត្តភាវមាហា។ ចិត្តកោចរតាយាតិ ចិត្តវិចិត្តវិសយតាយ។
សម្បយុត្តធម្មចិត្តតាយាតិ រាគាធិសន្ធាធិសម្បយុត្តធម្មវសេន ចិត្តសភាវត្តា។
តេន ចិត្តតាយ ចិត្តតមាហា។ វិជាននដ្ឋេនាតិ ពុជ្ឈនដ្ឋេន។ អដ្ឋោសិតន្តិ
អដ្ឋោសាភូតាយ តណ្ហាយ គហិតំ។ តេនាហ “តណ្ហាយា”តិអាធិ។
បរាមសិត្វាតិ ធម្មសភាវំ អនិច្ចតាធិ អតិក្កមិត្វា បរតោ និច្ចាធិតោ
អាមសិត្វា។ អដ្ឋសតន្តិ អដ្ឋាធិកំ សតំ។ នវ មាណតិ សេយ្យស្ស

“សេយ្យោហមស្មី” តិអាទិនា អាគតា នវិវិធមានា។ ព្រហ្មជាលេ អាគតា
សស្សតវាទាធយោ ឆ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិយោ។ ឯវន្តិ វុត្តាការេន។ យស្មា
តណ្ហាមានទិដ្ឋិក្តាហវសេន បុប្ផនេន ទន្ធុក្តាហំ គហិតំ, តស្មា សោ តត្ថ
និព្វិនិតុំ និព្វិនាញាណំ ឧប្បាទេតុំ ន សមត្ថោ។

ភិក្ខុវេទិ ឯត្ថ ឥតិ-សធា អាទិអត្ថោ, តេន “វ” ឆ្លុំ ឯវមាទិកំ សង្កណ្ឌាតិ។
ឥទំ អនុសន្ធូរេន “កស្មា អាហា” តិ កថេតុកាមតាយ ការណំ បុច្ឆតិ។
តេនាហ “បឋមំ ហី” តិអាទិ។ អស្សតវតា បុប្ផនេន។ តេនាតិ ភគវតា។
អយុត្តរូបំ កតំ “និព្វិនេយ្យ” តិអាទិនា អាទិនវស្ស វិការិតត្តា។ អរូបេ បន តថា
អាទិនវស្ស អវិការិតត្តា វុត្តំ “អរូបំ បរិគ្គហេតុំ យុត្តរូប” ឆ្លុំ, យុត្តរូបំ វិយ
កតត្ថិ អធិប្បាយោ។ គាហោតិ តណ្ហាមានទិដ្ឋិក្តាហោ។ “និក្ខមិត្វា អរូបំ
គតោ” តិ ឥទំ ភគវតា អាទិនវ ទស្សេត្វា រូបេ គាហោ បដិក្ខិត្តោ, ន អរូបេ,
តស្មា “កាតព្វោ នុ ខោ សោ តត្ថា” តិ មិច្ឆាកណ្តាឆ្ងានំ សោ តតោ រូបតោ
និក្ខមិត្វា អរូបំ គតោ វិយ ហោតីតិ កត្វា វុត្តំ។ តិដ្ឋមានន្តិ តិដ្ឋន្តំ។ “អាបដ្ឋិត្វា
វិយ ហោតី” តិ សភាវេន បវត្តមានំ “បឋមវាយេ” តិអាទិនា រូបស្ស ភេទំ
វយាទីហិ វិភជិត្វា ទស្សេតិ។

ចាទស្ស ឧទ្ធករណាតិ យថា ឋបិតស្ស ចាទស្ស ឧក្ខិបនេ។ អតិហារណាន្តិ
យថាឧទ្ធតំ យថាដ្ឋិតដ្ឋានំ អតិក្កមិត្វា ហារណំ។ វីតិហារណាន្តិ ឧទ្ធតោ ចាទោ
យថាដ្ឋិតំ ចាទំ យថា ន យដ្ឋេតិ, ឯវំ ថោកំ បស្សតោ បរិណាមេត្វា ហារណំ។
វោស្សន្តនន្តិ តថា បរចាទំ វីតិសារេត្វា ភូមិយំ និក្ខិបនត្ថំ អវោស្សន្តនំ។
សន្និក្ខេបនន្តិ វោស្សន្តេត្វា ភូមិយំ សមំ និក្ខិបនំ ឋបនំ។ សន្និវុជ្ឈនន្តិ និក្ខិត្តស្ស
សព្វសោ និវុជ្ឈនំ ឧប្បិឡនំ។ តត្ថ តត្ថោតិ តស្មី តស្មី បឋមវយាទិកេ ឯវ។
អវជារណេន តេសំ កោដ្ឋាសន្តរសង្គមនាការមាហា។ ឌីដិតិ ភាវោ, បព្ពន្ធិ សន្និ។

បឋមវយាធយោ ឯវ ហេតុ ឌីធិ បព្ពន្ធិ ច អធិប្បតា។ បដបដាយន្តាតិ
“បដបដា”ឥតិ ករោន្តាវិយ, តេន នេសំ បវត្តិកូណាស្ស ឥត្តរតំ ទស្សេតិ។
ឯតន្តិ ឯតំ រូបធម្មានំ យថាវុត្តំ តត្ថ តត្ថេវ ភិជ្ជនំ ឯវំ វុត្តប្បការមេវ។
វដ្តិប្បទេសន្តិ វដ្តិយា បុលកំ ពរហំ។ តញ្ញា វដ្តិយា បុលកំ អនតិក្កមិត្វាវ សា
ធិបជាលា ភិជ្ជតិ។ បវេណីសម្ពន្ធវសេនាតិ សន្តតិវសេន។

វត្តិធិ វត្តិយំ។ ភុម្មត្ថេ ហេតំ ឧបយោគវចនំ។ ឯវំ បន អត្តោ ន គហេតញ្ចោ
អនុប្បន្នស្ស និរោធាការតោ។ បុរិមបវេណីតោតិ រូបេ វុត្តបវេណីតោ។
អនេកានិ ចិត្តកោដិសតសហស្សានិ ឧប្បជ្ជន្តិ វុត្តមត្តំ ថេរវាទេន ធិបេតុំ
“វុត្តម្បិចេត”ន្តិអាទិ វុត្តំ។ អឱច្ចឱន្តិ ថោកេន ឱនំ ឧបឱនំ, តស្ស បន ឧបឱនំ
អធិការតោ វាហសតស្សាតិ វិញ្ញាយតិ។ “អឱច្ចទុទ្ទស”ន្តិ កេចិ, “អឱចតុត្ថ”ន្តិ
អបរេ។ “សាធិកំ ធិយឱសតំ វាហា”តិ ទន្ធា កត្វា វទន្តិ វីមសិតត្ថំ។
ចតុនាឱកោ តុម្ពោ។ មហារញ្ចតាយ បវទ្ធុ វនំ បវនន្តិ អាហា “បវនេតិ
មហាវនេ”តិ។ តន្តិ បឋមំ គហិតសាខំ។ អយមត្តោតិ អយំ ភូមិ អនោតវិត្វា
បិតសាខាយ ឯវ គហណាសម្ពាតោ អត្តោ។ ឯតទត្ថមេវ ហិ ភគវា “អរញ្ញោ”តិ
វត្វាបិ “បវនេ”តិ អាហា។

អរញ្ញមហាវនំវិយាតិ អរញ្ញដ្ឋានេ ព្រហារញ្ញេវិយ។ អារម្មណាលម្ពនន្តិ
អារម្មណស្ស អវលម្ពនំ។ ន វត្តត្ថំ អារម្មណបច្ចយេន វិទា អនុប្បជ្ជនតោ។
ឯកជាតិយន្តិ រូបាទិនីលាទិឯកសភាវំ។ “ទិស្សតិ, ភិក្ខុវេ, ឥមស្ស
ចាតុមហាភូតិកស្ស កាយស្ស អាចយោបិ អបចយោបិ”តិ វទន្តេន រូបតោ
និហរិត្វា អរូបេ គាហោ បតិដ្ឋាបិតោ នាម, “វរំ, ភិក្ខុវេ, អស្សតវា
បុព្វជ្ជនោ”តិអាទី វទន្តេន អរូបតោ និហរិត្វា រូបេ គាហោ បតិដ្ឋាបិតោ នាម។

នង្គំ គាបាំ។ ឧភយតោតិ រូបតោ ច អរូបតោ ច។ ហរិស្សមីតិ នីហរិស្សមី។
បរិវត្តត្វាតិ មន្តំ ជប្បិទ្វា។ កណ្ណោ ធុមេទ្វាតិ កណ្ណោ ធុមេទ្វា។ អស្សាតិ
វិសស្ស។ និម្មុយេទ្វាតិ និម្មុទ្ធិទ្វា, នីហរិទ្វាតិ អធិប្បាយោ។

មគ្គោតិ លោកុត្តរមគ្គោ។ “និព្ពិន្ទ”ន្តំ ឥមិនា ពលវិបស្សនា កថិតា។

អស្សតវាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយអស្សតវាសុត្តវណ្ណានា

៦២. បច្ចយភាវេន សុខវេទនាយ ហិតន្តិ សុខវេទនិយំ។ តេនាហ
“សុខវេទនាយ បច្ចយ”ន្តិ។ បច្ចយភាវោ ច ឧបនិស្សយកោជិយា, ន
សហជាតកោជិយា។ តេនាហ “ននុ ចា”តិអាទិ។ ជវនវេទនាយាតិ
ជវនចិត្តសហគតាយ វេទនាយ។ តំ សន្វាយាតិ តំ ឧបនិស្សយបច្ចយតំ
សន្វាយ។ ឯតន្តិ ឯតំ “សុខវេទនាយ បច្ចយ”ន្តិ វចនំ វុត្តំ។ ឯសេវ នយោតិ
ឥមិនា “ននុ ច សោតសម្មស្សោ សុខវេទនាយ បច្ចយោ ន ហោតិ”តិ ឯវមាទី
អតិទិសតិ។ សោ សម្មស្សោ ជាតិ ឧប្បត្តិជ្ជានំ ឯតស្សាតិ តជ្ជាតិកំ, វេទយិតំ។
តំ បន យស្មា តស្ស ជស្សស្ស អនុច្ឆរិកមេវ ហោតិ, តស្មា តស្សារុប្បំ តស្ស
ជស្សស្ស អនុបន្តិ ច អត្តោ វុត្តោ។ វុត្តនយេនាតិ “សុខវេទនាយ
បច្ចយោ”តិអាទិនា វុត្តវិធិអនុសារេន។ អធិការណិយំ ឧត្តរារណិយា មន្តនវសេន
យជ្ជនំ ឥវ សង្ឃជ្ជនំ ជស្សេន យុគគ្គាហោ, តស្ស បន យជ្ជនស្ស និរន្តរប្បវត្តិយា
បិណ្ឌិតភាវោ ឥធសមោទានំ, ន កេសព្វា ទិដ្ឋំ តិណ្ឌំ វា សហារជ្ជានន្តិ វុត្តំ
“សង្ឃជ្ជនសម្មិណ្ឌានេនាតិ អត្តោ”តិ។ អគ្គិច្ចុណ្ណាតិ វិប្បលិដ្ឋំ។ វត្ថុតិ ចក្ខាទិវត្ថុ
វិសយសង្ឃជ្ជនតោ។ លព្ពមាធាវ ធម្មា សង្ឃជ្ជនំ វិយ គយ្ហតិ វុត្តំ “សង្ឃជ្ជនំ
វិយ ជស្សោ”តិ។ ឧស្មាធាតុវិយ វេទនា ទុក្ខសភាវត្តា។

ទុតិយអស្សុតវាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. បុត្តមស្វបមសុត្តវណ្ណានា

៦៣. វុត្តនយមេវាតិ ហោជ្ជា អាហារាវគ្គស្ស បឋមសុត្ត វុត្តនយមេវ។
លាភសក្ការេនាតិ លាភសក្ការសម្ពាតាយ អដ្ឋប្បត្តិយាតិ កេចិ។
លាភសក្ការេ វា អដ្ឋប្បត្តិយាតិ អបរេ។ យោ ហិ លាភសក្ការនិមិត្តំ បច្ឆយេសុ
គេជេន ភិក្ខុនំ អបច្ឆវេត្តិតបរិភោគោជាតោ, តំ អដ្ឋប្បត្តិ កត្វា ភគវា ឥមំ
ទេសនំ និក្ខិបិ។ យមកមហាមេឃោតិ ហោជ្ជា ឱលម្ពនឧបរិឧគ្គមនវសេន
សតបដលសហស្សបដលោ យុកឡមហាមេឃោ។

តិដ្ឋន្តិ ចេវ ភគវតិ កត្តចិ និពទ្ធវាសំ វសន្តេ, ចារិកម្បិ គច្ឆន្តេ អនុពន្ធន្តិ ច។
ភិក្ខុនម្បិ យេតុយ្យេន កប្បសតសហស្សំ តតោ ភិយ្យាបិ
ប្បវិតទានចារមិសញ្ញាយត្តា តទា មហាលាភសក្ការោ ឧប្បជ្ជតីតិ វុត្តំ “ឯវំ
ភិក្ខុសង្ឃស្សបី”តិ។ សក្កតោតិ សក្ការប្បត្តោ។ គរុកតោតិ គរុការប្បត្តោ។
មាណីតោតិ ពហុមតោ មនសា បិយាយិតោ ច។ បូជិតោតិ មាលាធិបូជាយ ចេវ
ចតុបច្ឆយាភិបូជាយ ច បូជិតោ។ អបចិតោតិ អបចាយនប្បត្តោ។ យស្ស ហិ
ចត្តារោ បច្ឆយេ សក្កតា សុអភិសង្ឃតេ បណ្ឌិតបណ្ឌិតេ ឧបនេន្តិ, សោ
សក្កតោ។ យស្មី គរុការំ បច្ឆបដ្ឋបេត្វា ទេន្តិ, សោ គរុកតោ។ យំ មនសា
បិយាយន្តិ ពហុមញ្ញន្តិ, សោ ពហុមតោ។ យស្ស សត្តមេតំ បូជាវសេន ករោន្តិ,
សោ បូជិតោ។ យស្ស អភិវាទនបច្ឆជ្ជានញ្ញាណកម្មាធិវសេន បរមនិបច្ឆការំ
ករោន្តិ, សោ អបចិតោ។ ភគវតិ ភិក្ខុសង្ឃេ ច លោកោ ឯវំ បដិបន្នោ។ តេន វុត្តំ
“តេន ខោ បន សមយេន... បេ... បរិក្ខារាវន”ន្តិ (ឧទា. ១៤; សំ. និ. ២.៧០)។
លាភគ្គយសគ្គប្បត្តន្តិ លាភស្ស ច យសស្ស ច អគ្គំ ឧក្កំសំ បត្តំ។

បឋមាហារវណ្ណា

អស្សតិ ភកវតោ។ ធម្មសភាវចិន្តាវសេន បវត្ថំ សហោត្តប្បញ្ញាណំ
ធម្មសំវេតោ។ ធុវបដិសេវនជ្ជានញ្ចេតំ សត្តានំ, យទិទំ អាហារាបរិភោគោ,
តស្មា ន តត្ថ អបច្ឆវេក្ខណមត្តេន ចារាជិកំ បញ្ញាបេតុំ សក្កាតិ អធិប្បាយោ។
អាហារាភិ “បច្ឆយា”តិអាទិនា បុព្វេ អាហារេសុ វុត្ថវីធី សន្ទាយ អាហា
“អាហារា”តិអាទិ។ ឥនាទិ តត្ថ កត្តញ្ញំ អត្ថវណ្ណានំ សន្ទាយ “ហេដ្ឋា
វុត្ថត្ថមេវា”តិ វុត្ថំ។

អាទិនវន្តិ នោសំ។ ជាយាតិ ភរិយា។ បតីតិ ភត្តា។ អបេក្ខាសន្ទា ចេតេ
បិតាបុត្រសន្ទារិយ, ចាឡិយំ បន អា-ការស្ស រស្សត្ថំ សានុនាសិកញ្ច កត្វា
វុត្ថំ “ជាយម្បតិកា”តិ។ សម្មា ជលំ វហតីតិ សម្ពលំ, សុខាវហន្តិ អត្តោ។ តថា
ហិ តំ “បថេ ហិតន្តិ ចាថេយ្យ”ន្តិ វុច្ចតិ។ មគ្គស្ស កត្តារបរិយាបន្នតា វុត្ថំ
“កត្តារភូតំ មគ្គ”ន្តិ។ ទុល្លភតាយ តំ ឧទកំ តត្ថ តារេតីតិ កត្តារំ, និរុទកំ
មហារំនំ។ វុឡិវសេន ឥតរម្បិ មហារំនំ តថា វុច្ចតីតិ អាហា
“ចោរកត្តារ”ន្តិអាទិ។ បរាជ្ជនំ វេរិអាទិនញ្ច វសេន សប្បជិកយម្បិ អរញ្ញំ ឯត្ថវ
សង្កបំ កច្ចតីតិ វុត្ថំ “បញ្ចវិធជ”ន្តិ។

យនយនជ្ជានតោតិ មំសស្ស ពហលពហលំ ជូលជូលំ ហុត្វា បីតជ្ជានតោ។
“តាទិសញ្ញិ មំសំ គហេត្វា សុក្ខាបិ តំ វល្លរំ។ សូលេ អាវុទិត្វា បក្កមំសំ
សូលមំសំ។ វិរឡ្ហន្ទាយាយំ និសីទិសុ គន្ធី អសមត្តោ ហុត្វា។
គោវតកុក្កុវតនេវតាយាចនាទិហិ តិ គោវតកុក្កុវតាទិវតចរណេហិ ចេវ
នេវតាយាចនាទិហិ បណិធិកម្មេហិ ច មហន្តំ ទុក្ខំ អនុភូតំ។

យស្មា បន សាសនេ សម្មាបដិបជ្ជន្តស្ស ភិក្ខុនោ អាហារបរិភោគស្ស
ឱបម្មភាវេន តេសំ ជាយម្បតិកានំ បុត្តមំសបរិភោគោ ឥធម្មកក្កតា អាជីតោ,
តស្មាស្ស នាណកាវេហិ ឱបម្មត្ថំវិភាវេតុំ “តេសំ សោ បុត្តមំសាហារោ” តិអាទិ
អារទ្ធុំ។ តត្ថ សជាតិមំសតាយាតិ សមាណជាតិកមំសភាវេន,
មនុស្សមំសភាវេនាតិ អត្តោ។ មនុស្សមំសញ្ញា កុលប្បសុតមនុស្សនំ
អមនុញ្ញំ ហោតិ អបរិច្ឆិតភាវតោ ការយ្ហភាវតោ ច, តតោ ឯវ
ញាតិអាទិមំសតាយាតិអាទិ វុត្ថំ។ តរុណាមំសតាយាតិអាទិ បន សភាវតោ
អនភិសម្ពាវតោ ច អមនុញ្ញាតិ កត្វា វុត្ថំ។ អដ្ឋបិទតាយាតិ អដ្ឋបិទភាវតោ។
មជ្ឈត្ថភាវេយេវ វិភា។ តតោ ឯវ និច្ឆន្ទរាគបរិភោគេ វិភាតិ វុត្ថំ កត្តារតោ
និត្តរណាជ្ឈាសយតាយ។ ឥនានិ យេ ច តេ អនបនីតាហារោ, ន
យាវទត្ថបរិភោគោវិគតមច្ឆេរមលតា សម្មាហារភាវោ អាយតី តត្ថ
បត្តនាភាវោ សន្និធិការាភាវោ អបរិច្ឆជនមទត្តាភាវោ អហិធឿនា
អវិវាទបរិភោគោ ចាតិ ឧបមាយំ លព្ភមាណ បការវិសេសា, តេ តថា នីហរិត្វា
ឧបមេយ្យេ យោជេត្វា ទស្សេតុំ “ន អដ្ឋិញ្ញាវចម្មនិស្សិតជ្ជាណនី” តិអាទិ វុត្ថំ។ តំ
ការណានិ តំ តេសំ ជាយម្បតិកានំ យាវទេវ កត្តានិត្តរណាត្ថាយ
បុត្តមំសបរិភោគសម្ពាតំ ការណំ។

និស្សន្ទចាជិកុល្យតំ បច្ឆវេក្ខន្តោបិ កតធឿ ការាហារំ បរិវិមំសតិ។ យថា
តេ ជាយម្បតិកាតិអាទិបិ ឱបម្មសំសន្ននំ។ “បរិកុញ្ញិតត្តោ អាហារោ” តិ បទំ
អានេត្វា សម្ពន្ធិតត្ថំ។ ឯស នយោ ឥតោ បរេសុបិ។ អបដិក្ខិបិត្វាតិ អនបនេត្វា។
វដ្ឋកេនវិយ កុក្កុដេនវិយ ចាតិ វិសទិសូទាហារណំ។ ឱធី អទស្សេត្វាតិ
មហាន្តគ្គហណាវសេន ឱធី អកត្វា។ សីហេនវិយាតិ សទិសូទាហារណំ។ សោ
កិរ សបទានមេវ ខាទតិ។

អគធិតអមុច្ឆិតាទិការេន បរិភុញ្ញិតព្ពតោ “អមច្ឆរាយិត្វា”តិអាទិ វុត្តំ។
អព្ពន្ធកេ អត្តា នាម អត្ថិតិ ទិដ្ឋិ អត្ថបលទ្ធិ, តំសហគតេន សម្មាហេន អត្តា
អាហារំ បរិភុញ្ញិតិតិ។ សតិសម្មជញ្ញវសេនបីតិ “អសិតេ បីតេ ខាយិតេ
សាយិតេ សម្មជានការី ហោតី”តិ ឯត្ថ វុត្តសតិសម្មជញ្ញវសេនបី។

“អហោ វត មយំ...បេ.... លភេយ្យ”ន្តិ បត្តនំ វា, “ហិយេ្យា វិយ...បេ.... ន
លទ្ធ”ន្តិ អនុសោចនំ វា អកត្វាតិ យោជនា។

“សន្និដី ន អកំសុ, ភូមិយំ វា និខណ្ឌីសុ, អគ្គិនា វា ឈាបយីស្វ”តិ ន-ការំ
អានេត្វា យោជនា។ ឯវំ សព្ពត្ថ។

បិណ្ឌាចាតំ វា អហិឡេន្តេន ឆាយកំ វា អហិឡេន្តេន បរិភុញ្ញិតព្ពតិ
យោជនា។ ស បត្តចាណីតិ សោ បត្តហត្ថោ។ នាវជានិយាតិ ន អវជានិយា។
អតិមញ្ញិតិតិ អតិក្កមិត្វា មញ្ញិតិ, អវជានាតិតិ អត្ថោ។

“តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិញ្ញាតេ”តិ វត្វា តាហិ កតឡី ការាហារស្ស
បរិជាននិដី ធស្សេន្តោ “កថ”ន្តិអាទិមាហ។ តត្ថ សវត្ថកវសេនាតិ
សសម្ពារវសេន, សភាវតោ បន រូចាហារណំ ឌីជមត្តំ ហោតិ។ ឥធស្សិ
កតឡី ការាហារស្ស លក្ខណំ។ កាមំ រសារម្មណំ ជិដ្ឋាបសាទេ បដិហញ្ញិតិ,
តេន បន អវិនាកាវតោ សម្មត្តវិសយតាហិតាយ ច ជិដ្ឋាបសាទស្ស
“ឌីជដ្ឋមករូបំ កត្ថ បដិហញ្ញិតិ”តិ វុត្តំ។ តស្សាតិ ជិដ្ឋាបសាទស្ស។ ឥមេ ធម្មាតិ
ឥមេ យថាវុត្ថកត្ថុចាឆាយធម្មា។ តន្តិ រូបខន្ធា បរិគ្គណ្ឌតោតិ បរិគ្គណ្ឌន្តស្ស។
ឧប្បន្នា ជស្សបញ្ចមកា ធម្មាតិ សព្ពេបិ យេ យថានិទ្ធាវតា, តេហិ
សហប្បវត្តាវ សព្ពេបិ ឥមេ។ សរសលក្ខណតោតិ អត្តនោ កិច្ចតោ
លក្ខណតោ ច។ តេសំ នាមរូបភាវេន វវត្ថបិតានំ បញ្ចន្ធា ខន្ធានំ បច្ចយោ

វិញ្ញាណ។ “តស្ស សម្ពាទតេសំ អវិជ្ជា” តិ ឯវំ ឧទ្ធចំ អាហារោវសេន បច្ចយំ។
អនោឡោហានវសេន បន សឡាយតនាទិកេ បរិយេសន្តោ
អនុលោមបដិលោមំ បដិច្ចសមុប្បាទំ បស្សតិ។ សឡាយតនាទយោបិ ហិ
រូចារូបធម្មានំ យថារហំ បច្ចយភាវេន វវត្ថុបេតញ្ញាតិ។ យាថាវតោ ទិដ្ឋត្តាតិ
“ឥទំ រូបំ, ឯត្ថកំ រូបំ, ន ឥតោ ភិយ្យោ, ឥទំ នាមំ, ឯត្ថកំ នាមំ, ន ឥតោ
ភិយ្យោ” តិ ច យថាភូតំ ទិដ្ឋត្តា។ អនិច្ចានុបស្សនា, ទុក្ខានុបស្សនា,
អនត្តានុបស្សនា, និព្វិនានុបស្សនា, វិរាគានុបស្សនា, និរោធានុបស្សនា,
បដិនិស្សក្កានុបស្សនាតិ ឥមាសំ សត្តន្ធិ អនុបស្សនានំ វសេន។ សោតិ
កតឡី ការាហារោ។ តិលក្ខណ... បេ... សម្ពាទាយាតិ អនិច្ចតាទីនំ តិណ្ហំ
លក្ខណានំ បដិវិជ្ឈនវសេន លក្ខណាវន្តសម្មសនវសេន ច
បវត្តញ្ញាណសម្ពាទាយ។ បរិញ្ញតោ ហោតិ អនវសេសតោ នាមរូបស្ស
ញាតត្តា តប្បវិយាបន្នត្តា ច អាហារស្ស។ តេនាហ “តស្មី យេវា” តិអាទិ។
ធន្តរាគាវកឡនេនាតិ ធន្តរាគស្ស បដហានេន។

បញ្ច កាមគុណា ការណាភូតា ឯតស្ស អត្ថិតិ បញ្ចកាមគុណិកោ។
តេនាហ “បញ្ចកាមគុណាសម្ពាទាយ” តិ។ ឯកិស្សា តណ្ហាយ បរិញ្ញា ឯកបរិញ្ញា។
សត្តស្ស បញ្ចកាមគុណិកស្ស រាគស្ស បរិញ្ញា, សត្តបរិញ្ញា។ តទុកយស្សបិ
មូលភូតស្ស អាហារស្ស បរិញ្ញា មូលបរិញ្ញា។ ឥនាទិ ឥមា តិស្សោបិ
បរិញ្ញាយោ វិភាគេន ទស្សេតុំ “យោភិក្ខុ” តិអាទិ អារទ្ធិ។ ជីវ្ហាទ្វារេ
ឯករសតណ្ហំ បរិជានាតិ តិ ជីវ្ហាយ រសំ សាយិត្វា ឥតិ បដិសញ្ញិត្តតិ “យោ
យមេត្ថ រសោ, សោ វត្ថុកាមវសេន ឱជជ្ជមករូបំ ហោតិ ជីវ្ហាយតនំ បសាទោ។
សោ កី និស្សិតោ? ចតុមហាភូតនិស្សិតោ។ តំសហជាតោ វណ្ណោ គន្ធា រសោ
ឱជា ជីវិតិន្ទ្រិយន្តិ ឥមេ ធម្មារូបក្ខន្ធា នាម។ យោ តស្មី រសេ អស្សាទោ, អយំ
រសតណ្ហា។ តំសហគតា ជស្សនយោ ធម្មា ចត្តារោ អរូបក្ខន្ធា” តិអាទិវសេន។

សព្វអដ្ឋកថាយំ អាគតវសេន វេទិតព្ពំ។ តេនាហ “តេន បញ្ចកាមគុណិកោ
រាគោ បរិញ្ញាតោ ហោតី” តិ។ តត្ថ តេនាតិ យោភិត្តុ ជីវាទ្វារេ រសតណ្ហំ
បរិជាតាតិ, តេន។ កថំ បន ឯកស្មី ទ្វារេ តណ្ហំ បរិជាតោ បញ្ចសុ ទ្វារេសុ
រាគោ បរិញ្ញាតោ ហោតីតិ អាហ “កស្មា” តិអាទិ។ តស្សាយេវាតិ តណ្ហាយ ឯវ
តណ្ហាសាមញ្ញតោ ឯកត្តនយវសេន វុត្តំ។ តត្ថាតិ បញ្ចសុ ទ្វារេសុ។
ឧប្បជ្ឈនតោតិ រូបរាគាទិភាវេន ឧប្បជ្ឈនតោ។ លោភោ ឯវ ហិ តណ្ហាយនជ្ជន
“តណ្ហា” តិបិ, រជ្ជនជ្ជន “រាគោ” តិបិ វុច្ចតិ។ តេនាហ “សាយេវ ហិ” តិអាទិ។
ឥនានិ វុត្តមេវត្ថំ “យថា” តិអាទិនា ឧបមាយ សម្មិល្លោតិ។ បញ្ចមគ្គ
ហនតោតិ បញ្ចសុ មគ្គេសុ សញ្ជិត្ថំ ករោន្តេន មគ្គគាមិនោ ហនន្តោ “មគ្គ
ហនតោ” តិ វុត្តោ។

សព្វញ្ញនេ បិណ្ឌាចាតសញ្ញិតេ ភត្តសមូហេ មនុញ្ញេ រូបេ រូបសន្នាទយោ
លព្ពន្ធិ, តត្ថ បញ្ចកាមគុណាភកស្ស សម្ពុំ ទស្សេតុំ “កថ” តិអាទិ វុត្តំ។
សតិសម្បជញ្ញេន បរិគ្គហេត្វាតិ សព្វភាគិយេន កម្មជ្ជានបរិចាលកេន
បរិគ្គហេត្វា។ និច្ចន្ទរាគបរិភោគេនាតិ មគ្គាធិគមសិទ្ធនេន និច្ចន្ទរាគបរិភោគេន
បរិគ្គេត្ថោ។ សោតិ កាមគុណិកោ រាគោ។

តស្មី សតីតិ កតឡី ការាហារេ សតិ។ តស្សាតិ
បញ្ចកាមគុណិកាភកស្ស។ ឧប្បត្តិតោតិ ឧប្បជ្ឈនតោ។ ន ហិ អាហារាលាភេន
ជិយន្តាទុព្ពល្យបរេតស្ស កាមបរិភោគិន្តា សម្ពុំតិ។ ឧបនិជ្ឈានចិត្តន្តិ
រាគវសេន អញ្ញមញ្ញំ ឱលោកនចិត្តំ។

នត្ថិ តំ សំយោជនន្តិ បញ្ជាវិធម្មិ ឧទ្ធម្ភាគិយសំយោជនំ សន្ធាយ វុត្តំ។
តេនាហ “តេន រាគេន... បេ.... នត្ថិ” តិ។ តេនាតិ កាមរាគេន។ ឯត្ថកេនាតិ

យថាវុត្តាយ ទេសនាយ។ កថេតំ វុដ្ឋតិ តិ ឥមំ បឋមាហារកថំ កថេន្តេន
ធម្មកថិកេន។

បឋមាហារវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទុតិយាហារវណ្ណានា

ទុតិយេ ទុតិយេ អាហារេ។ ឧទ្ទាលិតចម្មាតិ ឧប្បាជិតចម្មា, សព្វសោ
អបនិតចម្មាតិ អត្ថោ។ ន សក្កោតិ ទុព្ពលភាវតោ, តថា ហិ ឥត្ថី “អពលា”តិ
វុច្ចតិ។ សិលាកុដ្ឋាធិនន្តិ អាទិ-សទ្ធន ឥដ្ឋកកុដ្ឋមត្តិ កាកុដ្ឋាធិនំ សង្គហោ។
ឧណ្ណានភីតិ មក្កជកំ។ សរព្វតិ យរតោឡិកា។ ឧទ្ទាលិត្តចាលាកា នាម
លោមសា ចាលាកា។ អាកាសនិស្សិតាតិ អាកាសចារិនោ។ លុញ្ចិត្តាតិ
ឧប្បាជេត្វា។

តិស្សោ បរិញ្ញាតិ ហេដ្ឋា វុត្តា ញាតបរិញ្ញាទយោ តិស្សោ បរិញ្ញា។
តម្រូលកត្តាតិ ជស្សម្រូលកត្តា។ ទេសនា យាវ អរហត្តា កថិតា សព្វសោ
វេទនាសុ បរិញ្ញាតាសុ កិលេសានំ លេសស្សបិ អភាវតោ។

ទុតិយាហារវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

តតិយាហារវណ្ណានា

អដ្ឋារកាសុន្តិ អដ្ឋារាសី។ ដុណាដ្ឋិតិ អត្ថនោ ឧបរិ សយមេវ អាកិរដ្ឋិតិ
អត្ថោ។ តេនាហ “នរា វុទ្ធគ្នា បរិទឡ្យតត្តា”តិ។ នរាតិ បុរិសាតិ អត្ថោ, ន
មនុស្សា។ ភយញ្ចិ មំ វិទ្ធីតិ ភយស្ស វសេន ករោន្តោ ភយំ លភតិ នាម។
សន្តរមាណោវាតិ សុដ្ឋុ តរមាណោ ឯវ ហុត្វា។ ចោរិសំ វុច្ចតិ បុរិសប្បមាលំ,
តស្មា អតិវេកចោរិសា បុរិសប្បមាលោតោ អធិកា។ តេនាហ

“បញ្ចវត្តនប្បមាណា”តិ។ អស្សតិ កាសុយា។ តទកាវេតិ តេសំ ជាលាជ្ជមាណំ
អភាវេ។ អារការស្សតិ អារកា ឯវ អស្ស។

អផ្ការកាសុរិយ តេភូមកវដ្ឋំ ឯកាទសន្នំ អគ្គីនំ វសេន
មហាបរិឡាហិតោ។ ជិវិ...បេ... បុទុជ្ឈនោ តេហិ អគ្គីហិ ទហិតត្ថោ។ ទេ
ពល...បេ... កម្មំ អនិច្ចន្តស្សេវ តស្ស វដ្ឋុកេត្ត ចាតនតោ។
អាយុហនូបកឡនាណំ កាលភេទោ ន ចិន្តេតព្វោ ឯកន្តការីនោ ជលស្ស
និច្ឆាទិតត្តាតិ អាហា “កម្មំ ហិ”តិអាទិ។

ជស្សេវ វុត្តនយេនេវាតិ តត្ថ “ជស្សេវា សម្ព័រក្ខន្ធោ”តិ វុត្តំ, ឥធ
“មនោសព្វោតនា សម្ព័រក្ខន្ធោ”តិ វុត្តត្ថំ។ សេសំ វុត្តនយមេវាតិ។
“តណ្ហាបច្ចយា ឧចាទានំ, ឧចាទានបច្ចយា ភវេ”តិ វចនតោ
មនោសព្វោតនាយ តណ្ហា មូលការណ៍ន្តិ អាហា “តណ្ហាមូលកត្តា
មនោសព្វោតនាយា”តិ។ តេនាហា “ន ហិ”តិអាទិ។ កេចិ បន យស្មា
មនោសព្វោតនាយ ជលភូតំ វេទនំ បដិច្ច តណ្ហា ឧប្បជ្ជតិ, តស្មា ឯវ វុត្តន្តិ
វទន្តិ។

តតិយាហារវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ចតុត្ថាហារវណ្ណានា

អនិដ្ឋចាបនវសេន តំសមដ្ឋីបុគ្គលំ អាគប្បតីតិ អាគុ, ចាបំ, តំ ចរតិ
សីលេនាតិ អាគុចារី។ តេនាហា “ចាបចារី”ន្តិ។

រាជារិយ កម្ពុំ បរមិស្សរភាវតោ។ អាគុចារី បុរិសោរិយ...បេ... បុដ្ឋនោ
ទុក្ខវត្ថុភាវតោ។ អាទិន្នប្បហារវណានិ តិណិ សត្តិសតានិរិយ បុដ្ឋនស្ស
អាតុរមានមហាទុក្ខបតិដ្ឋំ បដិសន្ធិវិញ្ញាណំ។ តេនាហា សត្តិ...បេ... ទុក្ខន្តិ។

តម្កលកត្តាតិ បដិសន្ធិវិញ្ញាណម្កលកត្តា ឥតោ បរំ បរត្ថនាមរូបស្ស។

ចតុត្ថាហារវណ្ណានិដ្ឋិតា។

បុត្តម៌ស្វបមសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៤. អត្ថិរាគសុត្តវណ្ណាន

៦៤. ចតុត្ថេ សោតិ លោភោ។ រញ្ជនវសេនាតិ រដ្ឋជាតំ រិយ តស្ស ចិត្តស្ស
អនុរញ្ជនវសេន។ នន្ទនវសេនាតិ សប្បីតិកតាយ អារម្មណស្ស
អភិនន្ទនវសេន។ តណ្ហាយនវសេនាតិ វិសយកត្តកាមតាយ វសេន។ ឯកោ
ឯវ ហិ លោភោ បរត្ថិអាការវសេន តថា វុត្តោ។ បតិដ្ឋិតន្តិលទ្ធសភារំ។
តត្ថាតិ វដ្តោ។ អាហារេតិ កេចិ។ វិញ្ញាណន្តិ អភិសន្ធាវិញ្ញាណំ។ វិរុទ្ធិន្តិ
ជលនិព្ពត្តិយា វិរុទ្ធិប្បត្តំ។ តេនាហា “កម្ពុំ ជវាបេត្វា” តិអាទិ។ តត្ថ ជវាបេត្វាតិ
ជលំ តាហាបេត្វា។ អភិសន្ធាវិញ្ញាណញ្ចិ អត្ថនា សហជាតានំ
សហជាតាទិបច្ចយេហិ ចេវ អាហារបច្ចយេន ច បច្ចយោ ហុត្វា តស្ស អត្ថនោ
ជលុប្បាទនេ សាមត្តិយត្វា វិរុទ្ធិប្បត្តំ។ តេនាហា “កម្ពុំ សន្តានេលទ្ធការំ
វិរុទ្ធិប្បត្តញ្ចស្ស ហោតី” តិ។ វដ្ឋកថា ឯសាតិ កត្វា “យត្ថាតិ តេភូមកវដ្តេ
ភុម្ម” តិ វុត្តំ។ សព្ពត្ថាតិ សព្ពេសុ។ បុរិមបទេ ឯតំ ភុម្មន្តិ “យត្ថ តត្ថា” តិ អាគតំ
ឯតំ ភុម្មវចនំ បុរិមស្មី បុរិមស្មី បទេ វិសយភូតេ។ តញ្ចិ អារត្ត ឯតំ “យត្ថ
តត្ថា” តិ ភុម្មវចនំ វុត្តំ។ ឥមស្មី វិចាកវដ្តេតិ បច្ចប្បន្នេ វិចាកវដ្តេ។ អាយតី
វដ្តហេតុកេ សន្ធាវេ សន្ធាយ វុត្តំ “យត្ថ អត្ថិ អាយតី បុនព្ភាវាទិនិព្ពត្តិ” តិ

វេទនតោ។ បុណ្ណវាភិទិត្តតិ ច បដិសន្ធិ អធិប្បតាតិ វុត្ថំ “យត្ថ អត្ថិ អាយតី
បុណ្ណវាភិទិត្តតិ, អត្ថិ តត្ថ អាយតី ជាតិជរាមរណា”ន្តិ។ ជាតិទិ ចេត្ត
មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមនំ អធិប្បតំ។ យស្មី ហនេតិ យស្មី ការណេ សតិ។

ការណព្យោត្ត សន្តិរា វេទិតញ្ចា។ តេ ហិ អាយតី បុណ្ណវាភិទិត្តតិ ហេតុ,
តណ្ហាអវិជ្ជាយោ, កាលគតិអាទយោ ច កម្មស្ស សម្ភារា។ កេចិ បន
កិលេសវដ្តកម្មគតិកាលា ចាតិ អធិប្បាយេន “កាលគតិអាទយោ ច កម្មស្ស
សម្ភារា”តិ វេទន្តិ។ តំតំភវបត្តនាយ តថា តថា គតោ តិវិជោ ភវោ
តេភូមកវដ្តំ។ តេនាហ “យត្ថាតិ តេភូមកវដ្តេ”តិ។ តថា ចាហ
“សសម្ភារកកម្មំ ភវេសុ រូបំ សមុដ្ឋាបេតិ”តិ។ រូបន្តិ អត្តភារំ។

សន្ធិបិទ្វាតិ តិសុ អកត្វាវិញ្ញណេន ឯកសន្ធិបំ កត្វាតិ អត្តោ។ ឯកោ
សន្ធិតិ ឯកោ ហេតុផលសន្ធិ។ វិចាកវិធិន្តិ សឡាយតនាទិកំ វេទនាវសានំ
វិចាកវិធី។ “នាមរូបេន សន្ធិ”ន្តិ បទំ អានេត្វា សម្ពន្ធោ។ នាមរូបេនាតិ វា
សហយោគេ ករណាវចនំ។ ឥធម ឯកោ សន្ធិតិ ឯកោ ហេតុផលសន្ធិ។
អាយតិកវស្សាតិ អាយតី ឧបបត្តិកវស្ស។ តេន ចេត្ត ឯកោ សន្ធិ
ហេតុផលសន្ធិ វេទិតញ្ចា។

ជីណាសវស្ស អគ្គមគ្គាធិកមនតោវ បវត្តកម្មស្ស មគ្គេន
សហាយវេកល្លស្ស កតត្តា អវិជ្ជមានំ។ សូរិយរស្មិសមន្តិ តតោ ឯវ
វុត្ថនយេនេវ អប្បតិជ្ជិតសូរិយរស្មិសមំ។ សាតិ រស្មី។ កាយាទយោតិ
កាយទ្វារាទយោ។ កតកម្មន្តិ បច្ចយេហិ កតភារំ ឧបាទាយ វុត្ថំ, ន
កម្មលក្ខណបត្តតោ។ តេនាហ “កុសលាកុសលំ នាម ន ហោតិ”តិ។
កិរិយមត្តេតិ អវិចាកធម្មត្តា កាយិកាធិបយោគមត្តេ ឋត្វា។ អវិចាកំ
ហោតិ តេសំ អវិចាកធម្មត្តា។

អត្ថកថាសុត្តន្តបិដក

៥. នករសុត្តន្តបិដក

៦៥. បញ្ចមសុត្ត “បុព្វេវ មេ, ភិក្ខុវេ, សម្មាសម្ពុទ្ធ” តិ អាទិ ហេជ្ជា
សំវណ្ណិតមេវា តិ អវុត្តមេវ សំវណ្ណិតុំ “នាមរូប ខោសតិ” តិ អារទ្ធោ។ តត្ថ
ធានសបទិកេ បដិច្ចសមុប្បាទេ ឥមស្មី សុត្ត យានិ ទ្វេ បទានិ អគ្គហិតានិ,
នេសំ អគ្គហាលោ ការណំ បុច្ឆិត្វា វិស្សន្តេតុ កាមោ តេសំ គហេតព្ភការណំ
តាវ ទស្សន្តោ “ឯត្តា” តិ អាទិមាហា។ បច្ចក្ខតំ បច្ចប្បន្នំ ភវំ បឋមំ គហេត្វា
តទនន្តរំ អនាគតស្ស “ធុតិយ” ន្តិ គហាលោ អតីតោ តតិយោ ហោតីតិ អាហា
“អវិជ្ជាសង្ខារា ហិ តតិយោ ភវេ” តិ។ ននុ ចេត្ត អនាគតស្ស ភវស្ស គហាលំ ន
សម្ភវតិ បច្ចប្បន្នភវសេន អភិនិវេសស្ស ដោតិតត្តាតិ? សច្ចមេតំ, ការណោ
បន គហិតេ ជលំ គហិតមេវ ហោតីតិ តថា វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្វំ។ អបិចេត្ត អនាគតោ
អន្តា អត្ថតោ សង្កហិតោ ឯវ យតោ “នាមរូបបច្ចយា សឡាយតន” ន្តិ អាទិនា
អនាគតទ្ធីសំគាហិតា ទេសនា បវត្តា, ចតុវេការវសេន វិញ្ញាណបច្ចយា
នាមន្តិវិសេសោ អត្ថិ។ តស្មា “បញ្ចវេការវសេនា” តិ វុត្តំ។ តេហិតិ
អវិជ្ជាសង្ខារេហិ អារម្មណភូតេហិ។ អយំ វិបស្សនាតិ អន្តាបច្ចប្បន្នវសេន
ឧទយព្ពយំ បស្សន្តស្ស បវត្តវិបស្សនា។ ន យជីយតីតិ ន សមិជ្ឈតិ។
មហា... បេ... អភិនិវេជ្ជាតិ ន យជនេ ការណាមាហា, ហេជ្ជា គហិតត្តា
ចាដិយេក្កំ សម្មសនីយំ ន ហោតីតិ អធិប្បាយោ។

អធិជ្ជេស្វតិ អនុពុទ្ធសុ។ ចតុសច្ចស្ស អនុពោជនេ ន ភវិតព្ពន្តិ អាហា “ន
សក្កាពុទ្ធនភវិតុ” ន្តិ។ ឥមនាតិ មហាសត្តេន។ តេតិ អវិជ្ជាសង្ខារា។
ភវឧបាទានតណ្ហាវសេនាតិ ភវឧបាទានតណ្ហាទស្សនវសេន។ ធិជ្ជាវ
“តំសហគតា” តិ សមាធយោគក្ខមត្តា។ ន បរភាគំ ខនេយ្យ អត្តនា ឥច្ឆិតស្ស

គហិតត្តា បរកាគេ អញ្ញាស្ស អភាវតោ ច។ តេនាហ “កស្សនិ នត្ថិតាយា” តិ។
បដិនិវត្តសីតិ បដិសំហវិ។ បដិនិវត្តនេ បន ការណំ ធស្សេតុំ “តទេត” ត្ថិអាទិ
វុត្ថំ។ អភិទ្ធគ្គាជន្តិ អខណិតជ្ជានំ។

បច្ចយតោតិ ហេតុតោ, សម្ព័រតោតិ អត្ថោ។ “កិម្ពី នុ ខោ សតិ ជរាមរណំ
ហោតី” តិអាទិនា ហេតុបរម្មវវសេន ជលបរម្មរាយ កិត្តមានាយ, កិម្ពី នុ ខោ
សតិ វិញ្ញាណំ ហោតីតិ ច វិចារណាយ សម្ព័រ ខោ សតិ វិញ្ញាណាស្ស
វិសេសតោ ការណាភូតោ សម្ព័រ អគ្គហិតោ, តតោ វិញ្ញាណំ បដិនិវត្តតិ
នាម, ន សត្តបច្ចយតោ។ តេនេវាហ “នាមរូបេ ខោ សតិ វិញ្ញាណំ ហោតី” តិ។
កី នាម ហេតុ សហជាតាទិវសេនេវ បច្ចយភូតំ អធិប្បតំ, ន
កម្មបនិស្សយវសេន បច្ចប្បន្នវសេន អភិនិវេសស្ស ជោតិតត្តា។
អារម្មណតោតិ អវិជ្ជាសម្ព័រសម្ព័រតអារម្មណតោ,
អតីតភវសម្ព័រតអារម្មណតោ។ អតីតទូបរិយាបន្នា ហិ អវិជ្ជាសម្ព័រ។ តតោ
បដិនិវត្តមានំ វិញ្ញាណំ អតីតភវេបិ បដិនិវត្តតិ នាម។ ឧភយម្បីតិ
បដិសន្ធិវិញ្ញាណំ វិបស្សនាវិញ្ញាណាម្បី។ នាមរូបំ ន អតិក្កមតីតិ បច្ចយភូតំ
អារម្មណភូតញ្ច នាមរូបំ ន អតិក្កមតិ តេនវិនា អវត្តនតោ។ តេនាហ
“នាមរូបតោ បរំ ន គច្ឆតី” តិ។ វិញ្ញាណោ នាមរូបស្ស បច្ចយេ ហោន្តតិ
បដិសន្ធិវិញ្ញាណោ នាមរូបស្ស បច្ចយេ ហោន្តេ។ នាមរូបេ វិញ្ញាណាស្ស បច្ចយេ
ហោន្តតិ នាមរូបេ បដិសន្ធិវិញ្ញាណាស្ស បច្ចយេ ហោន្តេ។
ចតុវេការបញ្ចវេការភវវសេន យថាវហំ យោជនា វេទិតញ្ច។ ធូសុបិ
អញ្ញមញ្ញំ បច្ចយេសុ ហោន្តេសុតិ បន បញ្ចវេការភវវសេន។ ឯត្ថកេនាតិ ឯវំ
វិញ្ញាណោនាមរូបានំ អញ្ញមញ្ញំ ឧបត្ថម្ភវសេន បវត្ថិយា។ ជាយេថ វា ឧបបន្នេថ
វាតិ “សត្តោ ជាយតិ ឧបបន្នេតី” តិ សមញ្ញា ហោតិ វិញ្ញាណោនាមរូបវិនិមុត្តស្ស

សត្វបញ្ញត្តិយា ឧបាទានភូតស្ស ធម្មស្ស អភារតោ។ តេនាហ “ឥតោ
ហី” តិអាទិ។ ឯតទេវាតិ “វិញ្ញាណំ នាមរូប” ន្តិ ឯតំ ទ្វយមេវ។

អបរាបរាបុតិបដិសន្ធិហីតិ អបរាបរាបុតិបដិសន្ធិបកេហិ “ចរតិ,
ឧបបន្នតី” តិ ទ្វីហិ បទេហិ។ បញ្ចា បទានីតិ “ជាយេថ វា” តិអាទិនិ បញ្ចា បទានិ។
ននុ តត្ថ បឋមតតិយេហិ ចតុត្ថបញ្ចមាទិ អត្ថតោ អភិជ្ជានីតិ? សច្ចំ,
វិញ្ញាណនាមរូបាទំ អបរាបរាបុតិបដិសន្ធិនត្ថំ ឯវំ វុត្ថំ។ តេនាហ
“អបរាបរាបុតិបដិសន្ធិហី” តិ។ ឯត្តារតាតិ វុត្ថមេវត្ថន្តិ យោ “ឯត្តារតា” តិ
បទេន បុព្វេ វុត្តោ, តមេវ យថាវុត្ថមត្ថំ “យទិទ” ន្តិអាទិនា និយ្យាតេន្តោ បុន
វត្វា។ អនុលោមបច្ចយាការវសេនាតិ
បច្ចយធម្មទស្សនបុព្វកបច្ចយុប្បន្នធម្មទស្សនវសេន។ បច្ចយធម្មានញ្ញា
អត្ថនោ បច្ចយុប្បន្នស្ស បច្ចយភារោ ឥទប្បច្ចយតា បច្ចយាការោ, សោ ច
“អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា” តិអាទិនា វុត្តោ សង្ខារុប្បត្តិយា អនុលោមនតោ
អនុលោមបច្ចយាការោ, តស្ស វសេន។

អាបតោតិ បរិខាគតឧទកតោ។ ធារសម្បត្តិយា តត្ថ វសន្តានំ
បវេសននិគ្គមនជាសុតាយ ឧបភោគបរិភោគវត្ថុសម្បត្តិយា
សរីរចិត្តសុខតាយ នគរស្ស មនុញ្ញតាតិ វុត្ថំ “សមន្តា ... បេ.... រមណីយ” ន្តិ។
បុព្វេ សុញ្ញភារេន អរញ្ញសទិសំ ហត្វា បិតំ ជនវាសំ ករោន្តេ នគរស្ស
លក្ខណាប្បត្ថំ ហោតីតិ វុត្ថំ “តំ អបរេន សមយេន ឥទ្ធច្បោវ អស្ស ដីតញ្ចា” តិ។

“បុព្វេវ ខោ បនស្ស កាយកម្មំ វចីកម្មំ អាជីវោ ច សុបរិសុទ្ធោ” តិ វចនតោ
តីហិ វិរតីហិ សទ្ធិ បុព្វភាគមគ្គោបិ អដ្ឋង្គិកវេហារំ លទ្ធិំ អរហតីតិ វុត្ថំ
“អដ្ឋង្គិកស្ស វិបស្សនាមគ្គស្ស” តិ។ វិបស្សនាយ ចិល្លាន្តេតិ វិបស្សនាយ
សញ្ញាវិតតាយ តត្ថ តត្ថ តាយ វិបស្សនាយ តីរតេ បរិយេសិតេ។

លោកុត្តរមគ្គទស្សនន្តិ អនុមាណាទិវសេន លោកុត្តរមគ្គស្ស ទស្សនំ។ តថា ហិ
និព្វាននគរស្ស ទស្សនំ ទដ្ឋតំ។ ទិដ្ឋកាលោតិ អធិគមវសេន ទិដ្ឋកាលោ។
មគ្គជលវសេន ឧប្បន្នា បរោបណ្ណាស អនវដ្ឋធម្មា, បច្ចវេក្ខណញ្ញាណំ បន
តេសំ វវត្តាបកំ។ យាបេត្វាតិ ចរាបេត្វា។

អវត្តមានកដ្ឋេនាតិ ពុទ្ធសុញ្ញេ លោកេ កស្សចិ សន្តានេ អប្បវត្តនតោវ
ឧប្បាទាទិវសេន វត្តមានវសេន។ តថា ហិ ភគវា “អនុប្បន្នស្ស មគ្គស្ស
ឧប្បាទេតា, អសញ្ញាតស្ស សញ្ញានេតា” តិអាទិកេហិ ថោមិតោ។ បុព្វកេហិ
មហេសីហិ បដិបន្នោ ហិ អរិយមគ្គោ ឥតវេហិ អន្តរា កេហិច អវឌ្ឍញ្ញតោតិ
វុត្តំ “អវឌ្ឍញ្ញនដ្ឋេន បុរាណមគ្គោ” តិ។ ឈានស្សនទេនាតិ ឈានសុខេន
ឈានបីតិយា។ សុភិក្ខុំ បណ្ឌិតធម្មាមតតាយ តិត្តិអាវហំ។ បុប្ផតំ
ឧបសោភិតំ។ យាវ ទសសហស្សចក្កវាឡេតិ វុត្តំ “ឯកិស្ស លោកធាតុយា” តិ
បរិច្ឆេទពុទ្ធខេត្តត្តា។ តស្ស អត្ថិតាយ ហិ បរិច្ឆេទោ អត្ថិ។ ឯតស្មី អន្តរេតិ
ឯតស្មី ឱកាសេ។

នគរសុត្តវណ្ណានា ទិដ្ឋតា។

៦. សម្មសុត្តវណ្ណានា

៦៦. ធរដ្ឋេ អស្សាតិ ភគវតោ។ សណ្តាសុខុមធម្មបរិទីបនតោ សុខុមា។ តីហិ
លក្ខណេហិ អដ្ឋិយត្តា តិលក្ខណាហតា, អនិច្ចាទិលក្ខណាបរិទីបិនីតិ
អត្ថោ។ អរិយធម្មាធិគមស្ស ឧបនិស្សយភូតេន ហេតុនា សហេតុកា។
តិហេតុកបដិសន្ធិបញ្ញាយ ចាដិហារិយបញ្ញាយ ច អត្ថិតាយ បញ្ញាវន្តោ ន
កេវលំ អដ្ឋត្តិកអដ្ឋសម្បត្តិយេវ, ពាហិរដ្ឋសម្បត្តិបិ នេសមត្ថិតិ ទស្សេតុំ

“សិនិទ្ធានី” តិអាទិ វុត្តំ។ អព្ពន្ធវន្តិ អជ្ឈន្តិ។ បច្ចយសម្មសនន្តិ បច្ចយុប្បន្នានំ
បច្ចយវីមសំ។

អារម្ភានុរូបា អនុសន្និ យថានុសន្និ។ ន គតាតិ ន សម្បត្តា។ អសម្ពិទ្ធបទន្តិ
អវោមិស្សកបទំ, អញ្ញត្ថ ឯវំ អនាគតំ វាក្យន្តិ អត្ថោ។ តេនាហ “អញ្ញត្ថ ហិ ឯវំ
វុត្តំ នាម នត្ថិ” តិ។ ឯវន្តិ “តេនហានន្នា” តិ ឯកវចនំ, “សុណាថ មនសិ
ករោថា” តិ ពហុវចនំ កត្វា វុត្តំ នាម នត្ថិ តិ អត្ថោ។ កេចិ បទ
“តេនហានន្នា” តិ ឥធាបិ ពហុវចនមេវ កត្វា បឋន្តិ “សាធុ អនុវុត្តា” តិអាទិសុ
រិយ។ ឧបដិទិ អធិប្បតំ ឧបដិយតិ ឯត្ថ ទុក្ខន្តិ។ ឧប្បជ្ឈតិ ឧប្បាទក្ខណំ ឧទយំ
បដិលភតិ “ចាកជភាវោ បិទិកោ, អត្តលាភោ ឧទយោ” តិ។ និវិសតិ និវេសំ
ឱកាសំ បដិលភតិ។ ឯកវាវមេវ ហិ ឧប្បន្នមត្តស្ស ធម្មស្ស ទុព្ពលត្ថេន ឱកាសេ
រិយ បទិដ្ឋហានំ នត្ថិ, បុនប្បនំ អារម្មណេ បវត្តមាទំ និវិជ្ជំ បទិដ្ឋិតំ នាម ហោតិ។
តេនាហ “និវិសតិ តិ បុនប្បនំ បវត្តវសេន បទិដ្ឋហតិ” តិ។

បិយសភាវន្តិ បិយាយិ តព្ពជាតិកំ។ មជ្ជរសភាវន្តិ ឥដ្ឋជាតិកំ។ អភិនិវិជ្ជាតិ
តណ្ហាភិនិវេសេន ឱតិណ្ហា។ សម្បត្តិយន្តិ ភវសម្បត្តិយំ។
និមិត្តគ្គហណានុសារេនាតិ បដិពិមិត្តគ្គហណានុសារេន។ កណ្ហាស្ស ជិទ្ធបទេសំ
រជតនាឡិកំរិយ, កណ្ហាពទ្ធិំ បទ ចាមជ្ឈសុត្តំ រិយ។ តុដ្ឋា ឧទ្ធា ធីយា នាសិកា
តុដ្ឋនាសា។ ឯវំ លទ្ធកោហារំ អត្តនោ យានំ។ “លទ្ធកោហារា” តិ វា ចាថោ។ តស្មី
សតិ តុដ្ឋា នាសា យេសំ តេ តុដ្ឋនាសា។ ឯវំ លទ្ធកោហារា សត្តា អត្តនោ យានន្តិ
យោជនា វណ្ណាសណ្ឋានតោ រត្តកម្ពលបដលំរិយ។ សម្មស្សតោ មុទុសិនិទ្ធិ
កិច្ចតោ សិនិទ្ធិមជ្ជរសទំ។ សាលលដ្ឋិន្តិ សាលក្ខន្ធិ។

អទ្ធិសំស្សតិ បស្សីសុ។ ឯវំ វុត្តន្តិ “កំសេ” តិ ឯវំ វុត្តំ អធិជ្ជានកោហារេន។

សម្បត្តិផ្តុំ វណ្ណាធិគុណ។ អាធិនវន្តិ មរណគ្គតតោ។

សត្តុចានីយេនាតិ សត្តំ បក្ខិបិទ្វា អាលោលិតចានីយេន។ ចត្តារិ ចានានិ
វិយ ចត្តារោ មគ្គា តណ្ហាបិចាសាវុបសមនតោ។

សម្មសសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. នឡូកលាបិសុត្តវណ្ណានា

២៧. សត្តមេ កស្មា បុច្ឆតីតិ មហាកោដ្ឋិកត្ថេរោ សយំ តត្ថ និក្ខេដ្ឋោ
សមាធនោ កស្មា បុច្ឆតីតិ អធិប្បាយោ។ អដ្ឋាសយជាននត្ថន្តិ ឥធម្មិ តស្ស
មហាសាវកស្ស បរចិត្តជាននេន អប្បាជិហិរំ សិយា, តេន តំ អបរិតុស្សន្តោ
“អបិចា”តិអាធិមាហា។ តត្ថ ទ្វេអគ្គសាវកាតិ សីលាធិគុណេហិ
ឧត្តមសាវកាតិ អត្តោ, ន ហិ មហាកោដ្ឋិកត្ថេរោ អគ្គសាវកលក្ខណាប្បត្តោ,
អថ ខោ មហាសាវកលក្ខណាប្បត្តោ។ ឥទានេវ ខោ មយន្តិអាធិ ហេដ្ឋា
បច្ចុប្បន្នំ អនាលោឡេន្តេន ទស្សេត្វា ទេសនា អាហជា, ន
អញ្ញមញ្ញបច្ចុយតាវសេន, ឥធម បន យេនាធិប្បាយេន តំ អាលោឡេត្វា
និវត្តេត្វា កថិតំ មហាថេរេន, តមេវស្ស អធិប្បាយំ តេនេវ បកាសេតុកាមោ
មហាកោដ្ឋិកត្ថេរោ អាហ “ឥទានេវ ខោ មយ”ន្តិអាធិ។ តេនាហ “ឥទំ
ថេរោ”តិអាធិ។

ឯត្ថកេ ហ្មានេតិ “កី នុ ខោ អាវុសោ”តិអាធិនា បឋមាវម្ពតោ បដ្ឋាយ យាវ
“និរោធា ហោតី”តិ បទំ, ឯត្ថកេ ហ្មានេ។ អវិជ្ជាសម្ពាវេ អគ្គហេត្វា
“នាមរូបបច្ចុយាវិញ្ញាណ”ន្តិ ទេសនាយ បវត្តត្តា
“បច្ចុប្បន្នបញ្ចវេការកវសេន ទេសនា កថិតា”តិ វុត្តំ។ “ជលេ គហិតេ
ការណំ គហិតមេវ”តិ វិញ្ញាណោ គហិតេ សម្ពាវេ, តេសញ្ច ការណាភូតា

អវិជ្ជា គហិតា ឯវ ហោតីតិ វុត្តំ “ហេដ្ឋាវិស្សន្និតេសុ ទ្វាទសសុ បទេសូ”តិ។
ឯកេកស្មិន្តិ ឯកេកស្មី បទេ។ តិណ្ណំ តិណ្ណំ វសេនាតិ “និរោធាយ ធម្មំ ទេសេសី,
និរោធាយ បដិបន្នោ ហោតិ, និរោធា អនុបាទាវិធិមុត្តោ ហោតី”តិ
ឯវមាគតានំ តិណ្ណំ តិណ្ណំ វារានំ វសេន។ “អដ្ឋាសហិ វត្ថុហិ”តិ អាទិសុ
(មហាវ. ៤៦៨) វិយ ឥធ វត្ថុសន្នោ ការណាបរិយាយោតិ អាហ “ធន្តីសាយ
ការណេហិ”តិ។ បឋមោ អនុមោទនាវិធិ។ ធម្មកថិកតុណោតិ
វិបស្សនាវិសយោ អភេនោបចារេន វុត្តោ។ សេសទ្វយេសុបិ ឯសេវ នយោ។
ទុតិយោ អនុមោទនា, តតិយំ អនុមោទនន្តិ អភិធម្ម្យានុបំ វត្ថុពុំ។
ទេសនាសម្បត្តិ កថិតា “និព្វិទាយ... បេ... ធម្មំ ទេសេសី”តិ វុត្តត្តា។ សេក្ខក្ខមិ
កថិតា “និព្វិទាយ... បេ... បដិបន្នោ ហោតី”តិ វុត្តត្តា។ អសេក្ខក្ខមិ កថិតា
“និព្វិទា ... បេ... អនុបាទាវិមុត្តោ ហោតី”តិ វុត្តត្តា។

នឡ កលាបីសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. កោសម្ពីសុត្តវណ្ណនា

៦៨. អដ្ឋមេ បរស្ស សទ្ធមហិតាតិ បរស្ស វេទនំ សទ្ធមហិតា។ តេនាហ “យំ
ឯស កលាតិ, តំ ភូតន្តិ គណ្ណាតី”តិ។ បរមត្តិយោ ហិ ឯសោ បរនេយ្យពុទ្ធិកោ។
យំ ការណន្តិ យំ អត្តនា ចិន្តិតវត្ថុ។ វុច្ឆតីតិ “ឯវមេតំ ភវិស្សតិ, ន អញ្ញាថា”តិ
អត្តនោ មតិយា ចិន្តេន្តស្ស វុច្ឆតិ។ វុច្ឆិយា គណ្ណាតីតិ បរមត្តិយោ អហុត្វា
សយមេវ តថា រោចន្តោ គណ្ណាតិ។ អនុស្សវោតិ “អនុ អនុ សុត”ន្តិ ឯវំ
ចិរកាលគតាយ អនុស្សតិយា លព្ពមាធំ “កថមិធំ សិយា, កស្មា ភូតមេត”ន្តិ
អនុស្សវេន គណ្ណាតិ។ វិតក្កយតោតិ “ឯវមេតំ សិយា”តិ បរិកប្បន្តស្ស។ ឯកំ
ការណំ ឧបជ្ជាតីតិ យថាបរិកប្បិតវត្ថុ ចិត្តស្ស ឧបជ្ជាតិ។
អាការបរិវិតក្កនាតិ អត្តនា កប្បិតាការេនា តំ គណ្ណាតិ។ ឯកា ធិដ្ឋិ

ឧប្បជ្ជតីតិ “យថាបរិកប្បិតំ កិញ្ចី អត្ថំ វេមេតំ, នាញ្ចថា” តិ អភិនិវេសន្តស្ស
ឯកោ អភិនិវេសោ ឧប្បជ្ជតិ។ យាយស្សាតិ យាយ ទិដ្ឋិយា អស្ស បុគ្គលស្ស។
និដ្ឋាយន្តស្សាតិ បច្ចុក្ខំវិយ និរុបេត្វា ចិន្តេន្តស្ស។ ឧបតីតិ តថា គហណាក្ខមោ
ហោតិ។ តេនាហ “សោ... បេ... គណ្ហាតី” តិ។ ឯតានីតិ សទ្ធាទីនិ។ តានិ ហិ
សទ្ធកយ្យានំ វត្ថុនំ គហណាហេតុភាវតោ “ការណានី” តិ វុត្តានិ។ ភវនិរោធា
និព្ពានន្តិ នវិរោធិ ភវោ និរុជ្ឈតិ ឯតុ ឯតស្មី អធិគតេតិ ភវនិរោធា, និព្ពានំ។
ស្វាយំ ភវោ បញ្ចក្ខន្ធសង្គហោ តត្ថិនិមុត្តោ នត្ថិតិ អាហ “បញ្ចក្ខន្ធនិរោធា
និព្ពាន” តិ។ ភវនិរោធា និព្ពានំ នាមាតិ “និព្ពានំ នាម ភវនិរោធា” តិ ឯស បញ្ញោ
សេក្ខេហិបិ ជានិតញ្ញោ, ន អសេក្ខេហាវ។ ឥមំ ហំនន្តិ ឥមំ យាថាវការណំ។

សុដ្ឋ ទិដ្ឋន្តិ “ភវនិរោធា និព្ពាន” តិ មយា សុដ្ឋ យាថាវតោ ទិដ្ឋំ, ភវស្ស
បីឡនសង្ខតសន្តាបវិបរិណាមជ្ជានំ, ភវនិរោធស្ស ច
និស្សរណាវិវេកាសម្ពុតាមតជ្ជានំ យថាភូតំ សម្មប្បញ្ញាយ ទិដ្ឋត្តា។
អនាគាមិជលេ បិតោ ហិ អនាគាមិមគ្គេ បិតោ វេ នាម ឧបរិមគ្គស្ស
អនធិគតត្តាតិ វុត្ថំ “អនាគាមិមគ្គេ បិតត្តា” តិ។ និព្ពានំ អារព្ភ បវត្តម្បិ
ថេរស្សេតំ ញ្ញាណំ “និព្ពានំ បច្ចវេក្ខតី” តិ វុត្តញ្ញាណំវិយ ន ហោតីតិ វុត្ថំ
“ឯក្ខនីវេសតិយា... បេ... បច្ចវេក្ខណញ្ញាណ” តិ។ ឯតេន ឯតំ
និព្ពានបច្ចវេក្ខណាវិយ ន ហោតិ សប្បទេសភាវតោតិ ទស្សេតិ។ វេញ កត្វា
ឥធម៌ ឧទចាននិទស្សនម្បិ សមត្ថិតន្តិ ទដ្ឋព្ពំ។ បច្ចវេក្ខណញ្ញាណោនាតិ
អវសេសកិលេសានំ, និព្ពានស្សេវ វា បច្ចវេក្ខណញ្ញាណោន។ ឧបរិ
អរហត្តផលសមយោតិ ឧបរិ សិដ្ឋនតោ អរហត្តបដិលាភោ តថា អត្ថិ។
“យេនាហំ តំ បរិយេសតោ និព្ពានំ សច្ចិករិស្សមី” តិ ជានាតិ។

កោសម្ពិសុត្តវណ្ណានា ទិដ្ឋតា។

៩. ឧបយន្តិសុត្តវណ្ណានា

៦៩. នវមេ ឧទកវឌ្ឍនសមយេតិ សព្ពុទ្ធិវសេសុ មហាសមុទ្ទស្ស អន្តោ
មហាន្តចន្ទកន្ទមណីបព្ពតានំ ជុណ្ហាសម្មស្សេន បហាតត្តា ជលាភិសន្ទនវសេន
ឧទកស្ស វឌ្ឍនសមយេ។ ឧបរិ គច្ឆន្តោតិ បកតិយា ឧទកស្ស តិជ្ជជ្ជានស្ស
តតោ ឧបរិ គច្ឆន្តោតិ អត្តោ។ ឧបរិ យាបេតីតិ ឧទកំ តត្ថ ឧបរុបរិ វឌ្ឍេតិ។
តថាភូតោ ច តំ ព្រហ្មោន្តោ បូរេន្តោតិ វុច្ចតីតិ អាហា “វឌ្ឍេតិ បូរេតីតិ
អត្តោ”តិ។ យស្មា បច្ចយធម្មា អត្តនោ ជលសមវាយបច្ចយេ ហោរន្តេ តស្ស ឧបរិ
បិតោវិយ ហោតិ តស្ស អត្តនោ វសេ វត្តាបនតោ, តស្មា វុត្ថំ “អវិជ្ជា ឧបរិ
គច្ឆន្តិ”តិ។ បច្ចយភាវេន ហិ សា តថា វុច្ចតិ។ តេនាហា “សង្ខារានំ បច្ចយោ ភវិតុំ
សក្កណន្តិ”តិ។ អបគច្ឆន្តោ យាយន្តោ។ តេនាហា “ឱសវន្តោ”តិ, អវឌ្ឍន្តោ
បរិហាយមាណោតិ អត្តោ។

ឧបយន្តិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. សុសិមសុត្តវណ្ណានា

៧០. ធនមេ គរុកតោតិ គរុការហេតុនំ ឧត្តមគុណានំ មត្តកប្បត្តិយា
អនញ្ញសាធារណេន គរុការេន គរុកតោ។ មាណិតោតិ សម្មាបដិបត្តិយា
មាណិតោ។ តាយ ហិវិញ្ញនំ មនាបតាតិ អាហា “មនេន បិយាយិតោ”តិ។
ចតុបច្ចយបូជាយ ច បូជិតោតិ ឥទំ អត្តវចនំ។ យទត្ថំ សំគីតិការេហិ “តេន
ខោ បន សមយេន ភគវា សក្កតោ ហោតី”តិអាទិនា ឥមស្ស សុត្តស្ស និទានំ
និក្ខិតំ, តស្ស អត្តស្ស ឧល្លិដ្ឋវសេន វុត្តន្តិ ទដ្ឋព្ភំ។ ឯស នយោ សេសបទេសុបិ។
អំសក្ខុដតោតិ ឧត្តរាសន្តេន ឧកោ អំសក្ខុដេ បដិច្ឆាទេត្វា បិតា
ទក្ខិណអំសក្ខុដតោ, ឧភយតោ វា អបនេន្តិ។ បរិចិតគន្តវសេន

បណ្ឌិតបរិព្វាជកោ, យតោ បច្ឆាវិសេសភាគី ជាតោវិចិត្តនយាយ
ធម្មកថាយ កថនតោ “កវិសេដ្ឋោ”តិ អាហំសុ។

តេជុស្សនោតិ មហាតេជោ។ បុរេភត្តកិច្ចាធិនំ និយតភាវេន
និយមមនុយុត្តោ។ វិបស្សនាលក្ខណម្ពីតិ ញាណំ តត្ថ កថិតំ។ ធម្មន្តំ តស្សំ
តស្សំ បរិសាយំ ថេរស្ស អសម្មុខា ទេសិតំ ធម្មំ។ អាហារិក្ខា កថេតិ តថា វរស្ស
ទិន្នត្តា។

កិញ្ញាបិ សុសិមោ បូរណានយោវិយ សត្តបដិញ្ញោ ន ហោតិ, តិត្តិយេហិ
បន “អយំ ព្រាហ្មណបព្វជិតោ បញ្ញាវា វេទង្គកុសលោ”តិ គណាចរិយជ្ជានេ
ឋបិតោ, តថា ចស្ស សម្មាវិតោ។ តេន វុត្តំ “អហំ សត្តាតិ បដិជានន្តោ”តិ, ន
សស្សតទិដ្ឋិកត្តា។ តថា ហេស ភកវតោ សម្មុខា ឧបគន្ធិ អសក្ខិ។

អញ្ញាតិ អរហត្តស្ស នាម អញ្ញាទ្រិយស្ស ចិល្លាន្តេ បវត្តត្តា។ តំ បវត្តិន្តិ យំ
អញ្ញាព្យាករណំ វុត្តំ, តំ សុត្វា។ អស្ស សុសិមស្ស, បរមប្បមាណន្តិ
ឧត្តមកោដិ។ អាចរិយមុដ្ឋិតិ អាចរិយស្ស មុដ្ឋិកតធម្មោ។

អង្គសន្តតាយាតិ នីវរណាធិនំ បច្ចនីកធម្មានំ វិទូរភាវេន ឈានផ្កានំ
រូបសន្តតាយ។ និព្ពតសព្ពនរថបរិឡាហតាយ ហិ តេសំ ឈានានំ
បណ្ឌិតតរភាវោ។ អារម្មណសន្តតាយាតិ រូបបតិភាគវិគមេន
សណ្ឋាសុខុមាទិការប្បត្តស្ស អារម្មណស្ស សន្តតាវេន។ យទគ្គេន ហិ តេសំ
ការនាតិសយសម្មាវិតសណ្ឋាសុខុមប្បការាទិ អារម្មណានិ សន្តានិ, តទគ្គេន
ឈានផ្កានំ សន្តតា វេទិតញ្ញា។ អារម្មណសន្តតាយ វា តទារម្មណធម្មានំ
សន្តតា លោកុត្តរធម្មារម្មណាហិ បច្ចវេក្ខណាហិ ធិបេតញ្ញា។
អារុប្បវិមោក្ខាតិ អរូបជ្ឈានសញ្ញាវិមោក្ខា។ បញ្ញាមត្តេនេវ វិមុត្តា, ន

ឧកតោភាគវិមុត្តា។ ធម្មានំ បិតតា តំសភាវតា ធម្មជ្ជិតិ, អនិច្ចទុក្ខានត្ថតា,
តត្ថ ញ្ញាណំ ធម្មជ្ជិតិញ្ញាណាន្តិ អាហា “វិបស្សនាញ្ញាណ”ន្តិ។ ឯវមាហាតិ “បុព្វ
ទោ, សុសិម, ធម្មជ្ជិតិញ្ញាណំ, បច្ឆា និព្វានេ ញ្ញាណ”ន្តិ ឯវមាទិ។

វិនាបិ សមាធិន្តិ សមថលក្ខណាប្បត្តំ បុរិមសិទ្ធិវិនាបិ សមាធិន្តិ
វិបស្សនាយានិកំ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឯវន្តិ វុត្តាការេន។ ន សមាធិនិស្សន្នោ
អនុបុព្វវិហារាវិយ។ ន សមាធិអានិសំសោ លោកិយាភិញ្ញាវិយ។ ន សមាធិស្ស
និប្បត្តិ សព្វកវុត្តវិយ។ វិបស្សនាយ និប្បត្តិ មគ្គោ វា ជលំ វាតិ យោជនា។

រូបាទីសុ ចេតេសុ តិណ្ណំ លក្ខណានំ បរិវត្តនវសេន ទេសនា
តេបរិវត្តនេសនា។ អនុយោគំ អាហាបេន្នោតិ ននុ វុត្តំ, សុសិម, ឥនាទិ
អរហន្តាធិគមេន សព្វសោ បច្ចយាការំ បដិវិជ្ជិត្វា តត្ថ វិគតសម្មាហោតិ
អនុយោគំ ករោន្នោ។ ចាកដករណត្ថន្តិ យថា តំ, សុសិម, និដ្ឋានកោ
សុក្ខវិបស្សកោ ច ហុត្វា អាសវានំ ខយសម្មសនេ សុប្បតិដ្ឋិតោ, ឯវមេតេបិ
ភិក្ខុ, តស្មា “អបិ បន តុម្ភេ អាយស្មន្នោ”តិអាទិនា នតេ តយា
អនុយុញ្ជិតញ្ញាតិ។

សុសិមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

មហាវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. សមណាព្រាហ្មណាវគ្គោ

១. ជរាមរណសុត្តានិវណ្ណានា

៧១-៧២. ឯកេកំ សុត្តំ កត្វា ឯកាទស សុត្តានិ វុត្តានិ អវិជ្ជាយ វសេន
ទេសនាយ អនាគតត្ថា, តថានាគមនញ្ញាស្ស ចតុសច្ចវសេន ឯកេកស្ស

បទស្ស ឧទ្ធចត្តា។ កាមញ្ញ “អាសវសមុទយា អវិជ្ជាសមុទយោ” តិ អត្ថេវ
អញ្ញត្ថ សុត្តបទំ, ឥធ បន វេនេយ្យជ្ឈាសយវសេន តថា ន វុត្ថន្តិ ទដ្ឋព្ភំ។

ជរាមរណាសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សមណាព្រាហ្មណាវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. អន្តរបេយ្យាលវគ្គោ

១. សត្តសុត្តាទិវណ្ណានា

៧៣. អយំ សត្តា នាមាតិ អយំ អរិយមគ្គស្ស អត្តាយ សាសតិ វិមុត្តិធម្មំ
អនុសាសតិ តិ សត្តា នាម។ អធិសីលាទិវសេន តិវិជាបិ សិក្ខា។ យោគោតិ
ការណនុយោគោ។ ធន្ទោតិ និយ្យានេតា កត្តកម្មតាកុសលច្នន្ទោ។ សព្វំ
ការណាយ បរិស្សយំ សហតិ, សព្វំ វាស្ស ឧបកាវាហំ សហតិ វាហោតីតិ
សព្វសហំ។ អប្បជិវាជីតិ ន បជិជិវត្ថតិ អប្បជិវាជី។ អន្តរាយ សហនំ
មោហានាសនីរិយំ អាតប្ប្បិ កិលេសេតិ អាតប្ប្បិ វិចីនា ព្នៀរេតព្ពត្តា
បរេត្តេតព្ពត្តា វិរិយំ។ សតតំ បរត្ថិយមានការណនុយោគកម្មំ សាតច្ចន្តិ អាហា
“សតតកិរិយ” ន្តិ។ តាទិសមេវាតិ យាទិសី សតិ វុត្តា, តាទិសមេវ ញ្ញាណំ,
ជរាមរណាទិវសេន ចតុសច្ចបរិក្កាហកំ ញ្ញាណន្តិ អត្ថោ។

អន្តរបេយ្យាលវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សាវត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

និទានសំយុត្តវណ្ណានាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

២. អភិសមយសំយុត្តំ

១. និទានសុត្តន្តបិដក

៧៤. សុខុមាតិ តតុណ្ហា បរិវត្តា កេសគ្គមត្តការតោ។ យថា កេសា ជីយសោ
ទុត្តុលមត្តាយ សព្ពស្មី កាលេ ឯតប្បមាណារ, ន តច្ឆិន្ទនំ, ឯវំ នឧត្តាបិ
កេសគ្គមត្តារ, ន តេសំ ជិន្ទនំ អវឌ្ឍនតោ។ បរតោតិ “សហស្សិមំ
សតសហស្សិម”ន្តិ វុត្តជ្ជានេ។ អភិសមេត្វាតិ បដិវិជ្ជិត្វា, តស្មា
អភិសមេតាវិនោ បដិវិទូសច្ចស្សាតិ អត្តោ។ កាមំ បុរិមបទំ ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
អតីតការំ ឧបាទាយបិ វុត្តំ យុត្តំ។ បុរេតរំយេវ បន វុត្តការំ ឧបាទាយ វុត្តន្តិ
នស្សេតុំ “បុរិមំ ទុក្ខក្ខន្ធ”ន្តិ អាទិ វុត្តំ។ បុរិមំ នាម បច្ឆិមំ អបេក្ខិត្វា។
បុរិមបច្ឆិមតា ហិ តំ តំ ឧបាទាយ វុត្តតីតិ ឥធាធិប្បេតំ បុរិមំ និហិត្វា ធនស្សេតុំ
“កតមំ បនា”តិ អាទិ វុត្តំ។ “អតីតម្យិ បរិក្ខីណា”ន្តិ ឥធាធិប្បេតំ បរិក្ខីណាមេវ
វិភាវេតុំ “កតមំ បន បរិក្ខីណា”ន្តិ អាទិ វុត្តំ។ សោតាបន្នស្ស ទុក្ខក្ខយោ ឥធ
ចោធិតោតិ តំ ធនស្សេតុំ “បឋមមគ្គស្ស អភាវិតត្តា ឧប្បន្នេយ្យ”តិ វត្វា ឥធានិ
តំ សរូបតោ ធនស្សេតុំ បុន “កតម”ន្តិ អាទិ វុត្តំ។ សត្តសុ អត្តភាវេសុ យំ
អចាយេ ឧប្បន្នេយ្យ អជ្ឈមំ បដិសន្ធិ អាទី កត្វាយត្ថ កត្តចិ អចាយេសុ ចាតិ
យំ ទុក្ខំ ឧប្បន្នេយ្យ, តំ សព្ពំ បរិក្ខីណាន្តិ ធន្នព្ពំ។ អស្សាតិ សោតាបន្នស្ស, យំ
បរិមាណំ, តតោ ឧទ្ធចា ឧបចាតំ អត្ថីតិ អធិប្បាយោ។ មហា អត្តោ គុណោ
មហាត្តោ, សោ ឯតស្ស អត្ថីតិ មហាត្ថិយោ ក-ការស្ស យ-ការំ កត្វា។ តេនាហ
“មហាតោ អត្តស្ស និច្ឆាទកោ”តិ។

និទានសុត្តន្តបិដក និដ្ឋិតា។

២. ចោក្ខវណ្ណសុត្តន្តបិដក

៧៥. ឧត្តោជនាតិ អវវេជន អធាធិសតាយ។ តេនាហ “គម្ពីរតាយា”តិ។

ចោក្ខវណ៌សុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. សំភេដ្ឋឧទកសុត្តាធិវណ្ណានា

៧៦-៧៧. សម្ពិទ្ធជ្ជានេតិ សម្ពិទ្ធសមោធានកតជ្ជានេ។ សមេន្តិ សមេតា
ហោន្តិ។ តេនាហ “សមាគច្ឆន្តិ”តិ។ ចាឡិយំ វិភត្តិលោបេន និទ្ទេសោតិ តមត្ថំ
នស្សេន្តោ “តីណិ វា”តិ អាហា។ សម្ពិទ្ធតិ មិស្សីការំ គច្ឆតិ ឯត្តាតិ សម្ពេជ្ជំ,
មិស្សិតជ្ជានំ។ តត្ថ ឧទកំ សម្ពេជ្ជឧទកំ។ តេនាហ “សម្ពិទ្ធជ្ជានេ ឧទក”ន្តិ។

សំភេដ្ឋឧទកសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. បឋវីសុត្តាធិវណ្ណានា

៧៨-៨៤. ចក្កវាឡបព្ពត្តរាយាតិ ចក្កវាឡបព្ពតស្ស អន្តោគធាយ។

ធជ្ជានីសុ វុត្តនយេនេវាតិ ឥធ ធជ្ជសុត្តានីសុ បឋមសុត្តានីសុ
វុត្តនយេនេវាតិ អត្ថោ វេទិតញ្ចោ វិសេសាការតោ។

បរិយោសានេតិ ឥមស្ស អភិសមយសំយុត្តស្ស ឱសានជ្ជានេ។
អញ្ញតិតិយសមណាព្រាហ្មណបរិព្ពាជកានន្តិ អញ្ញតិតិយានំ។
គុណាធិគមោតិ ឈានាភិញ្ញាសហិតោ គុណាធិគមោ។ សតភាគម្យិ...បេ.... ន
ឧបគច្ឆតិ សច្ចបដិវេជស្ស មហានុការត្តា។ តេនាហ ភគវា បច្ចក្ខសព្ពធម្មោ
“ឯវំ មហាធិគមោ, ភិក្ខុវេ, ទិដ្ឋិសម្បន្នោ បុគ្គលោ ឯវំ មហាភិញ្ញោ”តិ។

បឋវីសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សាវត្ថុប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

អភិសមយសំយុត្តវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៣. ធាតុសំយុត្តំ

១. ធានត្តវគ្គោ

១. ធាតុធានត្តសុត្តវណ្ណនា

៨៥. បឋមន្តិ ឥមស្មី និធានវគ្គ សំយុត្តានំ បឋមំ សំគីតត្តា។

និស្សត្តជ្ជសុញ្ញតជ្ជសម្ព័ន្ធតេជានតិ ធម្មមត្តតាយ និស្សត្តតាសម្ព័ន្ធតេន
និច្ចសុភសុខអត្តសុញ្ញតត្តសម្ព័ន្ធតេន។ សភាវដ្ឋេជានតិ យថាភូតសភាវដ្ឋេន។
តតោ ឯវ សភាវស្ស ធារណជ្ជេន ធាតុតិ លទ្ធិនាមាណំ។ នាសភាវោ
អញ្ញមញ្ញវិសធិសតា ធាតុធានត្តំ។ ចក្កុសម្ព័ន្ធតោ បសាទោ ចក្កុបសាទោ។ សោ
ឯវ ចក្កនជ្ជេន ចក្កុ, និស្សត្តសុញ្ញតជ្ជេន ធាតុ ចាតិ ចក្កុធាតុ។ ចក្កុបសាទវត្ថុ
អធិដ្ឋានំ កត្វា បវត្ថុ ចក្កុបសាទវត្ថុកំ។ សេសបទេសុបិ ឯសេវ នយោ។ ទ្វេ
សម្បជ្ជិច្ឆនមនោធាតុយោ, ឯកា កិរិយា មនោធាតុតិ តិស្សោ មនោធាតុយោ
មនោធាតុ “មននមត្តា ធាតុ” តិ កត្វា។ វេទនាទយោ... បេ... និព្ពានញ្ច ធម្មធាតុ
វិសេសសញ្ញាបរិហារេន សាមញ្ញសញ្ញាយ បវត្តនតោ។ តថា ហេតេ ធម្មា
អាយតនទេសនាយ “ធម្មាយតន” ឆ្កេវ ទេសិតា។ ន ហិ នេសំ រូបាយតនាធិនំ
វិយ វិញ្ញាណេហិ អញ្ញវិញ្ញាណេន គហេតព្ពតាការោ អត្ថិ។ សព្ពម្បីតិ
ធនត្ថតិវិធំ មនោវិញ្ញាណំ។ កាមាវចរោ កាមធាតុបរិយាបន្នត្តា។ អវសានេ
ទ្វេតិ ធម្មធាតុមនោវិញ្ញាណធាតុយោ។ អយមេត្ត សង្ខេបោ, វិត្តារោ បន
វិសុទ្ធិមគ្គ តំសំវណ្ណនាសុ ទដ្ឋព្ពោ។

ឆាតុនាទត្ថសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ជស្សនាទត្ថសុត្តន្តវណ្ណនា

៨៦. ជាតិបសុតិអារម្មណាទិភេទេន នាណកាវោ ជស្សោ។

ជាតិបច្ចយភេទេន ហិ បច្ចយុប្បន្នស្ស ភេទោ ហោតិយេវ។ ធម្មបរិច្ឆេទវសេន
ឆាតុនេសនាយំ តិស្សោ មននមត្តា ឆាតុយោវ មនោឆាតុយោ។

កិរិយាមយស្ស ចិត្តប្បត្តិវិភាគេន បច្ចយុប្បន្នស្ស វសេន ឆាតុនេសនាយំ
មននជ្ជេន ឆាតុតាយ សាមញ្ញតោ មនោទ្វារវដ្ឋនំ “មនោឆាតុ” តិ អធិប្បត្តិ
វុត្តំ “មនោសម្មស្សោ មនោទ្វារេ បឋមជវនសម្មយុត្តោ” តិ អាទិ។ តស្មា តិ
យស្មា កាមំ សម្មជិច្ឆនមនោឆាតុអនន្តរំ ឧប្បជ្ឈមា នោ
សន្តិវណ្ណវិញ្ញាណឆាតុយា សម្មយុត្តោ ជស្សោបិ មនោសម្មស្សោ ឯវ នាម,
ទុព្ពលត្តា បន សោ សព្ពកវេសុ អសម្ពវតោ ច គហិតោ អនវសេសតោ
គហណំ ន ហោតីតិ មនោទ្វារេ ជវនសម្មស្សោ ហោតិ, តស្មា។ អយមេត្ត
អត្តោតិ អយំ ឥធ អធិប្បយានុគតោ អត្តោ។

ជស្សនាទត្ថសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. នោជស្សនាទត្ថសុត្តន្តវណ្ណនា

៨៧. មនោសម្មស្សំ បដិច្ចាតិ មនោទ្វារេ បឋមជវនសម្មយុត្តោ ជស្សោ
មនោសម្មស្សោ, តំ មនោសម្មស្សំ បដិច្ច។ មនោឆាតុតិ
អារជ្ជេនកិរិយមនោឆាតុ។ មនោវិញ្ញាណឆាតុ មនោឆាតុតិ
វេនេយ្យជ្ឈាសយវសេន វុត្តំ។ តេនាហ “មនោទ្វារេ... បេ... ឯវមត្តោ ទដ្ឋព្ពោ” តិ។
តថា ហិ វត្តតិ “សព្ពានិ ចេតានី” តិ អាទិ។

នោជស្សនានត្ថសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៤. វេទនានានត្ថសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា

៨៨. សញ្ញាបិ តស្មី ទ្វារេ វេទនា វត្តេយ្យំ ចក្កសម្មស្សវេទនា
ឧបនិស្សយបច្ចយភាវិតា។ និព្វត្តិជាសុកតត្ថន្តំ និព្វត្តិយា ឧបនិស្សយភាវេន
បវត្តិយា ធស្សនសុខត្ថំ។ សម្មជិច្ឆនវេទនមេវ គហេតុំ វដ្ឋតិ, តាយ គហិតាយ
ឥតរាសំ គហណំ ញាយាគតមេវាតិ។ វុត្តំ ចោរាណជ្ជកថាយំ។
អាវជ្ជនសម្មស្សន្តិ អាវជ្ជនមនោសម្មស្សំ។ អនន្តរូបនិស្សយក្ខតំ បដិច្ច
បឋមជវនវសេន ឧប្បជ្ជតីតិ យោជនា។ អយមធិប្បាយោ ឧបនិស្សយស្ស
អធិប្បេតត្តា។

វេទនានានត្ថសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៥. ទុតិយវេទនានានត្ថសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា

៨៩. តតិយចតុត្ថេសុ វុត្តនយាវាតិ “នោ ចក្កសម្មស្សំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ
ចក្កធាតុ”តិ ឯវំ វុត្តនយោ, ចតុត្ថេ “ចក្កធាតុំ, ភិក្ខុវេ, បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ
ចក្កសម្មស្សោ”តិ អាទិនា វុត្តនយោ ច។ ឯកតោ កត្វាតិ ឯកជ្ឈំ កត្វា
នេសិតា។ កស្មា បន តេសុ សុត្ថេសុ ឯវំ នេសនា បវត្តាតិ អាហា “សញ្ញានិ
ចេតានី”តិ អាទិ។ បដិសេធា បន តេសំ វេទនានានត្តាជីនំ ជស្សនានត្តាធិកស្ស
បច្ចយភាវិតោ តថាឧប្បត្តិយា អសម្ពវតោ។ ឥតោ បវេស្វតិ “នោ
បរិយេសនានានត្តំ បដិច្ច ឧប្បជ្ជតិ បរិធូហានានត្ត”ន្តិ អាទិសុ។

ទុតិយវេទនានានត្ថសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា។

៦. ពាហិរធាតុនានត្ថសុត្តវណ្ណានិដ្ឋិតា

៩០. បញ្ច ឆាតុយោ កាមាវចរា រូបសភាវត្តា។

ពាហិរឆាតុនាទត្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. សញ្ញានាទត្តសុត្តវណ្ណានា

៩១. អាចារ្យ បតិភត្តិ ចក្កស្ស អាចារ្យគតំ សាជកវេបនាទិសញ្ញាតំ
ភូតសង្ឃាតំ សម្មា និស្សិតំ។ ចក្កទ្វារេ សម្មជិច្ចនាទិសម្មយុត្តសញ្ញានំ
សង្កប្បគតិកត្តា, ចក្កវិញ្ញាណសម្មយុត្តសញ្ញាគហណោនេវ វា គហេតព្ភតោ
“រូបសញ្ញាតិ ចក្កវិញ្ញាណសម្មយុត្តា សញ្ញា”តិ វុត្ថំ តត្ថ សញ្ញាយ ឯវ
លព្ពនតោ។ ឯតេនេវ ហិ តំសម្មយុត្តោ សង្កប្បាតិ ឥទម្មិ សំវណ្ណិតត្ថិ ទដ្ឋព្ភំ។
តេនាហ “សញ្ញាសង្កប្បនន្ទា ឯកជវនវារេបិ នាណជវនវារេបិ លព្ពន្ធ”តិ។
ជវនសម្មយុត្តស្ស វិតក្កស្ស ជន្ទគតិកត្តា វុត្ថំ “តីហិ ចិត្តហិ សម្មយុត្តោ
សង្កប្បា”តិ។ ជន្ទិកតដ្ឋេនាតិ ជន្ទករណដ្ឋេន, ឥន្ទិកតដ្ឋេនាតិ អត្តោ។
អនុឧបាទដ្ឋេនាតិ បរិឧបាទដ្ឋេន។ សន្និស្សយឧបាទសា ហិ វាគគ្គិអាទយោ
“រូបេ”តិ បទ តស្ស អាវម្មណទស្សនមេតំ។ បរិឡាហោតិ បរិឡាហាសីសេន
អបេក្ខំ វេទិតិ។ តេនាហ “បរិឡាហោ ឧប្បន្នេ”តិអាទិ។ “បរិឡាហោ”តិ
ទទ្ទ្យុជ្ឈោសាទា ពលវាការប្បត្តា វុត្តាតិ អាហ “បរិឡាហាបរិយេសនា បទ
នាណជវនវារេយេវ លព្ពន្ធ”តិ។ តាសំ លទ្ធិបទិស្សយភាវតោតិ ទស្សេតិ។
ឥមិនា នយេនាតិ “ឧប្បន្នតិ សញ្ញានាទត្ត”ន្តិ ឯត្ថ វុត្តនយេន អត្តោ វេទិតព្ភោ។
“រូបសញ្ញាទិណាសភាវំ សញ្ញំ បដិច្ច កាមសង្កប្បាទិណាសភាវោ សង្កប្បោ
ឧប្បន្នតិ”តិអាទិនា នយេន វេទិតព្ភោ។

សញ្ញានាទត្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. នោបរិយេសនានាទត្តសុត្តវណ្ណានា

៩២. បដិសេធមត្តមេវ នាមំ, សេសំ ហេជ្ជា វុត្តនយមេវាតិ អធិប្បាយោ។

នោបរិយេសនាធានត្ថសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. ពាហិរជស្សនាធានត្ថសុត្តាធិវណ្ណានា

៩៣. វុត្តប្បការេ អារម្មណេតិ “អាចារេ បតីត”ន្តិអាទិនា ហេជ្ជា
វុត្តប្បការេ រូចារម្មណេ។ សញ្ញាតិ រូបសញ្ញាវ។ អរូបធម្មោបិ សមាធាយស្មី
អារម្មណេ បវត្តតិ, តំ ដុសន្តោវិយ ហោតីតិ វុត្តំ “អារម្មណំ ដុសមាធា”តិ។
តណ្ហាយ វត្ថុក្ខតំយេវ រូចារម្មណំ លព្ពតីតិ កត្វា “រូបលាភោ”តិ អធិប្បតន្តិ
អាហា “សហ តណ្ហាយ អារម្មណំ រូបលាភោ”តិ។ សព្ពសង្កាហិកនយោតិ
ឯកស្មីយេវ អារម្មណេ សព្ពេសំ សញ្ញាធិនំ ធម្មានំ ឧប្បត្តិយា
សព្ពសង្កណ្ឌនវសេន ធន្សិតនយោ។ តេនាហា “ឯកស្មីយេវា”តិអាទិ។
សព្ពសង្កាហិកនយោតិ វា ធុវបរិភោគវសេន និពន្ធារម្មណន្តិ វា
អាគន្ធការម្មណន្តិ វា វិភាគំ អកត្វា សព្ពសង្កាហិកនយោ។ អបរោ នយោ។
មិស្សកោតិ អាគន្ធការម្មណេ និពន្ធារម្មណេ ច វិសយតោ និពន្ធារម្មណេន
មិស្សកោ។ និពន្ធារម្មណេ សត្តានំ កិលេសោ មន្រ្ទោ ហោតិ។ តថា ហិ
សញ្ញាសង្កប្បជស្សវេទនាវ ធន្សិតា។ យំ កិញ្ចិរិយាតិ យំ កិញ្ចិ អញ្ញមញ្ញំ
វិយ។ ខោភេត្វាតិ កុត្វាហលុប្បាទនវសេន ចិត្តំ ខោភេត្វា។

ឧបាសិកាតិ តស្ស អមច្ចបុត្តស្ស ភវិយំ សន្ធាយាហា។ តស្មិន្តិ
អាគន្ធការម្មណេ។ លាភោ នាម “លព្ពតី”តិ កត្វា។

ឧវុល្លិយវាសីតិ ឧវុល្លិយលេណាវាសី, ឧវុល្លិយវិហារវាសីតិ វេទន្តិ។
ចាឡិយាតិ “ធាតុនាទត្ថំ, ភិក្ខុវេ, បដិច្ច ឧប្បជ្ជតី”តិអាទិនយបវត្តាយ ឥមិស្សា
សុត្តចាឡិយា។ បរិវដ្តេត្វាតិ មជ្ឈេ គហិតជស្សវេទនាបរិយោសានេ

ឋបនវសេន ចាឡី បរិវេដ្ឋត្វា។ វុត្តប្បការេតិអាទិ បរិវេត្តតញ្ញការេស្សនំ។
តត្ថ វុត្តប្បការេតិ អាចាថគត្វចារម្មណេ។ អវិភូតវារន្តិ អវិភូតារម្មណារំ។
អយមេវ វា ចាថោ។ គណ្ណាន្តិ កេដេន្តិ។ ឯកជវនវារេបិ លព្ពន្ធិ
ចិរតវនិវេសាការំ។ នាធាជវនវារេយេវ ទទ្ធិតវនិវេសតាយ។

៩៤. ទសមំ ឧត្តានមេវ នវមេ វុត្តនយត្តា។ បដិសេធមត្តមេវ ហេតុ
នានត្ថន្តិ។

ពាហិរជស្សនានត្ថសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

នានត្ថវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយវគ្គោ

១. សត្តន្តសុត្តវណ្ណានា

៩៥. អាភាតីតិ អាភា, អាលោកភាវេន និប្បជ្ជតិ, ឧបជ្ជាតីតិ វា អត្តោ។ សោ
ឯវ និដ្ឋិវេជ្ជន ធាតូតិ អាភាធាតុ។ អាលោកស្សាតិ អាលោកកសិណាស្ស។
សុដ្ឋ, សោភនំ វា ភាតីតិ សុភំ។ កសិណាសហចរណតោ លាមំ សុភំ។ សេសំ
វុត្តនយមេវ។ សុបរិសុទ្ធវណ្ណំ កសិណំ។ អាភាសានញ្ញាទយោបិ សុភារម្មណំ
ឯវាតិ កេចិ។ ទេសនំ និដ្ឋាបេសីតិ ទេសនំ ឧទ្ទេសមត្តេ ឯវ ឋបេសិ។ ចាឡិយំ
“អន្ធការំ បដិច្ច បញ្ញាយតី”តិ ឯត្ថាបិ អារម្មណមេវ គហិតំ, តថា “អយំ ធាតុ
អសុភំ បដិច្ច បញ្ញាយតី”តិ ឯត្ថាបិ។ យថា ហិ ឥធសុវណ្ណំ កសិណំ សុភន្តិ
អធិប្បេតំ, ឯវំ ទុព្ពណ្ណំ អសុភន្តិ។

អន្ធការំ បដិច្ចាតិ អន្ធការំ បដិច្ចាទកបច្ចយំ បដិច្ច។ បញ្ញាយតីតិ
ចាកដោ ហោតិ។ តេនាហ “អន្ធការោ ហិ”តិអាទិ។ អាលោកោបិ, អន្ធការេន

បរិច្ឆ័ន្នោ ហោតីតិ យោជនា។ អន្ធការោ តាវ អាលោកេន បរិច្ឆ័ន្នោ ហោតុ
 “យត្ថ អាលោកោ នត្ថិ, តត្ថ អន្ធការោ”តិ អាលោកោ កមំ អន្ធការេន
 បរិច្ឆ័ន្នោ ហោតីតិ អាហា “អន្ធការេន ហិ សោ ចាកដោ ហោតី”តិ។
 បរិច្ឆេទលេខាយ វិយ ចិត្តរូបំ អន្ធការេន ហិ បរិតោ បរិច្ឆ័ន្នោ ហុត្វា
 បញ្ញាយតិ, យថា តំ នាយាយ អាតថោ។ ឯសេវ នយោតិ អសុភសុភានំ
 អញ្ញមញ្ញបរិច្ឆ័ន្តំ អតិទិសិត្វា តត្ថ អធិប្បតមេវ ទស្សន្តោ “អសុភេ សតិ
 សុភំ បញ្ញាយតី”តិ អាហា។ ឯវមាហាតិ “អសុភំ បដិច្ច សុភំ បញ្ញាយតី”តិ
 អវោច។ “រូបំ រូចានិ បស្សតី”តិ អាទិសុ វិយ ឧត្តរបទលោបេនាយំ និទ្ទេសោតិ
 អាហា “រូបំ បដិច្ចាតិ រូចាវចរសមាបត្តិ បដិច្ចា”តិ។ តាយ ហិ សតិ អធិគតាយ។
 រូបសមតិក្កមា វា ហោតីតិ សភាវាវម្មណានំ រូបជ្ឈានានំ សមតិក្កមា
 អាគាសានញ្ញាយតនសមាបត្តិ នាម ហោតីតិ អត្ថោ។ ឯសេវ នយោតិ ឥមិនា
 “អាគាសានញ្ញាយតនសមតិក្កមា វិញ្ញាណញ្ញាយតនសមាបត្តិ នាម
 ហោតី”តិ អាទិនា ទ្វេបិ បកាវេ អតិទិសតិ។ បដិសង្ខាតិ បដិសង្ខាញ្ញាលោន។
 អប្បវត្តិន្តិ យថាបរិច្ឆ័ន្តកាលំ អប្បវត្តនំ។ ឯតេន ខណ្ឌនិរោធាទី បដិក្ខិបតិ។

កមំ សមាបត្តិ បត្តញ្ញាតិ ឥមាសុ សត្តសុ ធាតុសុ កា បកាវា
 សញ្ញាសមាបត្តិ នាម ហុត្វា សមាបត្តិតញ្ញា។ តេនាហា “កិទិសា
 សមាបត្តិយោ”តិ អាទិ។ សញ្ញាយ អត្តិភាវេនាតិ បដុកិច្ចាយ សញ្ញាយ
 អត្តិភាវេន។ សុខុមសង្ខារានំ តត្ថ សមាបត្តិយំ អវសិស្សតាយ។ និរោធាវាតិ
 សង្ខារានំ និរោធា ឯវ។

សត្តធាតុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សនិទានសុត្តវណ្ណានា

៩៦. ការនាំបុរសកម្រតំ “វិសមំ ចន្ទិមស្វរិយា បរិវត្តន្តិ” តិអាទីសុ (អ. និ. ៤.៧០) វិយ។ សនិទានន្តិ អត្តនោ ជលំ និទនាតីតិ និទានំ, ការណាន្តិ អាហា “សនិទានោ សប្បច្ចយោ” តិ។ កាមបដិសំយុត្តោតិ កាមរាគសង្ខារេន កាមេន បដិសំយុត្តោ វា កាមបដិពោទ្ធោ វា។ តក្កេតីតិ តក្កោ។ អភូតការំ សមារោបេត្វា កប្បេតីតិ សង្កប្បោ។ អារម្មណេ ចិត្តំ អប្បេតីតិ អប្បធា។ វិសេសេន អប្បេតីតិ ព្យប្បធា។ អារម្មណេ ចិត្តំ អភិនិរោបេន្តិវិយ បរវត្តតីតិ ចេតសោ អភិនិរោបធា។ មិច្ឆាវិបរីតោ ចាបកោ សង្កប្បោតិ មិច្ឆាសង្កប្បោ។ អញ្ញេសុ ច កាមបដិសំយុត្តេសុ វិជ្ជមានេសុ វិតក្កោ ឯវ កាមធាតុសង្ខេន និរុទ្ធោ ធម្មញ្ញោ វិតក្កស្ស កាមបសង្កប្បត្តិសាតិសយត្តោ។ ឯស នយោ ព្យាចាធាតុអាទីសុបិ។ សព្វេបិ អកុសលា ធម្មា កាមធាតុ ហ៊ានជ្ឈាសយេហិ កាមេតព្ពធាតុការតោ។

កិលេសកាមស្ស អារម្មណាការត្តា សញ្ញាកុសលសំគាហិកាយ កាមធាតុយា ឥតរា ទ្វេ សង្កហេត្វា កថនំ សព្វសង្កាហិកា។ តិស្សន្នំ ធាតុនំ អញ្ញមញ្ញំ អសង្ករតោ កថា អសម្ពិជ្ជា។ ឥមំ កាមាវចរសញ្ញិតំ កាមវិតក្កសញ្ញិតព្វា កាមធាតុ។ បដិច្ចាតិ បច្ចយភូតំ លភិក្ខុ។ តីហិ ការណេហិតិ តីហិ សារក្ខតេហិ ការណេហិ។

ព្យាចាធិតក្កោ ព្យាចាទោ ឧត្តរមនលោបេន, សោ ឯវ និដ្ឋិវដ្ឋេន សភាវធារណជ្ជេន ធាតុតិ ព្យាចាធាតុ។ ព្យាបជ្ជតិ ចិត្តំ ឯតេនាតិ ព្យាចាទោ, ទោសោ។ ព្យាចាទោបិ ធាតុតិ យោជនា។ សហជាតបច្ចយាធិវសេនាតិ សហជាតអញ្ញមញ្ញនិស្សយសម្បយុត្តអត្តិអវិគតបច្ចយវសេន។ វិសេសេន ហិ បរស្ស អត្តនោ ច ធុត្តាបនំ វិហឹសា, សា ឯវ ធាតុ, អត្តតោ រោសនា បរុបយាតោ, តថា បរវត្តោ វា ទោសសហគតចិត្តប្បទោ។

តិណគហនេ អរញ្ញេតិ តិណេហិ គហនគូតេ អរញ្ញេ។ អនយព្យសនន្តិ
អចាយព្យសនំ, បរិហារល្អាចាយរហិតំ វិបត្តិន្តំ វា អត្ថោ។ អវឡិវិនាសន្តិ
អវឡិញ្ចវិនាសញ្ញាតិ វទន្តិ សព្ពសោ វឡិវហិតំ។ សុក្ខតិណាទាយោ វិយ
អារម្មណំ កិលេសគ្គិសំវទ្ធនដ្ឋេន។ តិណុក្ការិយ អកុសលសញ្ញា
អនុទហនដ្ឋេន។ តិណាកដ្ឋ... បេ... សត្តា អនយព្យសនាបត្តិភោ។ “ឥមេ
សត្តា” តិ ហិ អយោនិសោ បដិបជ្ជមាណា អធិប្បតា។ តេនាហ “យថា
សុក្ខតិណាទាយោ” តិ អាទិ។

សមតាការតោ សមតាវិរោធតោ វិសមតាហេតុតោ ច វិសមា
រាគាទយោតិ អាហ “រាគវិសមាទិនិ អនុគត” តិ។ ឥច្ឆិតញ្ញា
អវស្សំការិទិការេន។

សំកិលេសតោ និក្ខមនដ្ឋេន នេក្ខម្មោ, សោ ឯវ និដ្ឋិវដ្ឋេន ធាតុតិ
នេក្ខម្មធាតុ។ ស្វាយំ នេក្ខម្មសន្នោ បព្ពដ្ឋាទីសុ កុសលវិតក្កេ ច និរុឡោតិ
អាហ “នេក្ខម្មវិតក្កោបិ នេក្ខម្មធាតុ” តិ។ ឥតរាបិ ទ្វេ ធាតុយោតិ
អព្យាចាទអវិហីសាធាតុយោ វទតិ។ វិសុំ ធិបេតញ្ញា សរូបេន អាគតត្ថា។
វិតក្កាទយោតិ នេក្ខម្មសង្កប្បច្ចន្ទបរិឡាហបរិយេសនា។ យថានុរូបំ អត្តនោ
អត្តនោ បច្ចយានុរូបំ។ កថំ បនេត្ត កុសលធម្មេសុ បរិឡាហោ វុត្តោតិ?
សម្ពារបរិឡាហមត្តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ, សោឡសសុ អាការេសុ ទុក្ខសច្ចេ
សន្ធាបដ្ឋោ វិយ វុត្តោ, យស្ស វិតមេន អរហតោ សីតិការវប្បត្តិ វុច្ចតិ។

សយំ ន ព្យាបដ្ឋតិ, តេន វា តំសមដ្ឋីបុគ្គលោ ន កិញ្ចិ ព្យាចាទេតីតិ
អព្យាចាទោ, វិហីសាយ វុត្តវិបរិយាយេហិ សា វេទិតញ្ញា។ ហិ តេសិការេន មិដ្ឋតិ
សិនិយ្ហតីតិ មិត្តោ, មិត្តស្ស ឯសាតិ មេត្តិ, អព្យាចាទោ។ មេត្តាយនាតិ
មេត្តាការណំ, មេត្តាយ វា អយនា បវត្តនា។ មេត្តាយិតត្តន្តិ មេត្តាយិតស្ស

មេត្តាយ បវត្ថុស្ស ភាវោ។ មេត្តាចេតោវិមុត្តិតិ មេត្តាយនវសេន បវត្តោ
ចិត្តសមាធិ។ សេសំ វុត្តនយមេវ។

សនិទានសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. កិញ្ញការសថសុត្តវណ្ណនា

៩៧. ឥតោ បដ្ឋាយាតិ “ធាតុំ, ភិក្ខុវេ” តិ ឥមស្មា តតិយសុត្តតោ បដ្ឋាយ។
យាវ កម្មវត្តោ, តាវ នេត្វា ឧបគន្ធា សេតិ ឯត្តាតិ អាសយោ, ហីនាធិការវេន
អធិនោ អាសយោ អដ្ឋាសយោ, តំ អដ្ឋាសយំ, អធិមុត្តន្តិ អត្តោ។ សញ្ញា
ឧប្បជ្ឈតិ តិ អាធិសុ ហីនាធិភេទំ អដ្ឋាសយំ បដិច្ច ហីនាធិភេទា សញ្ញា,
តន្តិស្សយនិជ្ជិកប្បនា, វិតក្កោ ច ឧប្បជ្ឈតិ សហជាតកោជិយា
ឧបនិស្សយកោជិយា ច។ សត្តារស្វតិ តេសំ សត្តបដិញ្ញតាយ វុត្តំ, ន
សត្តលក្ខណសញ្ញាវតោ។ អសម្មាសម្ពុទ្ធស្វតិ អាធាវេ វិសយេ ច ភុម្មំ ឯកតោ
កត្វា វុត្តន្តិ បឋមំ តាវ ទស្សន្តោ “មយំ សម្មាសម្ពុទ្ធា” តិ អាធិ វត្វា ឥតវំ
ទស្សន្តោ “តេសុ សម្មាសម្ពុទ្ធា ឯតេ” តិ អាធិមាហា។ តេសំ “មយំ
សម្មាសម្ពុទ្ធា” តិ ឧប្បជ្ឈនិដ្ឋិ ឥធ មូលភាវេន បុច្ឆិតា, ឥតវា អនុសង្កិតា តិ
បុច្ឆតិយេវា តិ សាសន្តំ វេទតិ។

“មហតី” តិ ឯត្ត មហាសន្តោ “មហាជនោ” តិ អាធិសុ វិយ
ពហុអត្តវាចកោតិ ទដ្ឋព្ពោ។ អវិជ្ជាបិ ហីនហីនតវហីនតមាធិភេទេន
ពហុបកាវា។ តស្សា តិ និដ្ឋិយា។ កស្មា បនេត្ត “យទិទំ អវិជ្ជា ធាតុ” តិ អវិជ្ជំ
ឧទ្ធវិត្វា “ហីនំ ធាតុំ បដិច្ចា” តិ អដ្ឋាសយធាតុ និទ្ទិដ្ឋាតិ? ន ខោ បនេត្តំ ឯវំ
ទដ្ឋព្ពំ, “អញ្ញំ ឧទ្ធវិត្វា អញ្ញំ និទ្ទិដ្ឋា” តិ, យតោ អវិជ្ជាសីសេន អដ្ឋាសយធាតុ ឯវំ
គហិតា។ អវិជ្ជាគហិតោ ហិ បុរិសបុគ្គលោ និដ្ឋជ្ឈាសយោ ហីនាធិភេទំ

អវិជ្ជាធាតុំ និស្សាយ តតោ សញ្ញាទិដ្ឋិអាទិកេ សង្កប្បតិ។ បណិធិ បត្តនា, សា
 បន តថា តថា ចិត្តស្ស បឋមនវសេន ហោតីតិ អាហា “ចិត្តជ្ជបន”ន្តិ។ តេនាហា
 “សា បនេសា”តិអាទិ។ ឯតេតិ ហីនបច្ចយា សញ្ញាទិដ្ឋិតក្កចេតនា បត្តនា
 បណិធិសម្ពាតា ហីនា ធម្មា។ ហីនោ នាម ហីនធម្មសមាយោគតោ។
 សព្វបទានីតិ “បញ្ញាបេតី”តិអាទិនិ បទានិ យោជេតញ្ញានិ ហីនសន្នេន
 មជ្ឈិមុត្តមដ្ឋានន្តរស្ស អសម្ពុរតោ។ ឧបបន្ននំ “ឧបបត្តិ”តិ អាហា “ទ្វេ
 ឧបបត្តិយោ បដិលាភោ ច និព្វត្តិ ចា”តិ។ តត្ថ ហីនកុលាទីតិ អាទិ-សន្នេន
 ហីនរូបភោគបរិសាទីនំ សង្កហោ។ ហីនត្ថិកវសេនាតិ ហីនត្ថិកេ
 វុត្តត្ថិកបទវសេនាតិ អធិប្បាយោ។ ចិត្តប្បាទក្ខណេតិ ៩ទំ
 ហីនត្ថិកបរិយាបន្នានំ ចិត្តប្បាទានំ វសេន តត្ថ តត្ថ លទ្ធាត្ថា វុត្តំ។ បញ្ចសុ
 នីចកុលេស្វតិ ចណ្ណាលវេននេសាទវេការបុក្កសកុលេសុ។
 ធានសអកុសលចិត្តប្បាទានំ បន យោ កោចិ បដិលាភោ ហីនោតិ យោជនា។
 សេសទ្វយេបិ ឯសេវ នយោ។ ឥមស្មី ហីនេតិ “យាយំ, ភន្តេ, ទិដ្ឋី”តិអាទិនា
 អាគតេ ឥមស្មី ហីនេ។ “ធាតុំ, ភិក្ខុវេ, បដិច្ច ឧប្បជ្ឈតី”តិអាទិនា អាគតត្ថា
 និព្វត្តិយេវ អធិប្បតា, ន បដិលាភោ។

គិញ្ញាកាវសថសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ហីនាធិមុត្តិកសុត្តវណ្ណនា

៩៨. ឯកតោ ហោន្តិតិ សមាទច្ចន្តតាយ អជ្ឈាសយតោ ឯកតោ ហោន្តិ។
 និរន្តរា ហោន្តិតិ តាយ ឯវ សមាទច្ចន្តតាយ ចិត្តេន និព្វិសេសា ហោន្តិ។ ៩៨
 អធិមុត្តិ នាម អជ្ឈាសយធាតុតិ អាហា “ហីនាធិមុត្តិកាតិ ហីនជ្ឈាសយា”តិ។

ហីនាធិមុត្តិកសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. បង្កើតសុត្តន្តបិដក

៩៩. មហាបញ្ញេស្ទតិ វិបុលបញ្ញេស្ទ។ នន្ទិ សាវិបុត្តត្ថេរំ។ ខន្ធន្តរន្ទិ
ខន្ធវិភាគំ, ខន្ធនំ វា អន្តរំ វិសេសោ អត្ថិតិ ខន្ធន្តរោ។ ឯស នយោ សេសេសុបិ។
បរិកម្មន្ទិ ឥទ្ធិវិធានិកមស្ស បុព្វភាគបរិកម្មញ្ញោ ឧត្តរបរិកម្មញ្ញោ។ អានិសំសន្ទិ
ឥទ្ធានិសំសញ្ញោ អានិសំសញ្ញោ។ អធិជ្ជានំវិកុព្ពនន្ទិ អធិជ្ជានិវិធានញ្ញោ
វិកុព្ពនិវិធានញ្ញោ។ វុត្តនយេនេវាតិ “បថវី បត្តន្តោ វិយា” តិ អានិសំ។

ធុតត្ថបរិហារន្ទិ ធុតត្ថានំ បរិហារណាវិធី។ បរិហារណាគ្គហណេនេវ
សមាទានំ សិទ្ធិ ហោតិ តំ ន គហិតំ។ អានិសំសន្ទិ តំ ធុតត្ថបរិហារណោ ធុតត្ថំ
អានិសំសមេវ។ សមោទានន្ទិ “ឯត្ថកា បិណ្ឌាចាតបដិសំយុត្តា, ឯត្ថកា
សេនាសនបដិសំយុត្តា” តិ បច្ចយវសេន អញ្ញមញ្ញញ្ញោ អន្តោគធន្តោ។ អធិជ្ជានន្ទិ
អធិជ្ជានិវិធី។ ភេទន្ទិ ឧក្កជ្ជាធិភេទញ្ញោ ភិជ្ជាការញ្ញោ។

បរិកម្មន្ទិ “ធិព្ពចក្ខុ ឯវំ ឧប្បាទេតត្ថំ, ឯវំ វិសោទេតត្ថំ” តិ អានិសំ
បរិកម្មវិធានំ។ អានិសំសន្ទិ បរេសំ
អន្ល័យសយានុចាយ តនាធិអានិសំសបភេទំ។ ឧបក្កិលេសន្ទិ សាធារណំ
អសាធារណំ ធុរិដំ ឧបក្កិលេសំ។ វិបស្សនាភាវនុបក្កិលេសា ហិ ធិព្ពចក្ខុស្ស
ឧបក្កិលេសាតិ វេទិតញ្ញោ។

សង្ខេបវិញ្ញាបនបត្រនិវិចិត្រកថាធិស្វតិ សង្ខេបវិញ្ញាបនបត្រនិវិចិត្រកថា
ឧត្តានតាវិចិត្រកថា ធម្មត្ថតា ធម្មត្ថតាតិ ឯវំ មាធិសុ ធម្មស្ស
កថេតព្ពប្បកាវេសុ តំ តំ កថេតព្ពកាវំ។

ឥតិ-សង្ខេប អានិសំ, បកាវត្តោ វា។ តេន -

“អាធិម្ហី សីលំ ទេសេយ្យ, (ធី. និ. អដ្ឋ. ១.១៩០; ម. និ. អដ្ឋ. ១.២៩១)
មជ្ឈេ ចិត្តំ វិនិច្ឆ័យេ;
អន្តេ បញ្ញា កថេតញ្ញា,
ឯសោ ធម្មកថាវិជោ”តិ។ -

ឯវំ កថេតញ្ញាការំ សង្កណ្ណាតិ។

“សិចីលំ ធនិតញ្ញា ធីយរស្សំ, គរុកំ លហុកញ្ញា និគ្គហីតំ;
សម្ពុទ្ធិំ វេត្តិតំ វិមុត្តំ, ទសដា ព្យញ្ញនពុទ្ធិយា បកេនោ”តិ។ (ធី. និ. ១.១៩០;
ម. និ. អដ្ឋ. ១.២៩១; បរិ. ៤៨៥) -

ឯវំ វុត្តំ ទសវិធំ ព្យញ្ញនពុទ្ធិ។ អដ្ឋប្បត្តិន្ទ តស្ស តស្ស សុត្តស្ស ជាតកស្ស ច
អដ្ឋប្បត្តិ។ អនុសន្និន្ទ បច្ឆានុសន្និអាធិអនុសន្និ។ បុញ្ញាបរន្ទ សម្ពុទ្ធិ។ ឥទំ បទំ ឯវំ
វុត្តត្ថំ, ឥទំ បុញ្ញាបរំ ឯវំ គហោតញ្ញិន្ទ។

កុលសង្កណ្ណនបរិហារន្ទ លាភុប្បាទនត្ថំ កុលានំ សង្កណ្ណានវិជេនោ
បរិហារណំ តន្និយមិតំ ឯកន្តិកំ កុលសង្កហណវិជី។

ចង្គមសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. សកាថាសុត្តវណ្ណានា

១០០. “ធាតុសោ សំសន្នន្តី”តិ ឥទំ អដ្ឋាសយតោ សរិក្ខតាទស្សនំ, ន
កាយេន មិស្សីការទស្សនន្ទិ អាហា “សមុទ្ធន្តរេ”តិអាធិ។ និវន្តរោតិ និព្វិសេសោ។
សំសគ្គាតិ បញ្ចវិធសំសគ្គហោតុ។ សំសគ្គគហណេន ចេត្ត សំសគ្គវត្ថុកា
តណ្ហា គហិតា។ តេនាហា “ទស្សន...បេ.... ស្មេហោនា”តិ។

វេនតិ ភជតិ សង្ខតិ តេនាតិ វេនំ, វេនថាតិ ច កិលេសោ វុច្ចតីតិ អាហា
“វេនថាជាតោតិ កិលេសវេនំជាត”ន្តិ។ ឥតវេ សំសគ្គមូលកាតិ តមេវ
បដិក្ខិបន្តោ អាហា “អទស្សនេនា”តិ។ សាធុជីវីតិ សាធុ សុដ្ឋជីវី, តំជីវេនសីលោ។
តេនាហា “បរិសុទ្ធជីវីតំ ជីវមាណា”តិ។

សកាថាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. អស្សទ្ធសំសន្ននសុត្តវណ្ណានា

១០១. និរោជាតិ សទ្ធាស្នេហាភាវេន និស្នេហា។ តតោ ឯវ អវសភាវេន
និរសា។ ឯកសទិសាតិ សមសមា និព្វិសេសា។ តេនាហា “និរន្តរា”តិ។
អលដ្ឋិតាយ ឯកសីមកតា ភិន្នមរិយាទា។ សទ្ធា តេសំ អត្ថីតិ សទ្ធា។
តន្តិចាលកាតិ សទ្ធម្មតន្តិយា ចាលកា។ វំសានុវត្តកាតិ អរិយវំសស្ស
អនុវត្តកា។ អារទ្ធវិរិយាតិ បគ្គហិតវិរិយា។ យស្មា តាទិសានំ វិរិយំ បរិបុណ្ណំ
នាម ហោតិ កិច្ចសិទ្ធិយា, តស្មា វុត្តំ “បរិបុណ្ណាបរក្កមា”តិ។
សព្វកិច្ចបរិក្កាហិកាយាតិ ចតុន្នំ សតិបដ្ឋានានំ ភាវនាកិច្ចបរិក្កាហិកាយ។

អស្សទ្ធសំសន្ននសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨-១២. អស្សទ្ធមូលកសុត្តាទិវណ្ណានា

១០២-១០៦. អដ្ឋមាទីនីតិ អដ្ឋមំ នវមំ ទសមំ ឯកាទសមំ ទ្វាទសមន្តិ ឥមាទិ
បញ្ច សុត្តានីតិ ឯកេ។ អបវេ បន នវ សុត្តានីតិ ឥច្ឆន្តិ។ ស្វាយមត្តោ
អដ្ឋកថាយំ វុត្តោយេវ។ ចាឡិយញ្ច កេសុចិ ចោត្តកេសុ លិខីយតិ។

អស្សទ្ធមូលកសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទុតិយវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. កម្មបថវគ្គោ

១-២. អសមាហិតសុត្តានិវណ្ណនា

១០៧-១០៨. ឥតោ បរេស្វតិ ឥតោ ទុតិយវគ្គតោ បរេសុ សុត្តេសុ។ បឋមន្តិ បឋមវគ្គ បឋមំ។ កស្មា បនេត្ត ឯវំ ទេសនា បវត្តាតិ អាហា “ឯវំ វុច្ចមានេ”តិអាទិ។

អសមាហិតសុត្តានិវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣-៥. បញ្ចសិក្ខាបទសុត្តានិវណ្ណនា

១០៩-១១១. សុរាមេរយសម្ព័ន្ធតន្តិ បិដ្ឋសុរាទិសុរាសម្ព័ន្ធតំ បុច្ឆាសវាទិមេរយសម្ព័ន្ធតញ្ចា។ មជ្ឈនជ្ជន មជ្ឈំ។ សុរាមេរយមជ្ឈប្បមាទោតិ វុច្ចតិ “មជ្ឈតិ តេនា”តិ កត្វា។ តស្មី តិដ្ឋន្តិ តស្មី បមាទេ បមជ្ឈនវសេន តិដ្ឋន្តិ អត្តោ។ សេសំ តតិយចតុត្ថេសុ សុវិញ្ញាយ្យមេវាតិ។

បញ្ចមេ តានិ បទានិ សំវណ្ណតុំ “បញ្ចមេ”តិអាទិ អារទ្ធី។ តត្ថ ចាលោ ឆាម វោហារតោ សត្តោ, បរមត្ថតោ ជីវិតិន្ទ្រិយំ, តំ ចាលំ អតិចាតេន្តិ អតិច្ច អន្តរេយេវ, អតិក្កម្ម វា សត្តាធិហិ អភិភវិត្វា ចាតេន្តិ សណិកំ បតិភុំ អទត្វា សីហំ ចាតេន្តិ អត្តោ។ កាយេន វាចាយ វា អទិន្នំ បរសន្តកំ។ អាទិយន្តិ តិ គណ្ណន្តិ។ មិច្ឆាតិ ន សម្មា, ការយ្ហវសេន។ មុសាតិ អតចំ វត្ថុ។ វទន្តិ វិសំវាទនវសេន វទន្តិ។ បិយសុញ្ញករណតោ បិសុណា, បិសតិ វា បរេ សត្តេ, ហិសតីតិ អត្តោ។ មម្ពច្ឆេទិកាតិ ឯតេន បរស្ស មម្ពច្ឆេទវសេន ឯកន្តជុសសសញ្ញេតនា ជុសវាចា នាមាតិ ទស្សេតិ។ អភិជ្ឈាសន្តោ លុព្ពនេ

និរុទ្ទោតិ អាហា “បរកណ្ណោ លុព្ពនសីលាតិ អត្ថោ” តិ។ ព្យាបន្នន្តិ ឆោសវសេន
វិបន្នំ។ បកតិវិជហនេន បូតិភូតំ។ សាធិហិ គរហិតព្ពតំ បត្តា “នត្ថិ
ទិន្ន” ត្ថិអាទិនយប្បវត្តា នត្ថិកាហេតុកអ កិរិយទិដ្ឋិ កម្មបឋបរិយាបន្នា នាម។
មិច្ឆត្ថបរិយាបន្នា សញ្ញាបិ លោកុត្តរមគ្គបដិបក្ខា វិបរីតទិដ្ឋិ។

តេសន្តិ កម្មបថានំ។ វោហារតោតិ ឥន្ទ្រិយពទ្ធំ ឧបាទាយ បញ្ញត្តិមត្តតោ។
តិរច្ឆានគតាទីស្វតិ អាទិ-សឌ្ឍេន បេតានំ សង្កហោ។ បយោគវត្ថុមហន្តតាទីហិ
មហាសាវជ្ជតា តេហិ បច្ចយេហិ ឧប្បជ្ឈមាឆាយ ចេតនាយ ពលវភាវតោ។
យថាវត្ថុបច្ចយវិបរិយាយេបិ តំតំបច្ចយេហិ ចេតនាយ ពលវភាវវសេន
អប្បសាវជ្ជមហាសាវជ្ជតា វា វេទិតញ្ញា។ ឥន្ទ្រិយោតិ កម្មវិចាកិទ្ធិមយោ
នាហិកោដនាទីនំ វិយ។

មេដុនសមាចារេស្វតិ សនាបរនាគមនវសេន ផុរិធសុ
មេដុនសមាចារេសុ។ តេបិ ហីនាធិមុត្តិកេហិ កត្តព្ពតោ កាមា នាម។
មិច្ឆាចារោតិ ការយ្ហាចារោ។ ការយ្ហតា ចស្ស ឯកន្តនិហ័នតាយាតិ អាហា
“ឯកន្តនិម្ពិតោ លាមកាចារោ” តិ អសទ្ធម្មាធិប្បាយេនាតិ
អសទ្ធម្មសេវនាធិប្បាយេន។ កោត្តរក្ខិតាតិ សកោត្តហិ រក្ខិតា។ ធម្មរក្ខិតាតិ
សហធម្មហិ រក្ខិតា។ សស្សាមិកា នាម សាវក្ខា។ យស្សា គមនេ ទណ្ឌោ
ឋបិតោ, សា សបរិទណ្ឌោ។ ភិរិយភាវាយ ធនេន កិតា ធនក្ខិតា។ ធនេន
វសតីតិ ធន្តវាសិនី។ ភោគត្ថំ វសតីតិ ភោគវាសិនី។ បដត្ថំ វសតីតិ បដវាសិនី។
ឧទកបត្ថំ អាមសិត្វា គហិតា ឱទបត្តកិនី។ បុម្ពដំ អបនេត្វា គហិតា
ឱកដបុម្ពជា។ ករមរាជិតា ធជាហជា។ តន្ត្រិណិកំ គហិតា មុហុត្តិកា។
អភិភវិត្វា វីតិក្កមោ មិច្ឆាចារោ មហាសាវជ្ជោ, ន តថា ទ្ធិន្នំ សមាទន្ននតាយ។
អភិភវិត្វា វីតិក្កមនេ សតិបិ មគ្គេនមគ្គបដិបត្តិអធិវាសនេ

បុរិមុប្បន្នសេវនាភិសន្ធិបយោគាភារតោ មិច្ឆាចារោ ន ហោតិ
អភិកុយ្យមានស្សតិ វេទន្តិ។ សេវនាចិត្តសតិ បយោគាភារោ អប្បមាណំ
យេកុយ្យេន ឥត្តិយា សេវនាបយោគស្ស អភារតោ។ តថា សតិ បុរេតរំ
សេវនាចិត្តស្ស ឧបជ្ជានេបិ តស្ស មិច្ឆាចារោ ន សិយា, តថា បុរិសស្សបិ
សេវនាបយោគាភារោ។ តស្មា អត្តនោ វុចិយា បវត្តិតស្ស វសេន តយោ,
ពលក្ការេន បវត្តិតស្ស វសេន តយោតិ សព្វេបិ អគ្គហិតគ្គហណោន “ចត្តារោ
សម្ភារ”តិ វុត្តំ។

អាសេវនមន្ទតាយាតិ យាយ អកុសលចេតនាយ សម្ពំ បលបតិ, តស្ស
ឥត្តរកាលតាយ បវត្តិយា អនាសេវនាតិ បរិទុព្ពលា ហោតិ ចេតនា។

ឧបសគ្គវសេន អត្តវិសេសវាចិនោ ធាតុសន្មាតិ អភិជ្ឈាយតីតិ បទស្ស
បរកណ្ណាភិមុខីតិអាទិអត្តោ វុត្តោ។ តន្តិន្ទតាយាតិ តស្មី បរកណ្ណោ
លុព្ពនវសេន និន្ទតាយ។ អភិបុព្វោ ឈេ-សន្នោ លុព្ពនេ និរុទ្ធាតិ ទដ្ឋព្វោ។
យស្ស កណ្ណំ អភិជ្ឈាយតិ, តស្ស អប្បគុណតាយ អប្បសាវជ្ជា,
មហាគុណតាយ មហាសាវជ្ជាតិអាទិនា នយេន តត្ថ
អប្បសាវជ្ជមហាសាវជ្ជវិភាគោ វេទិតព្វោ។ តេនាហ “អទិន្ទានំ
វិយា”តិអាទិ។ អត្តនោ បរិណាមនំ ចិត្តនេវាតិ ទដ្ឋព្ពំ។

ហិតសុខំ ព្យាបាទយតីតិ យោ នំ ឧប្បាទេតិ, យស្ស ឧប្បាទេតិ, តស្ស សតិ
សមវាយេ ហិតសុខំ វិនាសេតិ។ អហោ វតាតិ ឥមិនា យថា អភិជ្ឈានេ វត្ថុនោ
ឯកន្តតោ អត្តនោ បរិណាមនំ ទស្សីតំ, ឯមិធាបិ វត្ថុនោ “អហោ វតា”តិ
ឥមិនា បរស្ស វិនាសចិន្តាយ ឯកន្តតោ និយមិតភារំ ទស្សេតិ។ ឯវញ្ញំ នេសំ
នារុណាប្បវត្តិយា កម្មបជប្បវត្តិ។

យថាភុត្តកហណាភាវេនាតិ យថាភុត្តកហណាស្ស អភាវេន
អនិច្ចាទិសភាវស្ស និច្ចាទិតោ គហណោន។ មិច្ឆា បស្សតីតិ វិភង្គំ បស្សតិ។
សម្មប្បលាហោ វិយាតិ ឥមិនា អាសេវនស្ស អប្បមហន្តតាហិ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា
អប្បសាវន្នមហាសាវន្នតា។ វត្ថុនោតិ គហិតវត្ថុនោ។
គហិតាការវិបរីតតាតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា គហិតាការស្ស វិបរីតតា។
តថាភាវេនាតិ អត្តនោ គហិតាការេនេវ តស្ស ទិដ្ឋិយា, គហិតស្ស វា វត្ថុនោ
ឧបជ្ជានំ “ឯវមេតំ, ន ឥតោ អញ្ញថា” តិ។

ធម្មតោតិ សភាវតោ។ កោដ្ឋាសតោតិ ចិត្តផ្តុំកោដ្ឋាសតោ, យំកោដ្ឋាសា
ហោន្តិ, តតោតិ អត្តោ។ ចេតនាធម្មាវាតិ ចេតនាសភាវា ឯវ។ បដិចាជិយា
សត្តាតិ ឯត្ថ ននុ ចេតនា អភិធម្ម កម្មបថេសុ ន វុត្តាតិ បដិចាជិយា សត្តន្ធ
កម្មបថភាវោ ន យុត្តោតិ? ន, អវចនស្ស អញ្ញហេតុកត្តា។ ន ហិ តត
ចេតនាយ អ កម្មបថត្តា កម្មបថរាសិម្ហិ អវចនំ, កទាចិ បន កម្មបថោ ហោតិ,
ន សព្ពនាតិ កម្មបថភាវស្ស អនិយតត្តា អវចនំ។ យទា, បនស្ស
កម្មបថភាវោ ហោតិ, តទា កម្មបថរាសិសង្កហោ ន និវារិតោ។ ឯត្តាហា - យទិ
ចេតនាយ សព្ពនា កម្មបថភាវាភាវតោ អនិយតោ កម្មបថភាវោតិ
កម្មបថរាសិម្ហិ អវចនំ, ននុ អភិជ្ឈាទីនម្បិ កម្មបថភាវំ អប្បត្តានំ អត្តិតាយ
អនិយតោ កម្មបថភាវោតិ តេសម្បិ កម្មបថរាសិម្ហិ អវចនំ អាបជ្ជតីតិ?
នាបជ្ជតិ, កម្មបថតាតំសភាគតាហិ តេសំ តត វុត្តត្តា។ យទិ ឯវំ ចេតនាបិ
តត វុត្តញ្ញា សិយា? សច្ចមេតំ។ សា បន ចាណាតិចាតាទិកាតិ ចាកដោ
តស្ស កម្មបថភាវោតិ ន វុត្តា សិយា។ ចេតនាយ ហិ “ចេតនាបំ, ភិក្ខុវេ, កម្ម
វទាមិ (អ. និ. ៦.៦៣; កថា. ៥៣៩) តិវិជា, ភិក្ខុវេ, កាយសញ្ញេតនា អកុសលំ
កាយកម្ម” ភិក្ខុវេចនតោ (កថា. ៥៣៩) កម្មភាវោ ចាកដោ។ កម្មុយេវ ច
សុគតិទុគ្គតិនំ តតុប្បជ្ជនកសុខទុក្ខានញ្ច បថភាវេន បវត្ថំ កម្មបថោតិ

វុច្ចតីតិ ចាកដោ, តស្ស កម្មបថភារោ។ អភិជ្ឈាទីនំ បន
ចេតនាសមីហនភារេន សុចរិតទុច្ចរិតភារោ, ចេតនាជនិតបិដ្ឋវដ្ឋកភារេន
សុគតិទុគ្គតិតទុប្បជ្ឈនកសុខទុក្ខានំ បថភារោ ចាតិ, ន តថា ចាកដោ
កម្មបថភារោតិ, តេ វេ តេន សភារេន ទស្សេតុំ អភិធម្មេ កម្មបថរាសីភារេន
វុត្តា។ អតថាជាតិយកត្តា វា ចេតនា តេហិ សទ្ធិំ ន វុត្តាតិ ទដ្ឋព្វំ។ មូលំ បត្វាតិ
មូលទេសនំ បត្វា, មូលសភារេសុ ធម្មេសុ ទេសិយមាទេសូតិ អត្ថោ។

អធិដ្ឋានំ សត្តារម្មណានិ ឥទំ “បញ្ចា សិក្ខាបទា បរិក្ការម្មណា ឯវា” តិ
ឥមាយ ចាឡិយា វិវុច្ចតិ។ យញ្ញា ចាលាតិចាតាទិទុស្សីល្យស្ស អារម្មណំ,
តទេវ តំ វេរមណីយា អារម្មណំ។ វីតិក្កមិតព្វវត្ថុតោ វេ ហិ វិវត្តតិ។
“សត្តារម្មណា” និ វា សត្តសម្ពាទំ សម្ពាទារម្មណាមេវ ឧបាទាយ វុត្តត្តា ន កោចិ
វិរោធា។ តថា ហិ វុត្តំ សម្មាហិរោទនិយំ (វិភ. អដ្ឋ. ៧១២) “យានិ
សិក្ខាបទានិ ឯត្ថ ‘សត្តារម្មណានី’ តិ វុត្តានិ, តានិ យស្មា ‘សត្តាតិ’ តិ សម្ពំ គតេ
សម្ពារេយេវ អារម្មណំ ករោន្តី” តិ។ ឥតោ បរេសុបិ ឯសេវ នយោ។
វិសភាគវត្ថុនោ “ឥត្តិបុរិសា” តិ គហេតព្វតោ សត្តារម្មណាតិបិ ឯកេ។
“ឯកោ ធិដ្ឋោ, ទ្វេ សុតា” តិ អាធិនា សម្ពប្បលបទេ ធិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតវសេន។
តថា អភិជ្ឈាតិ ឯត្ថ តថា-សន្ថោ “ធិដ្ឋសុតមុតវិញ្ញាតវសេនា” តិ ឥទម្បិ
ឧបសំហារតិ, ន សត្តសម្ពាទារម្មណាទំ វេ ទស្សនាទិវសេន អភិជ្ឈាយនតោ។
“នត្ថិ សត្តា ឱបចាតិកា” តិ បវត្តមាធាបិ មិច្ឆាធិដ្ឋិតេភូមកធម្មារម្មណា ឯវាតិ
អធិប្បាយេន តស្ស សម្ពាទារម្មណាតា វុត្តា។ កមំ បន មិច្ឆាធិដ្ឋិយា
មហាគ្គតប្បត្តា ធម្មា អារម្មណំ ហោន្តីតិ? សាធារណតោ។ នត្ថិ សុកដទុក្ខដានំ
កម្មានំ ដលំ វិចាកោតិ ហិ បវត្តមាធាយ អត្ថតោ រូចារូចាវចរធម្មាបិ
គហិតាវ ហោន្តីតិ។

សុខពហុលតាយ រាជានោ ហសមាធិបិ “ចោរំ ឃាតេថា”តិ វេទន្តិ, ហាសោ
បនតេសំ អញ្ញាវិសយោតិ អាហា “សន្និដ្ឋាបកចេតនា បននេសំ
ទុក្ខសម្បយុត្តាវ ហោតិ”តិ។ មជ្ឈត្តវេទនោ ន ហោតិ, សុខវេទនោវ។ តត្ថ
“កាមាណំ សមុទយា”តិ អាទិនា វេទនាកេនោ វេទិតញ្ចោ។ លោភសមុដ្ឋានោ
មុសាវាទោ សុខវេទនោ វា សិយា មជ្ឈត្តវេទនោ វា, ទោសសមុដ្ឋានោ
ទុក្ខវេទនោ វាតិ មុសាវាទោ តិវេទនោ សិយា។ ឥមិនា នយេន សេសេសុបិ
យថាវហំ វេទនាណំ “លោកោ និទានំ កម្មានំ សមុទយាយា”តិ អាទិនា កេនោ
វេទិតញ្ចោ។

ចាណាតិចាតោ ទោសមោហាវសេន ទិដ្ឋមូលកោតិ សម្បយុត្តមូលមេវ
សន្ធាយ វុត្តំ។ តស្ស ហិ មូលជ្ជេន ឧបការកាវោ ទោសវិសេសោ, និទានមូលេ
បន គយ្ហមាទេ លោភមោហាវសេនបិ វដ្តតិ។ សម្មទ្កោ អាមិសកិញ្ញក្ខកាមោបិ
ហិ ចាណំ ហានតិ។ តេនេវាហ “លោកោ និទានំ កម្មានំ សមុទយាយា”តិ អាទិ
(អ. និ. ៣.៣២)។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។

អសមាទិន្នសីលស្ស សម្បត្តតោ យថាឧបដ្ឋិតវីតិក្កមិតព្យវត្ថុតោវិវតិ
សម្បត្តវិវតិ។ សមាទានេន ឧប្បន្នាវិវតិ សមាទានវិវតិ។ កិលេសានំ
សមុច្ឆិន្ទនវសេន បវត្តា មគ្គសម្បយុត្តាវិវតិ សមុច្ឆេទវិវតិ។ កាមព្យោត
ចាឡិយំ វិវតិយោវ អាគតា, សិក្ខាបទវិភង្កេ បន ចេតនាបិ អាហរិត្វា
ទស្សិតាតិ តទុកយម្បិ គណ្ណោ “ចេតនាបិ វដ្តន្តិវិវតិយោបិ”តិ អាហា។

អទុស្សីល្យាវម្ពណា ជីវិតិទ្រ្ទិយាទិអារម្ពណា កថំ ទុស្សីល្យាទិ បដហន្តិ
ទស្សេតុំ “យថា បដា”តិ អាទិ វុត្តំ។ ចាណាតិចាតាទីហិ វិវមណាវសេន
បវត្តនតោ តទារម្ពណាកាវេនេវ តានិ បដហន្តិ។ ន ហិ តទេវ អារព្ព តំ បដហិតុំ
សក្កា តតោ អនិស្សជការតោ។

អនកិដ្ឋា...បេ...វិរមន្តស្សាតិ អនកិដ្ឋំ បដហន្តស្សាតិ អត្ថោ។ ន ហិ
មនោធុរិតតោវិរតិ អត្ថិ អនកិដ្ឋាជីហោវ តប្បហានសិទ្ធិតោ។

បញ្ចសិក្ខាបទសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. ទសដ្ឋសុត្តវណ្ណានា

១១៣. មិច្ឆត្ថសម្មត្តវសេនាតិ ឯត្ថ មិច្ឆាភារោ មិច្ឆត្ថំ, តថា សម្មាភារោ
សម្មត្ថំ។ តថា តថា បវត្តា អកុសលក្ខន្ធាវ មិច្ឆាសតិ, ឯវំ មិច្ឆាញ្ញាណាម្បិ
ទដ្ឋត្ថំ។ ន ហិ ញ្ញាណាស្ស មិច្ឆាភារោ នាម អត្ថិ។ តស្មា មិច្ឆាញ្ញាណំនោតិ
មិច្ឆាសញ្ញាណាតិ អត្ថោ, អយោនិសោ បវត្តចិត្តប្បាទាតិ អធិប្បាយោ។
មិច្ឆាបច្ចវេក្ខណោតិ មិច្ឆាទិដ្ឋិអាទិនំ មិច្ឆា អយោនិសោ បច្ចវេក្ខណោ។
កុសលវិមុត្តិ បកតិបុរិសសន្តរជាននំ, គុណវិយុត្តស្ស អត្តនោ សកត្តនិ
អវជ្ជានន្តិ ឯវំមាទី អកុសលបវត្តី “កុសលវិមុត្តិ” តិ គហេត្វា ឋិតា
មិច្ឆាវិមុត្តិកា។ សម្មាបច្ចវេក្ខណាតិ ឈានវិមោក្ខាទិសុ សម្មា អវិបរីតំ បវត្តា
បច្ចវេក្ខណា។

ទសដ្ឋសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

តតិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. ចតុត្ថវគ្គោ

១. ចតុធាតុសុត្តវណ្ណានា

១១៤. បតិដ្ឋាធាតុតិ សហជាតានំ ធម្មានំ បតិដ្ឋាភូតា ធាតុ។
អាពន្ធនធាតុតិ នហានិយចុណ្ណាស្ស ឧទកំ វិយ សហជាតធម្មានំ អាពន្ធនភូតា

ឆាតុ។ បរិចាចនឆាតុតិ សូរិយោ ដលាធិនំ វិយ សហជាតធម្មានំ
បរិចាចនក្ខតា ឆាតុ។ វិត្តម្ពនឆាតុតិ ធុតិយោ វិយ សហជាតធម្មានំ
វិត្តម្ពនក្ខតា ឆាតុ។ កេសាធយោ វិសតិ កោដ្ឋាសា។ អាទិ-សន្តេន បិត្តាធយោ
សន្តប្បនាធយោ ឧទ្ធច្ច័មា វាតាធយោ គហិតា។ ឯតាតិ ឆាតុយោ។

ចតុឆាតុសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. បុព្វេសម្ពោធសុត្តវណ្ណានា

១១៥. អយំ បថវីឆាតុំ និស្សយ តំ អារត្ត បវត្តោ អស្សនោ។ ឯវំ បវត្តានន្តិ
ឯវំ កាយេ បភាវស្ស បវេទនវសេនេវ បវត្តានំ។ ហុត្វា អភាវាការេនាតិ បុព្វេ
អវិជ្ជមានា បច្ចយសាមគ្គិយា ហុត្វា ឧប្បជ្ជិត្វា បុន ភង្គបគមនតោ ឧទ្ធិ
អភាវាការេន។ ន និច្ចាតិ អនិច្ចា អនុវត្តា, ធុរំ និច្ចំ។ បដិបិឡនាការេនាតិ
ឧទយព្ពយវសេន អភិណ្ណំ បិឡនាការេន ធុក្ខដ្ឋេន។ សភាវិកមាការេនាតិ
អត្តនោ សភាវស្ស វិកច្ឆនាការេន។ សភាវធម្មា ហិ អប្បមត្តំ ខណំ បត្វា
និរុដ្ឋន្តិ។ តស្មា តេ “ជរាយ មរណេន ចា”តិ ទ្វេជាវិបរិណាមន្តិ។ តេនាហ
“វិបរិណាមធម្មា”តិ។ អាធិនំ វាតិ បវត្តេតីតិ អាធិនវោ, បរមកាបញ្ញតា។
វិនិយតីតិ វ្យបសមីយតិ។ អច្ឆន្តប្បហានវសេន និស្សរតិ ឯតេនាតិ និស្សរណំ។

សាយំ និបន្នា សព្វវត្ថុ ខេបេត្វា ចាតោ ឧដ្ឋហាម, មាសបុណ្ណាយដោវិយ
នោ សរីរំ និស្សន្ទាការតោ។

ដុសិតមត្តេសុបិ ឧទកស្ស ដុសិតមត្តេសុបិ។

អតិនាមេន្តិ កាលំ។ ឯវំ វុត្តនយេន បវត្តា បុគ្គលា ឯតា បថវីឆាតុអាធយោ
អស្សនេន្តិ នាម អភិវតិវសេន តត្ថ អាកង្គប្បាទនតោ។

អភិវិសិដ្ឋនព្រាណាតិ អគ្គមគ្គព្រាណាតិ រុក្ខោ ពោធិ “ពុជ្ឈតិ
ឯត្តា”តិ កត្វា។ មគ្គោ ពោធិ “ពុជ្ឈតិ ឯតេនា”តិ កត្វា។ សព្វញ្ញតព្រាណាំ ពោធិ
សម្មា សាមញ្ញ សព្វធម្មានំ ពុជ្ឈនតោ។ និព្វានំ ពោធិ ពុជ្ឈិតព្វតោ។ តេសន្តិ
និព្វានលោ សាមីវេនំ។ សាវកចារមីព្រាណាន្តិ សាវកចារមីព្រាណាំ យាថាវតោ
ទស្សនវត្ថុ។

អកុប្បតិ បដិបក្ខេហិ អកោបេតព្វោ។ ការណតោតិ អរិយមគ្គតោ។
តតោ ហិស្ស អកុប្បតា។ តេនាហ “សា ហី”តិអាទី។ អារម្មណតោតិ
និព្វានារម្មណតោ និព្វានារម្មណានំ លោកិយសមាបត្តិនំ អភាវតោ។

វិត្តារវសេនាតិ ឯកេកធាតុវសេនាតិ វេទន្តិ, ឯកេកិស្ស បន ធាតុយា
លក្ខណវិភត្តិទស្សនវសេន។ យន្តិ ហេតុអត្ថេ និចាតោ, យំ និមិត្តន្តិ អត្ថោ។
អស្សនេតិ ឯតេនាតិ អស្សនោ, តណ្ហា។ អយំ បដិវិធាតុយា អស្សនោតិ ឯត្ត
អយំ-សន្តោ “បហានបដិវេដោ”តិ ឯត្តាបិ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្វោ “អយំ
បហានបដិវេដោ បដិវិជ្ជិតព្វដ្ឋន សមុទយសច្ច”ន្តិ។ ឯស នយោ
សេសសច្ចេសុបិ។ យាតិ យថាវុត្តេសុ អស្សនោ អាទិនវោ និស្សរណាន្តិ ឥមេសុ
តីសុ ថានេសុ បវត្តា យា ទិដ្ឋិ... បេ... យោ សមាធិ, អយំ ភាវនាបដិវេដោ
មគ្គសច្ចន្តិ វុត្តនយេនេវ យោជេតព្វំ។

បុព្វេសម្ពោធសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. អថីសុត្តវណ្ណានា

១១៦. យថា យាវតា និស្សរណាបរិយេសនដ្ឋានេ អាទិនវបរិយេសនា, ឯវំ
យាវតា អាទិនវបរិយេសនដ្ឋានេ អស្សនបរិយេសនា សម្មាបដិបន្នស្សតិ វុត្តំ
“អថិន្តិ ព្រាណាចារេន អថី, អនុកវនចារេនា”តិ។

អចរីសុត្តរវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. នោចទំសុត្តរវណ្ណនា

១១៧. និស្សជាតិអាទិនិ បទានិ, អាទិតោ វុត្តបដិសេធនាតិ “នេវា” តិ ឯត្ថ វុត្តន នការេន។ តេនាហ “ន និស្សជា” តិអាទិ។ វិមរិយាទិកតេនាតិអាទិ ច ឯត្ថ វិហារណាបេក្ខណោ ករណាវចនំ។ ទុតិយនយេតិ “យតោ ច ខោ, ភិក្ខុវេ” តិអាទិនា វុត្តនយេ។ កិលេសវដ្ឋមរិយាទាយ សព្វសោ អភាវតោ និម្មរិយាទិកតេន ចិត្តន។ តេនាហ “តត្ថា” តិអាទិ។ តីស្វតិ ទុតិយាទីសុ តីសុ។

នោចទំសុត្តរវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. ឯកន្តទុក្ខសុត្តរវណ្ណនា

១១៨. ឯកន្តនេវ ទុក្ខាតិ អរិចិមហានិរយោរិយ ឯកន្តតោ ទុក្ខា ឯវ សុខេន អរោមិស្សា។ ទុក្ខេន អនុបតិភាតិ ទុក្ខេនេវ សព្វសោ ឧបគតា។ ទុក្ខេន ឱក្ខន្ធាតិ ពហិទ្ធារិយ អន្តោបិ ទុក្ខេន អវក្ខន្ធា អនុបវិជ្ជា។ សុខវេទនាបច្ចយតាយ ឥមាសំ ធាតុនំ សុខតារិយ ទុក្ខវេទនាបច្ចយតាបិ វេទិតញ្ញា, សម្ពារទុក្ខតា បន សព្វត្ថ ចរិតា ឯវ។ សព្វត្ថាតិ សព្វាសុ ធាតុសុ, សព្វជ្ឈានេសុ វា។ បឋមំ សុខំ ធស្សេត្វាបិ បដ្ឋា ទុក្ខស្ស កថិតត្ថា “ទុក្ខលក្ខណំ កថិត” ត្ថិ វុត្ថំ។

ឯកន្តទុក្ខសុត្តរវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៦-១០. អភិនន្តសុត្តាទិវណ្ណនា

១១៩-១២៣. ធម្មសត្តមេសុ វដ្តវិវដ្តំ កថិតំ។ អដ្ឋកថាយំ បន “វិវដ្តំ កថិត”ន្តិ
វុត្តំ។ តិសុ សុត្តេសុ។ ចតុសច្ចមេវាតិ ចត្តារិ សច្ចានិ សមាហជានិ ចតុសច្ចន្តិ
តេសំ ឯកជ្ឈំ គហរណំ, និយមោ បន តព្វិនិមុត្តស្ស បរមត្តស្ស អការតោ។

អភិនន្តុសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ចតុត្ថវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សារត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ធាតុសំយុត្តវណ្ណានាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

២. អនមតត្ថសំយុត្តំ

១. បឋមវគ្គោ

១. តិណាកដ្ឋសុត្តវណ្ណានា

១២៤. ឧបសគ្គោ សមាសវិសយេ សសាធនំ កិរិយំ ទស្សេតីតិ វុត្តំ
“ញាណេន អនុគន្ធាបី”តិ។ វស្សសតំ វស្សសហស្សន្តិ និទស្សនមត្តមេតំ,
តតោ ភិយ្យាបិ អនុគន្ធា អនមតត្ថោ ឯវ សំសារោ។ អគ្គ-សន្តោ ៩ធ
មរិយាទវចនោ, អនុឡោមិកញ្ចេតំ វចនន្តិ អាហា
“អបរិច្ឆិន្ទបុព្វាបរកោដិកោ”តិ។ អញ្ញថា
អន្តិមភវិកបរិច្ឆិន្ទកតវិមុត្តិបរិចាចនិយមម្មាធិនំ វសេន
អបរិច្ឆិន្ទបុព្វាបរកោដិ ន សក្កា វុត្តុ។ សំសរណំ សំសារោ។ បច្ឆិមាបិ ន
បញ្ញាយតិ អន្ធពាលានំ វសេនាតិ អធិប្បាយោ។ តេនាហា ភគវា “ធីយោ
ពាលាន សំសារោ”តិ (ធម. ប. ៦០)។ វេមជ្ឈេយេវ បន សត្តា សំសរន្តិ

បុព្វបទកោដីនំ អលត្ថនីយត្ថា។ អត្ថោ បរិត្ថោ ហោតិ
យថាភូតាវពោធាការតោ។ ពុទ្ធសមយេតិ សាសនេតិ អត្ថោ។ អត្ថោ មហា
យថាភូតាវពោធិសម្ពុតោ, អត្ថស្ស វិបុលតាយ តំសទិសា ឧបមា នត្ថិតិ
បរិត្ថំយេវ ឧបមំ អាហារន្តិតិ អធិប្បាយោ។ ឥធានិ វុត្ថមេវតំ “ចាឡិយំ
ហី”តិអាធិនា សមត្ថតិ។ មាតុ មាតរោតិ មាតុ មាតាមហិយោ។ តស្សេវាតិ
ទុក្ខស្សេវ។ តិព្ពន្ធិ ទុក្ខបរិយាយោតិ។

តិណកជ្ជសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. បដិវិសុត្តវណ្ណានា

១២៥. មហាបដិវិសុត្តិ អវិសេសេន អនវសេសបរិយាទាយិនីតិ អាហា
“ចក្កវាឡបរិយន្ត”ន្តិ។ បរិកប្បវចនព្រោតំ។

បដិវិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. អស្សុសុត្តវណ្ណានា

១២៦. កន្ទនំ សសទ្ធិំ, រោធនំ បន កេវលមេវាតិ អាហា “កន្ទន្តានន្តិ សសទ្ធិំ
រុទមាធាន”ន្តិ។ បវត្តន្តិ សន្ទនវសេន បវត្តំ។ “សិនេរុស្មីហិ បរិច្ឆិន្ទេសូ”តិ
សន្នេបេន វុត្ថមត្តំ វិវរន្តោ “សិនេរុស្ស”តិអាធិមាហា។ មណិមយន្តិ
ឥន្ទនីលមណិមយំ។ សិនេរុស្ស បុព្វទក្ខិណាកោណាសមបទេសា
“បុព្វទក្ខិណាបស្ស”តិ អធិប្បតា។ តេហិ និក្ខន្ធរជតរស្មីយោ ឥន្ទនីលរស្មីយោ
ច ឯកតោ ហុត្វា។ តាសំ រស្មីនំ អន្តរេសូតិ តាសំ ចត្វហិ កោណេហិ
និក្ខន្ធរស្មីនំ ចត្វសុ អន្តរេសុ។ ចត្តារោតិ ទក្ខិណាទិភេទា ចត្តារោ មហាសមុទ្រា
ហោន្តិ។ វិអសនន្តិវិសេសេន ខេបនំ។ កី បន តន្តិ អាហា “វិនាសោតិ អត្ថោ”តិ។

អស្សុសុត្តរវដ្តានា និដ្ឋិតា។

៤. ទីរសុត្តរវដ្តានា

១២៧. មាតុបញ្ញន្តិ បីតំ មាតុយា ជនតោ និព្ពត្តទីរំ ពហុតរន្តិ វេទិតព្ពំ។

ទីរសុត្តរវដ្តានា និដ្ឋិតា។

៥. បព្ពតសុត្តរវដ្តានា

១២៨. “អនមតគ្គស្ស សំសារស្ស ធិយតមត្តា ន សុករំ នសុករ”ន្តិ
អដ្ឋកថាថាថោ។ កងំ នច្ឆិន្ទតិកិ កងំ ន បរិយោសាបេតិ, កាយចិបិ
គហណាតាយាតិ អធិប្បាយោ។ តយោ កប្បាសំសូតិ តយោ ឯកកប្បាសំសូ។
យេហិ នំ ដុដ្ឋំ, តតោបិ សុខុមតរំ សាសបមត្តំ ជ័យេយ្យ បព្ពតំ សព្ពកាគេហិ
អតិចិរវេលំ បរិមជ្ឈន្តេ។

បព្ពតសុត្តរវដ្តានា និដ្ឋិតា។

៦. សាសបសុត្តរវដ្តានា

១២៩. នករន្តិ នករសង្ខេបេន ចាការេន បរិក្ខិត្តតំ សន្ធាយ វុត្តំ។ អន្តោ បន
សព្ពសោវិចិត្តសាសបេហិ ឯវ បុណ្ណំ, ឯវ បុណ្ណិកាពទ្ធំ។ តេនាហ “ន បន...បេ....
នដ្ឋព្ព”ន្តិ។

សាសបសុត្តរវដ្តានា និដ្ឋិតា។

៧. សាវកសុត្តរវដ្តានា

១៣០. តស្ស បីតជ្ជានតោតិ ភិក្ខុនោ អនុស្សវិត្វា បីតជ្ជានតោ, តេន
អនុស្សវិតស្ស សតសហស្សកប្បស្ស អនន្តរកប្បតោ បដ្ឋាយាតិ អត្តោ។
ឯវន្តំ វុត្តប្បការេន។ ចត្តារោបិ ភិក្ខុ អភិញ្ញាលាភិនោ។ ចត្តាវ
កប្បសតសហស្សានិ ទិវសេ ទិវសេ អនុស្សរេយ្យន្តិ បរិកប្បនវសេន វទន្តិ។

សាវកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. កដ្ឋាសុត្តវណ្ណានា

១៣១. ឯតស្មី អន្តរេតិ ឯតស្មី បភវសមុទ្ធបទេសបរិច្ឆិន្នេ អាយាមតោ
បញ្ចាយោជនសតិកេ អតិវេកយោជនសតិកេ វា ហ្មឺនេ។

កដ្ឋាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. ទណ្ឌាសុត្តវណ្ណានា

១៣២. នវមេ ទិត្តោតិ បុនប្បុនំ ទិត្តោ។ ឯកវារញ្ញំ ទិត្តោ មូលាធិសុ ឯកេនេវ
និបតេយ្យ។ តថា សតិ អធិប្បតោ ចាតស្ស អនិយមោ ន និទស្សិតោ សិយា។
តត្ថ ច ធម្មំ សុណាត្តា ភិក្ខុ មនុស្សលោកេ, តេ សន្ធាយ “អស្មា លោកា”តិ
អាហា, តទញ្ញំ សន្ធាយ “បរលោក”ន្តិ។ តស្ស តស្ស វា បុគ្គលស្ស
យថាធិប្បតោ អយំ លោកោ, តទញ្ញោ បរលោកោ។

ទណ្ឌាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. បុគ្គលសុត្តវណ្ណានា

១៣៣. សមដ្ឋិកាលោតិ សមេន អាការេន លទ្ធព្វអដ្ឋិកាលោ។
គិរិបរិក្ខេបេតិ បញ្ចហិ គិរិហិ បរិក្ខិត្តត្ថា “គិរិបរិក្ខេបោ”តិ លទ្ធនាមេ
រាជគហោ។

បុគ្គលសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

បឋមវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយវគ្គោ

១. ទុគ្គតសុត្តវណ្ណានា

១៣៤. ទុគ្គតន្តិ កិច្ចជីវិកត្តា សព្វថា ទុក្ខំ គតំ ឧបគតំ។ តថាភូតោ បន
នលិទ្ធា វរាគោ នាម ហោតិ តិ វុត្ថំ “នលិទ្ធិ កបណា”ន្តិ។ ហត្ថចានេហិតិ
និទស្សនមត្តំ, អញ្ញេហិបិ សរីរាវយវេហិ ទុស្សណ្ណានេហិ ឧបេតោ ទុរុបេតោ
ឯវាតិ។

ទុគ្គតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. សុខិតសុត្តវណ្ណានា

១៣៥. សុខិតន្តិ សញ្ញាតសុខំ។ តេនាហ “សុខសមប្បិត”ន្តិអាទិ។
សុសន្តិតន្តិ សុខុមុប ករណេហិ សព្វថា សន្តិតំ។

សុខិតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. តីសមត្ថសុត្តវណ្ណានា

១៣៦. ធុតុផ្ដសមាទានវសេន, ន អវញ្ញវាសាទិមត្តេន។ សសំយោជនា
សត្តសោ សំយោជនានំ អប្បហ័នត្តា, ន បុប្ផដ្ឋនភាវតោ។ ឯកេកវណ្ណាកាលោវ
គហោតញ្ចាតិ ឯតេន មហ័សាទីនំ វស្សទីយបិដ្ឋលាទីសុ ឯកេកានេវ គហោត្វា
ធស្សេតិ។

តីសមត្ថសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤៩. មាតុសុត្តាទិវណ្ណានា

១៣៧-១៤២. លិដ្ឋនិយមេន ចេវ ចក្កវាឡនិយមេន ចាតិ “បុរិសានញ្ញិ
មាតុគាមកាលោ, មាតុគាមានញ្ញ បុរិសកាលោ” តិ យថា សត្តសន្តានេ
លិដ្ឋនិយមោ នត្ថិ, ឯវំ កធាចិ ឥមស្មី ចក្កវាឡេ និព្ពត្តន្តិ, កធាចិ អញ្ញាតវស្មីន្តិ
ចក្កវាឡនិយមោចិ នត្ថិ។ ឯវមេវ បិតេ

ចក្កវាឡេ មាតុគាមកាលេ នមាតាភូតបុញ្ញោ នត្ថិតិអាទិនា លិដ្ឋនិយមេន
ចក្កវាឡនិយមោ ច វេទិតញ្ញោ។ តេនាហ “តេសូ” តិអាទិ។

មាតុសុត្តាទិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. វេបុល្លបព្ពតសុត្តវណ្ណានា

១៤៣. ឯកំ អបទានំ អាហារិត្វា ធស្សេតិ “ឯវំ សំវេកំ ជនេត្វា ភិក្ខុវិសេសំ
ចាបេស្សមី” តិ។ ចត្វហេន អាហេហន្តិ ចតុយោជនុព្ពេជត្តា។ ទិដ្ឋំ ពុទ្ធានន្តិ
កកុសន្ទស្ស កោណាគមនស្ស ចាតិ ឥមេសំ ទិដ្ឋំ ពុទ្ធានំ។ “តិវរា រោហិតស្សា
សុប្បិយា” តិ មនុស្សានំ តស្មី តស្មី កាលេ សមញ្ញា តត្ថ ទេសនាមវសេន
ជាតាតិ វេទិតញ្ញោ, យថា ឯតវហិ មាគធាតិ។

បុន វស្សសតន្ត្រី បឋមវស្សសតតោ ឧបវស្សសតំ ជីវនកោ នាម
មនុស្សា នត្ថិ។ បរិហ័នសទិសំ កតំ ទេសនាយ។ វឌ្ឍិត្វាតិ
ទសវស្សាយុកកាវតោ បដ្ឋាយ យាវ អសន្ន្យយ្យាយុកកាវា វឌ្ឍិត្វា។
“បរិហ័ន”ន្ត្រី វត្វា តំ បរិហ័នការំ ទស្សន្តោ “កថ”ន្ត្រីអាទិមាហ។ យំ
អាយុប្បមាណេស្វតិ យត្តកំ អាយុប្បមាណេស្វតិ។

វេបុល្លបព្ពតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទុតិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សាវត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

អនមតគ្គសំយុត្តវណ្ណានាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្ថា។

៥. កស្សបសំយុត្តំ

១. សន្តជ្ជសុត្តវណ្ណានា

១៤៤. សន្តជ្ជោតិ សកេន ឧទ្ធាវចេន បច្ចយេន សមមេវ ច តុស្សនកោ។
តេនាហ “ឥតវីតវេនា”តិអាទិ។ តត្ថ ទុរិដំ ឥតវីតវំ - ចាកតិកំ,
ញ្ញាណសញ្ញនិតញ្ញាតិ។ តត្ថ ចាកតិកំ បដិក្ខិបិត្វា ញ្ញាណសញ្ញនិតមេវ
ទស្សន្តោ “ជូលសុខុមា”តិអាទិមាហ។ ឥតវំ វុច្ចតិ ហ័នំ បណីតតោ អញ្ញត្តា។
តថា បណីតម្មិ ឥតវំ ហ័នតោ អញ្ញត្តា។ អបេក្ខាសន្តា ហិ ឥតវីតវាតិ។ ឥតិ
យេន កេនចិ ហ័នេន វា បណីតេន វា ចីវរាទិបច្ចយេន សន្តស្សិតោ តថាបវត្តោ
អលោកោ ឥតវីតវបច្ចយសន្តោសោ, តំសមដ្ឋិតាយ សន្តជ្ជោ។ យថាលាភំ
អត្តនោ លាភានុវ្យបំ សន្តោសោ យថាលាភសន្តោសោ។ សេសបទទ្ធយេបិ

ឯសេវ នយោ។លព្វតីតិ វា លាភោ, យោ យោ លាភោ យថាលាភោ, តេន
សន្តោសោ យថាលាភសន្តោសោ។ ពលន្តិ កាយពលំ។ សារុប្បន្តិ ភិក្ខុនោ
អនុច្ឆរិកតា។

យថាលទ្ធតោ អញ្ញាស្ស អបត្តនា នាម សិយា អប្បិច្ឆតាយ
បវត្តិអាគារោតិ តតោវិនិវត្តិមេវ សន្តោសស្ស សរូបំ ទស្សន្តោ “លកន្តោបិ
ន គណ្ណាតិ”តិ អាហា។ តំ បរិវត្តត្វាតិ បកតិទុព្ពលាទីនំ គរុច្ឆរំ ន
ជាសុភារាវហំ សរិរពាជារហព្វា ហោតីតិ បយោជនវសេន,
នាត្រិច្ឆតាទិវសេន បរិវត្តត្វា។ លហុកច្ឆរំបរិភោគេ សន្តោសវិរោធិ ន
ហោតីតិ អាហា “លហុកេន យាបេន្តោបិ សន្តុដ្ឋោវ ហោតិ”តិ។ មហាគ្សច្ឆរំ
ពហុនិ វា ច្ឆរំរាជិលភិក្ខុ តានិវិស្សន្ត្រត្វា អញ្ញាស្ស គហណំ យថាសារុប្បនយេ
បិតត្តា ន សន្តោសវិរោធិតិ អាហា “តេសំ...បេ.... ជារេន្តោបិ សន្តុដ្ឋោវ
ហោតិ”តិ។ ឯសេសបច្ឆយេសុ យថាពលយថាសារុប្បនិទ្ទេសេសុ អបិ-
សទ្ធក្កហណោ អធិប្បាយោ វេទិតត្តោ។

បកតីតិ វាចាបកតិអាទិកា។ អវសេសនិទ្ទាយ អភិក្ខតត្តា បដិពុជ្ឈតោ
សហសា ចាបការិតក្កា ចាតុកវន្តិតិ។

មុត្តហរីតកន្តិ កោមុត្តបរិភារិតំ, បូតិភាវេន វា នឱតត្តា មុត្តហរីតកំ។
ពុទ្ធាធិហិ វណ្ណិតន្តិ “បូតិមុត្តភេសន្តំ និស្សាយ យា បព្ពដ្ឋា”តិអាទិនា
សម្មាសម្ពុទ្ធាធិហិ បសត្ថំ។

ឯកោ ឯកោ សន្តុដ្ឋោ ហោតិ, សន្តោសស្ស វណ្ណំ ន កថេតិ សេយ្យថាបិ
អាយស្មា ពាកុលត្ថេរោ។ ន សន្តុដ្ឋោ ហោតិ, សន្តោសស្ស វណ្ណំ កថេតិ
សេយ្យថាបិ ថេរោ ឧបនន្តោ សក្យបុត្តោ។ នេវ សន្តុដ្ឋោ ហោតិ, ន សន្តោសស្ស

វណ្ណំ កថេតិ សេយ្យថាបិ ថេរោលាឡុទាយី។ អយន្តិ អាយស្មា
មហាកស្សទោ។ អនេសនន្តិ អយោនិសោ មិច្ឆាជីវសេន បច្ចយបរិយេសនំ។
ឧត្តសតីតិ “កថំ នុ ខោលកេយ្យ”ន្តិ ជាតុត្តាសេន ឧត្តសតិ។ តថា បរិតស្សតិ។
អយន្តិ មហាកស្សបត្តេរោ។ ឯវំ យថាវុត្តឯកច្ចភិក្ខុវិយ ន បរិតស្សតិ,
អលាភបរិត្តាសេន វិហាតប្បត្តិយា ន បរិត្តាសំ អាបជ្ជតិ។ លោកោយេវ
អារម្មណេន សទ្ធិ កន្តនជ្ជេន ពជ្ឈនជ្ជេន គេដោ លោកគេដោ។ មុច្ឆន្តិ កេធំ
មោម្មហត្ថការំ។ អាទិនវន្តិ ទោសំ។ និស្សរណមេវាតិ ចីវរ
ឥនមត្តិតានិស្សនបុព្ពកំ អលគ្គការសម្ពាសនិយ្យនមេវ បជានន្តោ។
យថាលទ្ធាទិនន្តិ យថាលទ្ធិបិណ្ឌាទាតាទិនំ។ និទ្ធារណេ ចេតំ សាមិវចនំ។

យថា មហាកស្សបត្តេរោតិ អត្តនា វុត្តព្ពនិយាមេន វេទតិ, ភកវតា បន
វុត្តព្ពនិយាមេន “យថា កស្សទោ ភិក្ខុ”តិ ភវិតព្ពំ។ កស្សបេន និទស្សនភូតេន។
កថំនំ នាម កាពោ “មុត្តោ មោចេយ្យ”ន្តិ បដិញ្ញានុបត្តា។ បដិបត្តី បរិបូរំ កត្វា
បូរណំ កាពោ សត្តុ អាណាយ សិរសា សម្មជិដ្ឋិតព្ពតោ។

សន្តជ្ជសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. អនោត្ថប្បីសុត្តវណ្ណានា

១៤៥. តេន វហិតោតិ តេន សម្មាវាយាមេន វហិតោ។ និព្ពយោតិ
ភយវហិតោ។ កុសលានុប្បាទនម្បិ ហិ សាវជ្ឈមេវ
អញ្ញាណាលសិយហេតុកត្តា។ សម្ពុជ្ឈនត្ថាយាតិ អរិយមគ្គេហិ
សម្ពុជ្ឈនាយ។ យោគេហិ ខេមំ តេហិ អនុបទ្ធតត្តា។

មនុញ្ញវត្ថុន្តិ មនោរមំ លោកុប្បត្តិការណំ។ យថាវា តថាវាតិ
សុភសុខាទិវសេន។ តេតិ លោភាទយោ។ អនុប្បន្នាតិ វេទិតព្ពា តថាវុបេ

វត្តារម្មណ៍ តថា អនុប្បន្នបុព្វត្ថា។ អញ្ញាជាតិ វុត្តនយេនេវ វត្តារម្មណ៍ ហិ
អយោជេត្វា គយ្ហមាណេ។ វត្តម្ពីតិ ឧបជ្ជាកាធិប័រាធិវត្តម្ពី។ អារម្មណ៍តិ
មនាបិយាធិកេនេ អារម្មណ៍។ តាធិសេន បច្ចយេនាតិ
អយោនិសោមនសិការសតិវោស្សគ្គាធិបច្ចយេន។ ឥមេតិ វុត្តនយេន
បច្ចយលាភេន បច្ឆា ឧប្បជ្ជមាណា ចាឡិយំ តថា វុត្តាតិ ធន្ធានំ។ ឯវំ
ឧប្បជ្ជមាណតាយ នប្បហិយន្តិ នាម។ អនុប្បន្នោ ហិ បរមត្ថតោ បហានំ កថិតំ,
តស្មា តត្ថ កថិតនយេនេវ គហេតព្ពន្ធិ អធិប្បាយោ។

អប្បដិលទ្ធាតិ អនុប្បត្តិយា។ តេតិ យថាវុត្តសីលាធិអនវដ្ឋធម្មា។
បដិលទ្ធាតិ អធិគតា។ “សីលាធិធម្មា”តិ ឯត្ថ យធិ មគ្គដលានិបិ គហិតានិ, អថ
កស្មា “បរិហានិវសេនា”តិ វុត្តន្តិ អាហ “ឯត្ថ ចា”តិអាធិ។ ឥមស្ស បន
សម្មប្បធានស្សាតិ ចតុត្ថស្ស សម្មប្បធានស្ស វសេន។ អយំ ទេសនាតិ
“ឧប្បន្នា មេ កុសលា ធម្មា និរុដ្ឋមាណា អនត្តាយ សំវត្ថេយ្យ”ន្តិ អយំ ទេសនា
កតា។ ទុតិយមគ្គោ វា... បេ... សំវត្ថេយ្យាតិ ឥទំ អាយតី សត្តសុ អត្តភាវេសុ
ឧប្បជ្ជមាណទុក្ខសង្ខាតអនត្តប្បត្តិ សន្ធាយ វុត្តំ។ “អាតាបិ ធិត្ថប្បី ភព្ពោ
សម្ពោធាយា”តិអាធិវចនតោ “ឥមេ ចត្តារោ សម្មប្បធានា
បុព្វភាគវិបស្សនាវសេន កថិតា”តិ វុត្តំ។

អនោត្ថប្បីសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. ចន្ទបមសុត្តវណ្ណានា

១៤៦. បិយមនាបនិច្ឆនវកាធិគុណាហិ ចន្នោ ឧបមា ឯតេសន្តិ ចន្ទបមា។
សន្តវាទីនិ បទានិ អញ្ញាមញ្ញវេវចនានិ។ បរិយុដ្ឋានំ បុន ចិត្តេ កិលេសាធិគមោ។
សព្វេហិបិ បទេហិ កត្តចិ សត្តេ អនុរោធរោធាភាវមាហា។ អត្តនោ បន

សោម្ពកាវេន មហាជនស្ស បិយោ មនាថោ។ យទត្ថមេត្ត ចន្ទបមា អាហាជា, តំ
ទស្សន្តោ “ឯវ” ត្ថិអាទិមាហ។ ន កេវលំ ចន្ទបមតាយ ឯត្ថកោ ឯវ គុណោ, អថ
ខោ អញ្ញេបិ សន្តិទិ តេ ទស្សន្តំ “អបិចា” តិអាទិ វុត្ថំ។ ឯវមាទីហិទិ អាទិ-
សន្តេន យថា។ ចន្ទោ លោកានុគ្គហេន អជីវីចិអាទិកា នាជីវីចិយោ បដិបន្នតិ,
ឯវំ ភិក្ខុ តំ តំ ទិសំ ឧបគច្ឆតិ កុលានុទ្ធយាយ។ យថា ចន្ទោ កណ្តាបក្ខតោ
សុក្កបក្ខំ ឧបគច្ឆន្តោ កលាហិ វឡមាណោ ហុត្វា និច្ចនវោ ហោតិ, ឯវំ ភិក្ខុ
កណ្តាបក្ខំ បហាយ សុក្កបក្ខំ ឧបគច្ឆា គុណេហិ វឡមាណោ លោកស្ស វា
ចាមោជ្ជចាសំសត្តោ និច្ចនវតាយ ចន្ទសមចិត្តោ អគុនុបសម្បន្នោ វិយ ច
និច្ចនវោ ហុត្វា ចរតិ។

អបកស្សិត្វាតិ កិលេសកាមវត្ថុកាមេហិ វិវេចនា។ តំ នេក្ខម្មាភិមុខំ
កាយចិត្តានំ អាកង្ខនំ កាយតោ អបនយនញ្ច ហោតីតិ អាហ “អាកង្ខិត្វា
អបនេត្វាតិ អត្តោ” តិ។ ចតុក្កញ្ចេត្ថ សម្ពវតីតិ តំ ទស្សន្តំ “យោ ហិ
ភិក្ខុ” តិអាទិ វុត្ថំ។

និច្ចនវយាតិ “និច្ចនវកា” ឥច្ឆេវ វុត្ថំ ហោតិ។ ក-សន្តេន ហិ បទំ វឡិតំ, ក-
ការស្ស ច យ-ការាទេសោ។ ឯវំ វិចរីស្វតិ កិញ្ញាត្វវសេន បរិគ្គហាកាវេន យថា
ឥមេ, ឯវំ វិចរីសុ អញ្ញេតិ អនុកម្មមាណ។

ទ្វេភាតិកវត្ថុតិ ទ្វេភាតិកត្ថេរបដិពទ្ធិ វុត្ថំ។ អប្បតិរូបករណន្តិ ភិក្ខុនំ
អសារុប្បករណំ។ អាធាយិត្វាតិ អាហេបនំ ឋបេត្វា។ តថាតិ យថា សង្ឃមជ្ឈេ
គណាមជ្ឈេ ច, តថា វុឡតវេ បុគ្គលេ អប្បតិរូបករណំ។ ឯវមាទីតិ អាទិ-សន្តេន
អន្តរយរប្បវេសនេ អញ្ញត្ថ ច យថាវុត្ថតោ អញ្ញំ អសារុប្បកិរិយំ សង្គណ្ហាតិ។
តត្ថេវាតិ សង្ឃមជ្ឈេ គណាមជ្ឈេ បុគ្គលស្ស ច វុឡស្ស សន្តិកេ។

យថាវុត្តសុ អញ្ញេសុ ច តេសុ ហំនេសុ។ ចាបិច្ឆតាបិ មនោចាកត្តិយន្តិ
ឯតេនេវ កោត្តបនាហាជិនំ សមុទាចារោ មនោចាកត្តិយន្តិ ទស្សីតំ ហោតិ។

ឯកតោ ភារិយន្តិ បិដ្ឋិបស្សតោ ឡិនតំ។ វាយុបត្តម្ហន្តិ ចិត្តសមុជ្ជានវាយុនា
ឧបត្តម្ហនំ។ អនុព្ពេជេត្វា ចិត្តន្តិ អានេត្វា សម្ពន្ធោ។ ចិត្តស្ស ហិ តតោ អនុព្ពេជនំ
តទនុនយនំ។ តេនាហ “សម្មិយាយមនោ ឡិលោកេតី”តិ។ វាយុបត្តម្ហកំ
តាហាបេត្វាតិ កាយំ តថា ឧបត្តម្ហកំ កត្វា។

ឡិបម្ពសំសន្តនំ សុវិញ្ញេយ្យមេវ។ កាមគិទ្ធតាយ ហីនាធិមុត្តិកោ,
អវិសុទ្ធសីលាចារតាយ មិច្ឆាបដិបន្នោ។

អង្គុលីហិ និក្ខន្តបកា អាកាសសញ្ចលនេន ទិគុណា ហុត្វា អាកាសេ
វិចរីស្វតិ អាហ “យមកវិជ្ជុតំ ចារយមនោវិយា”តិ។ “អាកាសេ ចាលី
ចាលេសី”តិ បទស្ស អញ្ញត្ថ អនាគតត្តា “អសម្ពិទ្ធបទ”ន្តិ វុត្តំ។ អត្ថមនោតិ
បីតិសោមនស្សេហិ គហិតមនោ។ យញ្ញា ចិត្តំ អនវដ្ឋំ បីតិសោមនស្សេសហិតំ,
តំ សសន្តកំ ហិតសុខាវហត្តា។ តេនាហ “សកមនោ”តិអាទិ។ ន
នោមនស្សេន...បេ... គហិតមនោ សកចិត្តស្ស តត្ថវុត្តា។ បុរិមនយេនេវាតិ
“ឥនានិ យោ ហីនាធិមុត្តិកោ”តិអាទិនា បុព្វេ វុត្តនយេនេវ។

បសន្នាការន្តិ បសន្នេហិ កាតព្វកិរិយំ។ តំ សរូបតោ ទស្សេតិ “ចីវរាទយោ
បច្ចយេ ទទេយ្យ”ន្តិ។ តថភាវាយាតិ យទត្តំ ភគវតោ ធម្មោ ទេសិតោ, យទត្តញ្ច
សាសនេ បព្ពដ្ឋា, តទត្តាយ។ រក្ខណភាវន្តិ អចាយកយតោ ច
រក្ខណជ្ឈាសយំ។ ចន្ទោបមាទិវសេនាតិ អាទិ-សន្នេន អាកាសេ ចលិតចាលី
វិយ កត្តចិ អលគ្គតាយ បរិសុទ្ធជ្ឈាសយតា សត្តេសុ ការុញ្ញន្តិ ឯវមាទិនំ
សន្តិហោ។

ចង្អុបមសុត្តរវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. កុល្លបកសុត្តរវណ្ណានា

១៤៧. កុលានិ ឧបគច្ឆតីតិ កុល្លបកោ។ សន្និយតីតិ សព្វសោ ធីយតិ,
អវខណ្ឌាយតីតិ អត្ថោ។ សា បន អវខណ្ឌាយនា ទុក្ខាបនា អន្តិយនា ហោតីតិ
វុត្តំ “អន្តិយតី”តិ។ តេនាហ ភកកា “សោ តតោនិទានំ ទុក្ខំ ទោមនស្សំ
បដិសំវេទយតី”តិ។ វុត្តនយានុសារេន ហោជ្ជា វុត្តនយស្ស អនុសរណោន។

កុល្លបកសុត្តរវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. ជិណ្ឌាសុត្តរវណ្ណានា

១៤៨. ជិន្នភិទ្ធឺដ្ឋានេ ជិន្នស្ស អបុប្ផលត្តា អគ្គឡំ អទត្វាវ សុត្តេន
សំសិព្ពនមត្តេន អគ្គឡនានេន ច ជិន្នេ បុប្ផលេ។ និព្វសនាជីតិ
ចិន្និសេវិតវសនកិច្ចានិ, បរិភោគជិណ្ឌានីតិ អត្ថោ។ តេនាហ “បុព្វេ...បេ...
លទ្ធនាមាជី”តិ, សញ្ញាបុព្វកោវិធិ អនិច្ឆោតិ “គហបតានី”តិ វុត្តំ យថា
“វីរិយ”ន្តិ។

សេនាបតិន្តិ សេនាបតិភារីនំ, សេនាបច្ឆារហន្តិ អត្ថោ។ អត្តនោ កម្មេនាតិ
អត្តនា កាតព្វកម្មេន។ សោតិ សត្តា។ តស្មិន្តិ មហាកស្សបត្ថេវ ករោតីតិ
សម្ពន្ធោ។ ន ករោតីតិ វុត្តមត្តំ វិវរន្តោ “កស្មា”តិអាទិមាហ។ យទិ សត្តា
ធុតផ្កានិ នវិស្សជ្ជាបេតុកាមោ, អថ កស្មា “ជិណ្ឌាសិ ទានិ
ត្វ”ន្តិអាទិមវោចាតិ អាហ “យថា បនា”តិអាទិ។

ធិដ្ឋធម្មសុខវិហារន្តិ ឥមស្មីយេវ អត្តភារេ ជាសុវិហារំ។ អមាណុសិកា
សវនរតីតិ អតិក្កន្តមាណុសិកាយ អវញ្ញាសទ្គប្បត្តិយា អវញ្ញេហំ វសាមីតិ

វិវេកវាស្សបនិស្សយាជីនសទ្ធីសវនបច្ចយា ធម្មរតិ ឧប្បជ្ជតិ។ អបរោតិ អព្រោ, ទុតិយោតិ អត្ថោ។ តត្ថោតិ តស្មីយេវ ឯកស្សវិហារណាដ្ឋានេ
វិហារណាសមយេ ច ជាសុ ភវតិ ចិត្តវិវេកសម្ពុតោ។ តេនាហ “ឯកស្ស
រមតោ វនេ” តិ។

តថាតិ យថា អារម្មណ៍កស្ស រតិ, តថា បិណ្ឌាចារិកស្ស លព្ពតិ
ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារោ។ ឯស នយោ សេសេសុ។ អបិណ្ឌាចារិកាជីនោ ឥតរស្ស
វិសេសជោតកោតិ តមេវស្សវិសេសំ ទស្សេតុំ “អកាលចារី” តិអាទិ វុត្តំ។

អម្ពាភំ សលាភំ គហេត្វា ភត្តត្ថាយ គេហំ អនាគច្ឆន្តស្ស សត្តាហំ ន
ចាតេតព្ពន្ធិ សាមិកេហិ ទិន្នត្តា សត្តាហំ សលាភំ នលភតិ, ន កតិកវសេន។
បិណ្ឌាចារិកវត្ថុ អវត្ថនតោ “យស្ស ចេសា” តិអាទិ វុត្តំ។

បឋមតវំ កាតព្វំ យំ, តំ វុត្តំ, ឥតវំ បជិវត្តំ។ មហន្តំ វា វុត្តំ, ឧទ្ធកំ បជិវត្តំ។
កេចិ “វត្ថុបជិបត្តិ” តិ បឋមន្តិ, វត្ថុស្ស ករណាន្តិ អត្ថោ។ ឧទ្ធករណ-អតិហរណ-
វីតិហរណាវេស្សជ្ជន-សន្និក្ខបន-សន្និវុត្តនាមំ វសេន ធរ កោដ្ឋាសេ។
គរុភាវេនាតិ ជីវភាវេន។

“អមុកស្មី សេនាសនេ វសន្តា ពហុំ វស្សវាសិកំ លភន្តិ” តិ តថា ន
វស្សវាសិកំ បរិយេសន្តោ ចរតិ វស្សវាសិកស្សេវ អគ្គហរណតោ។ តស្មា
សេនាសនជាសុកំយេវ ចិន្តេតិ។ តេន ពហុបរិក្ខារភាវេន ជាសុវិហារោ នត្តិ
បរិក្ខារាវំ វក្ខណបជិវត្តនាទិទុក្ខពហុលតាយ។ អប្បិច្ឆាទីនន្តិ
អប្បិច្ឆសន្តុដ្ឋាទីនំយេវ លព្ពតិ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារោ។

ជិណ្ឌាសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ឡែងសុត្តន្តបិដក

១៤៩. អត្តនោ ហំនេតិ សព្វាហំនេតិ ឡែងសុត្តន្តបិដកកថាវេន អត្តនោ
មហាសាវកជ្ជានេ បឋមនត្ថំ។ អថ វា យស្មា “អហំ ធានិ ន ចិរំ វេស្សមិ, តថា
សាវិបុត្តមោគ្គល្លាណា, អយំ បនវីសំវេស្សតាយុកោ, ឡែងនោ អនុសាសនោ
មមច្ចយេន ភិក្ខុនំ មយា កាតព្វកិច្ចំ ករិស្សតី” តិ អធិប្បាយេន ភគវា ឥមំ
នេសនំ អារកិ។ តស្មា អត្តនោ ហំនេតិ សត្តារា កាតព្វឡែងនាយ កជ្ជានេ។
តេនាហ “ឯវំ បនស្ស” តិ អាទិ។ យថាហ ភគវា “ឡែង, កស្សប... បេ... ត្វំ វា” តិ។
ទុក្ខេន វត្តញ្ញា អប្បនក្ខិណាគ្គាហិការតោ។ ទុក្ខចកាវករណេហិតិ
កោដ្ឋបនាហាធិហិ។ អនុសាសនិយា បនក្ខិណាគ្គហណំ នាម អនុធម្មចរណំ,
និទ្ទបដិបត្តិ កតា វាមគ្គាហោ នាមាតិ អាហ “អនុសាសនិ” ត្ថិ អាទិ។ អតិក្កម្ម
វេននេតិ អញ្ញមញ្ញំ អតិក្កមិត្វា អតិមញ្ញិត្វា វេននេតិ។ ពហំ ភាសិស្សតីតិ ធម្មំ
កថេន្តោ កោវិបុលំ កត្វា កថេស្សតិ។ អសហិតន្តិ បុព្វេនាបរំ នសហិតំ
ហេតុបមារិវហិតំ។ អមធុរន្តិ ន មធុរំ ន កណ្តាសុខំ ន បេមនីយំ។ លហុញ្ញេវ
ឧដ្ឋាតិ អប្បវត្តនេន កូលជ្ជានំ វិយ តស្ស កថនំ។

ឡែងសុត្តន្តបិដក និដ្ឋិតា។

៧. ទុតិយឡែងសុត្តន្តបិដក

១៥០. ឡែងសុត្តន្តបិដក សទ្ធម្មវេទនំ ឡែងសុត្តន្តបិដក “ឯវំ មេត” ត្ថិ កប្បនសទ្ធា។
កុសលធម្មជាតិធម្មញ្ញាតិ អនវដ្ឋធម្មានំ សព្វសោ ជាតិធម្មញ្ញា។ បរិហានន្តិ
សព្វាហិ សម្មត្តិហិ បរិហានំ។ ន ហិ កល្យាណមិត្តវហិតស្ស កាចិ សម្មត្តិ
នាម អត្ថិតិ។

ទុតិយឡែងសុត្តន្តបិដក និដ្ឋិតា។

៨. តតិយឡាវាទសុត្តន្តបិដក

១៥១. បុព្វេតិ បឋមពោធិយំ។ ឯតវហិតិ តតោ បដិមេ កាលេ។
ការណបជ្ជបនេតិ ការណារម្មេ។ តេសុ វុត្តគុណយុត្តេសុ យេវេសុ។ តស្មិន្តិ
តស្មី យថាវុត្តគុណយុត្តេ បុគ្គលេ។ ឯវំ សក្ការេ កយិរមាណេតិ “ភទ្ទកោ
វតាយំ ភិក្ខុ”តិ អាទរជាតេហិ ភិក្ខុហិ សក្ការេ កយិរមាណេ។ ឥមេ
សព្វប្បចារិ។ “ឯហិ ភិក្ខុ”តិ តំ ភិក្ខុំ អត្ថនោ មុខាភិមុខំ ករោន្តា វទន្តិ។ យញ្ញិ
តន្តិ ឯត្ថ តន្តិ និចាតមត្តំ ឧបទ្ការោតិ វុច្ឆតិ អនត្ថជននតោ។ បត្ថយតិ ភជតិ
ពជ្ឈតីតិ បត្ថនា, អភិសង្កាតិ អាហា “អភិបត្ថនាតិ អធិមត្ថបត្ថនា”តិ។

តតិយឡាវាទសុត្តន្តបិដក និដ្ឋិតា។

៩. ឈានភិញ្ញាសុត្តន្តបិដក

១៥២. យាវនេវាតិ ឥមិនា សមាទត្ថំ “យាវនេ”តិ ឥទំ បទន្តិ អាហា “យាវនេ
អាកម្ពាមីតិ យាវនេវ ឥច្ឆាមី”តិ។ យទិច្ឆកំ ឈានសមាបត្តិសុ
វសីការទស្សនត្ថំ តទេតំ អារទ្ធាំ វិត្តាវិតមេវ, តស្មា តត្ថ វិត្តាវិតមេវ
គហេតព្ពន្ធិ អធិប្បាយោ។ អាសវានំ ខយាតិ អាសវានំ ខយហេតុ អរិយមគ្គេន
សព្វសោ អាសវានំ ខេហិតត្តា។ អបច្ឆយភូតន្តិ អារម្មណបច្ឆយភាវេន
អបច្ឆយភូតំ។

ឈានភិញ្ញាសុត្តន្តបិដក និដ្ឋិតា។

១០. ឧបស្សយសុត្តន្តបិដក

១៥៣. លាភសក្ការហេតុបិ ឯកច្ឆេ ភិក្ខុ ភិក្ខុនុបស្សយំ គន្ធា ភិក្ខុនិយោ
ឡាវទន្តិ, ឯវមេវំ អយំ បន យេវេន លាភសក្ការហេតុ ភិក្ខុនុបស្សយគមនំ

យាចតិ, អថ កស្មាតិ អាហា “កម្មជ្ជានត្ថិកា” តិអាទិ។ ឯសោ ហិ អានន្តត្ថេរោ
ឧស្សុក្កាបេត្វា បដិបត្តិគុណំ ទស្សន្តោ យស្មា តា ភិក្ខុនិយោ
ចតុសច្ចកម្មជ្ជានិកា, តស្មា បញ្ចន្ធី ឧបាទានក្ខន្ធានំ ឧទយព្ពយាទិបកាសនិយា
ធម្មកថាយ វិបស្សនាបដិបត្តិសម្មទំ ទស្សសិ។ អនិច្ចាទិលក្ខណានិ ចេវ
ឧទយព្ពយាទិកេ ច សម្មា ទស្សសិ។ ហត្ថេន គហេត្វា វិយ បច្ចក្ខតោ
ទស្សសិ។ សមាទបេសីតិ តត្ថ លក្ខណាវម្មណិកវិបស្សនំ សមាទបេសិ។
យថា វីធិបដិបន្នោ ហុត្វា បវត្ថតិ, ឯវំ កណ្ណាបេសិ។ សមុត្តេជេសីតិ
វិបស្សនាយ អារទ្ធាយ សម្ពាវាទំ ឧទយព្ពយាទិសុ ឧបជ្ឈហន្តេសុ យថាកាលំ
បគ្គហសមុបេក្ខណេហិ ពោជ្ឈន្តានំ អនុបវត្ថនេន ភាវនាមជ្ឈិមវីធិ ចាបេត្វា
យថា វិបស្សនាញាណំ សុប្បសន្ធី ហុត្វា វហតិ, ឯវំ ឥន្ទ្រិយានំ
វិសទភាវករណេន វិបស្សនាចិត្តំ សម្មា ឧត្តេជេសិ, និព្វានវសេន វា
សមាទបេសិ។ សម្មហំសេសីតិ តថា បវត្ថិយមាធាយ វិបស្សនាយ
សមប្បវត្តភាវនាវសេន ឧបរិ លទ្ធព្វភាវនាវសេន ចិត្តំ សម្មហំសេសិ,
លទ្ធស្សាទវសេន សុដ្ឋតោសេសិ។ ឯវំមេត្ត អត្ថោ វេទិតញោ។

មនុតេ បរិញ្ញាទិវសេន សច្ចានិ ពុជ្ឈតីតិ មុនិ។ តេតិ តំ។ ឧបយោគត្ថេ ហិ
ឥទំ សាមិវចនំ។ ឧត្តវីតិ ឧបរិ, តវ យថាភូតសភាវតោ បរតោតិ អត្ថោ។
បក្ខបតិតោ អគតិគមនំ អតិរេកឱកាសោ។ ឧបបរិក្ខីតិ អនុវិច្ឆ ជិវាវកោ ន
ពហុមតោ។ ពុទ្ធបដិភាគោ ថេរោ។ “ពាលា ភិក្ខុនី ទុញ្ញាសិតំ អាហា” តិ អវត្វា
“ឧមថ, ភន្តេ” តិ វទន្តេន បក្ខចាតេន វិយ វុត្តំ ហោតីតិ អាហា “ឯកា ភិក្ខុនី ន
វារិតា” តិអាទិ។

ចុតា សលីដ្ឋតោ នដ្ឋា, ទេសន្តរបក្កមេន អទស្សនំ ន គតា។ កណ្ណាកសាខា
វិយាតិ កុរណ្ណាកអចាមគ្គកណ្ណាកលសិកាហិ សាខាវិយ។

ឧបសម្ព័ន្ធសុត្តន្តបិដក

១១. បិដកសុត្តន្តបិដក

១៥៤. រាជគហស្ស ទក្ខិណភាគេ គិរិ ទក្ខិណភិរិ ណ-ការេ អ-ការស្ស ធិយំ កត្វា, តស្ស ទក្ខិណភាគេ ជនបទោបិ “ទក្ខិណភិរិ”តិ វុច្ចតិ, “គិរិតោ ទក្ខិណភាគោ”តិ កត្វា។ ឯកទិវសេនាតិ ឯកេន ទិវសេន ឧប្បត្តាជេសុំ តេសំ សទ្ធាបព្ពជិតាភាវតោ។

យត្ថ ចត្តារោ វា ឧត្តរិ វា ភិក្ខុ អកប្បិយនិមន្តនំ សាទិយិទ្ធា បញ្ចន្តំ ភោជនានំ អញ្ញាតំ ភោជនំ ឯកតោ បដិគ្គណ្ឌិទ្ធា ភុញ្ញន្តិ, ឯតំ គណាភោជនំ នាម, តំ តិណ្ឌំ ភិក្ខុនំ ភុញ្ញតុំ វុច្ចតិ “តិកភោជនំ បញ្ញត្ត”ន្តិ វេនេន គណាភោជនំ បដិគ្គត្តន្តិ វុត្តំ ហោតិ។ តយោ អត្ថវសេ បដិច្ច អនុញ្ញាតត្តាបិ “តិកភោជន”ន្តិ វេនិ។

“ធុម្ពន្តំ និគ្គហោ ឯវ បេសលានំ ជាសុរិហារោ”តិ វេនំ ឯកំ អង្គំ។ តេនេវាហ “ធុម្ពន្តំ និគ្គហេនេវ”តិ អាទិ។ “យថា នេវនត្តោ...បេ... សង្ឃំ ភិក្ខុយ្យ”ន្តិ វេនិ ការណេន តិកភោជនំ បញ្ញត្តំ។

អថ កិញ្ញាហិ តិ អថ កស្មា ភូ អសម្មន្តគណំ ពន្ធិទ្ធា ចរសីតិ អធិប្បាយោ។ អសម្មន្តាយ បរិសាយ ចារិកាចរណំ គុលានុទ្ទយាយ ន ហោតិ, គុលានំ យាតិតត្តាតិ អធិប្បាយេន យេវ “សស្សយាតំ មញ្ញេ ចរសី”តិ អាទិមវោច។

សោធន្តោ តស្ស អតិរិយ បរិសុទ្ធកាវទស្សនេន។ ឧទ្ទិសិតុំ ន ជាធាមិ តថា ចិត្តស្សេវ អនុប្បន្នបុព្ពត្តា។ កិញ្ញនំ កិលេសវត្ថុ។ សង្កហេតព្ពទេត្តវត្ថុ បលិពោធា, អាសយោ អបេក្ខា។ ឱកាសាភាវតោតិ ពហុកិច្ចករណីយតាយ

កុសលកិរិយាយ ឱកាសភាវតោ។ សន្និបាតជ្ជានតោតិ សង្កេតំ កត្វារិយ
កិលេសរជានំ តត្ថ សន្និជ្ឈបវត្តនតោ។

សិក្ខត្តយព្រហ្មចរិយន្តិ អធិសីលសិក្ខាធិសិក្ខត្តយសង្កបំ ព្រហ្មំ សេដ្ឋំ
ចរិយំ។ ខណ្ឌាធិការាចាននេន អខណ្ឌំ កត្វា។ លក្ខណាវចនញោតំ។ កិញ្ចា
សិក្ខកនេសំ អសេសេត្វា ឯកន្តេនេវ បរិបូរេតព្ពតាយ ឯកន្តបរិបុណ្ណំ។
ចិត្តប្បាទមត្តម្យី សំកិលេសមលំ អនុប្បាទេត្វា អច្ឆន្តមេវវិសុទ្ធិំ កត្វា
បរិហរិតព្ពតាយ ឯកន្តបរិសុទ្ធិំ។ តតោ ឯវ សង្កំរិយ លិខិតន្តិ សង្កលិខិតំ។
តេនាហ “លិខិតសង្កសទិស”ន្តិ។ ធាបិកាបិ តគ្គហណេនេវ គហេត្វា
“មស្ស”ត្រូវ វុត្ថំ, ន ឯត្ថ កេវលំ មស្សយេវាតិ អត្តោ។ កសាយេន វត្តានិ
កាសាយានិ។

វុត្ថុសាដកោតិ វុត្ថុនេសេ ឧប្បន្នសាដកោ។ ឯសាតិ មហាកស្សបត្ថេរោ។
អភិនិហារតោ បដ្ឋាយ បណិធានតោ បកុតិ, អយំ ឥទានិ វុច្ចមាណា។
អគ្គសាវកទ្ធិយំ ឧបាទាយ តតិយត្ថា “តតិយសាវក”ន្តិ វុត្ថំ។
អដ្ឋសង្កិក្ខុសតសហស្សន្តិ កិក្ខុនំ សតសហស្សញោវ សង្កិសហស្សានិ ច អដ្ឋ
ច សហស្សានិ។

អយញ្ច អយញ្ច គុណោតិ សីលតោ បដ្ឋាយ យាវ អគ្គដលា គុណោតិ
កិត្តេន្តោ មហាសមុទ្ធិំ បូរយមាណោរិយ កថេសិ។

កោលាហាលន្តិ ទេវតាហិ និព្ពត្តិតោ កោលាហាលោ។

ខុទ្ទកាធិវសេន បញ្ចវណ្ណា។ តរណំ វា ហោតុ មរណំ វាតិ មហោយំ
ឱកាហន្តោ បុរិសោរិយ មន្រ្ទេសមុទ្ធិំ ឧត្តរន្តោ បច្ឆាបិ...បេ... ចានមូលេ វេបេសិ
ភកវតោ ធម្មទេសនាយ មន្រ្ទេបហានស្ស កថិតត្តា។

សត្វ គុណា កថិតា នាម ហោង្គិតិ វុត្តំ “សត្វ គុណា កថេន្ទស្ស”តិ។
តតោ បដ្ឋាយាតិ តនា សត្វ សម្មា ធម្មស្សវនតោ បដ្ឋាយ។

តថាគតមញ្ចស្សតិ តថាគតស្ស បរិភោគមញ្ចស្ស។ ទានំ ទត្វា
ព្រាហ្មណស្ស បុរោហិតជ្ជានេ វេបេសិ។ តាទិសស្សេវ សេដ្ឋិនោ ដីតា ហុត្វា។

អទិន្នវិចាកស្សតិ បុព្វេ កត្វបចិតស្ស សព្វសោ ន ទិន្នវិចាកស្ស។ តស្ស
កម្មស្សតិ តស្ស បច្ឆេកពុទ្ធស្ស បត្តេ បិណ្ឌាចាតំ ធិន្ទិត្វា
កលលប្បរណាកម្មស្ស។ តស្មីយេវ អត្តភារេ សត្វសុ ហានេសុ ទុក្ខន្ទសរីរតាយ
បដិនិវត្តិតា។ ឥដ្ឋកបន្តិតិ សុវណ្ណិដ្ឋកបន្តិ។ យដនិដ្ឋកាយាតិ តស្ស បន្តិយំ
បឋមំ វេបិតឥដ្ឋកាយ សទ្ធិ យដេតព្វឥដ្ឋកាយ ឡាន ហោតិ។ ភទ្ទកេ កាលេតិ
ព្យាទិសិយា ឥដ្ឋកាយ ឥច្ឆិតកាលេយេវ អាគតាសិ។ តេន ពន្ធនេនាតិ តេន
សិលេសសម្ពន្ធន។

ឱលម្ពកាតិ មុត្តាមណិមយា ឱលម្ពកា។ បុញ្ញន្តិ នត្តិ នោ បុញ្ញំ តំ, យំ និមិត្តំ
យំ ការណា ឥតោ សុខុមតរស្ស បដិលាភោ សិយាតិ អត្តោ។
បុញ្ញនិយាមេនាតិ បុញ្ញានុភាវសិទ្ធន និយាមេន។ សោ ច អស្ស ពារាណាសិវន្តំ
ទាតុំ កតោកាសោ។

ដុស្សវេន្តិ មជ្ឈិមវេន្តិ ឧណ្ហិសំ វាលពិជនី ខត្តោ មណិចាទុកា សេតច្ឆត្តន្តិ
បញ្ចវិធំ រាជកកុធកណ្ណំ។ សេតច្ឆត្តំ វិសុំ គហិតំ។ ទិព្វវត្ថុំ សាទិយិតុំ
បុញ្ញានុភាវហោទិតោ “ននុ តាតា ជូល”ន្តិអាទិមាហ។

បញ្ច ចម្ព័ន្ធមនសតានីតិ ឯត្ថ ឥតិ-សន្ទេន អាទិអត្តេន អគ្គិសាលាទីនិ
បព្ពជិតសារុប្បជ្ជានានិ សន្តិណ្ណាតិ។

សាធុក៏ឡើងត្រង់ អរិយានំ បរិនិព្វតជ្ជានេ កាតព្វសក្ការំ វេទតិ។

ឧប្បមន្តិនិរោកា អយ្យាតិ បុច្ឆិតាការទស្សនំ។ បរិនិព្វតា ទេវាតិ ទេវី
បដិវេទនំ អនាសិ។ បដិយាទេត្វាតិ និយ្យាតេត្វា។ សមណកបព្ពដ្ឋន្តិ
សមិតថាបេហិ អរិយេហិ អនុជ្ជាតត្ថបព្ពដ្ឋំ។ សោ ហិ រាជា បច្ចេកពុទ្ធានំ
វេសស្ស ធិដ្ឋត្តា “ឥនមេវ ភទ្ទក”ន្តិ តាទិសំយេវ លិង្គំ គល្លា។

តត្ថេវាតិ ព្រហ្មលោកេយេវ។ វីសតិមេ វស្សេ សម្មត្ថេតិ អាហារិទ្ធា
សម្ពន្ធោ។ ព្រហ្មលោកតោ អាគន្ធា និព្វតត្តា ព្រហ្មចរិយាធិការស្ស ចិរកាលំ
សង្កហិតត្តា “ឯវុបំ កថំ មា កថេថា”តិអាទិមាហ។

វីសតិ ធរណានិ “និក្ខ”ន្តិ វេទន្តិ។ អលភន្តោ ន វសាមីតិ សញ្ញាបេស្សមីតិ
សម្ពន្ធោ។

ឥត្តាករោតិ ឥត្តិវតនស្ស ឧប្បត្តិជ្ជានំ។ អយ្យដីតាតិ អម្ពាភំ អយ្យស្ស
ដីតា, ភទ្ទកាបិលានីតិ អត្ថោ។ បសាទ្យបេន និព្វិសិដ្ឋតាយ “មហាគីវ”ន្តិ
បដិមាយ សទិសភាវមាហ។ តេនាហ “អយ្យដីតាយា”តិអាទិ។

សមាឧបណ្ណាន្តិ សទិសបណ្ណាំ, កុមារស្ស កុមារិយា ច វុត្តន្តបណ្ណាំ។ ឥតោ ច
ឯត្ថោ ចាតិ តេ បុរិសា សមាគមជ្ជានតោ មគធរដ្ឋេ មហាតិវុត្តកាមំ មទ្ធរដ្ឋេ
សាគលនគរញ្ច ឧទ្ទិស្ស បក្កមន្តា អញ្ញមញ្ញំ វិស្សដ្ឋេន្តា នាម ហោន្តិតិ “ឥតោ ច
ឯត្ថោ ច បេសេសុ”ន្តិ វុត្តោ។

បុប្ផធាមន្តិ ហត្ថិហត្ថប្បមាលំ បុប្ផធាមំ។ តានិ បុប្ផធាមានិ។ តេតិ ឧកោ
ភទ្ទា ចេវ មិប្បលិកុមារោ ច។ លោកាមិសេនាតិ គេហស្សិតបេមេន,
កាមស្សាទេនាតិ អត្ថោ។ អសំសជ្ជាតិ ន សំសជ្ជា។ វិចារយីសុ យដេ ជលន្តេន

វិយ បដិបេន អដ្ឋាសយេន សមុជ្ជលន្តេន វិមោក្ខតិជេន សមុស្សហិតចិត្តា។
យន្តពន្ធនិតិ សស្សសម្មាទនត្ថំ តត្ថ តត្ថ ឥដ្ឋកន្ធារកវាជយោជនវសេន
យន្តពន្ធខុទកនិក្ខមនតុម្ហានិ។ កម្មន្តោតិ កសិកម្មករណដ្ឋានំ។ ធាសតាមាតិ
ធាសានំ វសនតាមា។

ឱសាបេត្វាតិ បក្ខិបិត្វា។ អាកប្បកុត្តវសេនាតិ អាការវសេន
កិរិយាវសេន ច។ អននុច្ឆិកន្តិ បព្ពជិតវេសស្ស អននុរូបំ។ តស្ស មត្តកេតិ
ទ្វេធាបថស្ស ទិដ្ឋាភូតជ្ជានេ។

ឯតេសំ សង្កហំ កាតុំ វដ្តតិច្ឆិ និសីទិច្ឆិ សម្ពន្ធា។ សា បន សត្ត តត្ថ និសង្ខា
ឯនិសីទិច្ឆិ ទស្សេតុំ “និសីទន្តោ បធា” តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ យា ពុទ្ធានំ
អបរិមិតកាលសង្កហិតា អចិន្តេយ្យាបរិមេយ្យបុញ្ញសម្ភារូបថយនិព្ពត្តា
និរូបិតសភាវពុទ្ធកុណាវិជ្ជោតិតា លក្ខណានុព្យញ្ញនសមុជ្ជលា
ព្យាមប្បភាកេតុមាលាលង្គតា សភាវសិទ្ធតាយ អកិត្តិមារូបកាយសិរី,
តំយេវ មហាកស្សបស្ស អធិជ្ជបុព្វំ បសាទសំវឡនត្ថំ អធិគ្គហេត្វា និសីទន្តោ
ភគវា “ពុទ្ធវេសំ គហេត្វា... បេ... និសីទិ” តិ វុត្តោ។ អសីតិហត្ថំ បទេសំ ព្យាបេត្វា
បវត្តិយា “អសីតិហត្ថា” តិ វុត្តោ។ សតសាខោតិ ពហុសាខា អនេកសាខោ។
សុវណ្ណាវណ្ណា អហោសិ និរន្តរំ ពុទ្ធវស្មិហិ សមន្តតោ សមោកិល្លាត្តា។ ឯវំ
វុត្តប្បការេន វេទិតញ្ចា។

រាជគហំ នាឡន្តន្តិ ច សាមិអត្ថេ ឧបយោគវចនំ អន្តរាសន្តយោគតោតិ
អាហា “រាជគហស្ស នាឡន្តាយ ចា” តិ។ ន ហិ មេ ឥតោ អញ្ជេន សត្តារាភិវត្ថំ
សក្កា ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកបរមត្ថេហិ សត្តានំ យថារហំ
អនុសាសនសមត្ថស្ស អញ្ញស្ស សនេវកេ អភាវតោ។ ន ហិ មេ ឥតោ អញ្ជេន
សុគតេន ភិវត្ថំ សក្កា សោភនគមនគុណាគណយុត្តស្ស អញ្ញស្ស អភាវតោ។

ន ហិ មេ ឥតោ អញ្ជោន សម្មាសម្ពុទ្ធន ភវិតុំ សក្កា សម្មា សព្វធម្មានំ
សយម្ពុញ្ញាលោន អភិសម្ពុទ្ធស្ស អភារតោ។ ឥមិនាតិ “សត្តា មេ, ភន្តេ” តិ
ឥមិនា វចនេន។

អជាធិមាធាវ សព្វញ្ញោយ្យន្តិ អធិប្បាយោ។ សព្វចេតសាតិ
សព្វអជ្ឈតិកក្កដ្ឋបរិបុណ្ណាចេតសា។ សមមន្ទាគតន្តិ សម្បជ្ជំ សម្មនេវ អនុ អនុ
អាគតំ ឧបគតំ។ ជលេយ្យាតិ វិទាលេយ្យ។ វិលយន្តិ វិនាសំ។

ឯវំ សិក្ខិតត្ថន្តិ ឥនាធិ វុច្ឆមាណាការេន។ ហិរោត្ថប្បស្ស ពហាលតា នាម
វិបុលតាតិ អាហា “មហន្ត” ត្ថិ។ បឋមតរមេវាតិ បគេវ ឧបសង្កមនតោ។ តថា
អតិមានបហីនោ អស្ស, ហិរិឌិត្តប្បំ យថា សណ្ឋាតិ។ កុសលសន្និស្សិតន្តិ
អនវជ្ជធម្មនិស្សិតំ។ អជ្ជិកន្តិ តេន ធម្មេន អជ្ជិកំ។ អាទិតោ បដ្ឋាយ យាវ
បរិយោសាធា សវនចិត្តំ “សព្វចេតោ” តិ អធិប្បតន្តិ អាហា “ចិត្តស្ស ថោកម្បិ
ពហិ គន្ធិ អនេន្តោ” តិ។ តេន សមោធានំ ទស្សេតិ។ សព្វេន... បេ... សមមន្ទាហិរិត្វា
អារម្ភតោ បភុតិ យាវ ទេសនា និប្បន្នា, តាវ អន្តរន្តរា បវត្តេន សព្វេន
សមមន្ទាហារិចិត្តេន ធម្មំយេវ សមមន្ទាហិរិត្វា។ ឋបិតសោតោតិ ធម្មេ
និហិតសោតោ។ ឌីធិហិត្វាតិ អបិហិតំ កត្វា។ បឋមជ្ឈានវសេនាតិ ឥទំ
អសុភេសុ តស្សេវ ឥជ្ឈតោ, ឥតរត្តញ្ច សុខសម្បយុត្តតា វុត្តា។

សំសារសាគរេ បរិព្ពមន្តស្ស ឥណ្ឌាជ្ជានេ តិជ្ជន្តិ កិលេសា
អាសវសភាវាទាទនតោតិ អាហា “សរណោតិ សកិលេសោ” តិ។ ចត្តារោ ហិ
បរិភោគាតិអាធិសុ យំ វត្តព្ពំ, តំ វិសុទ្ធិមគ្គត្ថំ សំវណ្ណានាសុ វុត្តនយេនេវ
វេទិតព្ពំ។ ឯត្ថ ច ភគវា បឋមំ ឌីវាទំ ថេរស្ស ព្រាហ្មណាជាតិកត្តា
ជាតិមានបហានត្ថមភាសិ, ធុតិយំ ពាហុសច្ចំ និស្សាយ
ឧប្បជ្ជនកអហំការបហានត្ថំ, តតិយំ ឧបធិសម្បត្តិ និស្សាយ

ឧប្បជ្ឈនកអត្តសិទេហបហានតំ។ អដ្ឋមេ ទិវសេតិ ភកវតា
សមាគតទិវសតោ អដ្ឋមេ ទិវសេ។

មគ្គតោ ឌីក្កមនំ បឋមតំ ភកវតា សមាគតទិវសេយេវ អហោសិ។ យទិ
អរហត្តាធិគមោ បច្ឆា, អថ កស្មា ចាឡិយំ បកេវ សិទ្ធិវិយ វុត្តន្តិ អាហា
“ទេសនាវាស្ស”តិអាទិ។ “សត្តាហមេវ ខ្វាហំ, អាវុសោ សរណោ, រដ្ឋបិណ្ឌំ
ភុញ្ញំ”ន្តិ វត្ថា អវសរប្បត្តំ អរហត្តំ បវេទេន្តោ “អដ្ឋមិយា អញ្ញា ឧទទាទី”តិ
អាហា។ អយមេត្ថ ទេសនាវាស្ស អាគមោ។ តតោ បរំ ភកវតា អត្តនោ កតំ
អនុគ្គហំ យីវបរិវត្តនំ ទស្សេន្តោ “អថ ខោ, អាវុសោ”តិអាទិមាហា។

អន្តន្តោតិ ចតុគ្គណំ កត្វា បញ្ញត្តាយ សង្ឃាជិយា អន្តន្តេន។
ជាតិបំសុក្ខលិកេន...បេ... ភវិតុំ វដ្តតីតិ ឯតេន បុព្វេ ជាតិអារញ្ញកគ្គហណេន
ច តេវស ធុតង្គា គហិតា ឯវាតិ ទដ្ឋព្វំ។ អនុច្ឆិកំ កាតុន្តិ អនុរូបំ បដិបត្តិ
បដិបដ្ឋិតុំ។ បេរោ ចារុបីតិ សម្ពន្ធា។

ភកវតោ ឌីវាទំ ភកវតោ វា ធម្មកាយំ និស្សាយ ឧវស្ស វសេន ជាតោតិ
ឌីវសោ។ ភកវតោ វា ធម្មសរីរស្ស មុខតោ សត្តតីសពោធិបក្ខិយតោ ជាតោ។
តេនេវ ធម្មជាតធម្មនិម្មិតភារោបិ សំវណ្ណិតោតិ ទដ្ឋព្វោ។ ឌីវាទដ្ឋមោ ឯវ
សត្តារា ធាតព្វតោ បេវេន អាធាតព្វតោ ឌីវាទធម្មនាយាទោ,
ឌីវាទធម្មនាយជ្ជោតិ អត្តោ, តំ អរហតីតិ។ ឯស នយោ សេសបទេសុបិ។

“បព្ពដ្ឋា ច បរិសោធិតា”តិ វត្ថា តស្ស ឥមេវ សោធិតការំ
ព្យតិរេកមុខេន ទស្សេតុំ, “អាវុសោ, យស្ស”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ ឯវន្តិ យថា អហំ
លភី, ឯវំ សោ សត្តុ សន្តិកា លភតីតិ យោជនា។ សីហនាទំ នទិតុន្តិ ឯត្ថាបិ
សីហនាទនននា នាម ទេសនាវ, បេរោ សត្តារា អត្តនោ កតានុគ្គហមេវ

អនន្តរសុត្តន្ត វុត្តនយេន ឧល្លិដ្ឋតិ, ន អញ្ញាថា។ ន ហិ មហាថេរោ កេវលំ អត្តនោ
គុណានុការំ វិភាវេតិ។ សេសន្តិយំ ឥធម៌ អសំវណ្ណាតំ។ បុរិមនយេនេវាតិ
អនន្តរសុត្តន្ត វុត្តនយេនេវ។

បរិវរសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១២. បរិមរណសុត្តវណ្ណានា

១៥៥. យថា អតីតកល្យោ អតីតាសុ ជាតីសុ កម្មកិលេសវសេន អាគតោ,
តថា ឯតរហិមិ អាគតោតិ តថាគតោ, យថា យថា វា បន កម្ពុំ កត្វបចិតំ,
តថា តំ តំ អត្តការំ អាគតោ ឧបគតោ ឧបបន្នោតិ តថាគតោ, សត្តោតិ អាហា
“តថាគតោតិ សត្តោ”តិ។ ឯតន្តិ “ឯវំ ហោតិ ភវតិ តិដ្ឋតិ សស្សតិសម”ន្តិ ឯវំ
បវត្តំ ទិដ្ឋិតតំ។ អត្តសន្និស្សិតំ ន ហោតីតិ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិ កបរមត្តតោ
សុខន្តិ បសត្តសន្និស្សិតំ ន ហោតិ។ អាទិព្រហ្មចរិយកន្តិ ឯត្ត មគ្គព្រហ្មចរិយំ
អធិប្បេតំ តស្ស បធានការតោ។ តស្ស បន ឯតំ ទិដ្ឋិតតំ អាទិបដិបទាមត្តំ ន
ហោតិ អនុបការកត្តាវិលាមនតោ ច។ តតោ ឯវ ឥតព្រហ្មចរិយស្សបិ
អនិស្សយោវ។ សេសំ វុត្តនយេន វេទិតព្ពំ។

បរិមរណសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១៣. សទ្ធម្មប្បតិរូបកសុត្តវណ្ណានា

១៥៦. អាជានាតិ ហេដ្ឋិមមគ្គេហិ ញាតមរិយាទំ អនតិ ក្កមិទ្ធាវ ជានាតិ
បដិវិជ្ឈតីតិ អញ្ញា, អគ្គមគ្គបញ្ញា។ អញ្ញាស្ស អយន្តិ អញ្ញា, អរហត្តដលំ។
តេនាហា “អរហត្ត”តិ។

ឱកាសេតិ ឱកាសនិមិត្តំ។ “ចិត្តំវិកម្មតី”តិ បទទ្វយំ អាណេត្វា សម្ពុទ្ធោ។
ឱកាសេតិ វិសយក្ខតេ។ ឧបក្កិលេសេហិ ចិត្តំវិកម្មតីតិ យោជនា។ តេជារាហ
“យេហិ ចិត្តំ បវេជតី”តិ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។

ឧបជ្ជានេតិ សតិយំ។ ឧបេក្ខាយ ចាតិ វិបស្សនុបេក្ខាយ ច។ ឯត្ថ ច
វិបស្សនាចិត្តសមុជ្ជានសន្តានវិនិមុត្តំ បកាសនំ រូចាយតនំ ឱកាសោ។
ញាណានយោ វិបស្សនាចិត្តសម្មយុត្តាវ។ សកសកកិច្ចេ សវិសេសោ ហុត្វា
បវេត្តា អធិមោក្ខោ សទ្ធាធិមោក្ខោ។ ឧបជ្ជានំ សតិ។ ឧបេក្ខាតិ អារជ្ជនុបេក្ខា។
សា ហិ អារជ្ជនចិត្តសម្មយុត្តា ចេតនា។ អារជ្ជនអជ្ឈបេក្ខនវសេន បវត្តិយា
ឥធ “អារជ្ជនុបេក្ខា”តិ វុច្ចតិ។ បុន ឧបេក្ខាយាតិ វិបស្សនុបេក្ខាវ អនេន
សមជ្ឈត្តតាយ ឯវំ វុត្តា។ និកន្តិ នាម វិបស្សនាយ និកាមនា អបេក្ខា។
សុខុមតរកិលេសោ វា សិយា ធុរិញ្ញេយ្យោ។

ឥមាទិ ទស ហំនាទិ ឥមាទិ ឱកាសាទិទិ ឧបក្កិលេសុប្បត្តិយា ហំនាទិ
ឧបក្កិលេសវត្ថូនិ។ បញ្ញា យស្ស បរិចិត្តាតិ យស្ស បញ្ញា បរិចិត្តវតី
យាថាវតោ ជានាតិ។ “ឥមាទិ និស្សាយ អទ្ធា មគ្គប្បត្តោ ជលប្បត្តោ អហា”ន្តិ
បវត្តអធិមាណោ ធម្មទុច្ចំ ធម្មបនិស្សយោវិក្ខេចោ។ តត្ថ កុសលោ ហិ តំ
យាថាវតោ ជានន្តោ ន ច តត្ថ សម្មាហំ គច្ចតិ។

អធិគមសទ្ធម្មប្បតិរូបកំ នាម អនធិគតេ អធិគតមាទិកាវាវហត្ថា។
យទគ្គេន វិបស្សនាញាណាស្ស ឧបក្កិលេសោ, តទគ្គេន
បដិបត្តិសទ្ធម្មប្បតិរូបកោតិបិ សក្កាវិញ្ញាតំ។ ធាតុកថាតិ មហាធាតុកថំ
វេទតិ។ វេទល្លបិដកន្តិ វេតុល្លបិដកំ។ តំ នាគភវនតោ អានីតន្តិ វេទន្តិ។
វាទកាសិតន្តិ អបរេ។ អពុទ្ធវេចនំ ពុទ្ធវេចនេន វិវុជ្ឈនតោ។ ន ហិ សម្ពុទ្ធោ

បុព្វាបរិវរុទ្ធុវេទិតិ។ តត្ថ សល្លំ ឧបជ្ឈបេន្តិ កិលេសវិនយំ ន សន្តិស្សតិ, អញ្ញាទត្ថ
កិលេសុប្បត្តិយា បច្ចយោ ហោតីតិ។

អវិក្កយមាណន្តិវិក្កយំ អគច្ឆន្តិ។ តន្តិ សុវណ្ណាកណ្ណំ។

ន សក្ខីសុ ញ្ញាណស្ស អវិសធនាវតោ។ ឯស នយោ ឥតោ បរេសុបិ។

ឥទានិ “ភិក្ខុ បដិសម្ពិទ្ធាប្បត្តា អហោសុ”ន្តិអាទិនា វុត្តមេវ អត្ថំ ការណាតោ
វិភាវេតុំ បុន “បឋមពោធិយំ ហី”តិអាទិ វុត្តំ។ តត្ថ បដិបត្តិ បូរយីស្សតិ អតីតេ
កតា តេ បដិសម្ពិទ្ធាវហំ បដិបត្តិ បូរយីសុ? បឋមពោធិកាលិកា ភិក្ខុ។ ន ហិ
អត្តសម្មាបណិធិយា បុព្វេកតបុញ្ញតាយ ច វិនា តាទិសំ ភវតិ។ ឯស នយោ
ឥតោ បរេសុបិ។ តទា បដិបត្តិសទ្ធម្មោ អន្តរហិតោ នាម ភវិស្សតីតិ ឯតេន
អរិយមគ្គេន អាសន្នា ឯវ បុព្វភាគបដិបទា បដិបត្តិសទ្ធម្មាតិ ទស្សេតិ។

ទ្វិស្សតិ សុត្តាភិធម្មបិដកេសុ អន្តរហិតេសុបិ។ អនន្តរហិតមេវ
អធិសីលសិក្ខាយំ បិតស្ស ឥតរសិក្ខាទ្វយសមុជ្ឈាបិតតោ។ កី ការណាតិ
កេន ការណេន, អញ្ញាស្មី ធម្ម អន្តរហិតេ អញ្ញាតរស្ស ធម្មស្ស អនន្តរជានំ
វុច្ឆតីតិ អធិប្បាយោ។ បដិបត្តិយា បច្ចយោ ហោតិ អនវសេសតោ
បដិបត្តិក្កមស្ស បរិធិបនតោ។ បដិបត្តិ អធិគមស្ស បច្ចយោ
វិសេសលក្ខណបដិវេធនាវតោ។ បរិយត្តិយេវ បមាណំ សាសនស្ស បិតិយាតិ
អធិប្បាយោ។

ននុ ច សាសនំ ឱសក្កិតំ បរិយត្តិយា វុត្តមាធាយាតិ អធិប្បាយោ។
អនាវាធកភិក្ខុតិ សីលមត្តស្សបិ ន អាវាធកោ ទុស្សីលោ។ ឥមស្មិន្តិ ឥមស្មី
ចាតិមោក្ខោ។ វុត្តន្តាតិ “សីលំ អកោបេត្វា បិតា អត្ថី”តិ បុច្ឆិ។

ឯតេស្តតិ ឯវំ មហាន្តេសុ សកលំ លោកំ អដ្ឋោត្តរិតុំ សមត្ថេសុ ចតុសុ
មហាក្ខតេសុ។ តស្មាតិ យស្មា អញ្ញេន កេនចិ អតិមហាន្តេនបិ សទ្ធម្មោ ន
អន្តរឆាយតិ, សមយន្តវេន បន វត្តព្ភមេវ នត្ថិ, តស្មា។ ឯវមាហាតិ ឥនានិ
វុច្ឆមាណាការំ វេទតិ។

អាទានំ អាទិ, អាទិ ឯវ អាទិកន្តិ អាហ “អាទិកេនាតិ អាទានេនា”តិ។
ហេដ្ឋាគមនីយាតិ អធាភាគគមនីយា, អចាយទុក្ខស្ស សំសារទុក្ខស្ស ច
និព្ពត្តកាតិ អត្ថោ។ ការវរហិតាតិ គរុការវហិតា។ បតិស្សយនំ និចការេន
បតិពទ្ធវុត្តិតា, បតិស្សោ បតិស្សយោតិ អត្ថតោ ឯកំ, សោ ឯតេសំ នត្ថិតិ
អាហ “អប្បតិស្សាតិ អប្បតិស្សយា អនិចវុត្តិកា”តិ។ សេសំ សុវិញ្ញយ្យមេវ។

សទ្ធម្មប្បតិវុប កសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សារត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

កស្សបសំយុត្តវណ្ណោយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្ថា។

៦. លាភសក្ការសំយុត្តំ

១. បឋមវគ្គោ

១. ទារុណសុត្តវណ្ណានា

១៥៧. ថេរោតិ កក្ខុឡោ អនិដ្ឋស្ស បទានតោ។ ចតុបច្ចយលាភោតិ ចតុន្នំ
បច្ចយានំ បដិលាភោ។ សក្ការោតិ តេហិយេវ បច្ចយេហិ សុសម្ពុតេហិ បូជនា,
សោ បន អត្ថតោ សម្មត្តិយេវាតិ អាហ “តេសំយេវ...បេ... លាភោ”តិ។

វណ្ណាយោសោតិ គុណកិត្តនា។ អន្តរាយស្ស អនតិវត្តនតោ អន្តរាយិកោ
អនត្តាវហត្ថា។

ធារុណសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ពង្សិសសុត្តវណ្ណនា

១៥៨. ពង្សិសេន ចរតិ, តេន វា ជីវតីតិ ពង្សិសិកោ។ តេនាហ “ពង្សិសំ
គហេត្វា ចរមាណោ” តិ។ អាមិសគតន្តិ អាមិស្វបគតំ អាមិសបតីតំ។ តេនាហ
“អាមិសមគ្គិត” ន្តិ។ ភិជ្ជាធិករណានម្បិ ពាហិវត្តសមាសោ ហោតេវាតិ អាហ
“អាមិសេ ចក្កុទស្សន” ន្តិ។ អយោ វុច្ចតិ សុខំ, តត្ថុធុរតាយ អនយោ, ធុក្កុន្តិ អាហ
“ធុក្កំ បត្តោ” តិ។ អស្សាតិ ឯតេន។ កត្តុអត្ថេ ហិ ឯតំ សាមិវចនំ។ យថា
កិលេសា វត្តន្តិ, ឯវំ បវត្តមាណោ បុគ្គលោ កិលេសវិប្បយោគោ ន ហោតីតិ វុត្តំ
“យថា កិលេសមារស្ស កាមោ, ឯវំ កត្តញ្ចោ” តិ។

ពង្សិសសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣-៤. កុម្មុសុត្តាធិវណ្ណនា

១៥៩-១៦០. អដ្ឋិកក្កចា វុច្ចន្តិ យេសំ កចាលមត្តកេ តិខិណា អដ្ឋិកោជិ
ហោតិ, តេសំ សម្មហោ អដ្ឋិកក្កបកុលំ។ មក្កកក្កចាធិនំ សវីរេ លម្ពន្តិ
បបតតីតិ បបតា, វុច្ចមាណាការោ អយកណ្តោកោ។ អយកោសកេតិ
អយោមយកោសកេ។ កណ្តិកសល្លសណ្ណានោតិ
អត្តនិកាបនសល្លសណ្ណានោ។ អយកណ្តោកោតិ អយោមយវដ្ឋកណ្តោកោ។
និក្ខមតិ ឯត្ថ អថាវរតោ។ បវេសិតមត្តោ ហិ សោ។ ឥនាធិ ត្វំ “អម្ពាភ” ន្តិ ន
វត្តញ្ចោ។ ឥតោ អនន្តរសុត្តេតិ ចតុត្ថសុត្តមាហ។

កុម្មុសុត្តាវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. មីឡូកសុត្តវណ្ណានា

១៦១. មីឡូកាតិ ឯវំ ឥត្តិលិដ្ឋវសេន វុច្ចមានា។ គូជចាណកាតិ
គូជកក្ខចាណកា។ អន្តោតិ កុច្ឆិយំ។

មីឡូកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. អសនិសុត្តវណ្ណានា

១៦២. “ឥមេ លាភសក្ការំ អនាហរន្តា ជិយន្តាទិទុក្ខំ ចាបុណ្ណ” តិ ឯវំ ន
សត្តានំ ទុក្ខកាមតាយ ឯវមាហាតិ អានេត្វា សម្ពុទ្ធា។ អនន្តទុក្ខំ អនុភោតិ
អបរាបរំ ឧប្បជ្ឈនកអ កុសលចិត្តានំ ពហុការតោ។

អសនិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧. ទិទ្ធសុត្តវណ្ណានា

១៦៣. អច្ឆរិសយុត្តាតិ វា ទិទ្ធ�េ គតេន គតទិទ្ធន។ តេនាហ
“វិសមក្ខិតេនា” តិ។

ទិទ្ធសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. សិដ្ឋាលសុត្តវណ្ណានា

១៦៤. ជវសិដ្ឋាលេត្វវ វុច្ចតិ សរីរសោភាយ អភាវតោ។ សរីរស្ស
ឧគ្គតកណ្តាកត្តា ឧគ្គណ្តាកេន នាម។ ដុដតីតិ ជលតិ ភិដ្ឋតិ។

សិទ្ធិលក្ខណៈសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៩. វេរម្ភសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

១៦៥. កាយំ ន រក្ខតិ នាម ធម្មិសតិយា សារុប្បានំ បរិច្ចជនតោ។ វាចំ ន
រក្ខតិ នាម រាគសាមន្តា ច កោដសាមន្តា ច យាវ និច្ឆារណតោ។

វេរម្ភសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

១០. សកាថកសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

១៦៦. “យស្ស សក្ករិយមានស្ស”តិ ឯត្ថ អសក្ការេន ចូកយន្តិ អសក្ការេន
ច ឧកយញ្ច, កធាចិ សក្ការេន, កធាចិ អសក្ការេន កធាចិ ឧកយេនាតិ
អត្ថោ។ តេនាហ “អសក្ការេន”តិ អាទិ។ សតតវិហារាណំ សម្បត្តិយា
សាតតិកោតិ អាហ “អរហត្ត...បេ.... សុខុមទិដ្ឋី”តិ អាទិ។ តថា ហិ សា
“វជ្ជិបមញ្ញាណ”ន្តិ វុច្ចតិ។ អាគតត្តាតិ ជលសមាបត្តិ សមាបន្តិកុំ តស្ស
បុព្វបរិកម្មំ ឧបគតត្តា។

សកាថកសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

បឋមវគ្គសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

២. ឧតិយវគ្គោ

១-២. សុវណ្ណចាតិសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

១៦៧-១៦៨. ចាលេតុំ ន សក្កោតិ សីលបញ្ចកសន្តិស្សិតត្តា។ អញ្ចំ វា កិច្ចំ
ករោតិ បកេវ សីលស្ស ធម្មិតត្តា។ តតិយាធិសុ អបុព្វំ នតិ។

សុវណ្ណាចារិតសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

ទុតិយវគ្គវណ្ណនិដ្ឋិតា។

៣. តតិយវគ្គ

១. មាតុកាមសុត្តវណ្ណនិដ្ឋិតា

១៧០. យំ វិសភាគវត្ថុ បុរិសស្ស ចិត្តំ បរិយាធាយ ហំតុំ សក្កោតីតិ វុច្ចតិ,
តតោ វិសេសតោ លាភសក្ការោ សុត្តានំ ចិត្តំ បរិយាធាយ ហំតុំ សក្កោតីតិ
ធស្សន្តោ ភគវា “ន តស្ស, ភិក្ខុវេ” តិអាទិមវោចាតិ ធស្សន្តោ “ន
តស្ស” តិអាទិមាហា។

មាតុកាមសុត្តវណ្ណនិដ្ឋិតា។

២. កល្យាណីសុត្តវណ្ណនិដ្ឋិតា

១៧១. ទុតិយំ ឧត្តានមេវ, តស្សេវ អត្ថស្ស កេវលំ ជនបទកល្យាណីវសេន
វុច្ចតិ។

កល្យាណីសុត្តវណ្ណនិដ្ឋិតា។

៣-៦. ឯកបុត្តកសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា

១៧២-១៧៥. សទ្ទាតិ អរិយមគ្គេន អាគតសទ្ទា អធិប្បតាតិ អាហា
“សោតាបន្នា” តិ។

ឯកបុត្តកសុត្តន្តបិដកនិដ្ឋិតា។

៧. តតិយសមណព្រាហ្មណសុត្តវល្លាដា

១៧៦. ឯវមាធិតិ អាទិ-សន្តេន ពាហុសច្ចសំវរសីលាធិនំ សង្កហោ ទដ្ឋព្រោ។
លាភសក្ការស្ស សមុទយំ ឧប្បត្តិការណំ សមុទយសច្ចវសេន ទុក្ខសច្ចស្ស
ឧប្បត្តិហេតុតារសេន។

តតិយសមណព្រាហ្មណសុត្តវល្លាដា និដ្ឋិតា។

៨. ធូរិសុត្តវល្លាដា

១៧៧. លាភសក្ការសីលោកោ នរកាធិសុ និព្ពត្តេន្លាតិ ឥទំ តទ្ធិស្សយំ
កិលេសកណំ សន្ធាយាហ។ និព្ពត្តេន្លាតិ និព្ពត្តាបេន្លោ។ ឥមំ មនុស្សអត្តការំ
នាសេតិ មនុស្សត្ថំ បុន និព្ពត្តិតុំ អប្បធានវសេន។ តស្មាតិ ទុក្ខតិនិព្ពត្តាបនតោ
ឥធ មរណាទុក្ខាវហនតោ ច។

ធូរិសុត្តវល្លាដា និដ្ឋិតា។

៩. រជ្ជសុត្តវល្លាដា

១៧៨. ខរា ជរុសា ធូរិអាធិនិ ធិន្ទនេ សមត្ថា។

រជ្ជសុត្តវល្លាដា និដ្ឋិតា។

១០. ភិក្ខុសុត្តវល្លាដា

១៧៩. តំ សន្ធាយាតិ ទិដ្ឋធម្មសុខិហារស្ស ឱកាសាភារំ សន្ធាយ។

ភិក្ខុសុត្តវល្លាដា និដ្ឋិតា។

តតិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៤. បតុត្តវគ្គោ

១-៤. ភិទ្ធិសុត្តាធិវណ្ណានា

១៨០-១៨៣. ទេវទត្តោសគ្គោ វា និព្ពត្តយ្យាតិអាទិ បរិកប្បវចនំ។ ន ហិ
បច្ឆេកពោធិយំ និយតតតិកោ អន្តរា មគ្គដលានិ អធិគន្ធី ភព្ពោតិ។ សោតិ
អនវដ្ឋធម្មា។ អស្សាតិ ទេវទត្តស្ស។ សមុប្បទមគមា កត្វបចិតស្ស មហាតោ
ចាបធម្មស្ស ពាលេន តស្មី អត្តភាវេ សមុប្បទភាវតោ, ន អច្ឆន្ទាយ។ អកុសលំ
នាមេតំ អពលំ, កុសលំ វិយ ន មហាពលំ, តស្មា តស្មីយេវ អត្តភាវេ តាទិសានំ
បុគ្គលានំ អតេកិច្ចតា, អញ្ញាថា សម្មត្តនិយាមោ វិយ មិច្ឆត្តនិយាមោ អច្ឆន្តិកោ
សិយា។ យទិ ឯវំ វដ្ឋខាណុកជាតនា កថន្តិ? អាសេវនាវសេន, តស្មា យថា
“សកី និមុគ្គោ និមុគ្គោ ឯវំ ពាលោ”តិ វុត្តំ, ឯវំ វដ្ឋខាណុកជាតនា។ យាទិសេ
ហិ បច្ឆយេ បដិច្ច បុគ្គលោ តំ ទស្សនំ គល្លា, តថា ច បដិបន្នោ, បុន
អធិន្តប្បតិវត្ត បច្ឆយេ បតិគតោ សីសុត្តិបនមស្ស ន ហោតីតិ ន វត្តព្ពំ។

ភិទ្ធិសុត្តាធិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៥. អចិរបក្កន្តសុត្តវណ្ណានា

១៨៤. កាលេ សម្មត្តេតិ គព្ពស្ស បរិចាកកតត្តាវិជាយនកាលេ
សម្មត្តេ។ ចោតន្តិ អស្សតរិយា បុត្តំ។ ឯតន្តិ “គព្ពោ អស្សតរី យថា”តិ ឯតំ
វចនំ។

អចិរបក្កន្តសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. បញ្ជូនសត្វសុត្តរវណ្ណានា

១៨៥. អភិបារីយតីតិ អភិហារោ, ភត្តិយេវ អភិហារោ ភត្តាភិហារោតិ
អាហា “អភិបារីតព្ពំ ភត្ត”ន្តិ។ មជ្ជបិត្តន្តិ វាជ្ឈមជ្ជបិត្តំ។ បក្ខិបេយ្យន្តិ ឧរគាធិនា
ឡិសិញោយ្យំ។

បញ្ជូនសត្វសុត្តរវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៧-១៣. មាតុសុត្តានិវណ្ណានា

១៨៦-១៨៧. មាតុបិ ហេតុតិ អត្តនោ មាតុយា ឧប្បន្នអនត្តារហស្ស
បហានហេតុបិ។ ឥតោ បរេសូតិ “បិតុបិ ហេតុ”តិ ឯវមាធិសុ។

មាតុសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សារត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

លាភសក្ការសំយុត្តរវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៧. រាហុលសំយុត្តំ

១. បឋមវគ្គោ

១-៨. ចក្ខុសុត្តានិវណ្ណានា

១៨៨-១៩៥. ឯកវិហារីតិ ចក្ខុសុបិ ភិយាបថេសុ ឯកាកី ហុត្វាវិហារន្តោ។
វិវេកដ្ឋោតិ វិវិត្តដ្ឋោ, តេនាហា “និស្សន្នោ”តិ។ សតិយា អវិច្ឆារសន្តោតិ
សតិយា អវិច្ឆារាសេន បិតោ, សត្តនា អវិជហនវសេន បវត្តោ។ អាតាបីតិ

វិរិយសម្បជ្ជាតិ សព្វសោ កិលេសានំ អាតាបនបរិតាបនវសេន
បវត្តវិរិយសមដ្ឋិតតោ។ បហិតត្ថាតិ តស្មីវិសេសាធិគមេ បេសិតចិត្តោ, តត្ថ
និរោ តប្បញ្ញាវេតិ អត្ថោ។ ហុត្វា អភាវាការេនាតិ ឧប្បត្តិតោ បុព្វេ
អវិជ្ជមានោ បច្ចយសមវាយេន ហុត្វា ឧប្បជ្ជិត្វា ភន្តុបរមសម្ពាតេន
អភាវាការេន។ អនិច្ចន្តិ និច្ចដុវតាការតោ។ ឧប្បាទវយវន្តតាយាតិ ខណោ
ខណោ ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈនតោ។ តាវកាលិកតាយាតិ តដ្ឋណិកតាយ។
វិបរិណាមកោជិយាតិ វិបរិណាមវន្តតាយ។ ចក្ខុញ្ចា ឧបាទាយ វិការាបដ្ឋនេន
វិបរិណាមន្តវិធាសំ បដិបីឡំ ចាបុណាតិ។ និច្ចបដិក្ខេបតោតិ និច្ចតាយ
បដិក្ខេបិតត្ថតោ លេសមត្តស្សបិ អនុបលព្ពនតោ។ ទុក្ខមនជ្ជនាតិ
និរន្តរទុក្ខតាយ ទុក្ខេន ខមិតត្ថតោ។ ទុក្ខវត្ថុកដ្ឋនាតិ
នានប្បការទុក្ខាធិដ្ឋានតោ។ សតតសម្បជ្ជនជ្ជនាតិ
អភិណ្ឌាតាបសភាវតោ។ សុខបដិក្ខេបេនាតិ សុខភាវស្ស បដិក្ខេបិតត្ថតោ។
តណ្ហាតាហោ មមំការភាវតោ។ មានតាហោ អហំការភាវតោ។ ទិដ្ឋិតាហោ
“អត្ថា មេ”តិ វិបល្លាសភាវតោ។ វិរាគវសេនាតិ វិរាគគ្គហណេន។ តថា
វិមុត្តិវសេនាតិ វិមុត្តិគ្គហណេន។

បសាទាវ គហិតា ធារភាវប្បត្តស្ស អធិប្បតត្តា។ សម្មសនចារចិត្តំ
ធារក្ខតមនោតិ អធិប្បាយោ។

ឆដ្ឋ អារម្មណោ តេក្ខមកធម្មា សម្មសនចារស្ស អធិប្បតត្តា។ យថា
បឋមសុត្តេ បញ្ចា បសាទា គហិតា, ន សសម្ពារចក្ខុអាទយោ, ឯវំ តតិយសុត្តេ
ន បសាទវត្ថុកចិត្តមេវ គហិតំ។ ន តំសម្បយុត្តា ធម្មា។ ឯវញ្ចា អវជារណំ
សាត្តកំ ហោតិ អញ្ញថា តេន អបនេតត្ថស្ស អភាវតោ។ សព្វត្ថាតិ សព្វេសុ
ចតុត្ថសុត្តាធិសុ។ ជវនប្បត្តាតិ ជវនចិត្តសំយុត្តា។

ចក្ខុសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. ឆាតុសុត្តវណ្ណនា

១៩៦. អាគាសឆាតុ រូបបរិច្ឆេទតាយ រូបបរិយាបន្នន្តិ អធិប្បាយេន
“សេសាហិ រូប”ន្តិ វុត្តំ។ នាមរូបន្តិ តេក្ខមកំ នាមំ រូបញ្ច កថិតំ។

ឆាតុសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

១០. ខន្ធសុត្តវណ្ណនា

១៩៧. សព្ពសង្កាហិកបរិច្ឆេទេនាតិ ធម្មសង្ក្កណនបរិយាយេន។ ឥធាតិ
ឥមស្មី សុត្តេ។ តេក្ខមកាតិ គហេតញ្ច សម្មសនចារស្ស អធិប្បតត្តា។

ខន្ធសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បឋមវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ធុតិយវគ្គោ

១១. អនុសយសុត្តវណ្ណនា

២០០. ធុតិយវគ្គោ អត្តនោតិ អាយស្មា វាហុលោ អត្តនោ សវិញ្ញាណកំ
កាយំ ទស្សេតិ។ បរស្សេតិ បរស្ស អវិញ្ញាណកកាយំ ទស្សេតិ។ បរសន្តានេ វា
អរូបេ ធម្មេ អគ្គហេត្វា រូបកាយមេវ គណ្ណោន្តោ វទតិ។ អបរេ “អសញ្ញាសត្តានំ
អត្តការំ សឆាយ តថា វុត្ត”ន្តិ វទន្តិ។ បុរិមេនាតិ “ឥមស្មី សវិញ្ញាណកេ
កាយេ”តិ ឥមីនា បទេន។ បច្ឆិមេនាតិ “ពហិទ្ធ”តិ ឥមីនា បទេន។ ឯតេ
កិលេសាតិ ឯតេ ទិដ្ឋិតល្អាមានសញ្ញតា កិលេសា។ ឯតេសុ វត្ថុសូតិ

អង្គរត្តាហិរ្យាវត្ថុសុ។ សម្ម...បេ... បស្សតីតិ បុព្វភាគេវិបស្សនាញាណេន
សម្មសនវសេន, មគ្គក្ខណោ អភិសមយវសេន សុដ្ឋអត្ថបច្ចក្ខេន ញាណេន
បស្សតិ។

អនុសយសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១២. អបកតសុត្តវណ្ណានា

២០១. “អហមេត”ន្តិ អហំការាធិនំ អនវសេសប្បហានេន អច្ចន្តមេវ
អបកតំ។

អបកតសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ទុតិយវគ្គវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

ធ្វើស្នូតិ បឋមវគ្គាធិសុ។ ទេសនាយ អសេក្ខក្ខមិយា ទេសិតត្តា អសេក្ខក្ខមិ
កថិតា។ បឋមោតិ បឋមវគ្គោ “សាធុ មេ, ភន្តេ, ភគវា” តិអាធិនា អាយាចន្តស្ស,
ទុតិយោ អនាយាចន្តស្ស ថេរស្ស អជ្ឈាសយវសេន កថិតោ។
វិមុត្តិបរិចាចនិយធម្មា នាម វិវដ្តសន្និស្សិតា សទ្ធិន្ទ្រិយាទយោ។ តេន បន
វិបស្សនាយ កថិតត្តា កថិតា ឯវាតិ។ តំតំទេសនាទុសារេន ហិ ថេរោតេ ធម្មេ
បរិចាកំ ចាបេសិ។ តថា ហិ ភគវា ទុតិយវគ្គំ អនាយាចិតោបិ ទេសេសិ។

សារត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

រាហុលសំយុត្តវណ្ណានាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

៨. លក្ខណសំយុត្តំ

១. បឋមវគ្គ

១. អដ្ឋសុត្តវល្លាណ

២០២. អាយស្មា ចលក្ខណោតិអាធិស្ឋ “កោ ឆាមាយស្មាលក្ខណោ, កស្មា ច ‘លក្ខណោ’តិ នាមំ អហោសិ, កោ ចាយស្មា មោគ្គល្លាណោ, កស្មា ច សិតំ ចាត្វាកាសី”តិ តំ សព្វំ បកាសេតុំ “យ្វាយ”ន្តិអាធិ អារទ្ធិ។
លក្ខណាសម្បន្នេនាតិ បុរិសលក្ខណាសម្បន្នេន។

ឡើយសំ ហសិតំ “សិត”ន្តិ វុច្ឆតីតិ អាហ “មន្ទហសិត”ន្តិ។ អដ្ឋសង្ខតិកន្តិ នយិទំ អវិញ្ញាណកំ អដ្ឋសង្ខតិកមត្តំ, អថ ខោ ឯកោ បេតោតិ អាហ “បេតលោកេ និព្ពត្ត”ន្តិ។ ឯតេ អត្តភាវាតិ បេតត្តភាវា។ ន អាចាជំ អាគច្ឆន្តិ តិ ទេវត្តភាវា វិយ ន អាចាជំ អាគច្ឆន្តិ បកតិយា។ តេសំ បន វុច្ឆិយា អាចាជំ អាគច្ឆេយ្យំ មនុស្សនំ។ ធុត្វាភិក្ខុតានំ អនាថការៈ ធម្មនបទដ្ឋានា ករុណាតិ អាហ “ការុញ្ញេ កត្តព្ពេ”តិ។ អត្តនោ ច សម្បត្តិ ពុទ្ធិញ្ញាណស្ស ច សម្បត្តិន្តិ បច្ចេកំ សម្បត្តិសង្ខារោ យោជេតព្ពោ។ តទុកយំ វិភាវេតុំ “តំ ហី”តិអាធិ វុត្តំ។ តត្ថ អត្តនោ សម្បត្តិ អនុស្សវិត្វា សិតំ ចាត្វាកាសីតិ បទំ អានេត្វា សម្ពន្ធិតព្ពំ។ ធម្មធាតុតិ សព្វញ្ញតញ្ញាណំ សន្ធាយ វេទតិ។ ធម្មធាតុតិ វា ធម្មានំ សភាវោ។

ឥតរោតិ លក្ខណាត្ថរោ។ ឧបបត្តិ ជាតិ។ ឧបបត្តិសីសេន ហិ តថាវុបំ អត្តការំ វេទតិ។ លោហតុណ្ហាកេហិ តិ លោហមយេហោវ តុណ្ហាកេហិ។ ចរន្តិ តិ អាកាសេន គច្ឆន្តិ។ អច្ឆរិយំ វតាតិ គរហច្ឆរិយំ នាមេតំ។ ចក្ខុភូតាតិ សម្បត្តិធិព្ពចក្ខុកា, លោកស្ស ចក្ខុភូតាតិ ឯវំ វា ឯត្ថ អត្តោ ធម្មញ្ញោ។

យត្រាតិ ហេតុអត្ថនិចាតោតិ អាហ “យត្រាតិ ការណាវចន”ន្ទិ។
អញ្ញាត្រ ហិ “យត្រ ហិ នាមា”តិ អត្ថោ វុច្ចតិ។ អប្បមាណោ សត្តនិកាយេ តេ ច
ខោវិភាគេន កាមភវាទិភេទេ ភវេ, និរយាទិភេទា គតិយោ,
នានត្តកាយនានត្តសញ្ញាអាទិវិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ, តថាវុបេ សត្តាវាសេ ច
សត្តញ្ញាតញ្ញាណញ្ញា មេ ឧបនេតុំ បច្ចក្ខំ ករោន្តេន។

គោយាតកោតិ គុណំ អភិណ្ណំ ហននកោ។ តេនាហ “វិជិត្វា វិជិត្វា”តិ។
តស្ស្សតិ គុណំ វេជកកម្មស្ស។ អបរាបរិយកម្មស្សតិ
អបរាបរិយវេទនីយកម្មស្ស។ ពលវតា គោយាតកកម្មេន វិចារកេ ជីយមាណេ
អលទ្វេកាសំ អបរាបរិយវេទនីយំ តស្មី វិបក្កវិចារកេ ឥទានិ លទ្វេកាសំ
“អវសេសកម្ម”ន្ទិ វុត្ថំ។ បដិសន្ធិតិ ចាបកម្មជនិតា បដិសន្ធិ។
កម្មសភាគតាយាតិ កម្មសទិសភាវេន។ អារម្មណសភាគតាយាតិ
អារម្មណស្ស សភាគភាវេន សទិសភាវេន។ យាទិសេ ហិ អារម្មណោ បុព្វេ តំ
កម្មំ តស្ស ច វិចារកោ បវត្ថោ, តាទិសេយេវ អារម្មណោ ឥទំ កម្មំ ឥមស្ស
វិចារកោ ច បវត្ថោតិ កត្វា វុត្ថំ “តស្សេវ កម្មស្ស វិចារកាវសេសេនា”តិ។ ភវតិ
ហិ តំសទិសេបិ តព្ពោហារោ យថា “សោ ឯវ តិត្តិរោ, តានិយេវ ឱសធានី”តិ។
និមិត្តំ អហោសីតិ បុព្វេ កតូបចិតស្ស បេតូបបត្តិនិព្វត្តនវសេន
កតោកាសស្ស តស្ស កម្មស្ស និមិត្តក្ខតំ ឥទានិ តថា ឧបជ្ឈហន្តំ តស្ស
វិចារកស្ស និមិត្តំ អារម្មណំ អហោសី។ សោតិ គោយាតកោ។
អដ្ឋិសន្ធិលិកបេតោ ជាតោ កម្មសវិក្ខុកវិចារកតាវសេន។

អដ្ឋិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

២. បេសិសុត្តវណ្ណានា

២០៣. គោមសែនបេសិយោ កត្វាតិ ភារី វេទិត្វា វេទិត្វា គោមសំ ជាលេត្វា
បេសិយោ កត្វា។ សុត្វាបេត្វាតិ កាលន្តរំ បេសនត្ថំ សុត្វាបេត្វា។
សុត្វាបិយមាណំ មំសបេសីនត្វិ វល្លរសមញ្ញា។

បេសិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៣. បិណ្ឌសុត្តវណ្ណានា

២០៤. និប្បក្ខេត្តិ វិគតបក្ខេត្តិ។

៤. និប្បវិសុត្តវណ្ណានា

២០៥. ឧរព្មេ បាណតីតិ ឡិវត្តិកោ។ ឯឡិកេតិ អដេ។

៥. អសិលោមសុត្តវណ្ណានា

២០៦. និវាបបុដ្ឋេតិ អត្តនា ទិន្ននិវាបេន ចោសិតេ។ អសិនា វេទិត្វា វេទិត្វា
វិក្កិណាត្តោ។

៦. សត្តិសុត្តវណ្ណានា

២០៧. ឯកំ មិគន្តិ ឯកំ ធិបកមិគំ។

៧. ឧសុលោមសុត្តវណ្ណានា

២០៨. ការណាហិ យាតនាហិ។ ញត្វាតិ កម្មជ្ជានំ ញត្វា។

៨. សូចិលោមសុត្តវណ្ណានា

២០៩. សុណោតិ បូរេតីតិ សូតោ, អស្សនមកាទិកោ។

៩. ទុតិយសូចន័យសុត្តន្តបិដក

២៧០. បេសុញ្ញបសំហារវសេន ឥតោ សុតំ អមុត្រ, អមុត្រ វា សុតំ ឥធិ
សូចន័យសុត្តន្តបិដក។ អនយព្យសនំ ចាបេសិ មនុស្សតិ សម្ពុត្តោ។

១០. កុម្មណ្ហសុត្តន្តបិដក

២៧១. វិនិច្ឆយាមន្តោតិ រញ្ជា អន្តរណោ បបិតោ វិនិច្ឆយមហាមន្តោ។
សោ ហិ តាមជនកាយំ កូជេតិ វព្វេតីតិ តាមកូជកោតិ វុច្ចតិ។ កេចិ
“តាធិសោ ឯវ តាមជេដ្ឋកោ តាមកូជកោ”តិ វុច្ចតិ។ សមេន ភវិតព្វំ,
“ធម្មជ្ជោ”តិ វុត្តព្វតោ។ រហស្សន្តំ និសីទនវសេន វិសមា និសង្ហាវ អហោសិ។

កុម្មណ្ហសុត្តន្តបិដក និដ្ឋិតា។

បឋមវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ទុតិយវគ្គោ

១. សសីសកសុត្តន្តបិដក

២៧២. ដុសន្តោតិ យេយ្យាយ ដុសន្តោ។

៣. និច្ឆវត្ថុសុត្តន្តបិដក

២៧៣. មាតុកាមោ សស្សាមិកោ អត្តនោ ជស្សេ អនិស្សរោ។ វដ្តិកាតិ
ភស្សិកា អបរំ គន្ធា។

៤. មង្គលីតិសុត្តន្តបិដក

២០៥. មង្គលវសេន ឧលតីតិ មង្គលិ, វិរូបពិភព្វការវេន បវត្តតីតិ អត្ថោ។
តេនាហា “វិរូបំ ធុទ្ធសិកំ ពិភព្វ”ន្តិ។

៥. ឱកិលីនីសុត្តវណ្ណានា

២០៦. ឧទ្ធំ ឧទ្ធំ អគ្គិនា បក្កសវីរតាយ ឧប្បក្កំ។ ហេដ្ឋតោ បក្កវណ្ណវសេន
កិលីន្ទសវីរតាយ ឱកិលីនី។ ឥតោ ចិតោ ច អដ្ឋាវសម្បវិកិណ្ណតាយ ឱកិវិនី។
តេនាហា “សា កិរា”តិអាទិ។ អដ្ឋាវចិតកេតិ អដ្ឋាវសញ្ញាយេ។ សវីរតោ បក្កវន្តិ
អសុចិធុគ្គន្ធដេគុច្ឆានិ សេនគតានិ។ តស្ស កិរ រញ្ញោតិ តស្ស កាលិដ្ឋស្ស
រញ្ញោ។ រាជកិលីនី នច្ចេ អធិកតា ឥត្ថី។ សេនន្តិ សេននំ, តាបនន្តិ អត្ថោ។

ឱកិលីនីសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. អសីសកសុត្តវណ្ណានា

២០៧. អសីសកំ កតន្ធំ ហុត្វា និព្ពត្តិ កម្មាយូហនកាលេ តថា
និមិត្តក្កហណាបរិចយតោ។

៧-១១. ចាបភិក្ខុសុត្តានិវណ្ណានា

២០៨-២២២. លាមកភិក្ខុតិ ហីនាចារតាយ លាមកោ, ភិក្ខុវេសតាយ,
ភិក្ខុហារេន ជីវនតោ ច ភិក្ខុ។ ចិត្តកេឡិន្តិ ចិត្តុចិយំ តំ តំ កីឡន្តោ។
អយមេវាតិ ភិក្ខុវត្ថុស្មី វុត្តនយោ វេ។

ចាបភិក្ខុសុត្តានិវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

សាវត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

លក្ខណសម្បត្តិវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្ថា។

៩. ឌីបម្មសម្បត្តិ

១. កូដសុត្តវណ្ណនា

២២៣. កូដំ គច្ឆន្តិតិ កូដច្និទ្ធស្ស អនុបរិសនវសេន កូដំ គច្ឆន្តិ។ យា ច
គោចានសិយោ គោចានសន្តរគតា, តាបិ កូដំ អាហាច្ច ហានេន កូដផ្កមា។
ធុរិធាបិ កូដេ សមោសរណា។ កូដស្ស សមុគ្គាតេនវិនាសេន ភិដ្ឋនេន។
អវិជ្ជាយ សមុគ្គាតេនាតិ អវិជ្ជាយ អច្ចន្តមេវ អប្បវត្តិយា។ តេន ច
មោក្ខដម្មាធិគមេន តទន្ធរូបធម្មាធិគមោ ទស្សតោ។ អប្បមត្តាតិ បន ឥមិនា
តស្ស ឧចាយោ ទស្សតោ។

កូដសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. នខសិខសុត្តវណ្ណនា

២២៤. ឯវំ អប្បកា យថា នខសិខាយ អាហេបិតបំសុ, សុគតិសំវត្តនិយស្ស
កម្មស្ស អប្បកត្តា ឯវំ ទេវេសុប័តិ ហិទ្ធាហារណាវសេន វុត្តំ។ អប្បតរា ហិ
សត្តា យេ ទេវេសុ ជាយន្តិ, តព្វា ខោ កាមទេវេសុ។ ឥតវេសុ បន វត្តព្ភមេវ
នត្ថិ។

នខសិខសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. កុលសុត្តវណ្ណនា

២២៥. វិច័សយន្តិវិហោវយន្តិ។ វុឡ្ហិតាតិ ភាវនាចារិប្បវិសេន បរិត្រហិតា។
បុនប្បុនំ កតាតិ ភាវនាយ ពហុលីករណេន អបរាបរំ បវត្តិតា យុត្តយានំ
វិយ កតាតិ យថា យុត្តំ អាជញ្ញាវចំ ឆេកេន សារជិនា អធិដ្ឋិតំ យថារុចិ បវត្តិតិ,
ឯវំ យថារុចិ បវត្តិយា គមិតា។ បតិជ្ជានុជ្ជនាតិ អធិជ្ជានុជ្ជន។ វត្ថុវិយ កតា
សព្ពសោ ឧបក្កិលេសវិសោធនេន សុវិសោធិតមរិយាធំ វិយ កតា។ អធិដ្ឋិតាតិ
បដិបក្ខន្ធវិភាវតោ សុភាវិតភាវេន អវិកម្យនេយ្យតាយ ឋបិតា។ សមន្តតោ
ចិតាតិ សព្ពភាគេន ភាវនូបចយំ គមិតា។ តេនាហ “សុវុឡ្ហិតា”តិ។ សុដ្ឋ
សមាវទ្ធាតិ មេត្តាភាវនាយ មត្តកប្បត្តិយា សម្មនេវ សម្មាធិតា។

កុលសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៤. ឱក្ខាសុត្តវណ្ណនា

២២៦. មហាមុខឧក្ខលីនន្តិ មហាមុខានំ មហន្តកោឡម្ពានំ សតំ។
បណ្ឌិតភោជនភវិតានន្តិ សប្បិមដុសក្ករាជីហិ ឧបនីតបណ្ឌិតភោជនេហិ
បរិបុណ្ណានំ។ តស្សាតិ ចាវស្ស។ កោឡបាណមត្តន្តិ កោឡោបាណវេលាមត្តំ។ តំ
បន កិត្តកំ អធិប្បេតន្តិ អាហា “ការិយា”តិអាធិ។ សព្ពសត្តេសុ ហិតជវណាន្តិ
អនោធិសោមេត្តាភាវនមាហា - មេត្តចិត្តំ អប្បនាប្បត្តំ ភាវេតុំ សក្កោតីតិ
អធិប្បាយោ។ តម្បី តតោ យថាវុត្តនានតោ មហាប្បលតវន្តិ។

ឱក្ខាសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៥. សត្តិសុត្តវណ្ណនា

២២៧. អគ្គេ បហវិត្វាតិ តិណ្ណាដលសត្តិយា អគ្គេ ហត្ថេន វា មុដ្ឋិនា វា
បហារំ ធឪ។ កប្បាសវដ្ឋិវិយាតិ បហាតកប្បាសបិណ្ឌំ វិយ។ និយ្យាសវដ្ឋិ

វិយាតិ ជលសណ្ឋានំ និយ្យាសបិណ្ឌំ វិយ។ ឯកតោ កត្វាតិ កលិកាធិការេន
វីសតីសបិណ្ឌានិ ឯកជ្ឈំ កត្វា។ អល្លិយាបេន្តោ បិណ្ឌំ ករោន្តោ។
បដិលេណាតីតិ បដិលីនយតិ នាមេតិ។ អល្លិយាបេន្តោ តេ ទ្វេបិ ឆារា ឯកតោ
សម្ពុសាបេន្តោ។ បដិកោដ្ឋតីតិ បដិបហាវតិ។ តត្ថ ខណ្ឌំ វិយ និយ្យាសោ។
កប្បាសវដ្ឋនករណីយន្តិ វិហាតស្ស កប្បាសស្ស បដិសំហារណាវសេន
ពានុននណ្ឌំ។ បវត្តេន្តោតិ កប្បាសស្ស សំវេល្លនវសេន បវត្តេន្តោ។

សត្តិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៦. ធនុគ្គហសុត្តវណ្ណានា

២២៨. ទទ្ទ្យធនុនោតិ ជីវតវធនុនោ។ ឥនានិ តស្ស ជីវតវការំ បរិច្ឆេទតោ
ទស្សេតុំ “ទទ្ទ្យធនុ”តិអាធិ វុត្តំ។ តត្ថ ទ្វិសហស្សថាមន្តិ បលានំ
ទ្វិសហស្សថាមំ។ វុត្តមេវត្តំ ចាកជតវំ កត្វា ទស្សេតុំ “យស្ស”តិអាធិមាហា។
តត្ថ យស្សាតិ ធនុនោ។ អាហេបិតស្សាតិ ជិយំ អាហេបិតស្ស។ ជិយាពាទ្វោតិ
ជិយាយ ពាទ្វោ។ បថវិតោ មុច្ឆតិ, ឯតំ “ទ្វិសហស្សថាម”ន្តិ វេទិតព្ពំ។
លោហាសីសាធិនន្តិ កាឡលោហាតម្ពលោហាសីសាធិនំ។ ភារោតិ បុរិសភារោ,
សោ បន មជ្ឈិមបុរិសស្ស វសេន ឯទិសំ តស្ស ពលំ ទជ្ឈព្ពំ។ ឧគ្គហិតសិប្បា
ធនុវេទសិក្ខាវសេន។ ចិណ្ឌាវសីភារា លក្ខេសុ អវិវជ្ឈនសរក្ខេបវសេន។ កតំ
រាជកុលាធិសុ ឧបគន្ធា អសនំ សរក្ខេចោ ឯតេហីតិ កត្វបសនាតិ អាហា
“រាជកុលាធិសុ ទស្សិតសិប្បា”តិ។

“ពោធិសត្តោ ចត្តារិ កណ្ណានិ អាហារី”តិ វត្ថា តមេវ អត្ថំ វិត្តារតោ
ទស្សេន្តោ “តនា កិរា”តិអាធិមាហា។ តត្ថ ជិវិស្សាមាតិ ជារិស្សាម។ អត្ថិ

ឧដ្ឋហិតិ សីយបតនសន្តាបេន ច សូរិយរស្មីសន្តាបស្ស អាសន្នការេន ច
ឧសុមា ឧដ្ឋហិ។ បក្ខបញ្ញវេនាតិ បក្ខជាលន្តវេន។

និវត្តិត្វាតិ “និប្បយោជនមិធំ ជវេន”ន្តិ និវត្តិត្វា។ បត្តកជាហេន ឌិត្តជបត្តោ
វិយាតិ បិហិតបត្តោវិយ អហោសិ, វេគសា បតនេន នករស្ស ឧបរិ
អាភាសស្ស និវត្តណាំ អហោសិ។ សញ្ញាវិតត្តា អនេកហំសសហស្សសធិសោ
បញ្ញាយិ សេយ្យថាបិ ពោធិសត្តស្ស ជនុគ្គហាកាលេ សវក្ខជាធិនស្សនេ។

ឧក្ករន្តិ តស្ស អនស្សនំ សន្ធាយាហ, ន អត្តនោ បតនំ។ សូរិយមណ្ឌលញ្ជិ
អតិសីយេន ជវេន គច្ឆន្តម្យិ បញ្ញាសយោជនាយាមវិត្តតំ អត្តនោវិបុលតាយ
បកស្សរតាយ ច សត្តានំ ចក្ខុស្ស កោចរការំ គច្ឆតិ, ជវេនហំសោ បន
តាធិសេន សូរិយេន សទ្ធិ ជវេន គច្ឆន្តោ ន បញ្ញាយេយ្យ។ តស្មា វុត្តំ “ន សក្កា
តយា បស្សិតុ”ន្តិ។ ចត្តារោ អក្ខណវេធិនោ។ គន្ធា គហិតេ សោតុំ យណ្ឌំ
បិឡន្ទាបេត្វា សយំ បុរត្តាភិមុខោ និសិន្នោ។ បុរត្តិមធិសាភិមុខំ គតកណ្ឌំ
សន្ធាយាហ “បឋមកណ្ឌោនេវ សទ្ធិ ឧប្បតិក្វា”តិ។ តេ ចត្តារិ កណ្ឌានិ
ឯកក្ខណោយេវ ឱបីសុ។

អាហុំ សង្ខរោតិ ឯតេនាតិ អាហុសង្ខារោ។ យថា ហិ កម្មជ្រូចានំ បវត្តិ
ជីវិតិជ្រូយបដិពទ្ធា, ឯវំ អត្តភាវស្ស បវត្តិ តប្បដិពទ្ធាតិ។ ពហុវចននិទ្ទេសោ
បន ចាឡិយំ ឯកស្មី ខណោ អនេកសតសង្ខស្ស ជីវិតិជ្រូយស្ស ឧបលព្ពនតោ។
តំ ជីវិតិជ្រូយំ។ តតោ យថាវុត្តនេវតានំ ជវតោ សីយតរំ ឱយតិ
តត្តរខណត្តា។ វុត្តញ្ញោតំ -

“ជីវិតំ អត្តភារោ ច, សុខុទុក្ខា ច កេវលា;
ឯកចិត្តសមាហុត្តា, លហុសោ វត្តតេ ខណោ”តិ។ (មហានិ. ១០);

កេរដោតិ ភក្ត្រៗ ន សក្កា បញ្ញាបេតុំ តតោបិ អតិរិយ ឥត្តរខណ្ឌា។

ធនុគ្គហសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. អាណិសុត្តវណ្ណនា

២២៩. អញ្ជោ រាជានោ ច ភាគំ គណ្ណាត្តា ឥមេរិយ ធនភាគំ គណ្ណាត្តិគិ
តេសមយំ អនុគតិ បញ្ញាយតិ។ មហាជនស្ស អានយនតោ អានកោតិ អាហា
“ឯវលទ្ធពាមោ”តិ។ ឥនានិ តំ អាទិតោ បដ្ឋាយ អាគមនានុក្កមំ ធស្សេតុ
“ហិមវន្តេ កិរា”តិអាទិមាហា។ ករេណុត្តិ ករេណុកំ, ហត្ថិនិច្ឆិ អត្ថោ។
សក្ករិស្វតិ អនត្ថបរិហារណាវសេន បសត្ថបហារវសេន ច បូជេសុំ។ ឌីតវីតិ
កុឡិវនបំ ចារិសិ។ បដិក្កមិត្វា បេបនវសេន អបក្កមិត្វា បតិ។

សុវណ្ណាវតានិមយន្តិ កិស្មិញ្ចិ ធិន្ទេ សុវណ្ណាមយំ, កិស្មិញ្ចិ រជតមយំ,
កិស្មិញ្ចិ ជលិកមយំ អាណិ យជយីសុ ពន្ធិសុ។ បុព្វេ ជវិត្វា តិដ្ឋន្តស្ស ទ្វាធន
យោជនានិ បមាណោ ឯតស្សាតិ ទ្វាធនយោជនប្បមាណោ, សន្នោ។ អថស្ស
អនេកសតកាលេ គច្ឆន្តេ អន្តោសាលាយម្បិ ទុក្ខេន សុយ្យត្ថ
អាណិសង្ឃជមត្តត្តា។

គម្ពីរាតិ អកាដា ទុក្ខោកាឡិ។ សល្លសុត្តញ្ចិ “អនិមិត្តមនញ្ញាត”ន្តិអាទិនា
ចាឡិវសេន គម្ពីរំ, ន អត្ថគម្ពីរំ។ តថា ហិ តត្ថ តា តា តាថា ឡិញ្ញេយ្យរា
តិដ្ឋន្តិ, ឡិញ្ញេយ្យំ ញាណេន ទុក្ខោកាហន្តិ កត្វា “គម្ពីរ”ន្តិ វុច្ចតិ។
បុញ្ញាបរម្យេត្ថ កាសញ្ចិ តាថានំ ឡិញ្ញេយ្យតាយ ទុក្ខោកាហមេវ, តស្មា តំ
ចាឡិវសេន “គម្ពីរ”ន្តិ វុត្ថំ “ចាឡិវសេន គម្ពីរា សល្លសុត្តសទិសា”តិ។ ឥមិនា
នយេន “អត្ថវសេន គម្ពីរា”តិ ឯត្ថ អត្ថោ វេទិតញ្ញោ។ មហាវេទល្លសុត្តស្ស
អត្ថវសេន គម្ពីរតា ចាកជាយេវ។ លោកំ ឧត្តរតីតិ លោកុត្តរោ,

នវីរិយអប្បមាណាធម្មោ, សោ អត្តក្ខតោ ឯតេសំ អត្ថិតិ លោកុត្តរា។ តេនាហ
“លោកុត្តរអត្ថធិបកា”តិ។ សត្តសុញ្ញតធម្មមត្តមេវាតិ សត្តេន អត្តនា សុញ្ញតំ
កេរលំ ធម្មមត្តមេវ។ ឧត្តហោតព្ពំ បរិយាបុណ្ហតព្ពន្ធិ ច លិង្គវេចនីបល្លាសេន
វុត្តន្តិ អាហ “ឧត្តហោតព្ពេ ច បរិយាបុណ្ហតព្ពេ ចា”តិ។ កវីតាតិ កវីនោ កម្មំ
កវីកតា។ យស្ស បន យំ កម្មំ, តំ តេន កតន្តិ វុច្ឆតីតិ អាហ “កវីតាតិ កវីហិ
កតា”តិ។ ឥតរំ “កាវេយ្យ”តិ បទំ, កព្ពន្ធិ វុត្តំ ហោតិ។ “កព្ព”ន្តិ ច កវីនា វុត្តន្តិ
អត្តោ។ តេនាហ “តស្សេវ វេវចន”ន្តិ។ ចិត្តក្ខរាតិ វិចិត្រាការអក្ខរា។
សាសនតោ ពហិត្តតាតិ ន សាសនាវចរា។ តេសំ សាវកេហិតិ “ពុទ្ធានំ
សាវកា”តិ អបញ្ញាតានំ យេសំ កេសញ្ចិ សាវកេហិ។ អនុគ្គយ្ហមាណាតិ ន
ឧត្តយ្ហមាណា សវនធារណាបរិចយអត្ថបបរិក្ខាធិវសេន អនុគ្គយ្ហមាណា។
អន្តរឆាយន្តិ អនស្សនំ កច្ឆន្តិ។

អាណិសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៨. កលិង្គសុត្តវណ្ណានា

២៣០. កលិង្គំ វុច្ឆតិ ខុទ្ទកនាវុខណ្ណំ, តំ ឧបដានំ ឯតេសន្តិ
កលិង្គបដាណា។ លិង្គី បន ខទិរទណ្ណំ ឧបដានំ កត្វា តនាវិហរីសុ។ តស្មា វុត្តំ
“ខទិរយដិកាសូ”តិអាទិ។ បកតិវិជ្ជសញ្ញតោ នត្ថិ ឯតេសំ ខណោវិជ្ជនេតិ
អក្ខណវេធិនោ តតោ សីយតរំវិជ្ជនតោ។ “អក្ខណ”ន្តិវិជ្ជ វុច្ឆតិ
ឥត្តវខណត្តា។ អក្ខណោភាសេន លក្ខណវេធិកា អក្ខណវេធិនោ។
អនេកធាតិន្ទស្ស វាលស្ស វិជ្ជនេន វាលវេធិនោ។ វាលេកទេសោ ហិ ឥធ
“វាលោ”តិ គហិតោ។

ពហុនេវ ធិវសភាគំ បធានានុយោគតោ ឧប្បន្ននវេបរិស្សមវិនោទនត្ថំ
ម្ហាយិត្វា។ តេ សន្ធាយាតិ តេ តថាវុបេ បធានកម្មិកភិក្ខុ សន្ធាយ។ ៩ធំ ៩ទានិ
វុច្ចមាណំ អត្ថជាតំ វុត្ថំ ចោរាណាជ្ជកថាយំ។ អយម្យិ ធិចោតិ
តម្កបណ្ណិធិបមាហា។ បធានានុយុញ្ជនវេលាយ និវេទនវសេន តត្ថ តត្ថ ឯកជ្ឈំ
បហាតយណ្ណិនិក្យាសេនេវ ឯកយណ្ណិនិក្យាសោ, តត្ថ តត្ថ បណ្ណាសាលាធិសុ
វសន្តានំ ភិក្ខុនំ វសេន ឯកបធានភូតោ។ នាធាមុខោតិ អនុរាជបុរស្ស
បច្ឆិមទិសាយំ ឯកោវិហារោ, បិណ្ឌិកោឡិននករស្ស បុរតិមទិសាយំ។ ឧកយត្ថ
បវត្ថយណ្ណិសន្នា អន្តរាបវត្ថយណ្ណិសន្នេហិ មិស្សេត្វា ឌីសវន្តិ។ កល្យាណាយំ
បវត្ថយណ្ណិសន្នោ តថា នាគធិបេ។

កលិដ្ឋវសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

៩. នាគសុត្តវណ្ណានា

២៣៧. អតិក្កន្តវេលន្តិ ភត្តានុមោទនឧបនិសិទ្ធកថាវេលតោ
អតិក្កន្តវេលំ។ អសម្ពិទ្ធនាតិ សរសម្បត្តិតោ អសម្ពិទ្ធន, សរស្ស
ឧទ្ធារណាសម្បត្តិ អបរិហារេត្វាតិ អត្ថោ។ អបរិសុទ្ធាសយតាយ នេវ
គុណវណ្ណាយ នញ្ញាណពលាយ ហោតិ។ តន្តិ តំ តថា បច្ចយាណំ បរិភុញ្ជនំ, តំ
តថា មិច្ឆាបដិបដ្ឋនំ។

នាគសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. ពិឡារសុត្តវណ្ណានា

២៣៨. យរាណំ សន្និទ្ធិតិ យរេន យរស្ស សម្ពន្ធជ្នានំ។ សហ មលេន វត្ថតិ តិ
សមលំ។ គេហតោ គាមតោ ច និក្ខមនចន្ទនិកជ្នានំ។ សង្ការជ្នានន្តិ

សង្គ្រាមក្នុងដំណើរ “សង្គ្រាមសង្គ្រាមក្នុងជនជាតិ”នៃ វេទនា។ វេទនានៃ អាបន្តអាបត្តិភាព, ឯកិលេសភាព វេទនា, សុទ្ធនៃ អធិជ្ជានំ។ តំ បន យថាអាបន្តាយ អាបត្តិយា “ទេសនា”ត្រូវ វេទនា អាបា “ទេសនា បញ្ញាយតី”តិ។

ពិធីសុត្តន្តបិដកនិងជីវិត។

១១. សិទ្ធិសុត្តន្តបិដក

២៣៣. ឯត្ថកម្មវិធី ឥសិទ្ធិ ឯសិទ្ធិលេខ លទ្ធផល ចិត្តស្សៈឧបត្ថម្ភ ឯ លក្ខិស្សតិ សកលមេវ កម្មំ សត្តសោ អវិច្ចាណាហិ និរន្តរំ ឈាយមានតាយ និច្ចធុត្តាតុរភារតោ។

សិទ្ធិសុត្តន្តបិដកនិងជីវិត។

១២. ឧត្តិយសិទ្ធិសុត្តន្តបិដក

២៣៤. កតជាធនន្តិ កត្វបការជាធនំ។ កតវេទិតាតិ តស្សេវ បរេសំ ចាកជករណាវសេន ជាធនមេវ។ អាចារមេវាតិ កតាបរាធមេវ។

ឧត្តិយសិទ្ធិសុត្តន្តបិដកនិងជីវិត។

សារត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ឱបម្មសំយុត្តន្តបិដកនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

១០. ភិក្ខុសំយុត្តំ

១. កោលិតសុត្តន្តបិដក

២៣៥. សាវកានំ អាហាថោតិ សាវកានំ សព្វាហ្មចារី ឧទ្ទិស្ស អាហាថោ។
ពុទ្ធមហិ សទិសា មា ហោមាតិ ពុទ្ធាចិណ្ណំ សមុទាចារំ អកថេន្តេហិ សាវកេហិ,
“អាវុសោ ភិក្ខុវេ” តិ អាហមិ តា ភិក្ខុ, “អាវុសោ” តិ បដិវចនំ ទេន្តិ, ន, “ភន្តេ” តិ។
ទុតិយជ្ឈានេវិតក្កវិចារា និរុជ្ឈន្តិ តេសំ និរោធនេវ តស្ស ឈានស្ស
ឧប្បាទេតព្ពតោ។ យេសំ និរោធាតិ យេសំ វចីសន្តារានំ វិតក្កវិចារានំ និរុជ្ឈនេន
សុវិត្តម្ពិតភាវេន សទ្ធាយតនំ អប្បវត្តិ គច្ឆតិ ការណាស្ស ទូរតោ
បស្សម្ពិតត្តា។ អរិយោតិ និទ្ទាសោ។ បរិសុទ្ធា តុណ្ហិភារោ, ន តិ តិយានំ
មូគព្ពតគ្គហធារិយ អបរិសុទ្ធាតិ អធិប្បាយោ។ បឋមជ្ឈានាធិនីតិ អាធិ-
សទ្ធន តតិយជ្ឈានាធិនី សន្តិស្តាតិ។

អារម្មណភូតេនវិតក្កេន សហ គតា បវត្តាតិ វិតក្កសហគតាតិ អាហ
“វិតក្ការម្មណា” តិ។ វិតក្ការម្មណតា ច សញ្ញាមនសិការានំ
សុខុមអារម្មណគ្គហធារសេន ទដ្ឋព្ពា។ តេនាហ “ន សន្តតោ ឧបជ្ឈហិសូ” តិ។ ន
បគុណំ សម្មនេវ វសីការស្ស អនាថាធិតត្តា។ សញ្ញាមនសិការាបីតិ
តតិយជ្ឈានាធិគមាយ បវត្តិយមនា សញ្ញាមនសិការាបី ហានភាគិយាវ
អហោសុំ, នវិសេសភាគិយា។ សម្មា វេបេហិ តិ ពហិទ្ធាវិក្ខេបំ បហាយ សម្មា
អជ្ឈត្ថមេវ ចិត្តំ វេបេហិ។ ឯកក្កំ ករោហិតិ តេនេវវិក្ខេបបដិពាហនេន
អរិហតមានសតាយ ចិត្តសមាធានវសេន ឯកក្កំ ករោហិ។ អាហេបេហិតិ
ព្យាសកម្មិ ពហុម្មិ អបតិ តំ កត្វា កម្មដ្ឋានារម្មណោ អាហេបេហិ។
ទុតិយអគ្គសាវកភូមិយា ចារិប្បិយា អាយស្មា មហាភិញ្ញោ, ន យថា តថាតិ
អាហ “មហាភិញ្ញតន្តិ ធម្មភិញ្ញត” តិ។ ឥមិនា ឧចាយេនាតិ ឥមិនា “អថ ខោ មំ,
អាវុសោ” តិ អាធិនា វុត្តេន ឧចាយេន។ វង្សេត្វាតិ ឧត្តិវ ឧត្តិវ
វិសេសភាគិយភាវាថាទនេន សមាធិ បញ្ញញ្ច ព្រូហេត្វា ព្រូហេត្វា។

កោលិតសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

២. ឧបតិស្សសុត្តន្តវណ្ណនា

២៣៦. អតិធុន្តារម្បិ សត្តំ វា សង្ខារំ វា សន្ធាយ វុត្តំ សព្ពត្ថមេវ សព្ពសោ
ធន្តរាគស្ស សុប្បហ័នត្តា។ ជាននត្ថំ បុច្ឆតិ សត្តុគុណានំ អតិវិយ
ធុន្តារតមការតោ។

ឧបតិស្សសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៣. យជសុត្តន្តវណ្ណនា

២៣៧. បរិវេណគ្គេនាតិ បរិវេណភាគេន។ កេចិ “ឯកវិហារេតិ ឯកច្ឆន្ទេ
ឯកស្មី អាវាសេ”តិ វេទន្តិ។ តេតិ តេ ទ្វេបិ ថេរា។ ចាដិយេក្ខេសុ ហ៊ានេសូតិ វិសុំ
វិសុំ ហ៊ានេសុ។ និសីទន្តិទិ ទិវាវិហារំ និសីទន្តិ។ ធុន្តារិកោ នាម ជាតោ
បរិត្តធម្មារម្មណត្តា តស្ស។ តេតិ ថេរោ ភគវា ច។

បរិបុណ្ណវិរិយោតិ ចតុកិច្ចសាធនវសេន សម្បុណ្ណវិរិយោ។
បគ្គហិតវិរិយោតិ ឦសកម្មិ សង្គោចំ អនាបច្ឆិត្វា បរិត្តិតវិរិយោ។
ឧបនិក្ខេបនមត្តស្សេវាតិ សមីបេ បេបនមត្តស្សេវ។

ចតុក្ខមកធម្មេសុ លព្ពមានត្តា បញ្ញាយ “ចតុក្ខមកធម្មេ អនុបរិសិទ្ធា
បិតជ្ជេនា”តិ វុត្តំ។ លក្ខិតព្ពជ្ជេន សមាធិ ឯវ សមាធិលក្ខណំ។ ឯវំ
វិបស្សនាលក្ខណំ វេទិតព្ពំ។ អញ្ញមញ្ញស្សាតិ អញ្ញស្ស អញ្ញស្ស
នាណាលក្ខណាតិ វេទិតព្ពំ។ អញ្ញស្សាតិ ឥតរស្ស។ ធុរន្តិ វហិតព្ពការំ។ ធ្វីសុបិ
ឯតេសូតិ សមាធិលក្ខណាវិបស្សនាលក្ខណេសុ សម្មាសម្ពុទ្ធា និប្បត្តិ គតោ។

យជសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៤. នវសុត្តវល្លាណា

២៣៨. អភិចេតសិ និស្សិតា អភិចេតសិកា។ បដិបក្ខវិធមនេន អភិវិសិដ្ឋំ
ចិត្តំ អភិចិត្តំ។ យស្មា ឈានានំ តំសម្បយុត្តំ ចិត្តំ និស្សាយ បច្ចយោ
ហោតិយេវ, តស្មា “និស្សិតាន” ត្ថុវុត្តំ។ និកាមលាភីតិ យដិច្ចតលាភី។
យថាបរិច្ឆេទនាតិ យថាកតេន កាលបរិច្ឆេទេន។ វិបុលលាភីតិ
អប្បមាលាភី។ “កសិរ” ត្ថុ ហិ បរិត្តំ វុច្ចតិ, តប្បដិបក្ខេន អកសិរំ
អប្បមាលំ។ តេនាហ “បុគ្គលាជ្ឈានោតិ អត្ថោ” តិ។ សិចិលមារត្តាតិ សិចិលំ
វិរិយារម្មំ កត្វាតិ អត្ថោតិ អាហ “សិចិលំ វិរិយំ បរត្ថេត្វា” តិ។

នវសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៥. សុជាតសុត្តវល្លាណា

២៣៩. អញ្ញានិរូចានីតិ បរេសំ រូចានិ។ អតិក្កន្ធរូចោតិ អត្តនោ
រូបសម្បត្តិយា រូបសោភាយ អតិក្កមិត្វា ឋិតរូចោ, សុចិរម្បិ វេលំ
ឱលោកេន្តស្ស តុដ្ឋិអារហោ។ ទស្សនស្ស ចក្កស្ស ហិតោតិ ទស្សនីយោ។
បសាទំ អារហតីតិ ចាសាទិកោ។ ធិវវល្លាសុន្ទរតាយាតិ ធិវវល្លាស្ស ចេវ
សិរីរសណ្ណានស្ស ច សោភនភាវេន។

សុជាតសុត្តវល្លាណា និដ្ឋិតា។

៦. លកុណ្ណាកកទ្ទិយសុត្តវល្លាណា

២៤០. វិរូបសរីរវណ្ណាន្តិ អសុន្ទរធិវិវណ្ណាញោវ អសុន្ទរសណ្ឋានញា។
បមាណាវសេនាតិ សរីរប្បមាណាវសេន។ ឥច្ឆិតិច្ឆិតន្តិ អត្តនា ឥច្ឆិតិច្ឆិតំ។
មហាសារដ្ឋន្តិ មហាឆ្នោ មជ្ឈិកាវោ។

គុណា អារវ្មេត្វាតិ អត្តនា ជាននកនិយាមេន សត្តនោ កាយគុណា ច
ចារិត្តគុណា ច អារវ្មេត្វា មនសិ កត្វា។

យោជនាវដ្ឋន្តិ យោជនបរិក្ខេបំ។

“កាយស្មី”តិ កាថាសុខតំ និរនុនាសិកំ កត្វា និទ្ទេសោតិ វុត្តំ
“កាយស្មី”ន្តិ។ អការណំ កាយប្បមាណាន្តិ សរីរប្បមាណំ នាម អប្បមាណំ,
សីលាទិគុណាវ បមាណាន្តិ អធិប្បាយោ។

លកុណ្ហាកកទ្ធិយសុត្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៧. វិសាខសុត្តវណ្ណនា

២៤១. បុរស្ស ឯសាតិ ចោរី, ចាតុរិយយុត្តតា។ តេនាហ
“បុរវាសីន”ន្តិអាទិ។ សា បន ទុតរិលម្ហិតខលិតវសេន
អប្បសន្ធាល្ងតាទិទោសវហិតា ហោតីតិ អាហ “បុរ...បេ... វាចាយា”តិ។
អសន្និទ្ធាយាតិ មុត្តវាចាយ។ តេនាហ “អបលិតុទ្ធាយា”តិអាទិ។ ន ឯលំ ទោសំ
គលេតីតិ អនេលគលា, អវិរុដ្ឋនវាចា។ តេនាហ “និទ្ទោសាយា”តិ។
ចតុសច្ចស្ស បកាសកា, ន កនាចិ សច្ចវិមុត្តាតិ អាហ
“ចតុសច្ចបរិយាបន្នាយា”តិ។ តា ហិ ចត្តារិ សច្ចានិ បរិច្ឆិដ្ឋ អាចាទេន្តិ
បដិចាទេន្តិ បរិត្តេន្តិ។ តេនាហ “ចត្តារិ សច្ចានិ អមុញ្ជិត្វា បរិត្តាយា”តិ។ ធជោ
នាម សព្ពធម្មេហិ សមុស្សិតជ្ជេន។

វិសាខសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៨. នន្ទសុត្តន្តវណ្ណនា

២៤២. អារត្ន្និកោតិអាធិសុ អរត្ន្នាកថាសីសេន សេនាសនបដិសំយុត្តានំ
ធុតង្គានំ, បិណ្ឌាចាតកថាសីសេន បិណ្ឌាចាតបដិសំយុត្តានំ,
បំសុក្ខលីកសីសេន បិរេបដិសំយុត្តានំ, តគ្គហាលោនេ វីរិយនិស្សិតធុតង្គស្ស
ច សមាធាយ វត្តនំ ជីបិតន្តិ វេទិតព្ពំ។ អាគតេន ភគវតា អបរភាគេ កថិតំ។

នន្ទសុត្តន្តវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

៩. តិស្សសុត្តន្តវណ្ណនា

២៤៣. ភណ្ឌកន្តិ បត្តបិរំ។ និសីទិយេវ វត្តស្ស អសិក្ខិតត្តា។ តុដ្ឋនត្ថេន
វាចា វេសត្តិយោតិ អាហា “វាចាសត្តិហី”តិ។

វាចាយ សន្និទោធកេនាតិ វេចនសម្ព័ន្ធតេន សមន្តតោ និច្ចំ កត្វា
ឧបតុទនតោ សន្និទុទកេន។ វិភត្តិអលោបេន សោ និទ្ទេសោ។ តេនាហា
“វេចនបតោធនា”តិ។

ឧច្ចកុលេ ជាតិ ឯតស្សាតិ ជាតិមា, ព្រហ្មជាតិកោ ឥសិ។ មាតង្គោតិ
ចណ្ណាលោ។ តត្ថាតិ កុម្ភការសាលាយំ។ ឱកាសំ យាចិ កុម្ភការំ។ មហន្តំ ទិស្វា
អាហា - “បឋមតរំ បរិដ្ឋោ បព្ពជិតោ”តិ។ តត្ថេវាតិ តស្សាយេវ សាលាយ ធ្វារំ
និស្សាយ ធ្វារសមីបេ។ មេតិ មយា។ ឧម មយ្ហន្តិ មយ្ហំ អបរាជំ ឧមស្ស។ តេតិ
តយា។ បុន តេតិ តវ។ កណ្ហិ ឧត្តន្តំ អប្បធានវសេន។ តេនាហា “នាស្ស ឧត្តន្តំ
អនាសី”តិ។ បពុជ្ឈីស្វតិ និទ្ទាយ បពុជ្ឈីសុ បកតិយា បពុជ្ឈនវេលាយ
ឧបកតត្តា។

ឆរោតិ និហំនោ។ អនន្តមាយោតិ វិវិធមាយោ មាយាវី។

សោតិ មត្តិកាបិណ្ឌោ។ “សត្តនា ភិក្ខុ” តិ ឯត្ថាយមជ្ជិយ្យាយោ - យំ តេន
តាបសេន ចារមិតាបរិការវនសមិទ្ធាហិ នាធាវិហារសមាបត្តិបរិបូរិតាហិ
សីលទិដ្ឋិសម្បទាទីហិ សុសម្ពុតសន្តានេ មហាករុណាធិវាសេ មហាសត្តេ
ពោធិសត្តេ អរិយូបវាទកម្មំ អភិសបសម្ពាតំ ជរុសវចនំ បវត្តិតំ, តំ
មហាសត្តស្ស ខេត្តវិសេសការតោ តស្ស ច អជ្ឈាសយជរុសតាយ
ទិដ្ឋធម្មវេទនីយំ ហុត្វា សចេ សោ មហាសត្តំ ន ខមាបេតិ, តំ កក្ខដ្ឋំ ហុត្វា
វិបច្ឆនសការំ ជាតំ, ខមាបិ តេ បន មហាសត្តេ បយោគសម្បត្តិបដិពាហិតត្តា
អវិចាកធម្មតំ អាបដ្ឋតិ អហោសិកម្មការតោ។ អយញ្ញំ អរិយូបវាទចាបស្ស
ទិដ្ឋធម្មវេទនីយស្ស ច ធម្មតា។ យំ តំ ពោធិសត្តេន សូរិយុគ្គមននិវារណំ កតំ,
អយំ ពោធិសត្តេន ទិដ្ឋោ ឧចាយោ។ តេន ហិ ឧញ្ញាឡា មនុស្សា ពោធិសត្តស្ស
សន្តិកេ តាបសំ អាណេត្វា ខមាបេសុំ។ សោបិ ច មហាសត្តស្ស គុណោ ជានិត្វា
តស្មី ចិត្តំ បសាទេសិ។ យំ បនស្ស មត្តកេ មត្តិកាបិណ្ឌាស្ស ឋបនំ តស្ស
សត្តនា ជាលនំ កតំ, តំ មនុស្សានំ ចិត្តានុរក្ខណាត្ថំ។ អញ្ញាថា ហិ ឥមេ បព្ពជិតា
សមាធា ចិត្តស្ស វសំ វត្តន្តិ, ន បន ចិត្តមត្តនោ វសេ វត្តាបេន្តិតិ មហាសត្តម្បិ
តេន សទិសំ កត្វា គណ្ហោយ្យំ, តទស្ស នេសំ ជីយរត្ថំ អហិតាយ ទុក្ខាយាតិ។
បតិរូបន្តិ យុត្តំ។

តិស្សសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១០. វេរនាមកសុត្តវណ្ណានា

២២២. អតីតេ ខន្ធបញ្ចកេតិ អតីតេ អត្តការេ។ ធន្តរាគប្បហានេនាតិ
ធន្តរាគស្ស អច្ឆន្តមេវ ជហានេន។ បហីនំ នាម ហោតិ អនបេក្ខបរិច្ឆាគតោ។

បដិស្សន្ទដ្ឋានម ហោតិ សព្វសោ ធម្មតត្តា។ តយោ ភវេតិ ឥមិនា
 ឧបាទិណ្ណាកធម្មានំយេវ គហណំ។ សព្វា ខន្ធយតននាតុយោ ចាតិ ឥមិនា
 ឧបាទិណ្ណានម្បិ អនុបាទិណ្ណានម្បិ ទិដា បវត្តលោកិយធម្មានំ គហណំ
 អវិសេសេត្វា វុត្តត្តា។ វិទិតំ ចាកដំ កត្វា បិតំ បរិញ្ញាភិសមយវសេន។
 តេស្វេវាតិ តេក្ខមកធម្មេសុ ឯវ។ អនុបលិតំ អមចិតំ អសំកិតិដ្ឋំ
 តណ្ហាទិដ្ឋិសំកិតិលេសាភាវតោ។ តនេវ សព្វន្តិ ហេដ្ឋា តិសុបិ បទេសុ ឥធ
 សព្វគ្គហណេន គហិតំ តេក្ខមកវដ្ឋំ។ ជហិត្វាតិ បហានាភិសមយវសេន។
 តណ្ហា ទីយតិ ឯត្វាតិ តណ្ហាក្ខយសដ្ឋាតេ និព្វានេ វិមុត្តំ។ តមហន្តិ តំ
 ឧត្តមបុគ្គលំ ឯកវិហារី ព្រមិ តណ្ហាទុតិយស្ស អភាវតោ។ ឯត្ថ ច
 បរិញ្ញាបហានាភិសមយ កថនេន ឥតវម្បិ អភិសមយំ អត្ថតោ កថិតមេវាតិ
 ទដ្ឋព្វំ។

ថេរនាមកសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១១. មហាកប្បិនសុត្តវណ្ណានា

២៤៥. មហាកប្បិនោតិ បូជារចនមេតំ យថា “មហាមោគ្គល្លានោ”តិ។
 តថាវុបន្តិ “ពុទ្ធា ធម្មោ”តិអាទិកំ គុណាវិសេសវន្តបដិពទ្ធិ។ សាសនន្តិ
 ទេសន្តវតោ អាគតវចនំ។ ជដ្ឋ្យវាណិជាតិ ជដ្ឋ្យចារិនោ វាណិជា។ កិញ្ចិ
 សាសនន្តិ អបុព្វបវត្តិទីបកំ កិញ្ចិ វចនន្តិ បុច្ឆិ។ បីតិ ឧប្បន្និ យថា តំ សុចិវ
 កតាភិជីហារតាយ បរិបក្កញ្ញាណស្ស។ អបរិមាណំ គុណស្ស
 អបរិមាណតោ សព្វញ្ញុគុណបរិទីបនតោ, សេសវតនទ្វយេ
 និយ្យានិកភាវទីបនតោ ទិដ្ឋិសីលសាមញ្ញេន សំហតភាវទីបនតោតិ វត្តព្វំ។
 យថានុសិដ្ឋំ បដិបដ្ឋមានេ អចាយទុក្ខតោ សំសារទុក្ខតោ ច អបតន្តេ

ធារេតីតិ ធម្មោ។ សុបរិសុទ្ធពិជ្ជិសីលសាមញ្ញេន សំហតោតិ សង្ខារតិ។
រតនត្ថោ បន តិណ្ណាម្យិ សទិសោ ឯវាតិ។

នវសតសហស្សនិអធាសិ ទេវី។ តុម្ពេតិ រាជិនី ការវេន ពហុវចនេន
វេទតិ។ រាគោតិ អនុគច្ឆន្តរាគោ។

ជនិតេតិ កម្មកិលេសេហិ និព្ពត្តិតេ។ កម្មកិលេសេហិ បជាតត្តា បជាតិ
បជាសន្តោ ជនិតសន្តេន សមាធត្ថោតិ អាហា - “ជនិតេ, បជាយាតិ អត្តោ”តិ។
អដ្ឋហិវិជ្ជាហិតិ អម្ពជ្ជសុត្ត (ជី. និ. ១.២៧៨) អាគតនយេន។ តត្ថ ហិ
វិបស្សនាញាណមនោមយិទ្ធិហិ សហ ធ អភិញ្ញា “អដ្ឋវិជ្ជា”តិ អាគតា។ តបតិ
បដិបក្ខវិធមនេនវិជ្ជោតតិ, តំ សូរិយស្ស វិរោចនន្តិ អាហា - “តបតីតិ
វិរោចតី”តិ។ ឈានំ សមាបដ្ឋិត្វា សមាហិតេន ចិត្តេនវិបស្សនំ វឡេត្វា
ជលសមាបត្តិ សមាបដ្ឋិត្វា និសិន្នោតិ អាហា - “ធុរិយេនឈានេន
ឈាយមាណោ”តិ។ សព្ពមដ្ឋលកាថាតិ សព្ពមដ្ឋលវិរោធិ កាថាតិ វេទន្តិ។ តថា
ហិ វេទន្តិ -

“មដ្ឋលំ ភកកា ពុទ្ធា, ធម្មោ សង្ខោ ច មដ្ឋលំ;
សព្ពេសម្យិ ច សត្តានំ, ស បុញ្ញវិតមដ្ឋល”ន្តិ។

បូជំ ការេត្វា ឯកំ អភារិកធម្មកថិកំ ឧបាសកំ អាហា។ ឯត្ថ ច “ឈាយី
តបតី”តិ ឥមិនា អារម្មណ្ឌបនិជ្ឈាណំ គហិតត្តា ធម្មរតនំ គហិតមេវ។
“ព្រាហ្មណោ”តិ ឥមិនា សង្ឃរតនំ គហិតមេវ។ ពុទ្ធរតនំ បន សរូបេនេវ
គហិតន្តិ។

មហាកប្បិនសុត្តវណ្ណានា និដ្ឋិតា។

១២. សហាយកសុត្តរវណ្ណនា

២៤៦. សម្មាសំសន្ននវសេន ឯតិ បវត្តតីតិ សមេតិ, សម្មាទិដ្ឋិអាទិ។ សម្មា
ចិរវត្តំ ចិរកាលំ សមេតិ ឯតេសំ អត្ថីតិ ចិរវត្តំសមេតិកា។ តេនាហ
“ធីយវត្ត”ន្តិអាទិ។ ឥនាទិ ឥមេសន្តិ ឯតវហិ ឯតេសំ។ អយំ សាសនធម្មោ
អជ្ឈាសយតោ បយោគតោ ច សម្មាសំសន្នតិ សមេតិ, តស្មា មជ្ឈេ ភិទ្ធីវិយ
សមមេវ នវិសទិសំ។ កិញ្ច តតោ ឯវ ពុទ្ធន ភកវតា បវេទិតធម្មវិនយេ
ឯតេសំ បដិបត្តិសាសនធម្មោ សោភតិ វិរោចតីតិ អត្តោ។ អរិយប្បវេទិតតិ
អរិយេន សម្មាសម្ពុទ្ធន សម្មទេវ បកាសិតេ អរិយធម្មេ។ សម្មទេវ
សមុច្ឆេទបដិប្បស្សន្តិវិនយានំ វសេន សុដ្ឋវិនីតា សត្តកិលេសទវចបរិឡាហានំ
វ្របសមេន។

សហាយកសុត្តរវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សាវត្ថប្បកាសិនិយា សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ

ភិក្ខុសំយុត្តរវណ្ណនាយ លីនត្ថប្បកាសនា សមត្តា។

និដ្ឋិតា ច សាវត្ថប្បកាសិនិយា

សំយុត្តនិកាយ-អដ្ឋកថាយ និទានវគ្គវណ្ណនា។

